

lobvs Theodori Bezae, partim commentariis partim paraphrasi illvstratvs.

<https://hdl.handle.net/1874/406423>

IOBVS
 THEODORI BEZAE
 PARTIM COMMENTARIIS
 PARTIM PARAPHRASI
 ILLUSTRATVS.

QVICQVID AGAS

GENEVÆ,

Excudebat Ioannes le Preux.

M.D. LXXIX.

IOHVS
THEODORI BEZAE
PARTIM COMMENTARIIS
PARTIM PARAPHRASI
ILLVSTRATVS.

*

REVOCATIO

GENEVAE

Excudebat Ioannes le Preux.

M.D. LXXIX.

EPISTOLA

POTENTISSIMÆ ET SE-
renissima Dei gratia Anglia, Francia Hiber-
nia, & circumiacentium insularum Regina,
ELIZABETHÆ Gallorū, Belgarū & Italarū pro
Christi nomine exulantiū nutricia, & Christia-
na totius veræ religionis inuicta propugnatrix,
Theodorus Beza gratiam & pacem à Domino.

DEVS ille Opt. Max. Regina, qui te in ipsa iuuetute
ex leonum faucibus ereptam Regij sceptri non
vnius maiestate exornauit: qui te tot populis non
auctoritate tantum Regia præesse, sed etiam om-
nibus & puræ pietatis, & sinceræ charitatis exemplis præire
voluit: qui te denique domi quidem toties à nefariorum ho-
minum insidiis, foris autem aduersus hostis potentissimi & in-
festissimi classes instructissimas, ipsis etiam ad opem tibi ferē-
dam excitatis ventis tutatus, tot pijs animas præsidio tuo te-
ctas in te vna tam admirabiliter liberata conseruauit: opti-
mo certè iure nos vt omnium hominum maximè ingratos
arguerit, nisi tum diuinam illam tantam beneficentiam solēni
gratiarū actione prædicauerimus: tū illa in nos per te, aucto-
re ipso collata beneficia, voce simul & scriptis fuerimus te-
stati. Nec enim assentari voluisse videri potest quem, vel id
quod res est profiteri, vel subire *ἀχαριστία* crimē oporteat. Vt
autem nos quoque, licet tam procul in Allobrogum finibus
siti, in illorum clientum tuorum numero censeamur, singu-
laris illa tua benignitas effecit, Geneva, renouato veterum il-
larum Ecclesiarum ab Apostolo celebratarum exemplo, as-
perrimis illis pestis, famis, ac etiam belli temporibus tam li-
beraliter abs te adiuta, vt tuæ, tuorumque Anglorum veræ
Christianæ charitati, suam, non parua ex parte, incolumitatē
debere sese meritò testetur. Hac de re verò, pro meo in hac
Ecclesia munere, cogitanti mihi, Regina, partim recurrens
illa longè grauioris belli, quo nunc premimur, necessitas il-
lius tui summi beneficij memoriam renouauit, partim op-
portunissimam huius officij præstandi rationem alia occasio

suppeditauit. Accidit enim, vt quo tempore te hostis ille fe-
 rocissimus impetebat, nos autē & Gallicarum Ecclesiarum
 miseria grauius exercebant, & hostis vicinus respirare vix
 patiebarur, historiam Iobi, tanquam tam miseris temporibus
 accommodatissimam, in hac schola interpretarer. Nam vt
 Abrahamū, Mosem, Dauidē, sua cōstantissima fides magno-
 pere commender, patientiā tamen laus Iobo, quasi preroga-
 tiua quadam, meritō tribuitur, vt pote quo neminem mortali-
 um legimus, neque rabie maiore a Satana & ipsius ministris
 oppugnatum, neque fortius ad extremum vsque, quanuis in-
 ter certandum humanum aliquid passum, illis atque adeo si-
 bi ipsi restitisse. Pugnant enim aduersus vitia cetera Christia-
 nae virtutes, Patiētia verò, quā nostrę literę multo expressio-
 re Gręca voce *υπομονη* appellāt, & illas pugnantes, impares
 alioqui futuras sustinet, & sola tādē coronā apprehendit:
 idēq; pre ceteris ab illo humani generis hoste furis machi-
 nisque omnibus incessitur. In illius autē scripti interpretatio-
 ne, quę mihi in mentem venerant, quum initio breuius a
 me annotata, & attentius postea recognita, auditorum quo-
 rundam meorum hortatu, essem editurus: nemini magis illa
 quam R. T. M. conuenire, plurimis maximisque de causis ex-
 istimaui. Quanuis enim Deus, populos tibi commissos com-
 miseratus, Satanae aduersum te ipsam licere minimē voluerit,
 quę in Iobum eidem concessit: tamen ambigi non potest,
 quin longē maximis, ac pœnē incredibilibus curis a multis
 iam annis pium illud tuum pectus, idem ille *οικονομος* per
 domesticos, & exteros hostes tuos confoderit: atque adeo,
 quia hęc ipsa omnia quę de Iobo commemorantur, in quā-
 plurimis illis calamitosissimis exulibus ad te refugiētibus ani-
 maduertēs, pro tua illa, qua semper illos cōplexa fuisti *συμπλα-
 θεια*, miseras illorū omnes quodāmodo, & haud multo aliter,
 quā si te ipsam attingerent, persenseris: &, nullis neque
 perfidorum coniurationibus, neque exterorum minis & co-
 nauibus perterrita, vnus prouidentię diuinę, & rectę con-
 scientię testimonio freta, Iobi nostri huius imitatrix, pertu-
 leris. Ad hęc accedit quod insignis illa de diuina, in totius
 mundi administratione, prouidentia quęstio, in qua disce-
 pratur, Quinam possit Dei iustitia cum illa *ἀνάστα* conciliari,
 quę præcipuē in bonorum aduersis, & malorum prosperis
 rebus

rebus cernitur: cognitu Christianis omnibus, ac præsertim auctoritate inter ceteros præditis, ut fortes sese & constantes præbeant, necessaria: quæstio, inquam, illa, ad quam tanquam scopulum Epicurei iam pridem naufragium fecerunt, ceteri verò philosophi impeerunt, & hærent etiam num hodie nimium multi, nusquam in sacris nostris libris plenius, & copiosius disceptatur: nusquam clariore & certiore hypothesi illustratur: nusquam aperiùs ipsius Dei voce definitur: qua ex re futurum spero, ut quæ hîc docentur, partim in te ipsa, partim in aliis experta, maximam voluptatem capias. Præterea quum tu, Regina, in liberalibus etiam omnibus disciplinis, rarissimo omnibus seculis exemplo, erudita, veterum scriptorùm Græcorum, tum Latinorum libros cõsueveris, ut audio, volutare, hîc demùm certè inuenies aut iam inuenisti, quod animum tuum expleat. Præterquàm enim quòd hîc scriptor sanctissimè omnia, præcunte Spiritu sancto definit, tã etiam eruditè, grauitè, eloquentè de rebus physicis differit, & admirandis illis *ὁρατοῖς* operibus in quibus *τὰ ἀόρατα* ipsius discipiuntur: ut ne inter sacros quidem libros vllus extet cum isto, in hoc quidem argumento, conferendus: nullus verò *τῶν ἑβραίων*, etiam ubi vera dicunt, huius scriptoris *δενόματα* & diuinam planè grandiloquentiam assequatur. Ceterùm hîc librum, quo nullus est inter illos sacros, nisi fallor, ne ipso quidem excepto Mose, vetustior, obscurum nobis & intellectu difficilem multis reddunt locis, partim rerum ipsarum, de quibus à sapiētissimis hominibus in eo differitur, sublimitas, quibus suis minimè peruia: partim peregrinæ multæ voces, ac etiam phrasas à puris Hebræis discrepantes: iã tum videlicet non tantùm veræ religionis, verùm etia sincere Hebraicæ linguæ puritate, inter populos illos, aliosex Esauo, alios ex Cethura fatos, & huc illuc per viciniam dispersos sensim, ut res sunt humanæ, degenerante: partim etiã quedã *ἀσφαξ λεγόμενα*, in quibus Hebræi quoque, licet linguarum illarum non imperiti, interpretes desudât. Magna igitur laus doctissimis superiorum ætatum theologis & Græcis & Latinis barbaro quoque seculo natis debetur, qui tenebris istis lucem inferre studuerunt. Eorù sed enim lucubrationes quantumuis pias & erudititas, tamen, quòd bona cum illorum pace dictum velim, sapissimè à scriptoris scopo aberrantes, quisquis ad veri con-

textus Hebraici regulam, sicuti par est, exegerit, comperiet profectò ex quo mox & ab Apostolorù & insignium illorum Euangelistarum seculo, linguarù & *ἐπιμνηστικὸν* donum in Græcis & Latinis Ecclesiis desit, quantum Ecclesiæ interfuerit veritatem nobis sacris illis libris admirabiliter ab ipso mundi exordio proditam, & ab Apostolis postea in Græcæ linguæ riuulos diductam, ex ipsis potius fontibus, quàm ex lacunis, id est, ex Græca, qualis extat, & Latina illa peruulgata, vtraque certè vt initio non satis pura, sic miris postea modis deprauata, haurire, & cæteris propinare. Hanc autem Latinarù versionum scabriciem etiam magnus ille Hieronymus, neque inuidiam, neque imprudentem zelum veritus, maximo & Ecclesiis vtillissimo labore pro viribus repurgauit: minimè tamen penitus absterfit. Omitto inuenteratum illum ab Origenis temporibus morem miris quibusdam allegoriis genuinù sacri contextus sensum non tantùm inuertendi, sed etiam (quidni enim quod res ipsa clamat ingenue dixerim?) peruertendi: qua in re, fatali quodã diuino iudicio, maximi quoque viri modum nullum tenuerunt, si quis est in peccando modus. Viderint igitur quàm bene sibi caueant, & Ecclesiæ Christi prospiciant, qui linguarum & bonarum artium studiis diuinitus nostro seculo restitutis, Hebræos codices à Iudæis corruptos, & Græcorum noui testamenti librorum diuersam scripturam causificati, vulgatæ inter ipsos Latinæ interpretationi, & quidem sine exceptione, contra Pontificum, etiam suorum antiqua decreta, acquiescere, id est, repertis frugibus nos glandibus vesci, censoriis suis edictis iubent. Absit igitur ab omnibus sanæ mētis Christianis, vt isti tam inepto, tam iniquo, tam exitiali conciliabuli Tridentini decreto obsequantur. Fruantur potius tanto nobis diuinitus collato ad instaurandã Christianã religionẽ necessario beneficio: veteres versiones, de quibus iam pridem scripsit Augustinus, numerari posse Græcos sacrarum literarum interpretes, Latinos non item, nullus aspernetur, omnes autem cum iudicio legant: ita videlicet vt quibus id concessum est, ad fontes ipsos recurrant: quibus verò datum istud non est, eorum commentarios consulant, & diligenter in timore Domini, tum veterum, tum recentiorum diuersæ interpretationis argumenta & rationes expendant. Hoc enim certè dissimulari nec potest, nec debet.

debet, sacrarum literarum versiones illas plerasque partim
 matricum illarum linguarum imperitia, partim librariorum
 negligentia sic extare deprauatas, atque adeò tam multis
 modis inquinatas, vt illis euerrendis nullus adhuc eorum
 theologorum, quos hoc nostro feliciore, hac ex parte, secu-
 lo, Deus ad repurgandum templum suum excitauit, nec eru-
 ditio maxima, nec indefatigabilis diligètia par esse potuerit.
 Hoc ego consilio, annis ab hinc quadraginta, quum me totū
 ad theologiæ studium, Græcis vtcunque literis instructus,
 cōtulissem: noui testamēti librorū versiones illas tam varias,
 cum fontibus ipsis primū, ac deinceps cum veterū ac recē-
 tiorū scriptis conferre cœpi. Hinc illa tandem nata est noui
 testamenti noua in Latinam linguam translatio, additis co-
 piosis annotationibus à me iam quinquies edita, & augusto
 nomini tuo consecrata: in quo tamē adhuc opere recognos-
 cendo quotidie me versari non pœnitet. In veteris autem te-
 stamenti libris idem tentare me prohibuit quæ mihi domi-
 nium est curta in Hebræis supellex. Præstare tamen ali-
 quid in difficillimis duobus libris, Psalmis videlicet & Eccle-
 siaste sum conatus, quorum contextum leuiter emendatum,
 partim pauculis insertis v oculis, partim diligenter appensis
 singulis vocabulis, & totius orationis serie studiosè obserua-
 ta, studui accurata simul & perspicua paraphrasi illustrare: nō
 alio sanè consilio hæc omnia, quàm vt eruditorum studium
 ad præstanda meliora excitarem. Ecce verò nūc idem in hac
 Iobi historia conari sum ausus: & aliquid etiam amplius. Iustū
 enim commentariū scripsi in duo illius prima capita, in qui-
 bus tum grauissimas quæstiones non paucas, tum illam in
 primis de prouidentia Dei controuersia, solidè simul & per-
 spicue, pro viribus quidē meis, explicauit. Præposui præterea
 singulis reliquis capitibus eorum de quibus agitur summam,
 & singulorum argumentorum dispositionem: cuius methodi
 ignorationem vel contemptum, ausim ego dicere permultas
 tum falsas, tum ineptas enarrationes, non tantum in hunc Iobi
 librum, verum etiam in Prophetica & Apostolica scripta
 inuexisse. Ecquid autem in istis præstiterim alij diiudicent.
 Meum quidem certè institutum piis, & æquis lectoribus om-
 nibus non ingratum fore confido, præsertim si R. T. M. pro
 humanitate singulari sua, opellam hanc meam tam non in-

probat, quàm meum istud illi quicquid est, ea quæ Regium fastigium decet reuerentia, non meo duntaxat, verùm etiã totius istius Geneuensis tot, tantorùmque beneficiorum tuorum, non immemoris: Ecclesiæ ac scholæ nomine consecraui: fausta prosperaq; magis ac magis omnia tibi, Regina, hoc quod iam pridem accepisse te existimo gratulatorio repetitò carmine ab Opt. Max. Deo precatu.

*Strauerat innumeris Hispanus classibus æquor,
Regnis iuncturus scepra Britanna suis.
Tãti huius rogitas quæ motus causa? superbos
Impulit Ambitio, vexit Auaritia:
Quàm bene te, Ambitio mersit vanissima vêtus:
Et tumida tumidos vos superastis aqua!
Quàm bene raptores orbis totius Iberos
Mersit inexhausti iusta vorago maris!
At tu, cui venti, cui totum militat æquor,
Regina, ò mundi totius vna decus.
Sic regnare Deo perge, Ambitione remota,
Prodiga sic opibus perge iuuare pios,
Vt te Angli longùm, longùm Anglis ipsa fruaris,
Quàm dilecta bonis, tam metuenda malis.*

Geneuæ à Sabaudo Principe circumsessæ XII. Augusti, anno vltimæ Dei patientiæ CIO IO XXXIX.

Regiæ tuæ Maiestati addi Assi-
mus THEODORVS BEZA.

1

D. BEZA AGGREDIENS LIBRI
IOBI EXPLICATIONEM

DIE XXIII. IANVARII M.D.LXXXVII.

hanc primam lectionem habuit.

VANDO QUIDEM ita tulit horum temporum asperitas & huius Reipub. angustia, vt maximo nostro cum dolore, aliorum Professorum, meorum in hac Schola collegarum charissimorum vox, conticescat, putavi mei esse officij damnum istud pro mea virili sarcire, tantisper dum pro sua misericordia Dominus instaurationem huius Scholæ nobis concedat.

Proposui verò mihi explicandam Iobi historiã, inter cæteros sacros libros non paucis locis obscuram & difficilem, aded vt hic sit mihi quasi inter scopulos nauigandum: sed spero tamē futurum vt nullum hic faciam naufragium, primùm Dei Opt. Max. bonitate, deinde vestris precibus fretus, ac demum doctissimorum tum veterum, tum in primis recentiorum huius libri interpretum scriptis adiutus, cuiusmodi sunt in primis tres illi beatissimæ memoriæ Theologi, quos nostris temporibus Dominus excitauit: Ioannem Oecolampadium dico, Ioannem Calvinum, & tertio demum loco Ioannem Mercerum, cuius eruditissimos commentarios edendos in hac Ecclesia curavi, ex quibus omnia quæ ad Hebraici contextus Grammaticam explicationem pertinent, petatis velim. Merceri verò interpretationem Latinam, ipsius commentario inspersam, vt omnium certissimam, sequi præ cæteris & explicare decreui, minimè interim dissimulans siquid in illa commodè mutandum, pro mei iudicij modulo, censuero.

Cæterum præfert hic liber apud Hebræos simpliciter Iobi nomen, de quo quæri non pauca consueuerunt minimè superuacanea. Ac primùm quidem, An Iobus iste vnquam re ipsa extiterit. Nec enim desunt qui totum hoc argumentum existiment nihil aliud esse quàm cõfictum quoddam *δρᾶμα*, quo erudiretur Ecclesia. Sed horum sententiã prorsus esse repudiandã censeo, tum quoniã sic penè aboleretur huius libri auctoritas ac dignitas, tum quod disertè Dominus Ezechi. cap. 14. v. 14. & 20. Iobi vt sanctissimi hominis mentionem faciat, Noacho & Danieli illum annumerans: Iacobus autem fabulam minimè profectò citans, in illum intueri nos iubet cap. 5. v. 11. Sed & Chrysostomus testatur monstratum fuisse ipsius in Arabia sepulchrum.

Deinde quaritur, Quis, siue cuius generis fuerit hic Iobus. Nam fuisse quidem ex regione Huts hic narratur, sed non vnus reperitur hoc nomine inter patres. Vnus enim Genes. 10. v. 23. tertius à Noacho, & Arami filius recensetur: alter Genes. 21. vers. 21. fuit Nachoris fratris Abrahæ ex Molcha filius: tertius Genes. 36. v. 28. fuit

ex posteris Esau, ad quem ego quidem malo hunc nostrum Iobum referre, præsertim quod Threnorum 4. v. 21. Terra Hutz in Idumæa statuatur, Arabiæ felici proxima, ex qua etiam dicuntur Sabæi in oves Iobi irruisse. Sit ergo nobis Iobus Idumæus, quemadmodum & ipsius amici, partim Idumæi, partim Idumæis contigui fuerint.

Quotus verò Iobus fuerit ab Esau incertum est. Omissis autem eorum somniis qui ad posteriora tempora referunt illius ætatem, maximè probabilis mihi videtur, & historiæ sacræ seriei consentanea eorum sententia qui tempore captiuitatis Ægyptiacæ vixisse Iobum, & hæc gesta fuisse censent. Quæritur denique & illud. A quo perscriptus fuerit hic liber, qua de re Gregorius Romanus rectè & scitè sentit, frustra quæri de eius libri scriptore, cuius auctorem esse Spiritum Sanctum nõ dubitetur. Satis sit ergo nobis quòd hunc librum cõstet fuisse perpetuo Ecclesiæ consensu inter sanctos & Canonicos receptũ, & Iacobi quoq; expressa auctoritate confirmatum. Hoc autem res ipsa clamat, non fuisse exceptos istos sermones ex illorum ore qui loquentes hic introducuntur, sed quàm accuratissimè postea siue à Iobo sapientissimo & eloquentissimo viro, siue ab ipsius amicis, coniunctis fortassis inter ipsos operis, præeunte Spiritu Sancto conscriptos, siue soluta oratione, siue (vt credit Hieronymus) Hexametris versibus, à cap. 3. ad quintum vsque postremi capituli versiculum, quorum tamen mensuram & numeros non tradit, & perdifficile fuerit ostendere. Nec etiam mihi prorsus repudiandũ videtur quod à nonnullis traditur, à Mose perscriptum fuisse apud Madianitas peregrinante.

Constat autem totus hic liber dialogicis, si excipiatur proœmium & libri finis: & nisi latissima catastrophe finiretur, merito possit tum propter argumentum ipsum, quo nihil grauius cogitari potest, tum propter personarum differentium dignitatem longè maximam Tragedia dici: non quidem vt confictum poëma, sed vt res gesta verissimè, granissimè, diuinissimè denique perscripta, quæ cum, ne siquidem humano iudicio de hac re statuatur, nullum poëtæ vilius scriptum, seu res ipsas seu verba spectes, possit merito comparari.

Personæ sunt ipse Deus, Saran, Iobus, vxor Iobi, & quatuor ipsius amici, nempe Eliphazus, Bildadus, Topharus, Elius, quorum dialogismos, vt & librum hunc totum, non incommode in has partes distribuere mihi posse videor.

Ab initio libri ad nonum vsque versiculum finitum, secundi capituli, est quasi prologus seu proœmium. Huic autem inseruntur duo dialogismi Dei & Saranæ. Vnde nascitur huius Tragediæ occasio, qui sunt instar primæ scenæ Actus primi.

A decimo ineunte versiculo eiusdem capituli secundi, continetur eius Actus primi altera Scena, quæ est dialogismus Iobi cum vxore sua. Reliqua pars eius capituli est Secundi Actus proœmium. Inde Tragediæ epitafis, & Secundi Actus Scena prima, toto capite tertio

compre-

comprehenditur, in quo solus Iob eiulat.

Hinc oritur disputatio, videlicet Iobi & amicorum ipsius, quam distribuo in alteram Actus secundi Scenam, ab initio quarti capituli ad finem septimi, cuius inter locutores sunt Eliphazus & Iobus. Ab octavo capite ad finem decimi, colloquuntur Bildadus & Iobus, quæ Scena est Actus secundi tertia. Inde ad finem capituli decimi quarti disputatur inter Tsofharū & Iobum, quæ est Scena quarta.

Mox tertius Actus sequitur, cuius Scena prima continens repetitionem Eliphazi aduersus Iobum dimicationem, finitur capite decimo septimo.

Secunda verò in qua Bildadus cum Iobo contendit, capitibus decimo octavo & decimo nono comprehenditur.

Tertia, quæ est Tsofharj cum Iobo dialogismus, vicesimo primo capite finitur.

Quartam constituo in tertia Eliphazi cum Iobo disputatione à vicesimo secundo capite ad finem vicesimi quarti.

Quinta denique in qua acerrimè Bildadus aduersus Iobum certat, à vicesimo quinto capite incipiens, tricesimo primo finitur.

Actu quarto introducitur Elius gravissimè tum Iobum tum amicos reprehendens, à capite tricesimo secundo ad finem tricesimi septimi.

Actus quintus catastrophæ continet, in qua Deus ipse, velut ἀπο μηχανῆς apparens, totam disputationem dirimit: sic Iobum reprehendens, ut tamen secundum illum iudicet, amicos autem eius acriter satis, ut malæ causæ patronos coarguat, à tricesimo octavo capite vsque ad quadragesimi secundi verticulum nonum.

Inde brevis narratio felicitis exitus calamitatum Iobi tragœdiam instar cuiusdam epilogi terminat.

Præcipuè verò quærendum est de huius libri fine & scopo ad quem tota hæc disceptatio sit referenda. Eum nonnulli esse statuunt Providentiæ diuinæ explanationem. Et fateor quidem ego de hac re in hoc libro copiosissimè & diuinissimè disputari à sapientissimis hominibus, quod etiam Deus ipse sua voce definit. Sed quam latius pateat Providentiæ argumentum, commodius mihi videntur sentire qui potius de Dei & Hominum iustitia, idque non vniuersaliter, neque ἀπὸ πάσης, sed κατὰ τὴν & certo respectu quæri in hoc libro existimant: nempe, quod ad Deum attinet, An ferat Dei iustitia ut verè bonæ & integræ vitæ homines durissimis & asperissimis omnis generis calamitatibus afficiantur, siue, ut brevius loquar, An Dei iustitia patiatur ut in hac vita vel Malis Benè, vel Bonis Malè sit. Ad homines autem quod attinet, quæritur, An de hominum vel iustitia ex secundis rebus, vel iniustitia ex aduersis sit iudicandum. Hæc autem utraque quæstio, etsi inter disputandum ἑστικῶς interdum disceptatur, tamen maxima ex parte ἐπιθετικῶς tractatur, ad personam videlicet & præsentem statum Iobi accommodata. Nam amici quidem Iobi existimant neque cum Dei iustitia, ne-

que cum vera vite integritate, qua p̄ditus antea fuisse Iobus videbatur, conciliari posse tam subitum & tam miserum Iobi casum, ac proinde illum ad agnoscendam suam hypocritam, & petendam à Deo veniam hortantur. Contra verò Iobus sibi optimè conscius, ad prius quidem caput hæret, Quinam videlicet fieri possit, vt tot tantisque calamitatibus tam subitò prosternatur qui peccator quidem sit (nec enim hoc ipse negat, imò talem se natum esse confitetur) sed tamen ex animo sanctè & honestè pro viribus sese erga Deum & homines gesserit. In altero verò accusationis amicorū capite, quòd videlicet hypocritā, imò sceleratissimum ipsum fuisse ex præsentibus ipsius calamitatibus concluderent, grauissimè probitatem suam asserit, & de iniuria sibi ab iis facta conqueritur, quò quum ad ipsum consolandum aduenisse videri vellent, afflictionem asperrimam adderent homini iam plus satis afflicto. Hinc ergo intelligi potest dupliciter à vero aberrasse Iobi amicos, nempe & in t̄erq̄ & in iudic̄. In thesi quidem quòd ferre posse Dei iustitiam negarent, vt verè boni diuinitus, præsertim tam acerbè de repente affligantur, siue, Non nisi propter peccata hominibus eiusmodi calamitates immitti, ac proinde non posse quenquam simul verè probum fuisse, & tam calamitosum subitò fieri. In hypothesis verò quòd hoc vtrumque Iobi personæ immeritò applicarent, quanuis interea præclarè & verè multa, sed malè conclusa & perperam applicata de Dei Providentia & Iustitia differant. Iobus autem, etsi de re tota rectius sentit & iudicat, tamen & doloris magnitudine, & amicorum amarulentia penè oppressus, modum interdum non retinet in asserenda sua, tum apud Deum, tum apud amicos innocentia: & in profundam occultorum Dei iudiciorum abyssum, partim à grauissima tentatione, partim ab amicorum prolatis argumentis prolapsus, sic expedire se nequit, quin humanum aliquid patiarur. Nunquam tamen (vt pote Dei manu illum sustinente) in blasphemias cogitationes aut voces erumpit: sed contrà, superato Satana, victor tandem fortissimus Dei athleta triumphat.

Hæc verò illa est omnium grauissima disputatio, iam olim, vt hinc apparet, & antiquissimis illis seculis agitata: cuius etiam nec disputatio in vtramque partem, nec decisio ab ipsius Dei ore profecta, efficere potuerunt quominus & Dauidem (psalmo 73. & aliis passim Psalmis) & Ieremiam (Ierem. 15.) & Habachuch Prophetam, (Habac. 1.) valde exercuerit. Nec alio magis fundamento iam olim veteres Epicurei nitentur, & adhuc hodie impietatem suam impij homines huic basi superstruunt. Est autem omnis hæc dubitatio ex illo veneni Satanae afflatu exorta, quod exornauit specioso illo Scientiæ boni & mali nomine, quum primos nostros illos parentes seduceret. Vnde subeunt enim animos nostros exitiales istæ cogitationes, nisi quòd id demum bonum & rectum esse existimantes cuius causam & rationem assequimur & probamus, & in finitam illam Dei sapientiam ac iustitiam ad captus nostri angustissimi

mi obliquissimam normam exigentes, planè insanimus? Eiusmodi sunt hodie illorum quoque clamores qui contendunt à nobis fieri Deum auctorem mali, quum affirmamus nihil neque temerè, neque Deo vel invito vel nesciente, immo Deo sapienter & iustè quidquid cogitatur, dicitur vel sit decernente, euenire, siue bonis, siue malis instrumentis vtatur. Itidem eorum blasphemix qui æternum reprobationis decretum tollunt, qui Stoicam necessitatem à nobis inuehi contendunt, qui denique Apostolum non audiunt, hoc veluti tonitru omnes illos gigâtes prosternentè, Tu qui es qui responsas Deo? Rom. 9. v. 20. Hinc apparet quàm utilis sit huius libri doctrina in explicacione tam grauis argumenti, vt neque, trium amicorum Iobi exemplo, Dei sapientiam & iustitiam ex captu nostro metiamur, neque in ipsam diuinæ sapientix abyssum nos immergamus, sed, sicut audita Dei redargutione loquitur Iobus, manum ori apponamus, & arcana Domini non curiosè scrutemur, sed sanctè adoremus: quod etiam argumentum copiosè Solomon in Ecclesiaste docens, nimium sapere nos vetat, & post eum Apostolus *ἠπορεύειν πρὸς ὃ δὲ ἠπορεύειν* prohibet.

Sed & alia quàm plurima, doctissimus & sanctissimus hic liber nobis obseruanda proponit, veri videlicet Patris familias exemplum in Iobo, & quales præstare se debeant qui auctoritate & opibus in Rebus publicis pollent, vt non tam ciues quàm Patres patriæ dici possint.

Continetur præterea hoc libro certissima & antiquissima Physicæ, & legitimus illius finis ac vsus ostèditur, quem copiosissimè hoc libro expositum, Paulus paucis, sed diuinissimis verbis indicauit Rom. i. v. 19. & Athenis disputans Act. 17. 26. Est autè hæc doctrina eò magis nobis necessaria, quòd ex eius ignoracione & profano abusu omnis idololatria & superstitio profluxit, cæterarum gentium sapientibus, quos Græci Philosophos appellarunt, miris modis illâ, quòd ad ipsius vsum atinet prophanantibus: aliis quidem tenuiter & ieiunè admodum illam explicantibus: aliis verò manifesta impietate conspurcantibus, vt falsissimos in Physicis errores ab antiquis Philosophis admissos, & ab Aristotele demum demonstratos præteream: quem & ipsum tamen alij vt iniustum nonnunquam reprehensorem, alij vt & ipsum à vero aberrantem reprehendunt, absolute certè in non paucis ab impietate nemo merità possit. Quod quòd à Physicis abusu emanauit detestabilis illa Magia, infinitorum scelerum mater: & illa diuinatrix pseudoastrologia, perruptis veræ Physicæ finibus, in arcana vsque Dei penetrans, & nunc quoque totius mundi fascinatrix: Denique veræ Christianæ Ethicæ, siue omnium in proximum officiorum domi & foris, inter opulentos præsertim rarissimum exemplar spectandum hic nobis in Iobo, tanquam in tabella proponitur, omnibus etiam Platoniorum & Peripateticorum præceptionibus tantò magis anteponendum, quantò praxis *Septuaginta* antecellit, & facta dictis præstant. Sed inter

cæteras Iobi virtutes eminenti illa animi sancti magnitudo, tum ferream Stoicorum ἀσθένειαν, tum quicquid de illa superba fortitudine garriērūt Philosophi coarguens, vt non immeritò nobis Iacobus hoc patientiæ exemplum, tum in ipso certamine, tum in ipsius felici exitu iubeat intueri. Nullus enim certè hominum, quorum vitam perscriptam habeamus (excepto vnico illo Filio Dei, in quo perfectissima omnia fuerunt) vel duriùs afflictus fuit, & acerbùs vexatus, vel fortiùs & constantiùs ad extremum vsque aduersus miseras illas omnes, quàm hic noster athleta depugnauit: ita vt verè pancratio vicissè sit existimandus. Humanam tamen fuisse illius patiētiam, idest talem vt in ea meritò non pauca Deus, finem huic certamini imponens, desiderarit, diffitendum non est. Sed hinc potiùs discendum, eos etiam longissimè adhuc abesse ab ipsa perfectionis meta, qui inter cæteros mortales stadium huius vitæ & suæ vocationis quàm rectissimè decurrūt: ac proinde quantum æternæ felicitatis corona non nisi legitimè certantibus, & perseueranter ad extremum vsque vitæ spatium currentibus tribuatur: illam tamen nullis cuiusquam meritis (excepto vno Christo, qui nobis hanc perfectissima sua obedientia acquisiuit) vt debitam persolui, sed ex mera Dei clementissimi gratia ac misericordia cursum nostrum & approbari & coronari. Quæ omnia quum ita se habeant, & in id tempus inciderimus, in quo, si vnquam aliàs, Dominus tum vindicando Euangelij sui desperato contemptui, tum describendis, & omni sãuitiæ genere exercendis & probandis suis, habenas omnes Satanæ & ipsius Angelis laxauit, non immeritò mihi videor hunc librum inter cæteros sacros enarrandum suscepisse. Qua in re, vtinam & mihi dicenti, & vobis audientibus, sic Sanctus ille à Domino nobis promissus, & sanctè in nomine suo congregatis, nunquam denegatus Spiritus adsit, abolitis ignorantia nostræ tenebris, atque ad ò absteris mentium nostrarum sordibus, vt neque me, neque vos huius laboris vnquam pœniteat.

CAPVT I.

Verf. 1. *Vir fuit in regione Hutz: Iob nomen eius: eratque vir ille integer & rectus ac timens Dei & recedens à malo.*

Vir fuit. Hoc caput commodè in tres partes distribuo, quarum prima 5. primis versibus comprehensa declarat quis & quantum vir fuerit Iobus apud Deum & hominès, ac vicissim quibus beneficij à Deo fuerit affectus, vt, qui iustitia delectaretur Heb. 13. 16. quanquam si rectè omnium horum rationem inire volumus, id quoque ex mera Dei gratia Iobus habuit, quòd talis extiterit erga Deum & hominès. Quis enim prior dedit ei; Altera verò decretum Dei continet de seruo suo probando, quem euertere Satan nititur. Tertia denique pars à verf. 20. ad finem capituli, victoriam Iobi in hoc primo congressu describit. Quæcunque verò hic de Iobo commemo-

memorantur non tantum eò spectant ut sic nobis proponatur vere beati in terris hominis exemplum singulare: verum etiam in primis ad sequentem Tragicam narrationem maxime faciunt. Hominem enim maximis Dei beneficiis abutentem, minime mirum fuisset grauissimas ingrati animi poenas luere, repente ex prosperrimo statu in grauissimas calamitates quoquo modo præcipitatum: quum huiusmodi exempla plurima nobis & sacra & prophana historia præbeant, & hæc etiam tempora nobis suppeditent. Sed hominem tam piæ erga Deum, & tam rectum in cæteros homines, tam subito ex felicissimo, calamitosissimum fieri potuisse, penè incredibile videri poterat. Deinde commendant quoque hæc singula Iobi constantiam, tantò admirabiliorem quantò magis inexpectata & noua fuit hæc tam repentina mutatio. Cuius enim ex paupere & ignobili, diuiti tandem facti, & nominis celebritatem adepti, non tam nouum & acerbum fuerit ad priorem quam expertus iam esset conditionem relabi. Hominem autem perpetuò tantis & animi & corporis bonis usum, tam repente, nec opinantem, & quidem quasi Deo ipso cælum & terram aduersus ipsum commouente, ex eo cuius virtutes & opes apud omnes celebrarentur, omni calamitatum specie infamem reddi: ex tam opulento, tam inopè: ex tot liberorum patre, tam insolito casu orbem fieri: tot denique vulneribus, quibus nihil grauius homini accidere potest, vno momento sanciri, nec tamen animo concidere: sed potius sic ipsius pietatem cæterasque virtutes acui, rarissimum est profectò singularis ac plane diuinæ animi magnitudinis exemplum. Vir ergo dicitur fuisse Iobus, id est apud omnes illos populos celeberrimus. Hæc enim vis est Hebrææ vocis hoc in loco, sicut interdum apud Græcos *ἀνὴρ* & apud Latinos vir, non simpliciter sexum, sed præstantem & eminentem hominè declarat. In regione *Huiz*. In *Idumæa* videlicet, sicut in præfatione diximus, quod non tantum patriam, sed etiam genus ab Edomo siue Esauo deductum ostendit, & ad rem maxime facit. Quis enim non admiretur tum pietate tanta, tum sapientia tam eximia existere hominem potuisse, ex Abrahamo quidem & Isaaco prognatum, non tamen Israëlitam, nec in Iacobi familia nutritum? Multò enim insignior laus est tam piæ esse inter impios, quales fuerunt maxima ex parte *Idumæi*: & tam bonum inter pessimos: quàm inter pios piæ, & inter bonos, bonum exitisse. Sunt autem hic præterea quædam obseruanda, ac primum quidem Deum quo tempore cum Abrahamo & eius nascitura sobole fædus iniit, non videri statim cæteras gentes & familias orbis terrarum abdicasse. Constat enim ex iis quæ de Pharaone & Abimelecho in historia Abrahami & Isaaci referuntur, nondum tunc penitus euanuisse veram veri Dei notitiam à sanctis patriarchis acceptam, ne inter Chami quidem posteros, à quibus & *Ægyptij* & *Chananæi* orti sunt. Et quæ inam fuisset, quæso, Ecclesia tunc in vnus Abrahami domum conclusa, quum Melchisedecus, ipsius Christi typus,

eo ipso tempore sacerdos fuerit altissimi? Qui si fuit ipse Sem, vt nonnulli, non temerè, existimant, superuixisse Abrahamo deprehenderetur annos 34. quum Esauus & Iacobus iam annum agerent vitæ 49. Tum igitur fuit aliqua extra Abrahami quoque domum Ecclesia, cui suæ notæ, nempe, venturi seminis promissio & Sacramenta, nempe Sacrificia non defuerunt: sed quæ alibi paulatim obsolescerent, apud Abrahamum verò multò manebant puriora: cuius etiam domus erat peculiari Circumcisionis Sacramèto nobilitata, & in quam etiam paulatim tota collecta est Ecclesia, adèd vt quisquis Circumciscus non esset in Ecclesia non censeretur. Huius autem integræ Gentium abdicationis tempus verè & commodè mihi videtur ab egressu populi ex Ægypto, & altera Circumcisionis promulgatione inchoari: quod etiam notare mihi videtur Paulus in illa celebri concione Antiochiæ Pifidiæ habita.

Exod. 12.
48.
Leuit. 12.
3.
Act. 13. 17

Alterum quod obseruandum esse diximus, nascitur ex eo quòd Esauum dicitur Deus odio habuisse, quem etiam testatur Malach. fuisse in montem Seir extra terram Chanaan, quasi extra fœdus re- legatum, posteris etiam eius in ea maledictione comprehensis, vt qui fuerint populi Dei hostes perpetui, quem etiam ex captiuitate Ægyptiaca reuertentem à suis finibus excluderunt. Quòd si res ita se habet, quum nam Iobus tam pius & religiosus fuisse, ipsius etiam Dei testimonio, existimabitur? Respondeo, etsi Esauus reuera multis modis sese prophanum fuisse demonstrauit, & horrendum Dei iudicium in ipsum incubuit, atque tandem ad eius posteros perua- sit: ipsum tamen non dici à fœdere Dei, sed à primogenitura dunta- xat excidisse. Et quod ex terra Chanaan secessit, factum quidem fuisse fateor tacita Dei providentiâ, sic declarantis quod tandem euenit iusto Dei iudicio, non autem quasi iam tum Idumæi simpli- citer à Dei fœdere exclusi intelligerentur, quod ne cæteris quidem Gentibus statim euenisse ostendimus. Fuit ergo tum quoque verus Deus inter Esauiposteros, si non omnes, at certè quibus Deus be- nedixit, & agnitus & sanctè adoratus, non tantum cultu illo ex vetustissimis Patriarchis accepto, sed etiam specialiter ex doctrina & reuelationibus Abrahamo & Isaac patefactis. Hęc enim du- bium etiam non est quin Abrahamus studiosè & accuratè nepo- tes illos suos, Iobum & Esauum, diligenter, hoc de ipso testimo- nium expressè perhibente Domino, docuerit, vt pote quos viderit annum vitæ decimum quintum agentes, vt ex accurata annorum Abrahami supputatione liquet. Sed quid plura? Ex fructibus arbor dignoscitur. Quanta verò fuerit doctrinæ cœlestis non tantum in Iobo, sed etiam in ipsius amicis cognitio, quanta illorum pietas, etiam vbi falluntur, extriterit, & quàm admirabilis simul ac religio- sa sapientia, partim ex eorum sermonibus vltro citòque habitis, partim ex ipsius Dei cum ipsis colloquio, liquidò cognoscitur. Et quum præterea iidem cum ipsorum familiis, sicut probabile est, fœderis etiam notam externam, id est circumcissionem habuerint, ambi-

Genes.
18. v. 19.

fœderis etiam notam externam, id est circumcisionem habuerint, ambigere non possum quin, non obstante illo Dei in Esauum & eius sobolem odio, vniuersaliter (non autem in singularibus personis) considerato, Iobus, & omnes Idumæi ipsius similes, etsi genere non fuerint Israëlita, tamen vera Ecclesiæ membra fuerint. Sic etiam paulatim, non vno seculo (Deo sic vlciscente, veritatis suæ, vt illis prioribus seculis contemptum: & defectio, cuius meminerunt Paulus & Iohannes, in Oriente & Occidente, sequuta) quanuis Antichristus in Dei templo sedens non sit Christus, ac proinde Antichristi sectatores non possint Christi Ecclesia esse, quia tamen, inuito Sarana & Antichristo, Ecclesiæ tessera illic manet, dubium non est quin Deus, suos in illo Antichristianismo semper habuerit, & habeat electos, quales videlicet Daniel & verè pij omnes in media Babylonica captiuitate extiterunt.

Præterea hic obseruabimus quæ ferè sit Ecclesiæ in terris conditio. Nam ecce, dum quieti sunt in suis sedibus Idumæi, proculdubio prophani non pauci, Iobo dissimiles, & aliæ gentes plurimæ Orientales ex Abrahami concubinis ortæ, & opibus florentes, Gen. 25. Israëlita contra durissimam seruitutem in Ægypto seruiunt. Sed 6. quis tandem fuit illorum quidem felicitatis, istorum verò seruitutis exitus? Illorum miserrimus, vt qui tandem penitus à fœdere vitæ exciderunt: istorum autem felicissimus, vt pote quos Deus, cæteris repudiatis populis, ascieuerit. Ne metiamur ergo Ecclesiam ex multitudine vel prosperis rebus. Sed anteponamus crucem pro veritate & Iusticia, fluxæ & euanidæ omnium impiorum felicitatis simulachro. Quanquam certè Israëlita ex mera Dei gratia sint à Deo adsciti & in terram promissam introducti, alioquin cæteris Dent. 32. gentibus nihilo digniores, vt illis exprobrat in illo suo Cantico 8. & deinceps. Moses, & post Mosén, in vltima sua contestatione, Iosue, vt quisquis Io. Iuc 24. gloriatur, non nisi in Domino gloriatur. 1. Cor. 1. vers. 31.

Sed illud mirari subit, vnde tandem illa tanta in istis hominibus arcanorum naturæ cognitio. Quanuis enim Physice ex professo in hoc libro non tractetur, sic tamen verè, sanctè, magnificè, de rebus illis differere non potuerunt, quibus non essent ipsæ perfectissimè perspectæ. Omnino igitur verum est bonarum & vtilium disciplinarum absolutissimam scientiam Adamo fuisse diuinitus ab ipsa creatione insitam, sine quibus alioqui rectè animantibus dominari & commodè viuere, & illius dominationis vsum ad verum illum finem, Ad est ad Dei conditoris gloriam referre non potuisset. Quanuis autem hac etiam in parte grauiter læsa sit per lapsum hominis intelligentia, Deus tamen semina bonarum artium & scientiarum, sine quibus homines statim in bestias degenerassent, in hominum mentibus conseruauit, vt ex eo apparet quod omnium illarum, aut certè præcipuarum *ἀρχαί & νομῶν ἐννοῦν* mancant animis insculptæ. Et hoc subodoratus fuisse videtur Plato, homines docens quum erudiuntur, non tam noui aliquid discere, quàm ea

quorum obliti videbantur reminisci. Primos igitur illos Patriarchas cenſeo ſicut veram creationem mundi ab ipsis *απατοπλαστοις* didicerant, ita veræ naturalis Philoſophiæ, quæ mundum & eius partes, tum ſimplices, tum compoſitas, ſuprà & infrà, ſerutatus, ſcientiſſimos fuiſſe, qui theſaurus præcipuè (vt & veræ imprimis pietatis doctrina) penes Abrahami familiam manſerit. Huius rei certum teſtimonium præbet Moſis imprimis Coſmopœia ſi cum Platonis Timeo & ipſius imprimis Ariſtotelis de mundi æternitate delirio conferatur, & humanis quoque rationibus illa inter ſe expendantur. Idem oſtendunt, non hic tantùm liber vel Moſe antiquior, vel, vt nonnulli volunt, à Moſe editus: verum etiam excellentes plurimi pſalmi, quibus nihil quidem ego non tantùm ſanctius & verius, verùm etiam doctius & elegantius dici de his rebus poſſe affirmo. Quod ſi omnes illi Solomonis libri extarent, ſorderet proculdubio præ illis quicquid vlli aliarum gentium ſcriptores de iſtis tradiderunt. Et hinc etiam factum videmus vt apud has & illas gentes multi celebrentur tanquã variarum rerum & artium, primi inuentores, propterea etiam in Deorum numerum relati, vt apud Ægyptios Ofiris, & apud Græcos Ceres & Bacchus, quarum tamen vtuſtiſſimũ vſum, præſertim apud populum Dei extiſſe, ex ſacris hiſtoriis liquet. Quid, quod ex omnium gentium alphabetis conſtat literarum vſum ab Hebræis manaſſe? Nec alienum à vero videtur quod de Ægyptiis ab Abrahamo edoctis narrat Joſephus lib. Antiq. 1. cap. 8. luce illa, vt & veri Dei, & veri diuini cultus doctrina, paulatim inter populos orbis terrarũ, alibi quidẽ, aſtu Satanæ, tũ in nefandã illam Magiam, tum in horrendam idololatriã degenerante, alibi verò partim infinitis mendaciis conſpurcata, partim myſticis fabulis & ænigmatibus malitioſè obſcurata, vel potiùs profanata: alibi denique planè deficiente, mox vbique interitura: ac proinde omnibus hominibus in beluas immanes degeneraturis, niſi Deus præclara quædam ingenia ad illas artes ab interitu vindicandas excitaffet. Ab Ægyptiis certè Philoſophiam ad Græcos, ſed poſterioribus demum temporibus, vt erat multis modis contaminata, fuiſſe traductam, in dẽ etiam illic fuiſſe eruditos Solonem, ex ſeptem illis Sapientibus vnum, itidẽmque Pythagoram, ac tandem etiam Platonem aiunt. Sed quàm denſis tenebris immerſa fuerit apud Græcos vniuerſa illa Philoſophia apparet ex tot ſectarum apud illos nunquam finitis diſſidiis, aded vt tandem inter illos non infimi nihil certò ſciri poſſe, impia & intolerabili audacia, non tantùm dicere, ſed etiam argumentis probare, ac pro inde ipſi ſuam *ἀναταλιφίαν* redarguere ſint conati. Sit igitur hoc ſixum tum aduerſus prophanos illos quæ de his rebus in his ſacris libris traduntur falſis ſuis axiomatibus ſubiicientes, tum aduerſus ſciolos, quibus diuini iſti libri nihil ſapiunt: ſicut ex iis vnis ſcriptis vera omnis religio petenda eſt, ita veræ phyſices doctrinam, qualis ex Prophanis illis Philoſophis, ne Ariſtotele quidem illorum,

meo quidem iudicio, facile princeps, excepto discitur, ad horum factorum scriptorum normam esse exigendam, nisi à veritate aberrare volumus.

Integer. Sic interpretari malo quam perfectum vitandæ homonymiæ causa. Quicquid enim de Iobi & cuiusvis alterius, excepto vno Christo ab omni labe vitij immuni, virtutibus dicitur, mancum & imperfectum fuit, carnis reliquiis aduersus Spiritum pugnantibus, vt ex ipsius Iobi quamuis inter homines constantissimi exemplo liquet, à Domino propterea correpti infra capit. 38. vers. 2. In Græca verò interpretatione alij ἀμωμον id est, in quo nihil culpari posset, alij ἀληθινόν, id est veracem, alij ἀπλῆν, id est, simplicem & vafro oppositum verterunt. Ex his enim tribus quæ in Græco contextu leguntur, duo necesse est redundare & ex diuersis interpretationibus per descriptorum incuriam in contextum irrepisse, quod sæpe in illis libris accidit. Integritatis autè siue simplicitatis nomine quomodo Iacob dicitur fuisse vir simplex, & simplices esse nos iubet Christus instar columbarum, declaratur, animus ab omni simulatione & fraude alienus: quam maximam laudem Satan infra vers. 9. & tres ipsius amici deinceps Iobo adimere student, sed frustra & immeritè, sicut exitus ipse declarauit. Sedes autè illius est in voluntate. Est autè hæc virtus quasi ceterarum forma quædam, ex qua verè sint an adulterinæ dignoscitur, & sicut Deus vnus est cordium scrutator, ita hæc virtus illum propriè testem & iudicem habet. Itaque fas sit dicere nos Deo quam proximè per hanc conformari, vt pote cui summoperè placeat veritas, mendacio, cuius auctor est Satan, ex diametro repugnans.

Es rectus: id est hanc integritatem suam rectis & honestis omnibus actionibus probans, vt copiosè de se testari ab amicis cogitur Iobus infra cap. 29. & 31. Quod enim de fide dicit Iacobus, eam demum veram & viuam esse quæ sese factis probat, de reliquis etiam virtutibus intelligendum est: quamobrè etiam rectè Aristot. Eth. 1. (quamuis alioquin neque præcipuas virtutes, neque ceterarum causam veram, nec vera etiam effecta nouerit) summum quod imaginabatur bonum non in virtute ipsa per se, sed in virtutis actione situm esse voluit. Sed, inquires, si Rectus est qui recta via incedit, recta verò via est Lex Domini, nondum lata quum Iobus viueret, qui nam Rectus fuisse intelligetur? Respondet Apostolus Rom. 2. vers. 14. Gentibus conscientiam singulorum facta excusantem aut accusantem fuisse pro Lege. Et certè ita est. Nec enim quum Deus decem illa præcepta populo suo traderet duabus tabulis comprehensa in monte Sinai, tum primùm quid Deo & proximo deberet homines præscripsit, sed Leges diuinitus omnium hominum mentibus insculptas, id est ius illud naturæ immutabile, ex quo bonæ Leges omnes profluxerunt, renouauit: partim ne populus Israëliticus excusationem vllam prætexeret, vt qui bis, id est, tum à natura vt ceteræ gentes, tum specialiter ab ipso Deo esset edoctus: partim

quòd iam tum vera religio de qua in priore tabula differitur, in *πολυθεΐαν* & *εὐδωλομανίαν* degenerasset: immò quòd in iis etià quæ ad alteram tabulam & honestatem inter homines seruandam spectant, discrimen turpis & honesti paulatim obsolesceret, vt apparet ex non paucis variorum populorum institutis & Legibus. Cuiusmodi enim illud est quod apud Lacedæmonios turpe non fuit furari? quod apud Ægyptios palàm fratribus licuit sorores ducere? vt taccam quæ de Chanaanorum incestuosis pollutionibus testatur Dominus apud Mosen, Nec aliunde orta fuit polygamia, & diuortiorum licentia, quas Deus, penè (vt ita loquar) inuitus, in politia Israëlita propter illius gentis duritiem tolerauit. Non sic igitur Iobus inaccessit, sed præculdubidū singulare fuit in illa gente omnis veræ pietatis & probitatis exemplum.

Et timens Deum. Timoris Dei nomine notum est intelligi, non pauorem aliquem & metum ex mala conscientia orientem, quo fit vt non peccatum ipsum, sed pœna peccati metuatur: sed reuerentiã Dei maiestati debitam, vnde vera obedientia nascitur, ex eius amore proficiscens quem omni obedientia dignum esse agnoscimus. Est autem obseruandum hoc loco discrimen inter Philosophicas siue Ciuiles quas vocant virtutes, & dona Spiritus Sancti in regeneratis bonos motus scientis. Ciuiles enim virtutes, quarum exempla passim in prophanis historiis legimus, tum ex diuerso fonte proficiscuntur, tum etiam ad alium finem tendunt. Itaque etsi inter vitia numerandæ non sunt, vt ipse ipsis opposita: appellationem tamè veri boni apud Deum non merètur. Oriuntur enim ex *σωτηρησις* merè humana, ac proinde tota cariosa & putri: neque ad gloriam vsque Dei pertingunt, qui finis verè bona omnia opera, vt ita loquar, sanctificat. Quinam enim veri Dei gloriam sibi pro vltimo cogitationum & actionum suarum sine pro-

Ephes. 1.
ver. 12. ponerent qui verum illum Deum nunquam agnouerunt? vt illos meritò Paulus, *ἀθεΐς* vocet, non quidem ex eorum genere qui nomen omne tollunt, sed quoniam multorum Deorum cultores qui Dij omnes falsi sunt, verum Deum nullum habēt. Itaque si quis expendat illorum vitam qui inter gentes illas à iustitia & variis ciuilibus illis virtutibus non immeritò commendantur, & quos ego fateor quamplurimis hypocritis Christianis esse anteponendos, tum quòd ad illorum quantumuis falsam religionem, tum quòd ad probitatē morū attinet: comperiet, partim, eos fuisse intolerabilibus vitiis deditos & mancipatos, non quòd nemo sit qui sine crimine viuat, sed quòd verè hæc vitia in ipsis regnarēt. Sic Catones ebriofissimi fuerunt, & maximi sceneratores, quorum etiam vnus vxorē suam locat, alius verò vel prorsus furiosus vel magnanimi- tatis gloriã affectans moritur *ἀντόχειρ*. Sic magnæ fuerūt Cicero- nis virtutes, sed quid illo per vniuersam vitam vanius & ambitio- sus? Pro patria sese deuouerunt Decij. Esto, vt ambitiosè istud non fecerint, sed amore patriæ: mens tamen illorum vltra patriæ amo-

Ierem. 2.

21.

2. Cor. 5. 1.

rem non est progressa. At id demum rectè diligitur, quod propter Deum diligitur. Sed nolo in istis peculiaribus exeraplis diutius immorari. Illud autem omnino fatendū est peccata fuisse illa omnia, quum quicquid ex fide non sit peccatum esse pronuntiet Spiritus Sanctus, non tamen, vt quæ directè contra legem naturæ & honestatem fiunt. Absit enim, vt Catilinā vel Cethegum cum Cicerone, Alcibiadē cum Aristide, vel Pericle conferam. Absit, vt quæ laude inter homines dignissima sunt, cum iis comparem quæ ab ipsa lege naturæ redarguuntur, vel etiam bonis legibus meritò vindicantur. At enim, iniquis, Lex illa naturæ & discrimen illud turpis & honesti, quum sint à Deo, & Lex ipsa Dei: certè res bonæ sunt. Boni sunt igitur illi mentis motus, bonæ actiones cum illis principiis consentientes. Respondeo, bona quidē illa esse in sese & à Deo constituta: sed aliud esse de Lege præcipiente quàm de Homine agere, cui Lex aliquid præcipit, aut interdicit. Deret ergo mihi quispiam non regeneratus, cuius motus vel actiones tum in principio impellente, quod est veri Dei notitia & amor: tum in fine & scopo, qui est amplificandæ Dei gloriæ studium, respondeant præcipienti Legi, & tunc valebit illius obiectionis conclusio. At nunquam hoc inuenerimus in non regeneratis, vt qui tam mente sint impura, vt ex se ne cogitare quidem possint quæ verè ex Deo vero sunt, nedum vt possint quod bene & rectè & ad rectum finem Lex naturæ præcipit, bene & rectè velle: quum Apostolo teste, bene volendi & benefaciendi facultatem, certè à natura, sed à Dei gratia totam habeamus: illam in nobis, non, vt volunt Semipelagiani nostri, inuentam debilem adiuuantis, sed creatis, & creatam fouentis ac dirigentis. Immo quòd ciuiles etiam istæ virtutes in nonnullis hominibus inueniuntur, non naturæ, sed singulari Dei beneficio tribuendum est: non tamen ipsos innovantis, seu regenerantis, (est enim hæc gratia filiorum Dei propria, & *ὑπερφυοῦσι*) sed corruptionem & malitiam illam natiuam, in iis quos libuit, cohibentis, vt non modò, sicut ceteri plerique, in nefaria scelera non erumpant, sed etiam sceleratorum malis consiliis & conatibus obsistant. Sic enim Deo placet cum hominibus quantumuis ingratius agere, ne societas humana, cui adhuc parcat Dei conditoris indulgentia, & ex qua Dominus electos suos paulatim variis temporibus, colligit, statim dissoluatur. At veræ virtutes piorum, qualis hic nobis lobus describitur, ex humanis quidem iisdem principiis, nempe Intelligentia & voluntate proficiuntur, sed per gratiam peculiarem regeneratis, & tum Spiritu mentis Ephes. 4. 23. (id est Intelligentia) renouatis, tum voluntate emendata: idè quæ Spiritualis hominis, non autem illius *ἄρκου* fructus dicuntur: hæctenus tamen vt, propter carnis reliquias Spiritui Dei repugnantes, ne regeneratorum quidem vlli boni motus & vitæ rectæ actiones Legis diuinæ præscripto ad amissim respondeant, ac proinde, quatenus ex homine quantumuis regenerato profici-

Rom. 14.
23.Philip. 2.
13.

cuntur, boni appellationem, ne dum præmium vllum vlla sua dignitate mereantur. Vt autem ad Iobum nostrum redeam, quum Deum timuisse dicitur, discernitur eius integritas animi, & probitas vitæ ab iisdem virtutibus ciuilitè duntaxat consideratis: Et hoc tribui Iobo mirandum non est, ex Abrahami familia nato, & vero Ecclesiæ veteris membro, sicut antea ostendimus.

Et recedens à malo. Mirum igitur non est Satanam Iobo fuisse infensissimū vt qui ab eo penitus abhorreret, cui ἀντονομαστικῶς tribuitur Mali cognomentum. Est autem hæc phrasis hebraica sicut in Psalm. Recede à malo, inquit Propheta, & fac bonum: & dicitur Ioannes fassus esse & non negasse quòd Christus non esset: Quamuis autem ea sit contrariorum natura vt qui vnum ponit satis intelligatur alterum tollere, tamen huius formulæ dicendi quæ alioqui videri posset redundare, magna est emphasis, ex qua intelligitur Iobum non perfunctoriè, sed summo studio, exercendæ pietati & probitati sese totum dedisse, aded vt, quemadmodum monet Paulus, non tantum ab omni manifestè malo, sed etiam ab omni eo quod speciem mali haberet pro viribus abstineret.

Vers. 2. Et nati sunt ei filij septem & tres filia.

Hactenus qualis & quantus Iobus intus & apud se fuerit audiuius, Nunc quibus beneficiis exterius fuerit à Deo affectus ostenditur, vt certasse quodammodo Iobus quidem pietate erga Deum, Deus autem erga Iobū beneficentia videatur. Habet enim *in vobis* tum præsentis tum futuræ vitæ promissiones. Sed hoc dextrè intelligendum est. Quid enim habuit Iobus quod gratis non accepisset? Quod si bona exteriora à Deo sunt, multò magis interiora. Et si à Deo sunt quæ ipsi naturæ humanæ insunt, multò magis est auctor Deus in solidum eorum donorum quæ naturam ipsam emendant, & à peculiari gratia ipsius proficiscuntur: cuiusmodi fuerunt illa in Iobum collata quorum antea meminimus. Excelserit igitur Iobus pietate quam Deus omni beneficentiæ genere coronarit: & isti duo quodammodo inter se vter alterum superaret contenderint. Iobus tamen Deo non obtulit nisi quod à Deo accepit, nec aliud Deus in Iobo quàm sua gratuita dona coronauit. Est autem hæc soboles, tum numerosa, tum ex maribus & sceminis composita, beneficium Dei per se singulare, quum sit quædam immortalitatis species in liberis renasci. Quamobrem etiam hanc benedictionem inter singularia Dei beneficia sacræ literæ multis locis numerant, expressè in fœdere cum Abrahamo inito commemoratam, & alibi hæreditatem & mercedem Iehouæ appellatam. Et si enim virtute vniuersali istius diuinæ vocis, Crescite & multiplicamini, conseruantur & augeteunt humani præsertim generis familia: seruaui tamen sibi Deus, omnium secundarum causarum vt auctor, ita etiam moderator, tum in maribus generandi, tum in sceminis aperiendi & claudendi vteri ius ac potestatem: quod probè intelligens Iobus, vt mox audiemus, quum ademptos etiam sibi

Psalm. 34.
vers. 15.
Ioan. 1.
vers. 20.

1. Tim. 4.
vers. 3.

Psalm. 127. 3.
Genes. 1.
vers. 28.

sibi liberos intellexisset, Dominus, inquit, dedit, Dominus abstulit. Istud verò utinam patres & matres omnes diligenter animadvertant, ut quum intellexerint sobolis beneficium sic esse à natura, ut sit in primis à gratia, coniugium à Dei inuocatione exordiantur: consummatum sanctè & castè exercent: de liberis sibi concessis, Deo gratias agant: donū illud Dei denique ut rem sanctā & penes se depositam religiosè & diligenter excolant. Sed hoc tamen donum ut & cætera externa, quorum hic postea fit mentio, sciamus oportet non esse ex eorum genere quæ per se & necessariò pietatem & probitatem alicuius comitentur. Nec enim Deus sæcundis aut locupletibus omnibus benedicit, aut sterilibus vel inopibus omnibus maledicit: & quæ mox intelligemus, ostendent Satanam vix vlla habuisse commodiora ad evertendū Iobum instrumenta, quàm hæc ipsa Dei beneficia, quibus quum ita spoliaretur Iobus, mirum fuit ipsum in hoc certamine prostratum non fuisse. Neque verò tantum modo beneficiis istis ad perdendos homines abuti solet Satan, illa videlicet ipsis eripiendo: verum etiam quàm sæpissimè illorum abundantia, alios quidem ad profusionem incitando, aliorum verò cupiditates immodicas accendendo, alios denique ad illorum honorum appetitionem inflammando: sapienter propterea postulante à Deo Solomone animum intelligentem potius quàm diuitias: quæ in ipsum collatæ, ipsam eius sapientiam suffocant. Et noti sunt isti versiculi, Nocitura toga, nocitura petuntur, Militia, & Evertère domos totas optantibus ipsis, Dij faciles &c. Meminerimus igitur præcipua illa Dei dona à Deo in primis postulare, & illa nobis concessa conseruare: quibus non oppugnemur à Satana, sed Satanam nos oppugnantem, exemplo Iobi, superemus.

V. 3. *Et fuit eius pecus septem millia ovium, &c.* Primorum patrum opes postitas fuisse constat in re rustica, quæ certè sunt innocentissimæ, & ad tuendam quoque valetudinem magnoperè faciunt. Nec prius homines agriculturæ & rei pecuariæ antepone a-liàs commodè viuèd rationes cœperunt, quàm luxus & inertia alios quidè ad viuendū ex alienis laboribus, alios verò ad alia studia nihilò meliora nec humano generi commodiora traduxit. Id autè non statim esse factum, sed rei rusticæ diutissimè seruatum fuisse suū honorem ex omnium populorum historiis apparet: donec paulatim eò res euasit, ut hoc vtrumque genus vitæ, quo nulli carere ne si velint quidem possint, ad solos viles homines, immò etiam cæterarum deprædationi expositos sit relegatum. Et hic mihi in mentem venit quod aliquando in quadam tabella depictum vidi: Nobilem videlicet cum hoc elogio, Meis armis tueor vos omnes: Ecclesiasticum, hæc addita inscriptione, Meis præcibus vos omnes seruo: Rusticum, dicentem, Alo vos omnes: Causidicum denique cum his verbis, Ego deuoro vos omnes: non ineptè fortassis ut tum res erant. At istis miserimis temporibus dicendum potius fuerit Nobili, De-

prædor vos omnes: Ecclesiastico, Fallo vos omnes: Causidico, Altis me omnes: Rustico deniq; Expositus sum vestræ omnium prædæ. Certum est tamen, vt res humanæ sunt, neque natos esse omnes ad rusticas operas, neque deferendas esse plurimas alias vocationes, non tantum honestas sed etiam Reipub. vtilis, atque adedò humano generi necessarias, inter quas minimè præterierim mercaturam, modò cum Reipub. commodo & bona conscientia exerceatur, in qua reprehendenda Chrysol. inter cæteros modum certè nò tenuit. *Et famulitium.* Græci alij quidem *γεωργίαν*, alij *ἐμπόριαν*, alij per periphrasin *ἐργασίαν ἢ τὴν γῆν*, Hebræam vocem *מלאכה* exponunt, quas interpretationes variis auctoribus tribuendas puto: Videtur autè mihi illa media maximè conuenire, quòd postea fiat seruorum mentio, quos certè oportuit quàm plurimos esse tantis curandis gregibus & armentis. Quod autem sit asinarum & camelorum non autem equorum mentio, ad morem eius regionis referendum est, in qua camelis ad onera ferenda, & asinis ad vehendos homines, equis autem quàm rarissimè vtebantur. Distributio verò istarum facultatum quæ hic admiscet Paraphrastes Chaldæus, inter stultos Rabbiniſmos referenda est.

Magnus. Hoc intellige tum de diuitiis, tum de omnis virtutis celebritate, quod posterius rarissimum fuit in tanta præsertim opum abundantia. Notum enim est nimis verum esse prouerbum illud, Dives aut iniquus aut iniqui hæres. Per se tamen opes damandas non esse, sed esse potius multorum commodorum instrumenta contra fanaticorum opinionem, res ipsa docet. Nec temerè, vt est à quodam annotatum, Lazarus pauper in diuitis Abrahæ sinu collocatur. Iobì verò constantia hæc quoque circumstantia valde commendat quum ei qui non modò nunquam egerit, sed etiam habuerit vnde quàm plurimis liberaliter largiretur, multò per se acerbior sit tam repentina bonorum omnium spoliatio, quàm illi qui sit aliquando vel mediocri conditione vsus, vel paupertatis incommoda nonnunquam expertus. Diuitiis autem & reliqua sua potentia quomodo sit vsus Iobus, declarabit ipse infra cap. 29.

Ibant autem filij eius & faciebant conuiuium domi, vnusquisque die suo. Fuit hoc quoque tantò maius quantò rarius Dei erga Iobum beneficium quòd tam numerosam simul & tam concordem familiam habuerit, quod non Abrahamo, non Isaaco duorum tantum liberorum patribus, non Iacobo, non Samueli, non Dauidi concessum fuit. Quod autem mutuis epulis sese in orbè excipere isti consueuerint, non sic accipiendum est quasi fuerit hoc illis quotidianum, aut etiam in his conuiuiis modum non seruari, vt intemperantes solent. Erant enim temperantiùs educati, & hunc fouendæ fraternitatis causâ morem sanctè & sobriè tenuerunt. Et sanè conuictus mutuis magnum ad eam rem momentum habet, rectè vsurpatus, vt meritò reprehendi mereantur Lucifugæ, agrestes & ex mera melancholia constati homines, sibi in sola solitudine placentes

tes. Peccant & illi qui dum lautitias & profusionem merito fugiunt in contrarium vitium labuntur, victus & vestitus rationem exacta & precisa necessitate metientes, Deum enim nos non tantum pasci, sed etiam pro benignitate singulari sua exhilarari velle apparet ex eo quod multò plura condidit quibus carere facile possemus, quam quibus necessariò nobis opus est: Et tantum abest vt sanctorum conuiuia, passim in scripturis commemorata, (quæ certè à quotidiano conuictu distinguenda sunt) damnentur, vt contra in sacrificiis Eucharisticis sæpe iubeat Dominus sacros conuiuas hilariter velut in ipsius conspectu epulari: & Dominus ipse nuptiate conuiuium præsentia sua & primo miraculo sit dignatus: quò spectabant etiam illæ veterum ac primorum Christianorum *ἀγάται*. Sed quum valde proclius hac in re sit lapsus, multiplici obseruatione hic opus est. Ac primùm quidem habenda est temporis ratio. Tempus enim est ridendi, & tempus flendi (inquit ille sapiens:) ac proinde cauendū quàm diligentissimè ne qua præbeatur Deo & seruis ipsius occasio terribilis illius increpationis repetendæ quæ apud Esa. 22. ver. 12. his verbis concipitur: Quum uocauerit vos Dominus ad fletum & ad planctum, ecce lætitiā & gaudium, comedendo carnes, & bibendo vinum. Atqui reuelauit se auribus meis Ichoua exercituum, si expiabitur ista iniquitas uobis, donec moriamini. Aduenit autem hoc ipsum tempus si vnquam aliàs, quum vniuersum penè terrarum orbem horribili fame, peste, bello quoq; Deus populetur, & speciatim Gallicas & Belgicas. Ecclesias ab aduersariis penè oppressas videamus. In Angliã verò & Serenissimã Reginam tot miserimorum exulū velut asylū ac perfugiū, furens Antichristus, per vim & fraudem extrema molitur: fames dira nos hic premat, & bellum proforibus habeamus: in Heluetia discordiæ Spiritus gliscat: denique in orbe Christiano vniuerso classicum canant *ἀλάσπερ* illi Iebusitarum. Quas miseras meritissimè nobis partim iam inflictas, partim imminentes, sicut plurimis maximisque peccatis accersiuimus, ita faxit Deus vt vera respiscencia à ceruicibus nostris depellamus: Deinde (vt ad rem redeam) si quando pacis & hilaritatis tempus aduenit, danda semper est opera primùm vt moderatio in sumptu, & temperantia in vsu seruetur: ac deinceps in primis vt sicuti corpus cibo & potu pascitur, sic animus sanctis sermonibus recreetur. Quæ verò vel per se illicita sunt & turpia, vel propter inueteratum abusum nulla iam emendatione medicabilem, meritò inter res illicitas censentur semel ex Christianorum mensis expellantur: cuiusmodi sunt quamplurimicantus, & omnis generis choreæ, quas hoc nostro seculo velle ad aliquem modum reuocare, nihil aliud est profectò quam velle cum ratione insanire. Quòd autem singulis Iobi filiis sua peculiaris domus attribuitur, declarat illius familiæ non tantum opulentiam, verùm etiam *ὀψαξίαν*, & illos ostendit iam adultos atque ad eam florentem ætate fuisse, quanuis nondum coniugatos: quæ omnes circumstantiæ, tum patris in illis san-

Et educandis diligentiam, tum ipsorum dociles & ad obsequium comparatos animos commendat.

Et mittebant ac vocabant tres sorores suas ad edendum & bibendum secum. Hic quoque apparet diligens Iobi œconomia. Nec enim sorores cum fratribus, sed seorsim habitabant, quod & honestius & tutius fuit, & virgineo pudori in familia tam ampla accommodatius. Nec alias feminas dicuntur filij accersuisse, imò ne sorores quidem ἀκλιτοι, & nimium familiariter ad conuiuia fratrum quamuis honestissimorum accessisse: quod non satis exprimit Græca interpretatio verbo συμπαράλαβεν. Hoc autem exemplum si plerique patres, præsertim locupletes, vbi magna est peccandi licentia, sequerentur, Deus bonè quàm esset alia plurimarum familiarum facies, & à quàm multis offendiculis liberi effemus.

Ver. 5. *Et postquã circuierant,* (idest in orbẽ compleuerãt, fratres videlicet) *des illorum conuiuiorum, mittebat Iob & sanctificabat eos, & mane surgens, offerebat holocausta pro numero omnium.* Holocausta non satis rectè vertit Græcus interpres generali nomine θυσιας: quædã etiã tollit, nempe particulam πάλιν & addit multa de suo, quæ omnia Hieronymus meritò ex Hebraïca veritate emendauit. Et quum plurimis etiam aliis locis mendosa sint Græca, sitque nobis in Hebræis adquiescendum, deinceps nihil illa morabimur, nisi si quæ inuenerimus obseruatione digna. Deo gratias agentes quòd Hebrææ linguæ cognitionem nostris temporibus excitarit, cuius ignorantia vix credi ab imperitis potest quàm sepe & quàm grauiter lapsi sint Græci etiam doctissimi interpretes in sacrorum omniũ librorum Ver. Test. ac huius præsertim genuina explicatione: & ex Latinis etiam post Hieronymi emendationem non pauci. Sed ad rem. Nec enim libenter hæc attingere consueui, quæ tamen nunc, Hebrææ linguæ cognitione, Dei beneficio, familiari facta, velim quidem à studiosis diligenter obseruari, ne cum patribus à scopo & veris expositionibus aberrerent: sed ea seruata reuerentia quæ doctis & sanctis illis veteribus debetur. Cæterum Charitatis, quæ perpetua est veræ pietatis comes, hoc est ingenium, vt homines perpetuò tum de se, tum de aliis sollicitos esse iubeat: & , quamuis non sit suspicax, nihilominus tamen nunquam ita sit secura, quin de sua & aliorum infirmitate assiduè laboret, tum quoque quum videri posset abundè officio suo defuncta. Erat igitur sibi quàm optimè conscius Iobus, & magnopere proculdubio lætabatur sancta liberorum suorum concordia, in quibus etiam animaduertebat optimè in dolis signa, & sanctæ educationis fructus. Sed homines illos tamè esse nouerat, & quidem iuuenes: & sciebat esse perdifficile hominibus lætitiã sicuti par est temperare. Itaque obseruabat quidè proculdubio diligenter quid in singulis illis cõuiujs diceretur & fieret, nec illis diffidens nec penitus confidens: & quamuis dum circulus ille hebdomadis peragebatur nihil audiret sinistri (nã alioqui circuitus finem minimè expectasset) tamè incerto etiam malo statim occur-

rebat. Periculum enim maximū est in oscitantia, diligentia verò & cautione in his rebus nimia peccari vix potest. Quid agit ergo Iobus? Diem octavum non expectat, sed exeunte septimo, liberos monet ut sese ad offerendum Deo sacrificium singuli comparent. Quisnam autem huius Sanctificationis ritus fuerit, affirmari liquidò & speciatim non potest. Sed ex hoc loco in primis nobis est observandum, ceremoniam ritum à mōte Sinaj non capisse, quum, initio ab ipsius Adami familia factò, sacrificia in vſu fuisse cōtlet, ac proinde ordinis Sacerdotii, & rituum Sacrificandi rationem aliquam extitisse, ac tempore quoque dilunii mundorum & immundorum animantium, id est ut ego interpretor, eorum quæ in Sacrificiis offerre fas vel nefas esset, discrimen aliquod fuisse legamus, & quidem ipsi Noacho bene perspectum. Sed totam hanc rationem cultus diuini externi, Dominus in monte Sinaj plenissimè declaravit, antea ἀγνων quamvis humanitus non excogitatum: ac proinde qui facile degenerasset, ac tandem etiam evanisset, nisi præcisè Dominus certas de ritibus illis leges suo tempore præscripsisset. Quàm autem id necessarium fuerit inde quoque constat, quòd ne sic quidem in ipso populo Dei cohiberi ἐβελος ἁγνοίας potuerunt, sic ferente hominum ingenio depravato, ut in Dei volūtate quantumvis patefacta nunquam conquiescant. Ceterùm illas externi diuini cultus ceremonias tum ante Moſen, tum sub Moſe diuinitus constitutas, observandum est non fuisse vana quædam & inania spectacula quibus pascerentur oculi, sed fuisse sacra mysteria, in quibus Patres oportuit tanquam in speculis, tum seipſos ad sui coram Deo condemnationem intueri, tum promissæ & suo tempore exhibendæ promissionis beneficium ad alendam fidè & spem suam contemplari. Itaque verè dici possunt & Legis nos condemnantis, & Euangelij nos consolantis appendices fuisse: vtrumque dilucidè restante Apostolo, nempe & fuisse instar chirographi nobis aduersantis, quod Christus cruci affixit, Coloss. 2. vers. 14. & rerum futurarum vmbra, quarum corpus est Christus. Coloss. 2. v. 17. Ac nunc quidem aduentu Christi sublata sunt illa, exceptis duobus illis simplicissimis noui fœderis Sacramentis: sed quod externis illis sanctificationibus figurabatur, adhuc permanet, ac proinde istis veterum exemplis admonemur cordis præparationem præire precibus nostris oportere si exaudiri volumus, neque aliis quàm resipiscētibus remissionem peccatorum applicari, rectè hæc duo coniungente Propheta Psalm. 26. vers. 6. Abluo innocentia manus meas, & circumceo altare tuum. & rursum. Psalm. 33. 1. Rectos decet laudatio.

Surgebat summo mane. Hæc quoque circumstantia declarat quàm sollicitè Iobus fuerit officio paterno defunctus, pios omnes admonens tum vnde exordiri diurnos labores oporteat, (quorū etiam sub Lege spectabat, matutinum illud iuge Sacrificium) tum quàm graui periculo sese exponant qui siue à sua conscientia commonefacti, siue ab aliis, aut diuinis etiam iudiciis excitati, resipiscētiam

vel momento differunt, frustra sæpenumero clausis iam foribus Dominum interpellaturi Matth. 7. vers. 27. Pretiosa sit ergo Christianis omnibus hæc sententia, *μηδ' ἐν ἀναβαλλόμενος.*

Et offerebat &c. Ipsemet nimirum, vt tunc mos erat, domi suæ sacerdos. Et hîc rursus apparet Iobum minimè parcum fuisse verè numinis cultorem, vt qui non pacifica, sed holocausta, & quidem secundum filiorum suorum numerum, offerret. Quo exemplo redarguitur eorum tenacitas quam plerique in præstandis eleemosynis (sunt enim nobis hodie pauperes altaris loco) demòstrant, haud secus quàm olim morbidas & scabie infectas oues nonnulli in templo offerebant, de quibus extant grauissimæ & iustissimæ apud Prophetas reprehensiones: & de quibus agens Apostolus 2. Cor. 9. vers. 6. qui parcè serunt, inquit, parcè metent. Sed Iobum meminimus in vero Deo colendo, non autem in idolis liberalem fuisse. Quo plus enim in superstitiosos cultus impenditur, tantò grauiùs Deus offenditur: quamuis illud verum sit, surrecturos in iudicio prodigos illos idolorum suorum cultores, & exemplo suo, pleròrumque etiam verum Christum ore proficientium, auariciam & sordes condemnaturus.

Dicebat enim. Forsan peccauerint filij mei. Suspiciæ quidem non est charitas, vt ante diximus, nec manifestam causam habuit tale quiddam de suis liberis suspicandi Iobus, quamobrem etiam additur dubitantis particula. Sed quod frequentius in istiusmodi conuiujs euenit, illud ne euenisset meritò veritus est: longè aliter se gerens quàm ferè solent homines, vt qui tam procul absint ab eo vt in dubiis dictis & factis seiplos potiùs acensent quàm excusent, vt contra ne in manifestis quidem delictis sibi desinant adulari. Quòd si Iobus de aliorum incertis etiam peccatis deprecandis tam fuit sollicitus, quid illum existimamus in sese statuisse, si quando Deum offenderat? Et quàm præclarum hîc nobis exemplum præbatur, vt alij aliorum salutem vera charitate procuremus? Quod quidem charitatis officium multos, etiam indignos sæpe à periculis partim liberare potuit, vt de Sodomitis legimus Genes. 18. vers. 32. & de vniuerso Dei populo Esa. 59. vers. 16. partim etiam seruauit, vt iis vsuuenit qui cum Paulo in eodem erant nauigio Act. 27. vers. 24. Cæterùm & illud obseruandum est *Peccandi* voce hoc loco non significari quicquid non ita sit vt oportuit, aut id omne in quo delinquitur, (ecquis enim hac ratione non peccat etiam imprudens?) sed ita significare voluit Iobum aliquid fortasse suis liberis in illis suis e-pulis excidisse, quo Deus grauiter fuisset offensus. Sed cur pro singulis filiis offert? potuit enim vnus quispiam ex illis tale quiddam, cæteris non consciis, admisisse. Fateor, Sed vir integerrimus noluit ita subtiliter cum Deo argutari, non ignorans satis semper fuisse causæ cur Deum & pro se & pro singulis etiã suis domesticis deprecaretur. Nec etiam illud ignorabat homo pauidæ coram Deo conscientie, reos peccati teneri nõ modò ipsos alicuius non rectè dicti
vel

vel facti auctores: verum etiam consentientes: atque adeo inter consentientes haberi qui peccantes non redargunt. Nec temere certe Israelitæ, quamvis à vero Deo iam descivissent, quum Nabothus (licet falsò) blasphemix aduersus Deum & Regem argueretur, ieiunium indixerunt. 1. Reg. 21. 12. & Corinthios reprehendit Paulus quòd ob vnus incestum publicè non luxissent. 1. Corinth. 5. vers. 2.

Et benedixerint Deo in cordibus suis. Benedicendi vox hoc in loco, contraria notatione, vt aliæ non pauca apud Hebræos, vsurpatur *εὐφημίας ἰνὲκα*, qua etiã ratione, Sacrum pro execrando apud Latinos vsurpatur. Additur autem *Istud in cordibus suis*, quoniam siquid tale re ipsa admissum fuisse à suis liberis Iobus vel leuissimè suspicatus esset, nullis profectò reprehensionibus, nec etiam castigationibus pepercisset. Nec tamè est de vera illa abominanda blasphemia istud intelligendum, sed de honore Dei per aliquem finistrum affectum læso. Et inde quoque nobis colligendum est inter peccata non tantum aliter dicta vel facta quàm oportuit, sed etiam leuissimos animi motus recenseri: ac proinde peccata omnia etsi imparia sunt, tamen per se & extra Christum æternam mortem apud Dei maiestatem violatam mereri: quum de dictis etiam otiosis, idest vanis & inutilibus, sit nobis reddenda ratio, contra quàm statuunt Sophistæ illo excogitato falsissimo & perniciosissimo inter peccata Venialia & Mortalia discrimine, ita quidem vt in ipsorum scholis explicatur.

Sic faciebat Iob cunctis illis diebus. Idest quoties celebrata fuerat ab ipsius liberis hæc in orbem cõiuuiã. Neq; dubiũ tamen est quin quotidianus alioqui fuerit Dei cultus in hac sanctissima familia diligenter obseruatus, & septimus saltem quisque dies, sicut Deus ab initio conditi mundi constituerat, Genes. 2. 3. accuratè sanctificatus. Sed & ita ostenditur minimè fuisse euanium hunc Iobi zelum, neque perfunctoriam ipsius de sua familia piam sollicitudinem, quòd spectat illa toties in sacris literis repetita commonefactio, de precibus assiduis, & ne bene agendo defatigemur.

Ver. 4. Et fuit dies quadã, & venerunt filij Dei vt starent apud Dominũ, & venit etiam Satan inter eos. Hactenus audiuius quid in terris apud Iobum gereretur. Deinceps autem quid super iis Dominus cœlitus decreuerit explicatur. Quàm autem id necesse fuerit exponere, tota sequens inter Iobum & ipsius amicos altercatio, & ipsius Iobi eiularus declarant, vtrumque non aliunde quàm ex huius decreti diuini ignoratione exortum. Etsi enim (exceptis paucissimis penitus insanis & suæ ipsorum conscientix repugnantibus) nullus vnquam negauit Dei prouidentia res omnes conditas administrari: videmus tamen hic quoque illud quod verissimè testatur Apost. Rom. 1. vers. 21. hominibus sola sapientia humana fretis, euenisse, nempe vt in suis ratiocinationibus euanescerent. Quis enim Epicureorum impios furores ignorat, suorum atomorum concursu omnia subiicientes? Quis Stoicos nescit ab vno extremo ad al-

terum prolapsos, causarum mediarum & secundarū vinculis Deum ipsum astrinxille? Peripateticos autem omnium acutissimos, singularum rerum euenta Providentiæ diuinæ exemisse? Neque hæc duntaxat in profanorū hominum scholis agitata sunt, verū etiam in ipsa Dei schola, minimè quidē, An Dei prouidentia Mundus regatur: num liberè & pro suo vnus semper iusto arbitrio causas etiam ipsas secundas, & earum effecta disponat: non denique an ad res quoque singularissimas vis illa ipsius pertingat, quælitum est (de his enim vix quisquam non penitus prophanus dubitauit) sed de his duobus capitibus disputatum est: Primū quānam cum ipsius Iustitia & Æquitate consentiat bonorū quidem miserimus & calamitosissimus, malorum autē felicissimus & trāquillissimus sæpenumero in hac vita status. Deinde si nihil sit nisi ipso sic volente & ab æterno statuente (nec enim certè vel in tempore, quū sit immutabilis. Malach. 3. v. 6. & extra omnem conuersionē, & conuersionis obumbrationem Iacob. 1. 17. nec etiam inuitus quicquam statuit, quum sit omnipotens) quānam non sit malorum auctor existimandus, quem tamen omnis mali hostem & vindicem esse conser. Et in hoc argumento varias & contrarias cogitationes sanctissimorum etiam & exercitatissimorum seruorum Dei mentibus incidisse constat speciatim ex Asaphi Psam. 73. Habac. cap. 2. Ierem. denique 15. ver. 10. Ac ne longiùs abeamus, in hoc ipso libro, quæ vtriusque afferuntur & quibus amici quidem Iobi extra veritatis semitā abripiuntur: Iobus autē ipse parè de cōstantia gradu deiicitur, satis ostendunt hanc vnā esse ex præcipuis Satanæ aduersum nos cōparatis luctis, huc spectantis vè fidei spèique nostræ fundamenta vel statim euerrat, vel paulatim nutantia in animis nostris tandem penitus conuellat. Hanc autem vtramque maximi momenti quæstionē quum hæc mira hypotyposis, perspicuè simul & breuiter exponat: & grauissimi testis, Iobi videlicet, claris verbis confirmetur, hoc capite, & altero mox sequente, à Spiritu sancto dictatis, dignus est hic locus diligenti & accurata explicatione. Sed in primis & seorsim annotanda sunt quædam. Ac primū quidem cur hæc diuina nobis humano prorsus more, & vt loquitur Paulus, κατ' εὖ ὁπωρον proponantur. Deinde quænam in hac hypotyposi sint merè humanitus dicta, quæ tamen sine impietate, quasi propriè Deo conuenientia, intelligi nequeunt. Tertio autem loco res ipsas nobis hoc paradigmate repræsentatas explicabo.

Ad illud primū quod attinet, Deus patribus ab initio suam gratiam (quæ sola mente apprehendi potest ac etiam debet, quum τὰν νοητῶν apprehendendorum νοητῶν necessariò sit instrumentum) variis in externos sensus incurrentibus visis, infirmitatis humanæ causa, quasi visibilem exhibuit, vt historiæ sacræ infinitis penè locis aperte testantur, Neque dubium est quin Patriarchæ veri Dei notitiam edocti, & qui deinceps ab illis eandem traditam retinuerunt, ab istiusmodi corporeis visis ad cœlestia contemplanda semper

semper affurrexerint : huc etiam accedentibus Prophetiis visionibus tum nocturnis tum diurnis, quibus populus Dei sic erudiebatur, vt verum illarum vsum facillè intelligeret. Obsolescente verò paulatim veri Dei notitia, & dæmonibus efficaciter istiusmodi apparitiones, iusto Dei in homines iudicio, vsurpantibus, facillè euenit vt homines non ad cœlestia corporeis istis visis assurgerent, sed contrà non contenti vnum Deum in plures diuidere, sua numina, in hominum naturam & mores transformarent: hoc tamen manente, donec homines profus insanirent, vniuersali principio, priùs in cœlis decerni quæ in terris gererentur. Hinc illæ fictiones apud Homerum & ceteros ipsum imitatos, vnde Virgil. illud,

Panditur interea domus omnipotenti Olympi. Quæ verò sunt apud illos prophanata, in sacris literis vt sanctè dicuntur, sic etiam ad sanctum finem referuntur, cuiusmodi sunt quæ narrantur Esa. 6. Ezech. 1. & 1. Reg. 22. 19. eo excepto, quòd ibi prophetis apparet Dominus, hic verò depinguntur ista tanquàm multis consciis & procul in ipso Dei tanquam summi Imperatoris palatio gesta. Iam autem explicanda nobis sunt quæ in hac hypotyposi humano more dicuntur, quàm alioqui Deo per se nullo modo conueniant. Huiusmodi illud est in primis, quòd hæc vt certo quodam die facta narrantur, quasi apud Dei tribunal alij dies sint fasti, alij nefasti: quòd Deus instar potentissimi Regis alicuius circumcinctus suis Angelis quasi stipatoribus inducitur: quòd Satan etiam eò dicitur aduenisse, & ex eo Deus hoc & illud quæsiuisset. Nam contrà semper & vbique adest, & gubernat omnia Deus Opt. Max: semper ei præsentia sunt, non tantum cœlestia, sed etiam terrena omnia: neque vlla præcunte disquisitione indiget, qui futura quoque intuetur, quum futurum nihil sit, nec esse possit quod non priùs decreuerit vt esset. Verum est tamen Deum quæ ab æterno & ante omne tempus apud se decreuit, tum Angelis, quorum ministerio ad illa exequenda vritur, tum etiam hominibus, prout & quando ipsi libuit, patefacere: vnde factum esse verisimile est vt dæmones sæpe multa sibi patefacta in illis suis oraculis prædixerint. Itaque non hæc eò dicuntur quasi Deo propriè conueniât, quemadmodum etiam quum ipsi os, manus, pedes, & humanæ actiones, veluti loqui, venire, abire, irasci, pœnitere, tribuuntur: sed quæ nos alioqui comprehendere non possemus, istis veluti imaginibus quibusdam, animis nostris repræsentantur. Quod deniq; tertio loco proposuimus, id est quid sit nobis ex hac descriptione colligendum, agedum exponamus.

Quod Iobus, homo, ipsius etiam Dei testimonio, omnium tunc hominum iustissimus, idemque omnibus animi & corporis bonis cumularus, repente miserrimus & calamitosissimus euasisse in hac historia narratur, ne quis, vt dicere prophani homines consueverunt, existimaret temerè & fortuito euenisse, quasi cæco nescio cuius fortunæ impetu mûdus iste sursum deorsum feratur: vel ne ex hac tam repentina vicissitudine (quod tum ipsius vxor, tum etiã

rari neque retardari vlla ratione possunt. Hoc igitur loco non inducitur Deus consilium de Iobo novum aliquod capiens, (definierat enim illud omne ab æterno,) sed die illo adueniente quem illi suo consilio exequendo destinarat, eo demum die illud Satanæ, rem totam alioqui ignorantem, patefecisse, cuius videlicet opera id exequi constituerat.

Filij Dei. Sic beatos illos Spiritus ab illis impuris, qui in veritate non persistenter separatos intelligi ex plurimis aliis scripturæ locis constat: & filios Dei appellari, tum propter insignem Dei in illos beneficentiam, quod parentibus nihil sit filiis suis charius, tum propter gloriosissimam præstantiam, quibus etiam propterea præclaræ illæ appellationes Potestatum, Virtutum, Dominationum, ab Apostolo Ephes. 1. 21. & alibi attribuuntur. Sed & illud constat, eandem appellationem, quanvis non pari ratione, Magistratibus, propter eminentem in suos subditos potestatem, tribui Psalm. 82. 6. & alibi. Sanctos denique suos ex hoc mundo delectos Deus hoc honorificentissimo filiorum cognomine dignatur, tum propter æternam illam gloriam & incorruptionem in qua *ἰσαγγελιοι* Marc. 12. 26. ipsiusque ad eum Christi cohæredes erunt. Sunt autem omnes istæ appellationes distinguendæ, & ad verum usum referendæ. Quod igitur ad beatos illos Spiritus attinet, proponuntur quidem illi nobis ut insigni quadam gloria cælesti ornati: sed tamen ut Dei duntaxat ministri, & quidem ad sanctorum usum, prout Deus eorum ministerio vitur. Non igitur ut eos inuocemus aut colamus, quod expressè damnat Apostolus Col. 2. 18. (sunt enim nobis *οὐδὲλοι* Apocaly. 19. 10. & 22. 9.) sed ut partim cum illis Deum sancto confensu, & communibus quibusdam canticis glorificemus: tum ut immensæ illius Dei bonitatis erga nos memores perpetuò simus, qua fit ut nos aduersus Satanam & cæteros aduersarios beatorum etiam illorum Spirituum ministerio tueatur Psalm. 34. 8. Heb. 1. 14. quod plurimis quoque sacris historiis certissimis declaratur: denique ut serui illius Elisei prophetæ memores, cuius fit mentio 2. Reg. 6. 16. & visionis Iacobi Gen. 28. 12. eò fortiores in omnibus aduersus mundum certaminibus persistemus. Neque etiam dubium est, quin sicut olim Dominus per Angelos Ecclesiam suam in illa miserabili captiuitate ab infinitis periculis tutatus est Daniel 10. 20. & 11. 1. ita nunc quoque mirabiliter nos aduersus Antichristum, & totius mundi conspirationem defendat: modò, linguas illorum diuidens, modò tyrannos è medio tollens, modò nostros hostes è cælis irridens, modò pios Reges & Principes, atque ad eum nutrices Ecclesiæ Reginas mirabiliter conseruans. cuius rei manifestum si vnquam alias exemplum nunc intuemur in illa præstantissima heroina Elizabetha Anglorum serenissima Regina quam singularis prouidentia Dei ab infinitis insidijs Satanæ Antichristi & Papæ Romani nostris temporibus asserunt, & quam verè appellare pos-

sumus ac debemus commune afflictissimæ Ecclesiæ asyllum ac per-
fugium. Et quæso, ab illo primo Ciuili bello per illa selecta Satanæ
organa, in Gallia excitato, quis præstantissimos illos heroes Gal-
licarum Ecclesiarum propugnatores ambigere possit Angelorum
ipsorum præsidii rectos? quos absit vt ab iisdem desertos fuisse e-
xistimemus, quum vltimo illo certamine quo sunt in cælum su-
blati defungerentur. Et hoc ipso tempore non certè vis vlla huma-
na, sed planè cœlestis & extraordinaria, Serenissimū illum Nauar-
reum Regem, Gallicarum Ecclesiarum columnen, & Illustrissimum
Principem Condenssem aduersus sceleratos illos, immò aduer-
sus Ecclesias, & in ipsum Gallia regnum coniuratos tutatur. Illa
verò tam honorifica Magistratum appellatio minime huc spe-
ctat, vt honoris Deo debiti vel minimam particulam ad illos trans-
feramus, (vnicus autem Deus est conscientia nostræ Legislator Ia-
cob. 4. 12.) sed vt illis tanquam Dei ministris, quantum patent eor-
um potestatis fines, non tantum propter iram, sed etiam propter
conscientiam, id est non tantum ad vitandas, quæ Legibus huma-
nis inducuntur, pœnas, sed etiam quia Deus ipse in suis ministris
regnat, vltro & placidè, saluo semper Dei iure, obtemperemus.
Rom. 13. 1. & deinceps: & Deum pro illis tanquam constitutis pu-
blicæ pacis custodibus, ne prophanis quidem alioqui Regibus &
principibus exceptis, sollicitè precemur. 1. Timot. 2. 2. Filiorum de-
nique Dei appellationis nobis attributæ rectus vsus triplex est. V-
nus, vt hanc dignitatem opponamus ignominia Crucis, & omni-
bus illis opprobriis quibus propter Dei iustitiam obnoxij, Chri-
sto capiti nostro *συμμορφώμεθα*, in cruce Domini non modò ani-
mum non despondentes, sed etiam gloriantes, sicut Prophetarum
& Apostolorū monitis & exemplis docemur. Alter, vt quanto nos
Deus hac adoptione beneficio affecerit memores, perpetuis laudi-
bus ipsum celebremus. Tertius, vt pudeat nos tanti patris filios, &
rati primogeniti fratris nostri fratres, quid illi vtriq; debeamus, si-
ue filialis fraterniq; officij, obliuisci: & Sanctū illū Spiritū adoptio-
nis cōtristare. Ephes. 4. 30. sed potius acerbā illā increpationē vite-
mus. Malach. 1. 6. Si pater sum, vbi honor meus, & si Dominus sum,
vbi reuerentia mei? Deniq; sic obseruanda est hæc cognominatio
aduersus Arrianos, qui Filium illum æternum Ioan. 1. 1. & deinceps. &
3. 20. & vni genitum, non temerè Ioan. 1. 14. 18. & 3. 16. 18. & 1. Ioan. 4.
9. appellatum, blasphemantes dicunt *ὡς ὅτε ἕκ ἑν*: & impios Rabi-
nos Iudæorum Messiam nescio quem ante orbem terrarum crea-
tum somniantes: quem non dubitamus quatenus Deus est esse pa-
tri cœternum & cœssentialem, & vt vnum cum Patre & Spi-
ritu Sancto Deum, eadem cum illis gloria cōadorandum.

V. 6. *Venerunt.* Aliter venire dicuntur homines & reliqua cor-
porea sese mouentia, aliter spiritus, aliter Deus. Veniunt enim &
recedunt res corporeæ circumscriptiue, & vera loco motiua, quam
vocant: nec magis fieri potest, vt verum corpus simul sit pluribus
locis,

locis, vel aliter sit quàm localiter & circūscriptiue vbiunque sua essentia adest, quàm fieri potest vt corpus sit, non corpus: ne corpore quidē Christi excepto, quantumuis glorioso, & iam non in terris sed supra cœlos omnes collocato, de quo ipso August. differens Si corpus, (inquit) ergo in loco, propter veri corporis modum. Itaque Transsubstantiatio & Consubstantiatio, ac multò magis merè Eutychniana illa Ubiquitas, quibus Ascensionis Christi, & eiusdem cœlo reuersionis, ipsa denique corporis Christi veritas contradictoriè tolluntur, ab aliis quidem stupida ignorantia, ab aliis verò sola inexcusabili pertinacia defenduntur. Angeli verò, de quibus hic peculiariter agitur, dicuntur quidem esse in loco, sed æquiuocè, id est non vt corpora siue contractu dimensæ quantitatis, quæ in Angelis non est, sed tamen definitiue, quoniam infinita non est Spirituum essentia. Hinc etiam fit vt propterea pluribus simul esse locis non magis possint quàm corporatæ substantiæ: & ne definitiue quidem duo simul Angeli vno & eodem loco esse. Hinc fit vt secundùm locorum distantiam rectè & propriè Deus illos mittere & ipsi mitti, venire & abire passim in sacris literis dicantur, sicut ante Scholasticos Theologi veteres, ac præsertim Didymus & Basiliius aduersus *νευματομαχους* disertè ex sacris literis tradiderunt. Sed hic illud quæri potest, ex quo loco Deus illos mittere dicatur. Respondeo, sobriè de his mysteriis esse nobis sapiendum. Sed quum Angeli non temerè cœlestes vocentur, statui meritò posse affirmo, supra cœlos ipsos (in quos re ipsa & sine vllò tropo Christi caro ascendit: vnde etiam venturus est: & in quos vltimo illo die toti verè & citra tropum rapiemur, ibi cum illo & beatis Spiritibus in æternum regnaturi) assignatum illis esse domicilium, lucis & gloriæ nobis incomprehensibilis plenum. Verè igitur & sine tropo mitti diuinitus ad varia prout Deo libuit ministeria dicuntur: neque vana & enthusiastica est hæc sententia, sicut nonnulli nostra etiam ætate, cœlum & inferos vbi que portentose collocantes, phanatici potius ipsi appellandi, docuerunt. Nec tamen propterea Angelorum ordines cum illo Dionysio recensemus, aut curiosè, quomodo consistant, aut quid agât, Angeli scrutamur, quæ nobis sunt prorsus *ἀνεξεπευνητά*. Sin verò quærat, quum Deus vbi que sit, quoniam ad illum venire, ac proinde ab illo abire dicantur. Respondeo distictam esse hanc questionem à superiore. Itaque sicut illi sua quantitas non quantitate circūscripta, tamen proprietate suæ definitæ naturæ, ac etiam locorum distantia respectu ad quos accedunt & à quibus recedunt, propriè & sine tropo abire & redire, accedere & recedere dicuntur, sic ipse Deus mittentis & infinito habitacione, à loco in locum transeunt vt à Deo tamen infinito abesse nunquam dici possint. Quoniam autem, etsi Deus vbi que est, non tantum effectiue sed etiam essentialiter, incomprehensibilis & omnia continens: tamen peculiari ratione cœlis id est illis *ὑπερπάντοτε* locis insidere dicitur, propterea quòd in illis immensam illam &

nobis incomprehensibilem gloriam peculiariter exerit & regnum suum incomprehensibili nobis modo in suis exercet: Idcirco etiam non tantum videre faciem patris, sed videre in cœlis & cœlitus miti à Deo quasi ab illius folio discederes: & ad eum in caelos Ascendere & Redire, & in cœlis Deum celebrare passim in sacris literis Angeli scribuntur. Deus autem ipse venire & abire, Descendere & Ascendere, Adesse & Abesse duplici modo dicitur. Vno tribus personis æqualiter in vna & eadem essentia communi, idque κατ' ἀνθρώπων ὁμοιωσάμενος, prout vel iudicia sua exercet, vel clementia sua vitur, quod prolatis Scripturæ testimoniis probare necesse non est, quum passim occurrant. Altero, personæ τῆς λόγου peculiari, id est personaliter assumptæ & vnitæ sibi humanæ naturæ nostræ respectu, cui quoniam non adest simpliciter vt reliquis rebus creatis, vel etiam vt electis & sanctis suis (sicut Nestorius personam Christi diuidens astruebat) sed ita adest, vt humanitas illa quam assumpsit non sit ὑπιστάμενον in sese, sed in illa τῆς λόγου persona subsistentiam suam habeat: Idcirco venisse in carnem, descendisse ad nos, sese exinanuisse in forma serui, caro id est homo factus dicitur, seruatis interea semper in illa vnitione singularum naturarū, (assumentis videlicet in persona τῆς λόγου, & illius assumptæ in illa subsistentis) proprietatibus. Itaque propter hanc vnitionem à qua emanat personæ Christi vnitas, neque ὁ λόγος concluditur corporis vel animæ humanæ angustiis, neque assumpta humanitas, etiam qualis per vnitionem euasit considerata, suæ circumscriptæ dimensionis & localitatis fines excedit, quantumuis etiam glorificata. Et qui separari naturas somniant nisi vbicunque est Deitas τῆς λόγου (est autem vbique) ibi quoque assumpta humanitas, sua corporea essentia staturatur, non tantum falsò sed etiam stultè istud concludunt. Quæ de re satis superque à nobis non semel hoc ipso in loco est disputatum. Hoc autem addam quoque superioribus, distinguendam esse hanc τῆς λόγου vnitionem cum assumpta natura, tum à Spirituum, siue bonorum in corporibus assumtis, siue impuratorum in demoniacis essentiali præsentia & inexistencia, tum etiam ab animæ in corpore humano consociatione. Nam illa quidem talis est vt cum corporibus quibus inexistunt illi Spiritus, vnum ὑπιστάμενον minime constituent, Manent enim semper duo actu subsistentia in demoniacis. Assumpta verò à beatis Spiritibus corpora, sunt tantum ad tempus, illorum Spirituum à quibus, ad certum sibi mandatum ministerium mouentur, organa & instrumenta: ita vt totam humanam naturam, siue hominem Angeli assumpsisse propriè dici non possint. Ita verò animarum in singulis humanis corporibus inexistencium consociatio, personalis quidem est (sic enim singulæ humanæ personæ constituuntur, & hæcenus Athanasius hac similitudine vitur,) sed satis est vt illa ad tertiam quiddam efficiendum ex illis duabus partibus vt integrantibus, & per se alioqui imperfectis, itidem que ex materia (corpore videlicet) & anima (vt forma)

compo-

compositum, concurrant, quod proinde ex illa compositione nascatur. At humanitas à filio Dei assumpta neque vt pars cõponi potest cum Deitate τὸ λόγος assumptæ: cui nec addi, vt augendæ, nec adimi vt diminvendæ quicquam potest: & quicquam, vt cum infinita vnica essentia, nihil possit eo modo coalescere: quæ deniq; Deitas nullius rei creatæ forma dici, nisi summa absurditate possit. Superest ergo vt illa personæ τὸ λόγος cum assumpta illa humanitate vnitio vocetur Hypostatica, quatenus illi humanitati datum est vt simule esset &, non in sese, sed in λόγῳ, subsisteret, in illo ὑπὸ σαμίνῳ quod est verè ipsis Angelis incomprehensibile θείαμα, & Emmanuel, quod & Θεὸν ὁρατὸν dicitur. Sed de his fortassis nimium multa, si quid huic loco conueniat consideremus, nec tamen plus satis, quod ad hæreses hoc nostro seculo interpolatas attinet. Nunc ad Angelos nostros reuertamur.

Vt adstarent coram Iehoua. Adstare istud non simpliciter declarat præsentiam, quum Deo semper sint omnia præsentia, sed tum ordinariam functionem, tum animum ad muneris sui executionem paratissimum, qui nunquam impuris illis Spiritibus inest: vt qui Dei voluntati ne tum quidem obsequantur, quum faciunt imperata & qui (vt in hac historia videre est) verè imperium Dei non spectent, sed potestatem malè agendi sibi concessam cupidè arripiant. Itaque obsequium istud in beatis demum illis Spiritibus celebratur Psalm. 103. & alibi. Huc spectat etiam illud quod quasi alis præditi, & quidem quaternis non semel apparuerunt, (quod de suo illo prophano Mercurio commenti sunt Poëte) & quod ait disertè Dominus Matth. 18. ipsos faciem patris qui in cœlis est διὰ πάντων intueri: nobis quidem certè tarditatem & ignauiam nostram exprobrantes. Sed illud quoque animaduertendum est Deum Opt. Max. ne horum quidem ministerium adhibere quasi illis indigeat, Regum & Principum instar, qui per pauca soli, ne si quidem velint, obire possunt. Est enim solus Tsadai & ἀνδραγῆς. Sicut autem mundum & res omnes in eo comprehensas condidit, non necessitate vlla, neque vt emolumentum inde aliquod perciperet, sed prout summè bonus est, vt aliquid extaret quod bonitatis illius suæ faceret particeps, & in quo agnosceretur, non alicuius sanè commodi causa quod in ipsum conditorem accessione quadam redundaret, sed contra quod ipse à quo agnoscitur commodo cederet: sic etiam beatos illos Spiritus creauit in quibus homines multò etiam magnificentius quàm in hoc mundo aspectabili, potentiam, sapientiam, bonitatem Conditoris contemplantur.

Et venit etiam Satan inter eos. Maximam etiam esse impuroꝝ Spirituum multitudinem apparet saltem ex eorum legione vnicum hominem occupante Marc. 5. 9. Sed hîc quoque vt in cæteris rebus cauendum est ne extra diuini verbi fines excurramus. Illud autem constat aliquem esse summum illorum principem, qui καὶ ἐξ ἑξῆς Matth. 25. ver. 41. Diabolus, & tum hoc loco tum alibi saepe

Satan & Satanas vocatur, quæ utraque appellatio, quod sit ipsius ingenium ac studium declarat. Diabolus enim, calumniator, Satan autem, iuratum hostem & peculiarem *ἀντιπρόσωπον* declarat, ut loquitur Paul. 1. Tim. 5. 14. & Pet. 1. Pet. 5. 8. illum vocat. Est autem non hominum tantum salutis calumniator & hostis, verum etiam ipsius Dei, & specialiter quidem Christi, ut Ecclesiæ cui perpetuò infidiatur capitis. Quinā enim posset seruis Dei bellum indicere, quin aduersus Dominum quoque insurgeret? Hoc autem utrumque vix in vlla historia clariùs apparet quàm in primi hominis lapsus descriptione, vbi opificem simul & hominem, in signe illud Dei opificium, aggressus, hunc quidem, mentitus in opificem, pessundedit, ab illo verò magis ac magis sese abalienauit. Et proculdubio ad istud perpetuum & irreconciliabile diffidium respexit Dominus, iam tum Satanæ Crucem figens quum his verbis uteretur, Inimicitiam ponam inter te & inter mulierem, Genes. 3. 15. Dicitur ergo & ipse Satan venisse, at non ut vnus ex filiis Dei, sed inter filios Dei, nempe non eodem quo illi animo. Absit, sed eò pertractus inuitissimus, nempe, ut illum nouerimus cum suis omnibus Angelis, improbitatis suæ administris, sua illa rebellionē minime sese eximere Deo potestari & imperio potuisse. Adfuit igitur & ipse, & adest in Dei omnipotentis conspectu, totus rabie ad omne scelus ardens, & odio bonorum in primis efferatus, sed inuitissimus nocendi veniam ab eo petiturus, citra cuius concessionem neconari quidem, nec edūficere re ipsa quicquam potest, ut etiam apparet ex historia de porcis, Matth. 8. ver. 31. Num verò, dicit quispiam, opera istius semper male agentis utitur Deus ab omni iniustitia penitus remotus? Omnino certè: non quòd iniuste quidquam designet Deus, sed ut illo quantumuis scelerato, interdum quidem ut carnifice, idest modo ad perdendos ac delendos sceleratos, ut Saulem 1. Samu. 16. 14. ut Iudam, Ioan. 13. 2. & alios innumeros: modo ad suos castigandos, ut mulierem illam incuryam Luc. 13. 16. vel probandos & exercendos, ut Iobum in hac historia, vratur: qua in re quoties operam suam adhibet Satan cum suis, minime id facere existimandus est obsequendi animo, sed quòd nocendi opera Dei destruendi potestate sibi concessa delectetur. Est autem hac doctrina eximie consolationis plena: qua videlicet intelligimus Dei nostri potestate & fræno coerceri omnem istius famelici leonis rabiem: Deum autem nunquam illi quidquam in suos concessurum quod ipsorum bono & comodo tandem non cedat, ut nos monet Apost. Rom. 8. ver. 28. & suo ipsius exemplo docet 2. Corinth. 12. ver. 7.

Ver. 7. Dixitque Iehoua ad Satanā, unde venis? Atqui nouit omnia Dominus, & quidem ab æterno, & absq; vllō cogitationis discursu. Nihil ergo percontatur quasi nesciens, imò ne percontatur quidem cum hoc impuro Spiritu agens, sicuti olim quæsiuit ex Adamo, Adā vbi es? Genes. 3. 9. & ex Caino, vbi est Abel frater tuus? 4. 9. non

non vt disceret quod nesciret, sed vt illū quidem per sui peccati agnitionem & detestationem adduceret ad salutem: hunc verò suo ipsius ore conuictum malè perderet, Sed *ἀποσταθῶς* ista dicuntur, tum vt nouerimus Satanam ipsum cogi iam nunc sese coram Deo vt iusto iudice sistere, cui scelerum suorum omnium rationem reddat: tum vt ex hoc exemplo discamus quoties Deus malis istis instrumentis utitur, non indi ipsis aliquam à Deo ad malum inclinationem, vt pote quæ ipsis insit per corruptionem, sed ab eo tamen illam quasi excitari, qua postea ipse quidem, quanuis pessimo instrumento, bene & iuste utatur: Illa verò mala per se & ex sese instrumenta male tunc etiam agant, ita tandem iustas pœnas subitura, quòd iustum Dei opus iniuste exequantur. Jerem. 48. 10.

Et respondens Satan Iehoua dixit, à circumuenda terra & perambulanda. Nempe id agens quod hic dissimulat, exponitur autem 1. Pet. 5. 8. tanquam leo rugiens videlicet obambulans & quærens quem deuoret: tyrannidem denique exerceans in mundum qui sese illius tyrannidi addixit, qua ratione Princeps mundi vocatur, & ipsius Angeli *νομοπᾶτορες* dicuntur. Ephes. 6. 12. fræno tamen Domini ubique coërcita ipsorum tyrannide. Sed hic quoque cauendum nobis est, ne vltra verbum Domini sapiamus.

Ver. 8. *Et dixit Dominus ad Satanam, An posuisti cor tuum super seruum meum Iobum, quòd non sit ei similis in terra, vir integer & rectus, Dei timens & recedens à malo.* Quid valeant hæc epitheta diximus in versic. 1. Ponere autem cor idem hic declarat atque attentè quidpiam considerare. Neque verò nesciebat Dominus nullos cautiùs & attentius à Satana obseruari quàm eos qui pietati & integritati vitæ student, quos vnos nimirum habeat ipsi reluctantes, cæteros pro suo arbitratu transuersos agēs. 2. Tim. 2. 26. Sed sic loquitur Dominus vt illum vrat, & vt aduersario suo insultet: quum sceleratis nihil tant opere doleat quàm si quod cogitant exequi non possint, ac si diceret Dominus, Noui quidem ego quid perpetuò moliaris, sed hunc saltem Iobum inuenisti in quem frustra sis omnia molitus.

Ver. 9. *Et respondit Satanas Domino, dicens, Num gratis timet Iobus Deum?* Vide vt obliquè draco iste serpat, nunquam rectè incedens, sed quod negare non poterat dissimulans, vt facere quoque consueverunt qui ab hoc Spiritu aguntur, Sophistæ præsertim, ab eo de quo quæritur subinde ad diuersas quæstiones sermonè transferentes. Sic hodie quum ex aduersariis quærimus, An Papisticus cætus sit Ecclesia, disputare incipiunt de Ecclesiæ auctoritate. Et quū negatur Consubstãtiatio, aut Trãssubstantiatio aut Vbiquitas corporis Christi, assertur à sophistis pro responsione, quæstio, An non sit Deus omnipotens, & an non verba Christi sint *ἀδολογητά*. Sic locus de Traditionibus Ecclesiæ, aduersariis conuictis verbè Scripti auctoritate, est ad vniuersas cõtrouersias vniuersalis Sophistarum responsio. Sed ad rem. Inuitus Satã agnoscens vera quæ ipsi

propofuerat Dominus: non modò non cedit veritati, (quàm enim id faceret inèdacijs auctor,) verùm etiam noui inde certaminis aduerfus Iobum occasionem arripit, fperans à fe rebus aduerfis profterni poffe, quem res secundæ auertere non potuerant: vt non immeritò nos admonuerit Paulus negotium nobis effe cum iis qui nos & à dextris & à finiftris adoriuntur. 2. Corinth. 6. 7. Et hic mihi vide quid tandem effe poffit hoc noftro aduerfario impudentius fimul & audacius, vt hæc eadem mirari in iis definamus qui hoc ipfo Spiritu aguntur. Quàm enim ex ore ipfius Dei qui mentiri non poffet audiiffet veram & finceram effe Iobi pietatem & vitæ integritatem, audere contra calumniari Iobum quafi non propriè ipfius Dei, fed vtilitatis caufa amarem, perinde certè fuit atque ipfi præfenti Deo in os vel ignorantia vel mendacijs notam impingere, quum ne ipfi quidem Prophani homines ignorent verè amicos dicinon poffe qui amicitiam fuis priuatis commodis metiuntur & quibus vetus illud prouerbiũ conuenit, *ἔσθι χόρρα, ἔθι φίλια*. Ipsi verò Iobo quantam iniuriam calumniator ifte faciat res ipfa poftea declarauit, in figni cum victoris Iobi gloria & aggrefforis Satanae infamia: qui tandem effe confueuit omnium aduerfus fynceros Dei feruos excitatarum à Satana tentationum exitus.

Ver. 10. *Nonne tu fepe pofuiffi fuper eum, & fuper domum eius & fuper omnia quæ funt ipfius vndique?* Hic rursus fele patefacit impuri Spiritus præfracta impudentia, vt quoniam contentus Dei de Iobo testimonio contradixiffet, nunc etiam audeat calumniam fuam faliffimam apertò paralogifmo à non caufa ad caufam, Sophiftarum videlicet magifter, confirmare. Quàm enim effe ifta conclusio? Tutaris & tuo præfidio vndique circumfiftis Iobum, & ipfius familiam, atque adeò omnibus bonis illum cumulas, Ergo non te Iobus tui fed fui caufa diligit & reueretur? Sed & alijs duobus modis in hoc fermone idem Satan prodit ingenium illud fuum inuidia & nocendi cupiditate perpetua exaftuans. Vnde enim ifta nifi ex eo quòd vt iam olim humani generis felicitate in protoplastis noftris parentibus, fic nunc quoque Iobi profpero ftatu totus vritur: & quorfum ifta nifi vt in Iobo ab ea qua fruebatur felicitate deturbando malignitatem illam fuam exerceat? Sunt autem hæc nobis diligenter & affiduè meditanda, partim vt hoftis illius noftri ingenium magis ac magis nouerimus, & cognitum deteftemur: partim vt aduerfus Sophiftas, qui certè nihil aliud funt quàm os & lingua Satanae veritati & faluti noftræ infidiantis, eò cautiùs obferuemus & euitemus. Sunt autem nobis præterea quæ hic dicit mendacijs Spiritus accuratè expendenda, non vt à mendacijs patte veritatem difcarnus (vera enim & præclara funt quæ hic effutit) fed vt illum fuo etiam ipfius ore refellamus. Nam alioqui, quum impurus hic Spiritus, non veritatis tuendæ, fed mendacijs fpeciofo veritatis nomine fucandi ftudio, vera interdum loquatur, ne tam quidem propriè, audiendus effe quum verum dicit, fed compellecendus, *Chrifti excem-*

exemplo, Marc. i. vers. 24. & Pauli Act. 16. vers. 18. Nec vnquam ma-
 gis sollicitè aures obrutare aduersus illius incantatoris voces o-
 portet, quàm quum in Angelum lucis sese transformat 2. Cor. 11.
 vers. 14. Age tamen ex ipso aduersus ipsum discamus quod ipsa ve-
 ritas illi extorsit: & pudeat nos hoc ignorare quod ipse ignorantia
 doctor coactus est profiteri: nempe nos & vitam hanc nostram, &
 quicquid boni vel habemus, vel speramus ab vnus Dei potentia
 & benignitate penitus pendere. Quod quum ita sit, quanam ma-
 ior est & certior insania, quàm cum mundo & huius seculi homi-
 nibus somnare, malis vllis artibus, vel quod iam habetur conser-
 uari, vel quod non habetur & expetitur acquiri posse? Et tamen
 quotus quisque hominum aliter viuit? Quod si præsidium istud di-
 uinum non est vnus hominis proprium sed piis omnibus com-
 mune, quorum cætus est Ecclesia, quam sese Dominus ignei muri
 & latissimi fluminis instar restatur circumcingere Zachar. 2. vers. 5.
 & Esa. 66. vers. 12. & Angelorum copiis tutari non modò verbis tes-
 tatus est, Psalm. 34. 8. verum etiam oculis ipsis spectandum præbuit
 2. Reg. 6. vers. 17. quàm fieri posse dicemus vt tam pauci sese in si-
 num Ecclesiæ recipiant: & ex iis qui eò refugisse videri volunt, tam
 multi, corpore quidem in Ecclesia, animo verò in medio mundo
 versentur? nempe quòd in reprobum sensum traditi, nec suæ ipso-
 rum conscientia hoc ipsum clamanti nullos esse in tuto nisi qui di-
 uinitus protegantur, nec eos à Deo protegi qui malis artibus stu-
 deant, ne ipsi quidem Satanæ, credant, cuius alioquin imperio sese
 totos committunt. Audiunt enim illum non vt hic loquitur, sed
 hæc potius mendaciter iactantem, Hæc omnia tibi dabo si prof-
 raturus adoraueris me Matth. 4. vers. 9. Sed age, hæc ipsa Satanæ ver-
 ba in ipsummet retorqueamus, Agnoscis Satan, omnes Dei timen-
 tes tutissimo & inexpugnabili Dei vallo circumdari. Quid ergo
 perpetua illius oppugnatione promoues? Nihil agis profecto, nisi
 quòd certissimum exitium tibi magis ac magis accersis: Eccle-
 siam autè quam destructam cupis, ipsemet extruis, vt pote quæ
 quantò infestius illam aggredieris, tantò fortius tibi resistat: repur-
 gationem denique illius promoues inuitus ab iis sordibus, quas tu
 ex Dei domo euerris, quoties tibi conceditur illius quoque sepem
 percurrere. Oportet enim etià hæreses esse vt qui probi sunt ma-
 nifesti fiant 1. Corinth. 11. vers. 11. & qui ex sanctis exeunt à te abrep-
 ti, ex sanctis non erant, 1. Ioan. 2. 19.

Operi manuum eius benedixisti & pecus eius exuberavit. Quid a-
 gitis igitur, auari, fraudulentum, lucri cupidi omnes? Præmonenti sal-
 tem Satanæ credite. Nam si benedicit Deus sanctæ & integræ vitæ
 hominibus, (cuius integritatis amplam descriptionem infra audie-
 mus capitibus 29. & 31.) efficitur iram Dei vestris capitibus certissi-
 mè imminere, nec aliud quàm exitium metere qui iniquitatem se-
 runt, infra cap. 4. vers. 8. & Prouerb. 22. 8. At num sic benedicitur vt
 Iobus quisquis Iobi pietatem & integritatem imitatur? Minimè,

Nam ecce, vt tam multos alios præteream, Petrus & Ioannes nec aurum habent nec argentum Act. 3. vers. 6. & manibus suis victitans Paulus didicit etiã egere 2. Corinth. II. 8. & abundante illo diuite epulone, mendicat vlcerosus Lazarus, benigniores canes quàm illum diuitem expertus, Luc. 16. 19. Immodò in hoc nostro iusto Iobo, & pauperrimi simul & ditissimi exemplum habemus illustre. Quid igitur? An non habet *suos* vtriusq; vitæ promissiones? 1. Timor. 4. 8. Habet certè. Sed duo sunt hic nobis in primis obseruanda. Vnum, propriam & peculiarem piorum felicitatem, quum perpetua sit & immutabilis, neque in hac vita, neque in vllis cum ipsa intercidentibus bonis necessariò sitam esse, quod & res ipsa postulat, & sacræ literæ passim docent. Alterum, opes & omnia huius vitæ commoda, quauis quatenus res sunt à Deo creatæ bonæ sint, nihilominus tamen, quum ex vsu æstimantur, res esse medias, id est bene vtentibus bonas, malè vtentibus malas. Et quum homines suapte natura ad malum proni sint, atque ad eò præcipites, etiam iis, qui Spiritu Dei aguntur Dei beneficentia bene vtentibus, modum in summa copia tenère quàm sit difficile, ipsius sapientissimi Solomonis exemplo docemur. Hinc efficitur quàm optimè Deum suis cauere, quum huius vitæ commoda parcè ipsis largitur: (paucis enim contenta est natura, neque quisquam vitit *ἐν τῷ ἀερίῳ*. Luc. 12. 15) & contra nunquam seuerius illum auaros & sceleratos omnes vicisci, quàm quum illis largitur ampliùs etiam aliquid quàm expectant. Psalm. 73. 7. Idem est autem de contrario id est de inopia & aliis vitæ incommodis statuendum, quæ vt ex hominis peccato exorta, naturam quidem suam retinèt quoties à Deo sceleratis infliguntur vt ab hoc veluti inferorum suburbio ad ipsos inferos tandem abripiantur: è contratio verò naturam illam prorsus mutant, quoties Dominus illis, intra modum semper adhibitis, suos la-scipientes vel reprimat, vel explorat, vt & sibi & aliis melius sint noti: vel etiam illis tanquam gloriæ suæ singularibus instrumentis sub cruce vititur, æternæ gloriæ pondere infinitis partibus omnes illas miseras superante, 2. Corinth. 4. 17. Verùm quid illud est Operi manuum Iobi benedicere? num quòd Iobus incepisset ex se operari, & solus operis exitus sit à Deo? Nequaquam. Deus enim & manus suorum & omnè earum ad operandum vim, quæcunque tandem illa res sit, suppeditat, Psalm. 90. 17. particulari quoque beneficentia, cuius insigne exemplum habemus in Beselele Exod. 31. 3. Multo magis autem istud agnoscamus in iis oportet quæ non tantum sunt *ὕπερ ἑαυτῶν*, sed etiam, (si naturæ nostræ deprauationem spectemus) *ἀντιγεννητά*? Huiusmodi est in primis Regeneratio ex Spiritu, quum Esse cuiusq; à sui generatione incipiat. Neque verò sic aboleretur eius instrumenti quo Deus vititur operatio, sed ab eo opere quod totum Dei est distinguitur, 1. Cor. 3. 9. & 9. 1. Sic igitur accipiendum est quod hic dicitur Deus operi manuum Iobi benedixisse: ex qua loquendi formula istud quoque discere nos oportet

oportet, quamvis minimè sit Dei manus secundis quas constituit
causis alliganda, quasi illis vel non existentibus, vel nobis non ap-
parentibus, sit nobis de promissionibus Dei dubitandum: cum ta-
men meritò videri Dei beneficia aspernari, vel Deum tentare quò
instrumenta ab ipso ordinata & præbita contemnat. Vis igitur ali-
menta huic vitæ necessaria tibi præstari? laboris viam pro iustæ tuæ
vocationis ratione ingredi. Indignus enim est otiosus qui alatur,
2. Theff. 3. 10. quamvis quadraginta diebus Dominus Mosen & E-
liam absque cibo nutrierit, Vis à morbo sanari? vtere medicinæ re-
mediis, siquidem potes: sed ne, Azæ exemplo, in medicis spem repo-
ne 2. Paralip. 16. 12. Paulus certè quamvis promissionem Dei ample-
xus de se & omnibus qui cum ipso erant naufragio non perituris,
tamen de fuga cogitantibus nautis, Nisi, inquit, isti in naui manser-
rint, vos seruari non potestis. Vis salutem æternam obtinere? crede,
fides autem est ex auditu verbi Dei Rom. 10. 17. Quod denique dicitur,
de opere manuum Iobi, non est ita præcisè & necessariò acci-
piendum quasi ipse manus suas aatro admouerit, vel aliquid eius-
modi exercuerit, quod probabile non est: sed Hæbreorum more,
omnis opera vel animi vel corporis, vel vtriusque, manuum appel-
latione vocari consuevit. Habuit autem ille in tam opulenta & nu-
merosa familia in quibus sese dies & noctes exerceret, vt prudens
simul & sanctus œconomus: & quibus in rebus sese dies & noctes
exercuerit, ipsemet, vt testis idoneus, infra declarabit cap. 29. & 31.

Act. 27.
31.

Verf. II. *Verum, mitte, quæso, manum tuam.*) Quum nihil hic pe-
tat Satan quod Deus illi postea non concedat, ac proinde quod nõ
ab æterno decreuisset: cõstat Dei & Satanæ voluntatē hîc concur-
tere, sed tam diuerso modo quàm differt lux à tenebris. Quod enim
vult & expetit Satan, pessima vult voluntate, & aduersus Iobum
quem cupit perditum, & aduersus Deum ad quem blasphemandũ
se posse sperat Iobum inflammare. At quod ab æterno decreuit
Deus & nunc vult exequi, tum ad suam gloriam maximè pertinet,
vt qui in primis in suorum constantia glorificetur: tum ad Iobi sa-
lutem maximè facit, quum oppressio patientiam, patientia expe-
rientiam, experientia spem efficiat, Rom. 5. 3. tum Ecclesiæ toti insi-
gne præbet paciētia & felicitis ex grauissima tentatione exitus ex-
emplum, quo ad fines vsque seculorum erudiat, sicut à Iacobo
admonemur. Iacob 5. 10. Non est igitur Deus auctor peccati, etiamsi
non simpliciter sinere siue permittere, sed etiam volens agere per
malum instrumentum dicatur: quod nisi agnoscamus, vbi posita
fuerit nostra in aduersis consolatio? & quinam stabit illud Petri,
velle Dei voluntatem vt bene agentes malis afficiamur? 1. Pet. 3. 17.
Sed hoc quidem vërum est, malam mali instrumenti voluntatem à
Deo non indi, sed à spontaneo malorum motu totam proficisci,
quam Deus ad rectum suum finem dirigat, ex tenebris quoque lu-
cem eliciens, vt ex his Satanæ verbis apparet. Nec enim illi Deus
ista, sed ipse sibi pro sua innata malitia suggerit, qua in re tamè non

idem semper agendi modus cernitur. Nam hoc quidem loco ubi agitur de affligendis piis, Satan seipsum prorsus prior mouet, & Deū quodammodo impellit: alibi verò, quum de castigandis malis per malos Spiritus queritur, vt i. Reg. 22. 19. prior loquens Dominus, Quis, inquit, pelliciet Achabum vt ascendat & corruat? vt negari non possit malas quoque voluntates à Deo ad hoc vel illud agendum rectè & iuste impelli & inclinari, sicut expressè multis locis ac præsertim lib. 3. aduersus Iulian. cap. 5. docuit August. Sed cur nõ potius dixit Satan, *Mitte me*, quàm, *Mitte manum tuam*. Nempe fateri coactus est non modò se nihil aggredi, nisi Deo potestatem sibi faciente posse, verùm etiam suos omnes irritos futuros conatus, nisi Deus illis efficacitatem tribueret, vnde factum vt, in illa de qua modò dixi visione, dixerit Dominus, Pellicies & præualebis. Sed quidnam vocat Domini manum, inquiens *Mitte manum tuam*? Certè semetipsum. Estne igitur Satanæ manus, Dei manus? Omnino, non tamen quatenus ipsa mala sese malè mouet, & tot scelera patrat in Iobum & ipsius familiam: sed quatenus bene illa quoque peccante vtitur Deus, vt in serui sui patientia triumphet. Quo etiã sensu apertè Assyrios in castigando populo suo virgâ furoris sui vocat Esa. 43. Ierem. 43. 10.

Et percutite quicquid eius est. Vnde verò tanta nocendi libido? Nempe in primis ex illa summa impurissimi & crudelissimi Spiritus malignitate: qui, si fieri posset, & nisi à Deo frænaretur, nulli prorsus rei creatæ parceret. Deinde ex eo quòd proculdubio Iobi robur millies in aliis tentationibus expertus, Satan desperaret de victoria aduersus illum damnis vllis obtinenda, nisi ea plaga vulneraretur, quæ nihil illi prorsus reliqui in familia sua faceret: quod illum non fuisse temerè suspicatum illud demonstrat, quòd ne sic quidem Iobus vinci potuit.

Nisi in faciem tuam benedixerit tibi. Id est maledixerit per ἀντίφρασην vt supra ver. 5. Est autem in eiusmodi phrasibus ex vsu Hebraicæ linguæ subaudienda imprecatio, interdum expressa, nempe Sic & Sic faciat mihi Dominus, interdum verò εὐφημίας causa prætermissa. Hoc autem in loco, nihil sibi noui potuit imprecari Satan, per se modis omnibus execrabilis. Sed in primis quærendum est quid illud sit quod audet sibi Satan de Iobo polliceri. Peccatum certè longè grauissimum, & tam horrendum vt illud Hebræi nõ temerè sæpenumero per εὐφημισμὸν cōtrario benedicēdi verbo declarēt, quod à Græcis βλασφημία dicitur generali significatione pro omni conuitio & linguæ petulantia, qua læditur alterius existimatio, vt accipitur Matt. 9. 3. & 15. 19. & Eph. 4. 31. A Theologis verò peculiariter hoc verbum accipitur pro iis in ipsum Deū dictis, quibus Deo vel tribuitur quod ipsi minimè conuenit: vel detrahitur quod ipsi proprium est: quorum neutrum sine ingente scelere fieri ne per ignorantiam quidem potest. Ersi enim aliud est Blasphemare, quàm Blasphemiam dicere, sicut Mentiri quàm Mendacium dicere, tamen

nationis quæ exitus ab ea excipitur Genes. 27. 27. nec passerum interitus Matth. 10. 29. imò ne arboris quidem cæsa ramus Deut. 19. 5. Et quæso, nisi ita se res haberet, quid nobis, imò quid vniuerso mundo singulis momentis fieret, si tyrannidi Satanae absolute subiiceretur?

Tantum in eum ne immiseris manum tuam &c.) Hic videmus Deum in suis exercendis & probandis optimū semper modum tenere. Nouit enim ipse vires nostras, utpote illarum auctor, supra quas nos tentari nunquam sinit. Quamuis igitur ipsum quoque Iobum, excepta vita, tradere in Satanae manus decreuisset: inducias tamen illi ad se confirmandum & colligendum concessit: ut primo congressu victor, paratior ad secundum sustinendum accederet. Sic olim Apostolos suos Hierosolymis paulatim ad extrema quæque perpetiunda formaturus, initio coercuit eò usque aduersariorum rabiem ut nihil prorsus in ipsos Apostolos auderent Act. 2. 43. Postea verò licere ipsis voluit in carcerem eos trahere, sed ea conditione ut ultra cōminationes nihil tentaret Act. 4. 18. Sic autem illos confirmatos, verberibus demum exposuit. Act. 5. 40. donec ad cædes quoque primū in Stephani lapidatione, deinde in Iacobi interfectione veniretur. Cæterum quàm pauci sunt hodie, qui vel minima earum calamitatum affecti quibus simul & vno impetu ingruentibus oppugnatus fuit Iobus, non statim clamitarint, *ô cælum, ô terra, Disperij, Actum est de me, Quò me vertam miser?* nempe quòd alij non suas opes possident sed ab iis possidentur: aliorum verò Deus venter est. At nos contra discamus, auctore Deo, nos ipsos ab omnibus quæ possidemus non modò distinguere, verum etiam quoties & prout Deo libet seiungere: nec si perierint illa, etiam simul omnia, utpote vana & caduca: nos tamen periiisse propterea putemus. Quid autem nobis contra in eum statum redactis sit statuendum ex eodem Iobo vers. 21. discere nos non pigeat.

Et exiuit Satan è conspectu Iobouæ &c.) id est statim sese in viam dedit ut quibuscunque posset modis Iobum aggrediretur: quam in malè agendo sedulitatem, quàm felices essemus si ad bene agendum adhiberemus. Sed ecce, vigilantibus Christi hostibus, & ad illum capiendum sese nocte comparantibus, non modò dormitant, sed ne expergilci quidem possunt in horto præcipui ipsius discipuli. Dicitur autem istud per *αὐθρονοῦσάσθαι*, quum nihil possit extra eius conspectum versari, vel ab eo abesse qui vbique est, & cuius oculi tum super bonos tum super malos excubant. Psalm. 34. vers. 16. & 17.

Vers. 13. *Factum est die quadam quum filij ac filia eius ederent, ac biberent vinum in domo fratris sui primogeniti.* Nunc hic nobis explicatur qualem se Satan præstiterit accepta in omnes Iobi facultates potestate. Qua in re primū hoc est nobis animaduertendum nequam propositum illi fuisse Dei voluntati obsequi: sed sola nocendi, vel

di, vel potius perdendi Iobi cupiditate fuisse impulsū: unde patet
 maximum esse discrimen inter beatorum spirituum & verē san-
 ctorum hominum obsequium quo Dei mandatis parent ex animo,
 quod eum diligant, & iustitia (cuius regula est ipsius Dei voluntas)
 ipsis parfēcta delectentur: & istam dāmonum fictam obedientiā *ps.*
 ab ipsius Dei & bonorum omnium odio & nocendi cupiditate in-
 explebili profectā. Estimanda est enim actio omnis non ex eventu,
 sed ex agentis consilio & intentione, vt rectē quoque in Philoso-
 phorum scholis docetur. Liceat igitur nobis hac vti distinctione,
 alios dici Dei seruos actiue, ac proinde fidos & Deo prācipienti
 probatos, quorum etiam opera coronat: alios passiuē dunta-
 xat, quoniam videlicet Deus quidem ipsorum opera, vt & alio-
 rum de quibus diximus, vtitur, qua ratione nihil prorsus exi-
 mitur Dei in res omnes & singulas potestati ac imperio, ipsi
 verō quod agunt sic agunt vt de nulla re minūs quā de Deo
 cogent, sed libidini suā prorsus obsequantur: quo demum
 sensu Dominus Nebucadnezarem serui sui nomine dignatur, &
 Aegypti regno tanquā strenuē demandatum opus executū re-
 muneratur Ierem. 27. 6. quem tamen postea meritis pānis afficit.
 Hinc quoque discenda nobis est duplex illa diuinā voluntatis ra-
 tio de qua pluribus in vers. 21. dicemus. Interdum enim, latissima si-
 gnificatione, Voluntatis vocabulo intelligimus quicquid Deus de-
 cernit: quo sensu sine vlla exceptione necessariō intelligitur quic-
 quid in mundo vnquam gestum est, aut nunc geritur, aut deinceps
 geretur: quum Deo vel inuito, vel ignorante dici non possit quid-
 quam fieri, quin imbecillitas illi tribuatur, vel Dei prouidentia tol-
 latur. Neque Deus propterea malorum auctōr villo modo censē-
 dus est, vt pote qui bene semper & iustē decernat & agat, tum quo-
 que quum instrumentis malē sese mouentibus vtitur. Interdū verō
 angustiore significatione id demum velle dicitur Deus, quod per
 se bonum, id est ipsius Dei naturā consentaneū est, ideōque ab ipso
 prācipitur: & nolle quod est malum, vt pote ipsius Dei naturā re-
 pugnans, & idcirco ab ipso interdictū: quo demum sensu Lex Dei
 est istius diuinā voluntatis summa. Virouis autem modo Volunta-
 tis appellatio vsurpetur, stat illud Prophētā firmissimum Psalm. 55.
 quod etiam, teste vel ipso non semel Platone, confirmatur: Non
 Deus volens iniquitatem tu es. Sed illud quoque verissimum est,
 vt ex hoc ipso Iobi exemplo patet, Deum etiam quā suapte natura
 mala sunt, & quibus offenditur decernere: non tamen quatenus
 mala sunt, sed quatenus bonum etiam est vt mala sint, quibus &
 malos iustē tandem plectit, & bonos vel castigat vel explorat. Sed
 age ad rem redeamus. Dico hic nobis impurissimorum illorum spi-
 rituum ingenium graphicē prorsus spectandum proponi, inexplē-
 bilem videlicet homines perdendi auiditatem, quā nihil relinquit
 intentatum, & nisi Dei frāno quā potentissimē cohiberetur, vt
 non immeritō cum leone famelico perpetuō nos obseruante con-

conferatur 1. Pet. 5. 8. vniuersum statim mundum perderet: mira in omnibus nocendi artibus *παραπύα*, & cura in patrandis malis indefessa. Itaque nullam prorsus facultatum Iobi partem intactam relinquit, immò prorsus omnia illius disperdit, exceptis duntaxat iis quorum vt longè aptissimorum ad oppugnandum Iobum instrumentorum opera abuteretur: ipsius videlicet vxore: deinde serualis aliquor istarum calamitatum nuntius: præterea aliquor aliis ipsius domesticis, à quibus se derisum fuisse grauissimè postea conquerentem illum audiemus: ipsius denique Iobi amicis, quibus nullos grauiores insectatores expertus est Iobus. Deinde quàm callidè diem conuiuio & hilaritati dicatum obseruat, vt tantò magis ex improuiso Iobus feriatur? idque non vno semelictu, sed repetitis, & certa quadam serie inflictis, ac mutuo sese consequentibus vulneribus vt totidem veluti mortibus vir sanctissimus afficiatur? Præterea vt sibi persuadeat Iobus nihil hic sibi euenire ex illa mortalibus omnibus eomuni sorte, sed sese velut ab ipso Deo, extra ordinem, vt ab hoste infensissimo oppugnari, & his tam acerbis stimulis tam grauiter saucius in desperationè & apertam blasphemiam ^{incedere} non vitur tantùm Satan latruncolorum opera, sed cælum & terram ipsam concutit. Denique acerbissimam illam tam repentino casu liberorum omnium orbitatem, in vltimum locum callidissimè reicit, cui tolerandæ longè maximæ calamitati prorsus imparem illum fore tot antea vulneribus prostratū confidebar. Non est igitur cur Iobum miremur in illis suis eiulatibus, accedentibus ad hæc omnia imprudentium amicorum iniquissimis calumniis exacerbatur, non eum semper modum quem oportuit tenuisse. Sed hoc potiùs admiremur, & in nostrum vsum conuertamus, quòd tanto impetu ad ipsum vsque desperationis ac blasphemix limitem prouolutus, in ipso tamen huius veluti fossæ labro, diuina virtute suos nunquam deferente fretus, substiterit: ac tandem de Satana & seipso inuicta constantia superatis, quanto fuit vehementiùs oppugnatus, tanto gloriosiore ex hoc certamine victoriam reportarit. Hæc autem nobis in illo nostro capitali hoste consideranda tum hoc loco tum alibi passim in sacris literis proponuntur, non vt tanquam impares cum illo paciscamur ad mortem: nec etiam vt illum tanquam imbellem & imbecillum hostem aspernemur: sed vt quum nobis non propriè cum carne & sanguine negotium esse nouerimus: sed aduersus spirituales illas malitias, quæ sunt in sublimi, nec temerè ab Apostolo, sicut etiam ex hæc historia animaduertimus, principes aëris vocantur, Ephes. 2. 2. & 6. 12. omnibus illorum viribus & astutiis spiritualem illam armaturam Dei, sedulo momentisque omnibus opponamus: idque in primis quum aliqua induciarum specie nobis blanditur, petita diuinitus illa sancta constantia, qua fit vt neque rebus prosperis efferamur, nec aduersis deiciamur. Pudeat nos denique de nostræ vitæ curriculo pro nostræ

voti-

vocationis ratione conficiendo minùs esse assiduè sollicitos, quàm sit Satã ad malè ageudam intentus, de nobis opprimendis assiduè laborans.

Verf. 14. *Et venit nuntius ad Iobum qui ei diceret, Boves arabant, & asina pascebantur ad manus eorum, id est, ad dextram & sinistram illorù: nobis videlicet quietè sedètibus, & neq; procul absentibus, neque in alienos agros aberrantibus armentis: sed nobis sedulò ad opus nostrum intentis, & nihil minùs quàm quod evenit expectantibus: quæ omnia ab hoc seruulo commemorantur, vt hanc calamitatem Iobus non accidisse seruorum suorum culpa, sed aliunde in se comparatam intelligeret: quæ circumstantia grauiorem hunc casum reddebat. Quòd si tunc quoque nobis maximè Satan imminet quàm vigilamus & in opus nobis à Deo demandatum sedulò & sollicitè incumbimus, quid fiet negligentibus & imparatis? Sit igitur ille nobis tum maximè suspectus quum abesse à nobis quàm longissimè videtur: cuius rei triste quidem sed illustre exemplum nobis magnus Apostolus ille Petrus suppeditat, abnegato tunc demum Domino suo, quum de illo nunquam deserendo cogitaret, suis magis viribus fidens quàm eius de qua admonitus fuerat in firmitatis sibi conscius.*

Verf. 15. *Et irruerunt Schabai, & rapuit eos, & pueros percussere iure gladij, & euasi tantùm ego, solus (inquam) ego, ad (hoc) nuntiandum tibi.*

Schebam hic accipe pro Sabæis Arabiæ populis Hufitidi vicini ad Meridiem, sic vocatis à Scheba Cethuræ nepote, Genes. 22. 3. quorum fit etiam mentio Ezech. 27. 23. non autem à Seba filio Chuz Gen. 10. 7. cuius regio creditur fuisse Meroë in Æthiopia sub Ægypto, & cuius reginæ fit mentio 1. Reg. 10. 1. & Actorum 8. 27. Fuit autem ab omni æuo gens Arabum, vt & adhuc nunc est, latrociniis infamis, vt non multùm laborare Satanam oportuerit in illis ad hoc scèlus impellendis. Quinam autem Satan possit hominum animos impellere, an videlicet externis solis obiectis, aut visis extraordinariis ac nocturnis in somniis: an verò arcano etiam quodam motu in animis nostris excitato, curiosis hominibus scrutandum relinquamus. Certè non temerè dicitur Diabolus in cor Iudæ ingressus: & mira est inter spirituales animi nostri naturam & spiritus illos cognatio. Quum verò satis supèrque constet quanta sit Satanæ in nobis ad quoduis malum impellendis potestas, quocunque tandem ille modo sese animis nostris insinuet, potiùs de illo repellendo, quàm de illa quæstione laboremus. Quòd autem Hebræi tradunt hunc nuntium, & alios quorum postea fit mentio, fuisse dæmonas à Satana summissos, nulla ne leuissima quidem coniectura nititur, & inter Rabbinicas fabulas est numerandum.

Verf. 16. *Adhuc iste loquebatur & alius venit, dixitque Ignis Dei decidit è cælo & exarsit in oues, & in pueros & deuorauit ea, & euasi*

tantum solus ego ad hoc tibi renuntiandum.

Hic magis ac magis se prodit illa Satanae, capitalis hominum hostis, tum ad nocendum auditas, tum in arte nocendi veteratoria calliditas. Addit enim vulnus vulneri qui nunquam sibi in nocendo satisfacit, illud quoque malitiosè prospiciens non posse tam firmum athletam vnica plaga prosterni. Summæ autem istud versutiæ est quòd nec simul vulnerat, sed sigillatim ictus repetit nec inter ista inflictarum plagarum intervalla, vel tantillum lobo spatii ad colligendum animum relinquit. Hinc autem etiam illud discamus, quanuis Dominus suos quidem quos perdere nunquam constituit, sic castiget plerunque, testibus omnium temporum exemplis, vt vel plagas non ingeminet, vel sic ictus repetat, vt primo obito certamine, suos veluti tyrones, ad alia grauiora subeunda sensim assuefaciat, erga reprobos autem & iusto iudicio destinatos multa quoque tolerantia vtatur, admonentè nos ea de re Apostolo Rom. 9. 22. non esse nihilominus istù sic agendi morè perpetuū, sicut ex ista lobi exploratione liquet. Cōparemus igitur nos aduersus durissimam etiã queq; & quidem in primis istud oportet eos meditari qui multas iam ex Satana victorias reportarunt: qualis fuit hic noster lobus tum demum acerrimè oppugnatus quem tot iam victorias esset adeptus. Stat tamè illud perpetuò verum, non sinere Dominum vt, superatis quas ipse nobis largitur viribus, penitus opprimamur. Discant verò Christiani etiam omnes huic impuro spiritui longè dissimiles, alieni prorsus esse ab omni nocendi cupiditate: iustam etiam iram temperare: clementes, mites, denique misericordes esse, & benignissimum illum patrem imitando, malum beneficiis rependere. Caterùm ostendit etiam hic locus impuros illos Spiritus non temerè ab Apostolo vocari aëris principes, sicuti suum illam Iouem horum demonum principem Græci & Latini multis propterea epithetis cognominarunt, *ἀνερέτων, ἐπίδρασσον*, fulguratorè, tonantè vocantes: qui tamen vel minimum quiddam in cœlo vel in terra mouère nisi Deo concedente, non possint: Sed Dominum quidem illorum opera quoties ipsi libuit in huiusmodi excitandis tempestatibus vt, ipsos verò donec in abyssum mittantur, in aëre & aliis mûdi partibus versantes, & nulla re magis quàm omni rerum confusione, & hominum præsertim exitio gaudentes, adde etiam omnium naturalium causarum ad excitandas omnes eius generis impressiones requisitarum summè peritos, quàm facillimè & quàm libentissimè Deo concedenti vel etiã imperanti, suam in his rebus operam præstare constat, sagarum etiam & Magorù omnis generis adhibito interuentu. Qua de re quum tam apertè, tam multis, tam certis & sacrarum literarum testimoniis, & omnium seculorum apud omnes gentes hist oriis constet, mirum est ac penè incredibile, adhuc inter Christianos, præsertim Magistratus ac Iudices, inueniri qui vana & fictitia hæc esse omnia existiment. Sed & illi grauem reprehensionem

nam merentur, qui, admonente nos Deo per aëreas istas impres-
siones horrendas, de iusta sua in nos indignatione, & potentissi-
mis illis ad elementa omnia, Deo iubente, commouenda Spiritibus
aduersariis capiti nostro imminentibus, fortitudinis alicuius esse
putant ad fulgetra & tonitrua non expauescere, repugnante pro-
fectò ipsa rerum natura, ac ipso sensu communi, ac etiam expressa
Sancti Spiritus auctoritate, qui tonitrua non temerè Vocis Dei
appellatione dignatur. Quinam autem Satanæ fuerit concessum ut
non tantùm in pecudes, sed etiam in homines ipsos Iobi seruos vl-
que ad necem sæuret, dicemus, Deo fassente, in versiculum 18.

Verf. 17. *Adhuc hic loquebatur, & alius venit qui dixit, Chaldaei
posuerunt tria capita (id est, constituerunt tres acies cum suis duci-
bus) & effuderunt se in camelos, & rapuerunt eos, & pueros (id est, ser-
uos) percusserunt ore gladij, & enasi tantùm ego, solus, (inquam) ego ad
(hoc) indicandum tibi.*

Rursum nullum datur Iobo spatium ad sese prioribus duobus
vulneribus patienter & moderatè ferendis comparandum. Deinde à
minoribus calamitatibus astutè paulatim Satan ad grauiores pro-
greditur, & ipsas etiam circumstantias variat, ut Iobus cœlitus, &
ab omnibus terrarum partibus oppugnari sese cogitet. Cæterùm
Chaldæos in initio, &, ut ex hoc loco apparet, iis quibus hæc gesta
sunt temporibus obscuram gentem fuisse constar, Assyriis obno-
xiam, quos tandem oppresserunt. Fuerunt igitur & isti latrocinij
dediti: quanquam, ut apparet, Sabæis illis Arabibus potentiores, ut
in illis turmatim colligendis & ad inuadendos Iobi Camelos non
diu fuerit Satanæ laborandum. Pudeat igitur homines verè pios
minùs esse ad bene agendum sedulos quàm sint scelerati ad quod-
uis aggrediendum scelus prompti & alacres. Neque nobis etiam
debellatum esse Satanam persuadeamus vno & altero certamine
defunctis, sed ad nouos potius & quidem grauiores insultus matu-
rè nos subinde comparemus, & bellum profusè *deus* cum hoc
aduersario geramus.

Verf. 18. *Adhuc iste loquebatur, & alius venit & dixit, Filij tui &
filie tue edebant & bibebant vinum in domo fratris sui primogeniti.*

Verf. 19. *Et ecce ventus magnus venit à trans desertum, & impe-
git in quatuor angulos domus quæ cecidit super pueros, & morui sunt, &
enasi tantùm ego, solus ego ad (hoc) renuntiandum tibi.*

Quatenus & quomodo Satan hunc ventum excitare, conceden-
te videlicet Domino, potuerit, paulò ante exposuimus in verf. 16.
Fuit autem hæc plaga tantò cæteris prioribus grauior, quantò pa-
tribus, præsertim piis, chariores sunt liberi quàm cæteræ res om-
nes: ideòque in vltimum locum à Satana dilata, ut Iobum antea ve-
lut ad terram prostratù, hoc veluti postremo vulnere penitus con-
ficeret. Deinde nullam quoque circumstantiam prætermisit Satan
in hoc facinore patrandò, vnde acerbior fieret hæc calamitas. Inci-
dit enim de repente & tum demum quum de nulla re minùs quàm

de morte cogitaretur, neque id factum fuit casu quopiam in rebus humanis vſtato, ac ſi videlicet ruinam antea minata fuiſſet dominus: ſed velut Deo ſua ipſius manu funditus ædes ſubuertente. Denique non vnus duntaxat aut alter ex filiis occiditur, ſed omnes vnâ & eâdem ruina opprimuntur. Immo nec ſibiabſ etiam, nec ſeruis domesticis parit Satâ, vnico duntaxat excepto ſeruulo, cuius miniſterio ad hæc omnia in ipſius lobi caput veluti conuertenda abutitur. Quo non igitur tempore, quo non loco nobis aduerſus tam potentem ſimul & tam vâfrum aduerſarium excubandum eſt? Sed interea triplex hic occurrit grauiſſima quæſtio, vna an facultatum lobi nomine in quas Dominus poteſtatem Satanæ conceſſerat, liberi & ſerui ipſius comprehenſi fuerint. Altera, ſi res ira ſe habet, quo tandem iure Deus in hac exploratione lobi, tot homines non alio loco quàm bruta animantia videatur habuiſſe, quum patiter & ſine diſcrimine ſint omnes interfecti. Tertia, quid ſit de liberorum & ſeruorum lobi ſic miſerabiliter interfectoꝝ ſalutè ſtatuum: ad quæ tria ſic ordine reſpondeo. Satanam igitur dico quantumuis ſceleratiſſimum in veritate ad fallèdos homines deprauanda calumniatorem, vnde & Diaboli appellationem nactus eſt, tamè rectè & ex ipſius Dei ſententia interpretatum fuiſſe illa ipſius permiſſionis verba, *Quicquid eius eſt in manu tua eſt*: Deo alioqui nunquam ipſi permiſſuro, vt vel tantillum quidpiam exequi poſſet præter ſuam conceſſionem. Sed & communi omnium gentium iure tum ſernos in dominorum, tum liberos in parentum bonis cenſoſ fuiſſe conſtat, aded quidem vt domini in ſeruos habuerint vitæ ac necis poteſtatem in initio huius tantæ poteſtatis, vt veriſſimile eſt, inde factò, quòd prima ſeruitutis origo ſit à belli iure proſecta, quòd licet victos interficere, vel illorum vitæ, qua libuit conditione, parcere. Patribus autem vendere quoque filios ſuos licuiſſe, & quidem tertio apud Romanos, conſtat ex duodecim tabularum legibus: inde etiam orta emancipationis formula. Neque id fuiſſe apud cæteras gentes inuſitatum liquet ex iis quæ hæc de re cauet Dominus Exod. 21. 7. ius illud minimè patribus in populo ſuo adimens, ſed dominorum duntaxat poteſtatem, quod ad Hebræorum liberos ita venundatos attinet, moderans. Quinetiam poſt Dominorũ ius in ſeruos, & patrum in liberos, multis legibus temperatum, Conſtantine Chriſtiano Imperatore patribus, ſame extrema vigente concedit, certis tamen adhibitis de redemptione conditionibus, liberorum venditionem l. 2. Cod. de patrib. qui lib. diſtraxerunt. Eſto id verò dicit quicquid. At iſtud planè durum, & ab ipſius Dei ſumma æquitate penitus remotum videtur, ad probandam vnus lobi patientiam, tot homines Satanæ non aliter quàm beſtiarum greges & armenta ad necem vſque intentadam exponere, qui nullius alioqui culpæ admiſſæ arguantur: quod certè hominum nemo niſi deteſtanda & pluſquam immani ſæuitia fecerit. Hic autem obiectio-

obiectiōni sunt hæc duo certissima opponenda. Vnū, nullis finibus
 aut limitibus circumscriptam esse Dei conditoris summam & pro-
 priè *δυσκρατορευτω* potestatem: alterum, hanc Dei voluntatem per
 quam de quibusvis rebus suo vnus arbitrio decernit, non alium de
 quàm à se vna pendere: idēque semper iustam esse, quom hæc i-
 pla eius & potestas & voluntas, sit omnium rectè decretorum &
 factorum norma & regula. Non enim oportet priùs aliquid in se
 & sui natura iustum esse quàm id Deus velit (quia tunc Deus ex re-
 rum ipsarum natura quidpiam decernendi vel non decernendi cō-
 siliū sumeret) sed è contrario sunt iusta Dei decreta consilii que
 omnia, quoniam Deo placent. Homines autem contra in delibe-
 rando & decernendo normam sibi habent diuinitus præscriptam
 discriminis inter iustum & iniustū: quam si sequantur, tunc demū
 iustè decernere & agere dicuntur, sicut merito iniusti censentur si
 ab ea vel tantillum siue *κατὰ τὸ πλῆθὺς*, siue *κατὰ τὸ ἦν* recesserint.
 Ista vox igitur, *Sit pro ratione voluntas*, planè quidem detestanda est,
 si hominibus attribuatur: de Deo verò iustissimè & religiosissimè
 dicitur. Consiliorum autem & decretorum ac factorum diuinorum
 ratio & causa interdum quidem nobis manifesta est, vt quom homi-
 num peccata siue in suis castigat ipsorum bono, siue in suis hostibus
 ipsorum exitio, vlciscitur: interdum verò oeculta est, nunquam ta-
 men iniusta: & quia captum ipsorum etiam Angelorum superat, a-
 doranda semper est, curiosius scrutanda nunquā, ne ab ipsius Maie-
 estate absorbeamur. Sufficiat igitur nobis statuerè iustè Deo Opt.
 Max. licuisse tum filiorum tum seruatorum Iobi vita ad Satanam sua
 ipsius crudelitate debellandum, ad suam in conseruandis suis po-
 tentiam declarandam cum summa bonitate coniunctam: ad pro-
 ponendum Ecclesie singularis patientie exemplum: ad patefacien-
 dam deniq; nominis sui in isto de Satana triūpho gloriā pro arbi-
 trio suo vti. Nam his etiam rationibus nituntur perpetua illa sub
 cruce cruentissima quidem certamina, sed quæ totidem sint tandè
 gloriosissima trophæa, de quibus scribens Petrus 1. Pet. 3. 17. non di-
 cit vel temerè vel Deo inuito obnoxiam esse Satanae & tyrannō-
 rum rabiei Ecclesiam, sed *prestat*, inquit, *vos bene quàm male agendo*
affligi si ita velit Dei voluntas. Et Ecclesia Psal. 44. misera illa sua, in
 hac vita, conditione exposita, hæc omnia, inquit, nobis euenerunt,
 quanuis tui non simus obliti, neque scelus tuum violauerimus. Iam
 verò quòd ad istorum salutem vel exitium attinet, quos Satana non
 sine iusta Dei concessione sic interfecit, non est cur illos propterea
 cum Dei indignatione sublato è vita, & æterno exitio addictos
 putemus. Imò suadet charitas vt sic cum illis bene actum esse exi-
 stimemus, ac præsertim cum ipsius Iobi liberis tam sanctè & reli-
 giosè apud tantum patrem educatis. Absit enim etiam vt quanuis
 diluuium accersuerit sibi mundus infinitis peccatis, tamè singulos
 qui in aquis illis submersi interierunt, æterna morte multatos cre-
 damus: vel sexaginta tria illa hominum millia quibus Deus Dau-

dem propter numeratum populum castigavit, vel quoties flagellis pestis, famis, aut bellorum Deus mundi contumaciâ vlciscitur, vel perire quotquot sic intereunt, vel temere & furiosè, vt homines impotentes solent, Deum hos & illos exitialiter ferire nobis persuadeamus.

Verf. 20. *Tunc surrexit Iob, & laceravit pallium suum, & torondit caput suum, & procidit in terram & incuruavit se.* Haëtenus quid Satanæ in Iobum concesserit Deus, & quid in Iobum Satan ministrorum suorum opera patrarit, audiuius: Nûc autem qualem hic sese Iobus & quantum tot & tam grauibus simul acceptis vulneribus præstiterit audiamus. Age verò primùm sigillatim ista expendamus: deinde à quo affectu sint profecta consideremus. Primùm ergo dicitur Iobus *Surrexisse*, quæ vox apud Hebræos de cuiusvis noui operis aggressione dicitur, hîc verò quierit illi & tranquillitati opponitur qua priùs fruebatur Iobus, siue stans, siue domi sedens tristissimos illos nuntios acceperit. Laceratio verò pallij, & comæ detonsio & in terram prostratio vilitata fuerunt apud illas gentes luctus signa, quæ postea Dominus in populo suo moderatus est Lenit. 19. 27. & Deut. 14. 1. Quæ de re præcipiuntur quoque multa cap. Ecclesiastici 22. Sed quod hic postremo loco dicitur, hanc Iobi prostrationem in terram ostendit non ab impatientia, sed è contrario ab animo lugente quidem, sed tamen religiosè & reuerenter sese Dei voluntati subiiciente fuisse profectam, quod ipsa Iobi verba postea declarant. Vox enim illa procidendi, non quamuis corporis inclinationem, sed eam demum quæ adorationi vel ciuili vel religiosæ conuenit propriè declarat. Et hæc quidem de rebus ipsius dicta sunt. Nunc verò ista non impatientiæ animi, quod facillè suspicari quispiam posset, sed moderatissimi, & cum summa pietate coniunctissimi luctus signa fuisse, & quæ tela Satan in Iobum fuerat iaculatus, ab isto fortissimo athleta non tantùm qua oportuit animi magnitudine excepta fidei umbone impenetrabili, sed etiam in ipsum iaculatorem retorta fuisse ostendamus. Primùm ergo miserimus Iobum non ad primum vel alterum vel tertium, sed ad quartum demum nuntium, placidè tribus prioribus auditis, & quidem non vt consternatum, sed vt Dei manu experrectum, & de sua testanda pietate velut auris vellicatione commonefactum surrexisse: minimè etiam vt, quod pertinaciter Deo reluctantes solent, velut erecto obfirmatòque gestu corporis, Deo resisteret: sed contra vt à surrectione ad humillimam adorationem sese componeret. Ipsum autem, vt prudenter Cyprianus hos omnes insultus paucis expendit, cui simul irrogata rei familiaris iactura fuerat, orbitas numerosæ & charissimæ sobolis inflicta, diuitè in censu, ditiorè in liberis, tam repenti nec vt dominum nec vt patrem, in tam iusto luctu, neq; in Deum neq; in homines, neq; in sese peccasse quis nõ miretur? Quæ de re plenius in proximū versiculū dicemus. Hoc autè suo luctu tantùm abest vt peccarit Iobus, vt contra si prorsus *arabò* sese præ-

præbisset, maxime fuerit reprehendendus. Nota enim est illa infatigabilissima Dei conquestio, Ierem. 5. 3. Percutis eos, sed non doler, confumis eos, renuunt erudiri: reddunt faciem suam obfirmatorem petra, renuunt conuerti. Et siue propter peccata castigemur, siue sic à Domino exploretur fides nostra, & beneficientes affligamur 1. Petri 2. 20. obseruandum semper est illud eiusdem Petri 1. Pet. 5. 6. Submittite vos ipsos potenti manui Dei, vt vos in tempore extollar: Quò etiam nos Iacobus, Iac. 5. 11. hoc ipso proposito Iobi exemplo reuocat. Itaque affectus ipsos semel damnantes Stoici in illo suo sapiente quem rectè tradit alicubi Cicero nunquam re ipsa extitisse, in naturam ipsam & in Deum ipsius auctorem grauissimè peccarunt. Et rectissimè Gregorius in hunc locum testatur hoc suo luctu Iobum tantum abfuisse à peccato, vt contra ex vtraque Legis diuinæ tabula egerit quod hic egerit, suum & in Deum ipsum amorem ipsius voluntati acquiescendo, & in liberos paternum, & in seruos herilem amorem suum simul testificatum. Rectius igitur multò Peripatetici affectus ab ipsa natura insitos & quibus sublati homines in truncos & stipites transformarentur, non tollendos, sed ad mediocritatem reuocandos esse docuerunt. Sed & iudem præclare multa de ista mediocritate tradiderunt: sed ita vt hic quoque manca sit multis modis humana omnis sapientia. Nam neque præcipuos naturales affectus satis cognouerunt: neq; à natura ipsa insitos ab iis quæ eiusdem corruptio inuexit satis probè discreuerunt, istius videlicet mali fontem & originem penitus ignorantes, ac multò minùs scientes quo remedio vitia illa corrigantur, & natura in integritatem suam restituatur. Hæc enim omnia solum Dei verbum docet, & solus ille Dei Spiritus in eorum cordibus efficit, qui non sunt amplius sub peccato sed sub gratia. Rom. 6. 14. Gal. 5. 18. Affectus autem naturales ac præsertim *συναίσθησις* non esse *αλλόθεν*, sed *κατὰ τὴν* peccata, quatenus videlicet carnis contagionem sapiunt, docent etiam sanctissimorum virorum exempla nobis ad imitandum proposita in Iacobo, Iosepho, Dauide, Ieremia, & cæteris eiusmodi: vnde illud Pauli, Quis vestrum offenditur, & ego non vror? 2. Cor. 11. 29. Denique peccator fuerit Christus oportet, quod absit vt cuiquam in mentem veniat, si intimo misericordiæ sensu tangi, & super mortuis ipsis illachrymari inter vitiosas animi aggritudines recensere cum Stoicis potius quàm cum Christianis oportet. Quem autem modum vetus illa purior Ecclesia in sanctorum curandis exequiis & mortuorù luctu tenuerint, ex ipsorum scriptis apparet: qua de re egregiè multa nec tamen omnia satis putè docet Chrysostrmus Homil. in Ioan. 84. & 6. in epist. ad Thessalon. I. dem Homilia 42. in priorem ad Corinth. Iob, inquit, fleuit ille quidem, sed quod satis erat patrem liberorum amantem, & mortuos curantem. Neque tamen nobis audiendus est idem ille pater, preces pro mortuis adiungens illorum exequiis, quod non modò nullo neque Dei verbo, neque purioris illius Ecclesiæ testimonio con-

firmatur, verum etiam certissima ratione ipsorummet patrum
deus tradentium auctoritate conucllitur: qua de re alius erit
 in tertium huius libri caput dicendi locus.

Verf. 21. Et dixit, *Nudus egressus sum ex utero matris mea, & nudus reuertar illuc. Iehoua dedit, & Iehoua abstulit. Sic nomen Iehoua benedictum.*

Ex his demum Iobi verbis intelligimus vnde profecta sit & quod spectarit ista vestium laceratio, capitis detonsio, & ad terram prostratio, nempe non ex impatiētia, nedū ex desperatione, qualē suum Achillem in Patrocli morte *απαρ τὸ σπέρμα* Homerus describit: sed ex flagellorum grauissimo quidem sed tamen adeo moderato sensu, vt, pro tot bonorum tā repente amissorum deploratione, non modo seipsum soletur melioris vitæ spe, quod postea crescentibus calamitatibus pleniùs etiam expressit. verum etiam in gratiarum actionem erumpat: tantum absuit vt, quod futurum sperabat ipsius calumniator, in Deum veluti flagellatorem iniquum insurgat: quæ virtutes singulæ planè admirabiles & diuinæ, sigillatim sunt nobis expendendæ. Paucis enim oculis constat hæc oratio, sed expressissimis, quamuis sit verisimile summam potiùs orationis Iobi sic fuisse paucis ab huius historię scriptore comprehensam, quàm singula ipsius verba perscripra.

Et dixit. Non fuit igitur ita percussus, quamuis tot grauissimis, & quadruplici impetu summo repetitis ictibus percussus, vt quasi lapis obmutuerit Nabalis illius exemplo. I. Sam. 25. 37. & vt de Niobe fabulantur poëtæ. Nec etiam, quodd iudem poëtæ de Hecuba comminiscuntur in rabidum canem est conuersus: sed corpore quidem prostratus, in mente verò à suis tot damnis tantæque & tam repentina rerum omnium commutatione, auersus, in Deum respiciens, fidei ac spei alterius vitæ plenus sanctè loqui cœpit. Denique tunc quoque factus est potentia diuinæ cum summa iustitia, cuius tamen causam ipse ignorabat coniunctissimæ, apud familiam suam præco & verè Episcopus, quum id minimè expectaret Satan.

Nudus sum egressus ex utero matris. Primùm hic nobis est de nuditate agendum, quæ nobis duplex in scripturis proponitur: vna exterior, quæ partim hoc corpus, partim externa omnia huius vitæ commodata respicit: altera interior, quæ verorum animi bonorum priuationem declarat. De hac autem specie posteriore Iobum hic non agere declarat tota ipsius oratio, ex qua intelligitur nunquam illum fuisse veris illis animi bonis, fide videlicet & æternæ vitæ spe, & asserendæ gloriæ Dei zelo locupletiozem, quàm quum ad summam reliquorum omnium bonorum inopiam esset redactus. De priore ergo illa nuditatis specie nunc agamus, quam considerans Moses Genes. 2. 25. *Erant autem, inquit, ambo illi nudi, Adam & vxor eius, neque pudebat eos huius nuditatis.* Neque id verò mirum, quum ante ingressum peccati in mundum nihil esset in vlla opificij mundi parte pudendum: & in homine præsertim, à capite ad calcem,

calcem, præstantissima quædam humani totius corporis, & singularum eius partium pulchritudo ac decus sapientiam opificis commendarent: nec dum etiam cœperat illa, elementorum intemperies quæ vestitus subsidium vllum requireret. Hallucinantur ergo magnopere qui nostros illos primos parentes existimant non idcirco erubuisse quòd nihil esset in ipsorum corporibus pudendum, sed quòd infantium nunc nascentium instar, essent in statu, ut ipsi loquuntur innocentia, id est non multum à bestiis differrent, nondum intellecto turpis & honesti discrimine: quæ sententia sacra illi historiae ex diametro repugnat. Quanuis autem si Adamus non peccasset, nascituri proculdubio nudi tunc quoque fuerint homines: de illa tamen nuditate Iobus hic non agit, sed de altera quæ peccatum est consecuta, & cum iis incommodis coniuncta, quibus nisi, variis modis, misericors ille hominis conditor, prospiceret qui primos illos homines pellibus vestiuit, iam pridem humanum genus interisset. Et hanc quidem nuditatis conditionem merito prophani quoque scriptores inter maximas miseras recensent, sed horrenda cum impietate, & detestandis blasphemis, ut qui hanc nuditatem, (scilicet auctorem falsè alij quidem naturam ipsam, alij Deum statuunt) ab illa superiore non discernant quam ignorarunt, & quæ fuit non miseria, sed maximum hominis ornamentum: Nec etiam illi animaduertunt ingrati quàm multis commodis hanc miseriam Deus, in ipso iudicio misericors, temperarit. Qua de re agendum loquentem ipsum Plinium in septimi libri naturalis historiae proœmio audiamus. *Ante omnia, inquit, natura non erca vnum hominem animantium cunctorum alienis velat opibus: cæteris variè tegumenta tribuit: testas, cortices, coria, spinas, villos, setas, pilos, plumam, pennas, squamas, vellera: Truncos etiam arborisque cortice, interdum gemino, a frigore & calore tutata est. Hominem tantum nudum, & innuda humo, natali die abiicit. Hæc ille: cui posset fortasse condonari originis illius mali ignoratio nisi hæc ipsa esset iustè humanæ naturæ in hæc pœna: sed illi profecto ignosci non potest, quòd etiam si naturam Dei loco substituat, tamen quum in eam quam vult omnium rerum esse conditricem, cadere non possit vel odium, vel invidia in id opus quod nondum extaret, nec etiã vlla in operibus suis condendis ad uapula: suspicari & conicere certè debuit, neque hominem, neque ea quæ hominis causa sunt condita, in eo statu permansisse, quem initio à conditore acceperunt. Deinde quum multò sit quiddam præstantius tot aduersus quantumuis miseram hanc nuditatem parata suo arbitrio seligere ex tot rebus creatis remedia quot sunt singulis illis ad hominis usum attributa velamēta, quàm aliquo vnico, velis nolis, contentum esse oportere: hæc certè nuditas quàm à peccato, qualis nunc est, profecta, miseres homines cæteris animantibus nō reddit. Qua de re si singulas res illas compellarēt impij isti homines, & illæ respondere interrogantibus possent, totidè testimoniis hæc istorum prophanorum impietas coargueretur. Ut*

autem ad Iobum nostrum redeamus, hæc ipsa est nuditatis species de qua hic agitur: sed longiùs tamen trahēda. Nec enim hic nudus opponitur duntaxat vestito, sed etiā ita significatur omnium illarum opum spoliatio quibus abundās Iobus, idque cum optima fama & existimatione, inter omnes illos populos eminebat. Proponamus autem nobis quid agere in minimis etiam interdum damnis homines, paucissimis exceptis, consueverint, & tum demum quanta hæc fuerit animi magnitudo cognoscemus. Nudus, inquit, exiui ex utero matris, ac si diceret, Video me quidē non simpliciter ex locupletissimo repente ad aliquam inopiam, sed ad egestatē redactum. Immo quæ tam repētē mihi diuinitus potius quàm humanitus accidisse video, paucolorum etiam eorum quæ mihi super sunt spoliationem interminantur. Esto id verò. Mihi tamen noui propriè nihil hic accidit, sed tum potius quum Deus ille meus conditor nascentem operiret, & tandem tot tantisque huius vitæ commodis bearet, tum ipse mihi nouum aliquid tribuit: quo nunc ipse me spolians, quæcunque tandem causa huc illum impulerit, ad primam illam & veterem conditionem me renocat, quod cur æquo animo non ferrem? Sumus omnes certè ea conditione nati, cuius admoneri me operapretium fuit, ne mihi tantæ diuitiæ obliuionem mortalitatis meæ & melioris illius vitæ inducerent. Hæc igitur ille, non cum Deo exostulans, non præteritam felicitatem requirens, non denique de futura deinceps in hac vitæ conditione sua laborans: sed præterita boni consulens, & in illa ipsa mutatione proficiens: atque adeo lucem ex ipsis tenebris eliciens. Itaque rectè quidam testatus est, Iobum amittentem opes sine dolore, ostendisse satis superque se illas non possedisse cum eo amore, à quo nos passim Spiritus Sanctus in sacris literis dehortatur.

Nudus reuertar illuc. Num verò in uterum matris? Nequaquam profectò nisi fortassis vsuro fuisse Iobum dicamus à *ravan* deq̄ in matris nomine, à quo terra, magna nostra mater etiā à prophanis scriptoribus cognominatur, habita nimirum nostræ illius è terra primæ creationis ratione. Sed præstat relatiuum hoc accipere de non expresso antecedente, vt satis per se noto, sicut annotat Dominus Mercerus ex illo loco Ecclesiasticis 37. *Illic omnia iudicabit Dominus*, nempe in iudicio illò extremo, siue futuro seculo, quod tamen antea non fuerat expressum. I. L. L. V. C. ergo idem declarat atque in sepulchrum, ex illis Dei verbis, Puluis es & in puluerem reuertēris. vnde illud Ecclesiasticis 5. 15. Quemadmodam egressus est ex utero matris suæ, nudus reuertitur, & illud Apostoli, Nihil intolimus in mundum, nec efferre quidquam possumus. 1. Tim. 6. grauitè simul & salsè alicubi irridente Chrysostomo ineptissimas illas quorundam in vestiendis ipsis cadaveribus impensas. Ceterùm, etiam si Iobum hic dicamus de sui in integram restitutione spem abiēcisse quam sic loqueretur: causa
tamen

tamen non est cur propterea desperabundi hominis hanc vocem esse existimemus. Dicitur enim istud etiam communis sensus piis quoque hominibus, ut ex presenti rerum suarum statu miserissimo, de se quoddam hanc vitam attinet actum esse purent: non tamen præcisè & necessariò, sed duntaxat quòd ad humana consilia attinet, & ita ut nihil istud ad æternæ salutis spem pertineat. Imò etiam in gravissimis tentationibus quoties ipsi sancti desperationis fores pullant? nunquam tamen in eo statu ἐξαιρούμενος, testibus non vno in loco psalmis, & Ezechie præsertim illa lugubri deploratione. Sed potius omnino existimo ita testatum esse Iobum, non tam quid putaret de se fuisse apud Deum decretum, sicut dicebat David, Mutatio hæc dextræ excelsi, Psalm. 77. II. quàm se paratissimum esse extremam etiam nuditatem ad mortem usque patienter tolerare, siquidem ita Deo visum esset: nedum ut de ista bonorum omnium spoliatione cum ipso veller expostulare.

Iehoua dedit, & Iehoua abstulit. Quoniam videri in speciem posset mera hæc esse blasphemia, qua Iobus non modò imputatione Deo tribuat, verùm etiam Deum statuat eorum omnium scelerum auctorem quæ tum à Satana, tum à latronibus illis Sabæis & Chaldæis patrata fuerant. Idcirco primùm omnium de hoc Iobi dicto probandum nobis est, illud non modò impiè dictum non fuisse, verùm etiam piè prorsus ac religiosè cogitatum & pronuntiatum fuisse. Deinde istius pronuntiatum quis & quantus sit usus ostendam. Status autem huius quæstionis est, non An Deus auctor sit ullius mali, (quod sanè fateor ne cogitari quidem, quod & ipse Plato disertè testatur, sine horrenda blasphemia posse): sed, An verè dici possit, ac etiam debeat, aliquam atque ad eò summam ac præcipuam Dei tum voluntatem tum actionem semper iustam, iis etiam omnibus & singulis interuenire quæ iniustissimè atque ad eò sceleratissimè in mundo geruntur: quod ego religiosissimùm esse statuo, nonnulli còtra ut in Deum ipsum contumeliosissimum detestantur. Aio igitur hæc in primis esse ponenda de quibus ambigere nemo possit, quin, non modò innumerabilibus diuini verbi testimoniis, verùm etiam ipsa de Deo recta & communi *ἐπιλογία*, ipsiusque conscientie testimonio coarguatur. Sunt autem ista.

1. Deum rerum omnium & singularum existentie sine vlla exceptione sicut conditorem, sic etiam administratorem & gubernatorem esse.

2. Deo igitur neque inuito & reluctante (nec enim alioqui esset omnipotens) neque ignorante & illud non curante: (nec enim esset alioqui rectus mundi gubernator) geri & euenire quidquam posse.

3. Non tantùm igitur euenta rerum, sed etiam causas omnes secundas à Deo, non cerrè nesciente siue otioso, multò minùs coactè & ab inuito, sed à decernente ac volente moueri, regi, & ad fines suos perducì.

4. Omnia igitur & singula decernente, volente & operante Deo fieri.

5. Dei ut summè iustissimul & sapientis voluntatē non esse vel ex statu rerum quas condidit, (sunt enim nunc ex iis quædam bonæ, quædam malæ) vel causarum quibus utitur, qualitate (quædā enim ex illis benè, quædam malè, quædam nec benè nec malè, quædam denique nullo modo se mouent) æstimandam, sed contrā iustè semper Deum velle, mouere & agere quæcunque vult, mouet & agit, idest omnia ac singula. Hæc qui negat Deum negat. Immo inquit, sic tollitur omne inter bene & malè cogitata, dicta, vel gesta discrimen, atque ad eò Deus ipse, quæ summa fuerit blasphemia auctor omnis mali statuitur. Absit. Consecutionis autem istius falsitas rursum certis istis axiomatibus refellitur.

1. Etsi Deus nullis mediis causis ad res omnes quas condidit vniuersaliter & sigillatim regendas, & ad fines sibi propositos perducendas, non magis indiget quàm materia aut vectibus & ferramentis egebat, quum illas ex nihilo & solo imperio suo conderet: nihilominus tamen causas quot & quales voluit condidit & disposuit, quibus non necessitate, sicuti somniarunt Stoici, sed liberrimè ad quidquid sibi libet, quandocunque & quomocunque libet peragendum motis utitur.

2. Sunt autem hæc instrumenta in triplici differentia. Quædā enim sunt merè *inanimata*, ut inanimatæ res omnes, sic vel ab ipso Deo *à primò*, vel à causis aliis secundis motè, ut seculo *intrinseco* motu impellant. Quædam sic extrinsecus mouentur, ut simul sese etiam ipsa moueant naturali quodam appetitu, sed citra intelligentiæ & rationis usum præcuntem: cuiusmodi sunt bestię omnes, quarum diuersos gradus nihil opus est nunc attingere, & quæ propterea propriè nec bene agere, nec peccare dicuntur. Quædam denique sic mouentur *extrinsecè*, ut quum, intelligentiæ & ratione prædita sint, sint etiam ipsorum aliqua agendi partes vnde proprium ipsorum opus nascitur.

3. Hæ res postremæ huius speciei, nempe Angeli & Homines, bonè fuerūt omnes & singulæ ab initio conditæ, sed integritate per se mutabili præditæ quia solus Deus est per se immutabiliter bonus.

4. Hinc factum (idque non absque Dei iustè semper agentis & ita suæ tum iustæ securitæ seueritati, tum benenignissimæ declarandæ in Christo misericordiæ aditum patefacientis decreto) ut intrinseco illo suo spontaneo motu, ab illa integritate, Angelorum quidem pars, humanum autem vniuersum genus in primo illo Adamo, exciderit.

5. Lapsus iste nec Angelos illos nec homines aboleuit, sed naturam duntaxat eorum deprauauit: vsque ad eò tamen ut intrinsecus omnis illorum motus, manens qualis nunc est, nunquam nisi malè sese moueat, ac proinde nunquam verè bonum, sed vitiosum semper opus edat.

6. Hoc vitium in perditis illis Angelis nec correxit vnquam, nec corrigit Deus, vt ex sacris literis apparet: emendauit autem semper, emendat & emendabit in iis quos, pro immensa sua misericordia, ex vniuerso hominum genere, in Christo & per Christum saluti destinauit, qui sic à Spiritu Sancto illustrati in intellectu & in voluntate, efficaciter sanctificati, sicut bene à Deo mouentur, sic etiam bene & ipsi sese mouent, vt bonum & rectum sit tum Dei ipsos mouentis, tum ipsorum sese non secundum carnem, sed secundum spiritum mouentium opus.

7. Vt autem Dei per illa sese quoque mouentia instrumenta semper iustum opus, ab altero seu vitioso seu recto instrumentorum sese quoque mouentium motu & opere distinguatur, tractata est à veteribus patribus inter Dei Actionem & eiusdem Permissionem distinctio, tam vera & necessaria, si rectè & ex illorum sensu intelligatur, quàm falsa & in blasphemiam nos pertrahens, vt est à Sophistis deprauata.

8. Qui enim ne Deus alioqui malorum auctor censeatur, hanc permissionem à Dei voluntate separant qua res omnes sine vlla exceptione, sunt id quod sunt: & præsciri tantum contendunt, non autem decerni ^{vident} quæ agunt mala & peccantia instrumenta, primùm omnium opera Dei semper iusta, quibuscumque tandem vratur instrumentis, cum instrumentorum sese malè mouentium operibus inscientissimè confundunt. Dein longè maximam partem omnium eorum quæ in mundo geruntur Dei ordinationi & decreto eximunt, quum infinitè plura malè quàm benè gerantur: ac proinde ^{ἀποτοκράτορι μω} illam diuinam vim à qua non tantum certè rerum euenta, sed ^{etiam} ipsa & motus earum omnes dependent, in arctissimas angustias redigunt. Præterea pijs vexatis à Satana & ipsius instrumentis, potissimam hanc consolationem eripiunt, qua sit vt ex ipsius verbo persuasi simus Satanam & eius ministros non modò nihil re ipsa efficere, sed ne aggredi quidem aduersum nos, nisi sic Deo volente & decernere posse. Denique manifestè impium esse dico existimare quidquam vel minimum existere vel fieri vnquam potuisse vel posse, quàm quod Deus ipse non certè nesciens vel otiosus, nec inuitus, sed ab æterno volens, semper bonus ac iustus decreuerit.

9. Itaq; quòd ad Deū ipsum & propriū eius opus atinet, benè semper vult, decernit, gerit, quicquid ipse per quemcunq; quòduncunq; & quomocunq; in mūdo gerit, id est quicquid in mūdo fit & euenit, & generaliter & sigillatim. Instrumentorū autem mediōrū sese quoque mouentium respectu, quamuis bene semper quoque illa moueat: propriè tamen agere & vt efficacius Græci loquuntur, ^{ἐνεργεῖν} dicitur in bonis, id est benè sese mouentibus instrumentis, putà in bonis spiritibus & in suis regeneratis: bonos videlicet motus in illis creans, & creatos fouens, & ad rectum effectum perducens, ita vt boni quoque instrumentorum sese mo-

uentium operis gloria ad illum vt iuerè illius auctorem & *υπερ*
αιτιον propriè sit referenda. Ad mala verò instrumenta & malè sese
mouentia quòd attinet, nempe ad dæmones & omnes non rege-
neratos, vel regeneratòs, secundum carnem tamen peccantes: ne-
quaquam in illis agere dicitur, vt qui prauitatem nullam ipsis in-
dat vel inspiret, sed quã in illis reperit non compescendo, illis per-
mittat & potestatem faciat secundum illam malè sese mouendi &
illius in malum actum exerendæ: iustè id tamen ipse semper illorum
prauitate vtens, nempe vel malos vt iustus iudex, inter se commit-
tens: vel vt benignus pater suos vel per mala quoque instrumenta
castigans: vel ad nominis sui gloriam & suorum commodum qui-
buscunque libuit modis exercens.

Et hæc quidem inficiari præfractæ certè fuerit impudentiæ
quæ tum ab ipsa naturali diuinitatis notitia, refellitur, tum sin-
gulis penè sacrarum literarum paginis coarguitur, & ab Augu-
stino præsertim ex professo plurimis scriptis, ac præsertim libro
3. contra Iulianum capite 5. diligentissimè refutatur: quibus po-
sitis quid hæc de re tota sit statuendum satis superque liquere ex-
istimo. Nequis tamen queri possit me non ex verbo Dei sed ra-
tionibus humanis agere, quæro num impropriè vel cum blasphæ-
mia dicatur Deus ipse Iosephum misisse in Ægyptum, Genes. 45. ex-
citasse Pharaonem vt in eo seipsum indurante potentiam suam de-
monstraret. Exod. 4. 21. tradidisse Davidis vxores filio ipsius Absalo-
mò. 2. Samuel. 12. 11. incitasse cor Davidis ad numerandum populum
2. Sam. 24. 1. præcepisse Semeo vt Dauidi malediceret. 2. 16. 10. Sic
profectò Medos & Persas Dominus vocat sanctificatos suos & iræ
sue instrumenta. Esa. 10. 5. & 13. 6. & Babyloniorum rex securi & fer-
ræ comparatur. Esa. 10. 15. sic defectionem 10. tribuum vocat opus
suum. 2. Paral. 11. 4. Sic affliguntur pij ex Dei voluntate ac prædesti-
natione. Et vt præstantissimum omnium diuinorum operum, no-
strum videlicet redemptionè in medium adferamus, sic illa prima ve-
rè Apostolica Ecclesia tota, minimè certè blasphæma, sed ipso Spi-
ritu S. impulsore locuta, clamat Herodem & Pilatum, quantis ni-
hil tale sanè cogitantes, idèd conuenisse vt exequerentur quæ ma-
nus illa Domini & consiliu definitur vt fierent. Ex quibus omni-
bus testimonij & penè infinitis alijs tum vanissima illa inter Dei
Permissionem, & voluntatem, inter Decretum & Actionem repu-
gnantia refellitur: tum iustissima semper illa Dei opera à malis ma-
lorum instrumentorum operibus sanctè discernuntur. Deu autem
peccatis quoque vlcisci peccata, idque efficacissima sua vt iustif-
sini iudicis, voluntate & potentia: & quem admodum scitissimè di-
cit Augustinus, quanuis mala semper mala sint, bonum tamen esse
vt sint etiam & mala quæ iustè postea punit & vlciscatur Deus,
indè manifestè liquet quòd dare dicitur Reges in ira sua Nehem. 9.
37. & Iobi huius nostri. 34. 30. miscere Spiritum erroris. Esa. 19. 14.
corda indurare & inuertere, oculos excæcare, vino vertiginis ine-
briare

briare Exod. 4. & 7. & 9. & 10. & 11. & 14. Deut. 2. 29. Ios. 11. 20. & 1. Sam. 2. 25. & 2. Paralip. 22. 7. & Plal. 105. 25. Sic etiam sui contemptum vlciscitur Deus, tradens in reprobum sensum. Rom. 1. 28. mittens erroris efficaciam vt credatur mendacio 2. Thess. 2. 11. Ezech. 14. 9. & Spiritus etiam malos immittēs addito nocendi p̄cepto, & data ad fallendum efficacitate 1. Reg. 22. 22. & 2. Paralip. 18. 21. Denique vt tandem ad Iobum nostrum accedam, num vel inuitus vel otiosus Deus Satanæ malè & sceleratè se ipsum mouenti respondit, Quicquid eius est in manu tua est? Num blasphemans Iobus ad Deum transfert Satanæ vel Sabæorum & Chaldeorum scelera, ac non potius ad Deum ipsum assurgens nihil illis in se licuisse agnoscit, & diuinum opus, in quo, licet eius causas ignoraret, totus acquiescit, à Satanæ & illorum grassatorum opere distinguit? Et de hoc quidem plus satis.

Antequàm autem progrediamur, occurrit hic nobis nodus non parui momenti, & diligenter explicandus, *Iehoua dedit*, inquit Iobus, & *Iehoua abstulit*. Num, quæso mutabilis, mutato, vt homines solent, siue iustà aliquã ob causam, siue leuitare in homines amicissimos animo? Nulla enim prorsus mutatio in Dei voluntatem cadit, ac proinde quidquid eiusmodi in scripturis dicitur per *ἀρρωστησας* intelligendum est: & quamuis sæpissimè homines non nisi sua culpa, & præsertim quòd patientia Dei abutantur, publicè ac priuatim horrendas mutationes experiantur, tenendum tamen illud est nullam prorsus cadere, vel leuissimam mutationem in Dei voluntatem & decreta, sed potius quæcunque mutantur (nihil autem est penitus firmum, & semper idem sub cælo, vt inquit sapiens) idcirco mutari, quoniam immutabile decretum sit à Deo de rebus omnibus ac singulis quodocunque libuit mutandis. Tantum abest igitur vt Deus res mutando mutetur, vt contrà mutabilis censendus fuerit, nisi mutarentur ea quorum mutationem ab æterno & immutabiliter decreuit. Est autem vnus ipse prorsus & à seipso immutabilis, beatis illis Spiritibus qui ab origine sua nõ desierunt, istud immutabilitatis beneficium, Dei conditoris virtuti, suos tuenti ac conferuanti acceptum ferentibus: & suam etiam immutabilitatē debituris illi in vita æterna electis, postquã id quod est per spem in ipsis inchoatū, re ipsa fuerit in illis impletum. Mundus autem iste, mundanæque omnia perpetuæ rotationi obnoxia sunt, vt copiosissimè docet Ecclesiastes. Sed in his obseruandum est multiplex discriminè. Quædam enim sic mutantur, vt tamen salua maneat, nempe cæli & elementa, extremo illo die non nisi ad renouationem mutada, qua de re tamen sobriè & intus Dei verbum sentiendam est: quædam verò prorsus intereunt nunquam restituenda, cuiusmodi sunt omnia omnium specierum indiuidua, sigillatim nunc, prout Deo visum est, nascentia & intereuntia, & vniuersaliter tandem die illo diuinitus definito abolenda: exceptis duntaxat hominibus, quorum animam quidem, quod ad substan-

tiam ipsam attinet, dissoluere mors nequit, sed qualitatem bonam & integram in prauam & corruptam mutat originis peccatum, quod vocamus: corpus autem eadem illa mors non nisi ad tempus dissoluit, vel beata illa immortalitate donandum, vel infelicissima perpetuitate mulctandum. Quod autem de mundo & mundanis rebus ipsis omnibus existentibus dixi, de mundana quoque omni administratione sentiendum est, & iis omnibus, quæ ad terrenam hanc vnicam vitam spectant. Quinam enim & quorsum expletis huius mundi & terrenæ vitæ periodis illa perdurarent?

Spiritualis autem & Ecclesiastica sacri ministerij politia minime quidē in mundanarum illarum rerum numero censeatur, quas non tantum inconstantes, verum etiam prorsus euanidas esse diximus: sed nihilominus miræ quoque vicissitudini obnoxia, non quidem suapte natura, sed Deo suos vel sic probante vt docetur Psalm. 44. 18. vel iustis suis iudiciis castigante. Hinc fit igitur vt externæ illæ sacri ministerij notæ, quanuis in vera Ecclesia sint essentialis, tamen aliquatenus alterentur, interrumpantur, intercidantur, vsque aded nonnunquam vt Deo potius quam hominibus sint conspicuæ, 1. Reg. 19. 18. Iud. 17. 6. & aliàs sæpe, hoc quoque extremis iis temporibus, in qua nos incidimus, futurum prædicente Christo Luc. 18. 8. Paulo. 2. Thes. 2. 3. Ioanne denique Apocalyp. 12. 14. Nonquam tamen penitus illas aboleri hoc durante mundo posse certum est, tum experientia tum etiam ratione. Semper enim emerit & emerget ex mediis quibuscunque fluctibus Ecclesia, potentissimi: & clementissimi Seruatoris sui manu velut ex ipsis quoque inferis, illam sursum attollente. Deinde, deleta penitus fide, deleri quoque Ecclesiam, id est Christi in hisce terris regnum, necesse foret. Fides autem est ex auditu verbi prædicati. Stabit igitur semper stante mundo, aliqua verbi saluifici annuntiatio, interdum eminentis & publicè quibusuis illam intueri volentibus conspicua: interdum rara, & per pastorum negligentiam vel improbitatem, & Spiritu mendacij veritatis sedem occupante, priuata duntaxat inter oues dispersas, qualē Ecclesiam veterē inuenit Samuel 1. Sam. 3. 1. & Christus ipse Matth. 9. 36. Adimpleto verò electorum numero Apocalyp. 7. 11. & ad triumphum adueniente Christo, omnis illa spiritualis administratio colligēdis electis destinata, proculdubio tunc cessabit, filio pacatum regnum Deo patri tradente, vt diuinissime docet Apostolus 1. Corinth. 13. Ad *πνευματικά* verò quod attinet id est spiritualia & *ὀρατά* illa dona de quibus copiosissime differit Apostolus 1. Corinth. 12. quædam ex illis sunt temporaria, quædam perpetua. Et ex istis rursus alia ad extremum vsque vitæ spatium duntaxat perdurantia, alia in æternum in iis quibus concessa sunt perstitura. Temporaria sunt quæ sunt nonnullis quoque reprobis cum electis communia, vt ex Bileami exemplo liquet: & ex eo quod multi sunt vocati pauci electi. Matth. 22. 14. Imò ne ij quidem

quidem semper sunt efficaciter vocati per quos Dominus electos vocat. Matth. 7. 22. Sic ablatum fuit Sauli Prophetiæ donum, sic e-
 gregia plurima dona Iudas ille proditor miserabiliter effudit: sic,
 deficiunt nonnulli à fide illa *προσκύβω*, quos dæmonium illud ab
 ipsis egressum cum aliis septem nequioribus inuadit Matth. 12. 45.
 Sic hodie nullos experitur Ecclesia grauiores hostes iis de quibus
 agit Apostolus Act. 20. 29. Sed & in ipsis piis dona illa interdum in-
 terciduntur, & quodammodo ad tempus euanescent Spiritum
 Sanctū contristantibus, vt tristissimum Dauidis adulteri & prodi-
 toris homicidæ exemplum docet, non temerè suos toties de per-
 petuis excubiis admonente Domino: iridémque suum Timoth.
 Apostolo admonente ne donum Dei in se languescere patiatur,
 sed vt illud potius studeat *ἀναξωπυρεῖν*. Denique illud quoque scien-
 dum est, non pauca ex illis *πνευματικαῖς*, veluti linguarum, sanatio-
 num, prædictionum particularium dona, ad tempus duntaxat,
 nempe ad miraculis quoque confirmandam Apostolicam doctri-
 nam primæ illi Ecclesiæ Christianæ collata, paulatim quoque de-
 fuisse. Matth. 16. 20. Quorsum enim hæc sigilla tabulis toties iam per
 illa miracula confirmatis nunc apponerentur? Perpetua verò *πνευ-
 ματικὰ* & penitus immota sunt quæ Deus exequendo æterno salu-
 tis in re ipsa suo tempore eligendis & vocandis decreto subordina-
 uit, quæ propterea Paulus *ἀμεταμέλητα* vocat. Rom. II. 29. ab eodem
 paucis connumerata. Rom. 8. 30. Talis est igitur efficax vocatio, ve-
 ram fidem, spem, & charitatem in electis, quo momento Deo vi-
 sum est, gignens, vnde iustificatio ex fide, & tandem gloriificatio
 consequitur. Sunt enim ista perpetuo inter se nexu inseparabili
 coniuncta: quod nisi statuamus vt certissimum, nunquam con-
 scientia nostra pacificabitur. Nam alioqui necessariò consequetur
 vel Deum esse mutabilem, qui possit velle perdere quem voluit ser-
 uatum: vel fidei conditio Euangelicæ promissioni adiuncta, non ab
 immutabili Dei decreto, sed à voluntate hominis pendebit: quorū
 illud blasphemum est: istud merè Pelagianum: vt infinita penè de
 firmitate salutis electorum testimonia in Prophetis & Apostoli-
 cis scriptis disertissimè expressa prætermittam. Sunt tamen duo in
 primis in hoc argumento obseruanda. Valer enim ista immu-
 tabilitas tum in singularibus electis personis, tum in Ecclesia
 propriè sic dicta, id est vniuerso electorum & verè credentium
 omnium cœtu: non autem in his vel illis particularibus Eccle-
 siis, gentibus, populis, vrbibus vel familiis: neque in Ecclesia vs-
 que adeò catholicè siue vniuersaliter considerata, vt etiam hypo-
 critas reprobos cum verè credentibus & electis comprehendat.
 Sic enim excidisse Iudæorum gentem videmus ab Euangelij & sa-
 lutis sædere, nunc ad Gentes translato: & Paulum non temerè i-
 dem iudicium gentibus iam pridem minatum esse docet totius
 penè orbis terrarū ad Mahumetismū defectio, & Romana illa me-
 retrix non desinens tot Reges & populos inebriare: nullo interim

ex Iudæis vel gentibus electo & verè credente, p̄eunte vel vnquam perituro. Deinde scièdum & illud est, ex præcipuis illis *θεωματικοῖς* donis, quædam cum hac credentium vita desinere: quædam hic tantùm inchoari, quæ in æterna demum vita perficiantur, Prioris generis sunt vera etiam illa fides, & spes: non quòd natura sint fluxæ & euanidæ: sed quoniam impletis & ad finem suum perductis omnibus iis quæ in hac vita, partim vt iam præterita, partim vt futura crediderint & sperauerint electi, nullus iam erit Fidei nec Spei locus. Cognitio autem Dei, qua non nisi ex parte illum hîc viuentes cognoscimus, reali ipsius præsentia & conspectu, in futuro seculo, perficietur: & charitas qua Deum ipsum & fratres frigide admodum in hac vita diligimus, carne aduersus Spiritum adhuc pugnante, ibi nos cum Deo ipso & beatis omnibus inexplicabili quodam modo coadunabit, 1. Cor. 13. 8. & deinceps: perfectè tunc demum implenda illa Christi ad mortem pro nobis properantis petitione, quæ commemoratur Iohan. 17. 22. & deinceps. Et de his quidem hætenus à me dictum esto aduersus perniciosissimos illorum errores, tum qui fucatam illam suam meretricem pro vera virgine Ecclesia nobis obtrudere non contenti, & eo abutentes quòd aboleri nequit Ecclesia, semper illam splendere suo illo personato vultu comminiscuntur vt se ipsos & alios fallant: tum qui Spiritum Sanctum & veram quoque fidem sæpenumero non tantùm quòd ad vim suam exerendam intercludi (quod sanè fatemur, & quotidiana exempla demonstrant) verùm etiam penitus amitti & extingui falsissimè docent, sic ipsimet euercentes verùm illud Fidei & Spei nostræ in grauissimis præsertim tentationibus fundamentum. Vt autè ad Iobum nostrum regrediamur, quum, vt ex proximè sequenti membro apparet, hæc loquutus sit Iobus fidei & spei plenus, vt qui totus ad Deum laudandum feratur: consequitur hæc illum intelligere de externis illis duntaxat bonis quæ prophani quoque Philosophi ab internis distinxerunt: & Epictetus in illo aureolo suo Enchiridio penes nos non esse testatus, multa inde deducit argumenta bonorum istorum iacturæ patienter ferendæ. Sed istorum cerrè nemo veram istam Iobi sapientiam nouit. Nam alij fortunæ hæc bona vocant, quasi fortuitò accedant aut recedant: alij in illorum natura fluxa & caduca subsistunt: & Epictetus ad stuporem potius & ἀνασθησίας quàm ad veram & certa firmâque ratione suffultam patientiam animos hominum instruit. Iobus autem noster quum naturali tum spiritali & ὑπερφυσικῇ Dei notitia instructus, quarum illa inanes Philosophorum maxima ex parte *διαλογισμὸς* conuincit ab Apostolo notatos Rom. 1. 21. ista verò alteram natiuo vitio obscuratam illustrat ac perficit, ad Deum vnum sese totum conuertens, singulare nobis accersendæ & obtinendæ in omnibus istiusmodi calamitatibus paciëntiæ exemplū præbet. Oriens enim in istis tentationibus impatientia, alios quidem ad blasphemiam, alios ad vindictam, alios ad varias turbulentorum affectuum species,

cies, alios denique ad desperationis scopulum abripit, quoniam cogitationes omnes suas desigunt aut in res ipsas amissas, quarum amissione, prout in illas affecti fuerunt, commouentur in eos à quibus se læsos existimant. Contra verò qui rectà ad Dei prouidentiam assurgunt, & exemplo Iobi, Deum agnoscunt rerum omnium, etiam singularium iustissimum & sapientissimum gubernatorem, illi demum tutissimum & pacatissimum portum inueniunt, in quo quantumuis asperis tempestatibus iactati conquiescant. Non omnes tamen ita vt Iobum erigit & tranquillat ista de Deo cogitatio, quam videmus sceleratissimis etiam in eiusmodi casibus in mentē venire. Itaque accurata distinctione hic opus est. Quemadmodum enim ei qui furto res aliquas amisit non satis est furti auctorem inuenisse, præsertim si talem illum esse deprehenderit vt res suas ab illo nec vi nec iure vnquam extorquere possit: sic non quisquis in calamitates eiusmodi prolapsus cum Deo sibi negotium esse cogitat, inde solatium percipit: sed is demum qui de Deo rectè simul & sanctè cogitat. Da igitur mihi quempiam ex diuite pauperem repente factum, vel aliqua etiam multò leuiore calamitate commotum, cui vnica Dei vltoris potètia in mentem veniat, quid aliud ex ipso audieris quàm vel meras aduersus ipsum Deum blasphemias, vel horrendas penitus desperantis vociferationes? Da etià mihi qui sibi suorum scelerum conscius quibus hanc calamitatem sese promeritum agnoscat, cum Dei potentia iustum eius iudicium nec quidquam amplius coniungat: mirum ni Saulis vel Iudæ proditoris exemplum imitetur, vel totam vitam in summa miseria transigat: scriptura propterea conscientiam peccati vulnere lauciam descensum quendam ad inferos appellante r. Samuel. 2. 6. Quid ergo? Nempe, qui pœnas sibi peccatorum suorum infligi iudicat, quod statuere plerunque debemus, is quum Dei potentie & seueritatis vero & intimo sensu coniungat necesse est immensæ ipsius bonitatis ac misericordie non modò notitiam illam quam ratio ipsa dicitur ex infinitis testimoniis sursum ac deorsum sparsis & in quorumuis hominum oculos incurrentibus, verùm etiam ^{in prophetia} illam quam vnicus Spiritus Sanctus docet in Ecclesie schola, testimonium reddens singulorum electorum spiritui, quòd Deus sit clementissimus illorum pater, cor illis tribuens peccatorum suorum sensu attritum, sed vicissim ipsius misericordia per fidem apprehensa miris modis sensim exhilaratum, ac plene tandem pacificatum. Quòd si quantumuis se maximum esse peccatorem agnoscat, tamen iustis coniecturis motus sentiat sese non tamen propter suum vllum peccatum affligi, sed aut diuinitus explorari ad patientiam exerceri, aut ad illustrandam Dei gloriam sic vocari, tum sanè ad Deum ipsum rectà respiciens, non modò consolationis, sed etiam inenarrabilis cuiusdam gaudij materiam & argumentum statim inuenit. Quid enim vir bonus potius appetat, quàm probandæ suæ probitatis occasionem sibi præberi? Quis stu-

diosus scholasticus magis optet quàm vt ex rudi alphabetario tan-
 dem eruditus perpetua exercitatione reddatur? Quid fuerit bene
 valenti optatus quàm vt *προφυλακτικοῖς* remediis superuenturos
 alioqui morbos euitet? Quid denique ardentius exoptet strenuus
 miles, & Imperatoris sui augendæ gloriæ verè studiosus, quàm vt
 vel ipso sanguine suo profuso victoriam & triumphum illi acqui-
 rat? In quo certaminis Christiani genere tenendum illud est specia-
 le, nullos gloriosius vincere quàm qui in hac pugna mortem, non
 certè mortem, sed quæ sit ad veram & sempiternam vitam aditus
 oppetunt. Sed quid si vt hîc nostro Iobo vsuènit, in istiusmodi
 calamitatibus, neque nos pungat conscientia, neque tam duriter
 probare nos Deus velle nobis videatur, fluctuet denique mens,
 quorsum id fiat penitus incerta? Tum sanè omnibus omissis dialo-
 gicis hæc laus est Deo tribuenda, quòd licet nobis occultis de-
 causis Deus sic de nobis statuatur, nihil tamen quibuscunque instru-
 mentis aduersum nos vtatur, nisi sapientissimè & rectissimè agat,
 vt pòte qui sit ipsamet Sapientia, & ipsummet Iustum in mò, quan-
 tumcunque repugnet caro, nihil nisi suorum bono & maximo
 commodo decernat, vel factum velit: vt pòte benignissimus suorum
 in Christo pater ac redemptor, vt loquentem hunc nostrum for-
 tissimum athletã in ipsa huius *ἀγωνος ἐπιπέδῳ* audiemus. Sed age, vt
 quanta hæc animi magnitudo fuerit plenius etiam perspiciamus,
 agedum propius consideremus quot & quanta monstra Iobus hac
 diuinæ prouidentia veluti claua confecerit. Rarissima profectò
 semper fuerunt eorum exempla, qui vel opibus destituti illas totis
 viribus non appetant, vel qui nati vel facti diuites, spem in illis suã
 non reponant: merito clamante Christo, per difficile esse vt diuites
 in regnum cœlorum ingrediantur, & Paulo auaritiam non semel
 idololatriam appellante. At noster Iobus infra coactus aduersario-
 rum importunitate *πειρωτολογῶν* cap. 29. manifestè ostendit sese
 illas non possedisse cum amore, vt inquit Gregorius, quas absque
 vlllo dolore, & quidem simul omnes, & tam repente amisit. En igitur
 non tantum *πλεονεξίαν*, sed etiam ipsam *φιλαρρηρίαν*, sæuissimum
 vtrumque monstrum, debellatas. Excidisse illum postea omnibus
 quibus antea eminebat honoribus ac dignitatibus ex ipso met in-
 telligemus. Nusquam tamen illa requirit. En igitur rursus aliud du-
 plex monstrum sæuissimum & multiceps, *φιλοτιμίαν* videlicet & *ὀ-
 πρυφανείαν* sub Iobi pedibus prostratas. Acquiescit enim totus in
 vnus Dei tum dantis tum auferentis volūtate. Quid autè illi caro
 suggerere facultatibus omnibus suis tam repente spoliatio potuit,
 quàm summam, diffidentiam, atque ad eò aditum ad desperationè
 vel pessima quæque consilia illi patefacere? Contrà verò ne hoc
 quidem illi videtur in mentem venisse, assueto nimirum in Dei
 prouidentia spem omnem suam reponere. En igitur insignem de
 huius vitæ amore præpostero, & illa omnium penè scelerum ma-
 gistra, diffidentia videlicet, simul proffigatis triumphum. Quàm
 potuit

potuit autem illum procul extra omnis moderationis fines abripere decem liberorum vnico tam repentino & penè inaudito casu amissio? Atqui ne verbo quidem istud attingit Iobus, quanuis minimè ἀσπορῶς, vt ex diligentissima illorum educatione, apparet. En igitur σοφῶν φουκῶν, id est paternum affectum omnium ardentissimum, & in quo videmus tam multos, Dauide quoque ipso in primis teste, virtutis etiam specie in alterutram partem peccantes, vera mediocritate temperatam. Verè igitur magna, ingens, sublimis fuit hæc Iobi patientia, quam nobis donet Deus, vt aliquatenus saltem imitemur.

Sit nomen Iehoua benedictum. Vide hic verò vt noster Iobus de Satana triumphet, tot de quibus diximus victorias hoc nouo trophæo cumulans. Non enim illi satis est tot damna æquo animo tulisse, nec in Deum vllò modo insurrexisse: verùm etiam quasi quot maximis damnis, tot acceptis beneficiis, Deo vt beneficentissimo gratias agit. Docebat enim cum Spiritus, imposto carni silentio, patrem illum cœlestem, filiis suis, ex quorum numero se vnum esse re ipsa didicerat, ne velle quidem posse ~~esse~~ malè consulere: ac proinde quicquid ipsius manu charis illis suis mittitur, quum illorum bono tandem cedat, non modò non esse inter mala recensendum, sed etiam inter beneficia numerandum. Nomine verò Dei Deum ipsum intelligi in sacris istis libris notum est, idque non sine emphasi, nempe vt ad veram & perfectam ἐυχρισίαν nouerimus non tantùm cordis fidem, sed etiam oris confessionem requiri.

22. *In hoc toto non peccauit Iob, neque tribuit insulsum,* (id est absurdum & indignum quidquam) Deo.

Quum verum sit de toto Iobi superiore sermone hoc Spiritus S. testimonium, temerè & frustra nonnulli, quod supra pluribus ostendimus, ad illam suam voluntatis & permissionis fallam repugnantiam refugiant, vt locutionem hanc, Deus abstulit arbitrio tuo emolliant. Habemus autem hoc loco præterea veram blasphemiam definitionem, quam ad prioris tabulæ violationem restringitur: scelus videlicet illud grauissimum significans, quo fit vt ipsi Deo, conuiciandi animo, vel quod ipsius naturæ intimè proprium est ipsi detrahatur, vel quod est ab ipsius natura penitus remotum ipsi tribuatur: quæ definitio nobis deinceps ad Iobum in asperioribus illis sequentibus certaminibus à blasphemia absolendum proderit. Nò est igitur blasphemus habendus quisquis blasphemiam dicit: sicut aliud est, teste Cicerone, Mendacem esse, quàm Mendaciùm dicere. Oportet enim blasphemandi & voluntatem & studium accedere, quod Moses nominis Dei expressione. Leuit. 24. 16. & per Manum excelsam, Num. 15. 30. significauit. Sed & teste ipso Christo, Matth. 12. 31. non vnus est huius peccati gradus, qua de re alius erit dicendi locus. Quod autem Græcus interpres & vulgata editio Latina priori huius versiculi membro adiciunt, In labiis suis, desumptum meritò videtur ex 10. sequentis capituli ver siculo, & mihi

placet Mercetj nostri sententia, qui prius membrum ad animum, posterius ad os ipsum refert, vt significetur Iobum, nec animo cogitasse, nec ore effudisse quidquam Deo *ἀπεπέε*, & indignum: Satana sic intus & foris superato.

CAPVT II.

Verf. 1. *Et fuit dies quedam, & venerunt filij Dei vt starent apud Iehouam, & venit etiam Satan in medio eorum (idest inter eos) vt staret apud Iehouam.*

Quæ superiore capite generaliter diximus de diuina prouidentia, sic nobis per *ἀνθρωποειδῆσαν* representata nihil attinet repetere. Quum tamē vitium fuerit Spiritui Sancto eadem hoc loco inculcare, hinc satis intelligi potest nos admoneri quā sit nobis necessariū de Dei prouidentia in grauiſſimis præsertim tentationibus cogitandum: vt, siue castigemur ipsi, non hæreamus in ipsis flagellis quibus vititur Dominus, sed cum Deo nobis negotium esse reputantes, cohibito vltionis spiritu, exemplo Davidis 2. Sam. 16. 10. & 11. humiliemur sub Dei potentis manu. 1. Pet. 5. 6. & siue sic Deus nos exploret, sicut hic Iobo accidit, Iobi constantiā, ~~ipsam~~ & patientiam imitemur: siue denique propter sanctam ipsius nomen affligamur, non modo non frangamur animis, sed in nostrum *ἀγαθότητι* respicientes, gratias etiam illi agamus, quōd nobis sic datum non tantū credere, sed etiam pati pro ipsius nomine Philip. 1. 29. quæ consolationes omnes ex prouidentia diuinæ sensu dependent. Quod autem antea diximus DIEI (& quidem CUIVS DAM) appellationem (additur enim *ἡ* hagedigha in textu) non ad ipsum Dei de singularissimis etiam rebus decretum (quod ab æterno est, idēque tempus omne antecedit) sed ad ipsius decreti perfectionem & executionem spectat, cui certos terminos immotos Deus præfixit: quod est etiam atque etiam obseruandum, vt non tantū temerē nihil nobis euenire nouerimus, sed etiam sciāmus iis demū momentis, quæ Deus itidem ab æterno præfixit, singula quæ Deus ab æterno decreuit, incipere, progredi & desinere, siue prospera, siue aduersa: vt neq; bona expectantes defatigemur, neq; mala tolerantes, per impatientiam peccemus, vel impiorum more, de quibus agit Apostolus 2. Pet. 3. 9. quod diutius differtur nunquam euenturum somniemus: sed vt in sapientissima & iustissima illius voluntate acquiescamus, in cuius vnus potestate sitæ sunt temporum omnium opportunitates. Denique quōd in hunc conuentum rursus Satan se sistit, sic duo nobis demonstrat: vnum, non esse statim piis excepta fortiter vna tempestate tranquillitatem expectandam, quos potius oportet, vno vel pluribus exceptis ictibus, ad duriora quæq; sese cōparare, si Deo sic visum erit: Alterum ne tumquidem quum Deus habenas Satana & ipsius ministris laxat, illos vel tantillum mandati sui fines nequire prætergredi, sed

di, sed etiam illum peracta tentatione teneri iudicio illius sese sistere à quo mandatum accepit. Et hoc illud est quod modò dixi, decretorum diuinorum executionem definitis demum temporibus non tantùm incipere, vt antea vidimus: sed etiam progredi, vt hìc videmus: ac, tandem vt infrà videbimus cap. 38, desinere, eius nutu qui tentari suos nunquam sinit supra ipsorum vires. I. Corint. 10. 13. neque nos vnquam sic premi patitur vt opprimamur. 2. Corinth. 4. 8.

Verf. 2. *Dixitque Iehoua ad Satanam, Vnde venis? Et respondit Satan Iehoua, A circumuenda & peragranda terra.*

Verf. 3. *Dixitque Iehoua ad Satanam, Posuisti ne cor tuum ad seruum meum Iob, quòd non (sit) sicut ipse, (similis ei) in terra, vir integer & rectus, & timens Deum & recedens à malo, vt qui adhuc retineat integritatem suam? Tu verò incitasti me cum eo, (id est aduersus eum) vt sorberem eum immeritò?*

Vnde venis? Graphicè nobis hìc describitur ex hac interrogatione cum Satanæ responso comparata, quod sit impuri Spiritus & eorum quibus dominatur ingenium: nempe peruicacissimum, vel ad apertè contra conscientiam neganda, vel saltem impudentissimè tum apud Deum ipsum, tum apud homines dissimulanda vera. Sic olim idem hìc Satan in serpente mulierem compellans, Scilicet, inquit, quòd vobis dixerit Deus non comedetis ex omni arbore, quum tamen id optimè sciret veterator. Sic Saul sua ipsius confessione conuictus pergit tamen Dauidem vt rebellem & regno insidiantem persequi. Sic Iudas à Domino suo filio Dei toties & tam apertè detectus, in proditione persistit. Et hoc certè veneno Satan humanū genus infecit, vt apparet ex tristissimis etiā sanctorum alioqui hominum exemplis. Sic enim Sara sese negauit risisse, Genes. 18. 15. sed eiusmodi sanctorum lapsus, etsi viriosi sunt, tamen non ab odio Dei & scelerata mente, sed à præpostero metu, aut alia infirmitate proficiscuntur: ideòque reprehendi se & corrigi sancti patiuntur, vt ex Petri quoque exemplo liquet. Discamus igitur veritatem semper amare quum spiritu veritatis donati simus, & mendacium omne ac mendacij patrè detestati: atque adeo ne hoc quidè expectemus vt Deus apud suū tribunal nos sistat, sicut hìc Satanæ factum est, & Dauidi quoque accidit 2. Sam. 12. 13. sed Dauidis eiusdem aliud rectius exemplum secuti, peccata nostra vltro & ingenuè profiteamur & condemnemus, tum apud Deum in primis vt Psalm. 32. 5. tum etiam apud proximum ex Christi mandato. Marth. 3. 23. & 18. 15. apud vniuersam denique Ecclesiā, si sit opus, Act. 19. 19.

Posuisti ne cor tuum, &c. hisdem verbis vsus etiam erat Dominus in alteris illis comitiis. Sed in hac repetitione sarcasmus est & reprehensio acerrima, ac si dixisset Deus, Non te pudet Satan perinde respondere ac si oblitus essem quid tibi in superiore conuentu concesserim? & apud me dissimulare quòd ego quidem sim verax, tu verò mendacissimus calumniator deprehensus? Perges igitur

tur tandem essetui similis & desperatè sceleratus, quum Iobi integritate in tot modis abs te oppugnatam labefactare non porueris. Hinc autem colligendum nobis est pios in grauissimis etiam & seuisissimis tentationibus, quamuis videantur diuinitus quasi Satanæ & mundi arbitrio & seuitiæ expositi, tamen non absente, sed præsentè, & inspectore Deo, eoque minime otioso, sed intus vires & animum suis subministrante pugnare, vnde illud Apostoli, Omnia possum in eo qui me corroborat Philip. 4. 2. & quod de deposita apud iustum iudicem corona testatur 2. Timoth. 4. 8.

Tu verò me incitasti (vt certare) cum eo, ad eum deglutiendum immerito. Sensus est, quum talis ac tantus sit Iobus, tamen per te non steterit quominus calumniis tuis persuasus, eum, vt res ipsa ostendit immerentem semel totum perderem. Quæritur autem quomodo non quidem Satanæ, perpetuo piorum accusatori, sed ipsi Deo conueniat ista de seipso testari. Num enim rectè dixerimus Deum, siue misericordia siue seueritate vtatur, aliunde quàm à se ipso impelli? Et quoniam in Iobum immerentem postulatu Satanæ Deum seuisisse dixerimus? De priore difficultate sic respondeo. Nullum vnquam habuit Deus sibi adiunctum consiliarium ad quidquam decernendum: immo propriè loquendo, ne à seipso quidem ad hoc vel illud decernendum mouetur aut impellitur hominum more, sed totus in sese ab æterno immotus est: itidemque ab æterno in sese & à sese voluit & decreuit, quicquid decreuit & voluit. Sed sicuti tempora, sic etiã causas secundas exequendis illis decretis suis æternis cõstituit. Sic Genes. 4. 10. clamore sanguinis Habelis commotum se dicit Dominus ad pœnas de Cain sumendas. Idem de Sodomitarum & Gomorrhæorum sceleribus narratur Genes. 18. 20. Contrà verò suorum gemitibus se impulsus narrat ad eos liberandos Exod. 3. 7. Sic per vnici illius nostri Mediatoris, intercessionem nobis reconciliatus, nos quotidie exaudit & tuetur. Sic etiam sapissimè piorum precibus, pœnas, improbis etiam debitas, differt, aut etiam mitigat, vt ex plurimis passim exemplis liquet. Sic respicientibus parcit. Itaque nihil impedit quominus quod ad causas medias æternis suis decretis exequendis substratas, & suo demum tempore extantes attrinet, dicatur Deus, & ad misericordiam suam exercendã, & ad iusta iudicia sua exequenda, suo quodã modo moueri. Sed ingens hic est discrimen considerandum. Quoties enim vel respicientibus parcit, vel officium facientibus suis benedicit, hæc ipsius beneficentia non est vlli vel vllius respicientiæ, vel bonorum operum vel etiam fidei intrinsecæ dignitati, vel vlli merito, sed vnica ipsius bonitati in solidum accepta ferenda, quoniam ab eodem etiã vnico illo fonte tum respicientia, tum fides, tum omnes fidei fructus emanant. Quum autem de peccatorum pœnis agitur, tum veram illorum causam *αποκαταρτινών* in seipsis querant & inueniant peccatores oportet.

Posteriores autem nodum sic soluo. Non dicit Deus sibi à Sa-

tana

tana fuisse persuasum, ut innocentem Iobum perderet, sed hoc tentasse Satanam ab ipso suis calumniis aduersus illum innocentem impetrare. Neutrum autem in Deum cadit, nempe ut quemadmodum suorum precibus flecti se sinit, sic etiã Satanæ vel impiorum postulatis aliquid, nisi fortasse in ipsorum perniciem, tribuat, ut in hac Iobi historia apparet: ne tum quidem quum vel prorsus vel aliquatenus, concedit ut fiat quod impij postulant: nempe non quòd illis velit assentiri, aut gratificari, sed quòd ita facere per ipsos decreuerit in rectum finem, quod illi malo consilio & conatu postulant, ut plurimis exemplis probatur. Sic est igitur accipiendum quod in Iobũ Deus petenti Satanæ, & iam antea permisit, & deinceps permittet, seruum suum probans, non autem, ut Satanæ optabat, absorbens: atque ad eò de Satana per seruum suum triumphaturus, nedum ut in eius gratiam Iobum innocentem perditum voluerit, quod sine horrenda blasphemia Deo tribui non potest.

Verf. 4. *Et respondit Satan Iehoua, & dixit, Pellem pro pelle, & quidquid est viro* (id est quidquid habet quispiã) *dabit pro anima sua.*

Quòd conuictus tam apertè Satã audet Deo respondere, ostendit quãto opere quouis scelere delectetur impurissimus ille Spiritus, vnde fit ut quum nemo facilè abiciat id in quo sibi præcipuè placet, malè agèdo nunquã defatigetur, ac proinde nec per infirmitatẽ dici possit peccare, nec vnquã de emendatione cogitet. Ad hoc Satanę ingeniũ proximè accedunt quos Scriptura vocare solet ἀμαρτωλός id est quasi peccandi quandã artẽ exercentes, quorũ cor si ad extremũ fuerit ἀμετανένον, idẽ illos certè exitiũ manet atq; ipsũ Satanã. At nos contrã, si verè Dei filij sumus, etsi nullus est omnis peccati expert, tamen Spiritu quem accepimus freti, caueamus in primis ne boni odio peccemus, quod verè Satanicum est. Quòd si per infirmitatem peccauimus, cor verè contritum à Deo nobis donatum ipsi offeramus, nedum ut ab ipso castigati respondeamus.

Pelle pro pelle. Dubiũ nõ est quin prouerbialis sit hæc loquẽdi formula, sed cuius sententiã & applicatio obscura mihi quidẽ videtur. Nam quod plerisque videtur hic esse sensus, tam charam esse vnicuique suam ipsius vitam, ut cure aliena sit paratus suam redimere, id est si incurrat mortis periculum, sit paratus quosuis alios substituere interficiendos, quasi ad filiorum Iobi interitum respiciat Satan, mihi quidem non placet, quoniam quod rarissimum est vix præbiturum foisse videtur occasionem prouerbiali dicto. Quid si enim potiùs Iobus verè φιλότεινος, ipsius etiam mortis periculo sese paratus fuisset pro filiis exponere, si Deo sic visũ esset? Certè, si hæc esset huius loci sententiã, addendum fuerat affixũ, pro pelle sua, sicut in altero membro exprimitur. Nec mihi etiam satisfaciunt qui huc istud referunt, quòd homines nõ recusent alicuius membri sui iactura reliquum suum corpus in vita conseruare: quæ interpretatio mihi remior etiam quàm altera illa videtur. Sic enim de- cresceret oratio, quia plus est sua ipsius corporis parte, quàm facul-

ratibus omnibus suis vitam redimere. Puto igitur ita significare
 Satanam, nihil adhuc perpeffum Iobum nisi in ipsis bonis, quod
 damnum tam fit quibusuis hominibus visitatum, vt saepe dam-
 num vnum vltro subeant pro altero vitando. Hæc enim bona eius-
 modi esse vt recuperari possint: & etiam interdum damnum ali-
 quod euadere lucrosam: qua ratione Themistocles ille quum in
 patria pulsus esset, & multo ampliores facultates à Rege Persarum
 accepisset, dicere consueuerat, se fuisse periturum nisi periisset. Ita-
 que Pellis nomine, prouerbialiter externa bona intelligemus qui-
 bus videlicet homo veluti tegitur, non quod sint ipsius hominis
 pars: quorum aliquam iacturam, urgente videlicet summa ne-
 cessitate, vt cunque ferant homines absque desperatione, sed *pro*
pelle, id est vt quod reliquum est seruantes, aut ipsi salte salui, pos-
 tea damnum illud resarciant. Quum autem de ipsa vita agitur, tum
 nulla ἀνταλλάξιματος habita ratione, & sine exceptione consueuis-
 se homines vltro in omnium quæ habent amissionem consentire:
 vt factitare solent nauigantes in extremo naufragij periculo: quo-
 nam videlicet non vt abiectas opes, sic amissam semel vitam recu-
 perare possunt. Iobum itaque leuiter & quasi cute tenus, ~~ne ad~~
 sanguinem vsque vulneratum, & potius de seipso seruato gauden-
 tem quam de suis amissis dolentem, ideò non despondisse animum:
 & Deo non obloquutum, non quod ipsum ex animo coleret,
 sed partim sui ipsius amore, partim quod saluus adhuc & valens
 confideret facile futurum vt pristinum, aut etiam meliorem, sta-
 tum rerum suarum recuperaret. Itaque duplex hic erit *ἔντιθεσις*,
 nempe inter *pellē*, & *cuncta hominis bona*, & *pro anima sua*, crescen-
 te videlicet oratione: vt fortasse rectius pro, *et cuncta*, verterimus,
sed cuncta. nec ineptè hunc versiculum Gallicè expresseris, *Vn hom-*
me donnera bien vne peau pour vne peau, mais si donnera tout ce
qu'il a pour sauuer sa vie. Hoc respiciens Christus Matt. 6. 26. & hoc
 ipsum hominū genus reprehendens, quibus nihil est presente vita
 charius, ostendit nullos sibi peius consulere quam qui, huius vitæ
 quoquo modo fouendæ & retinendæ cupidi, seipfos perdunt. Hoc
 autem commune esse omnium hominū non regeneratorū vitium
 quum probè nosset Satan, vt qui Adamum ad seipsum offensione
 Dei perdendū hac tentatione pellexisset, audet, pro illa sua despe-
 ratissima improbitate, sibi polliceri fore vt Iobus, morbo quopiã,
 præsertim cum summis cruciatibus consueque vexatus vt vitæ spem
 omnem abiiceret, tandem proderet se non ipsius Dei vel integri-
 tatis amore, pietati studuisse, sed quod istum Dei cultum sibi fru-
 ctuosam esse videret: quo cessante commodo & spe omni vitæ ab-
 iecta, probaturus esset verum esse vetus illud prouerbum, *Feruet*
olla, feruet amicitia. Ersi verò in ista exploratione, quum Satan &
 ipsa Iobæ vxore, & iis ipsis amicis abuteretur qui ad Iobum confo-
 landum aduenerant, Iobus sapenūmero carnis infirmitatem pro-
 didit: tamen tantum absuit ab eo, quod illum adigere *audē-*
bat Sa-

bat Satan, vt contraria omnia sit & verbis & re ipsa testatus.

Verf. 5. *Verum mitte queso manum tuam, & tange ad ossa eius, & ad carnem eius: nisi in faciem tuam maledixerit tibi.*

Mitte queso manū tuā, &c. Fatetur ergo, sed inuitus Satan, se nihil posse nisi nocendi (nam aliud appetere non potest) accepta potestate. Sed hic quoque *σοφίζεται*, quasi videlicet solus Deus hic agat, & ipsius Satanæ opus sit Dei opus: quum tamen, sicut plenius superiore capite exposuimus, in his quæ malè fiunt, mala instrumenta ne instrumentorum quidem appellationē mereantur sui proprii operis respectu, id est quatenus agunt quod agunt suo intrinseco & spontaneo malo motu, sed tantum quatenus ipsis Deus, quantumuis peccantibus instrumentis, ad proprium & iustum suum opus vititur. Duæ hic ergo sunt manus prorsus inter se repugnantes, quavis ad vnum *ἀπορίησµα*, nempe ad Iobum grauissimo vulnere lauciandū, sed contrario prorsus sine concurrente s. Ferit enim Deus Iobū, vt eius probatione de Satanæ improbitate per serui sui constantiā triumphet, & ipsi Iobo tandē ad maiore felicitatem aditū patefaciat: Satan verò ferit & ipse Iobum, ipsius per blasphemiam perdendi causa: violentissimo quidem, sed tamen prorsus irrito, conatu. Tentatio igitur ista Satanæ est, probatio verò & victrix constantia à Domino Deo est.

Nisi in faciem tuam. Non est istud cum superiore mēbro coniungendum, quasi conditionem aliquam Satan suæ petitioni subiciat, sed per *ἀπορίησµα* intelligendum, ac si deuotus sese Satan, quanuis iam ipse externo irrevocabili exitio deuotus, diceret, *Dispercam, vel, mitte me iam nunc in abyssum, nisi tuus iste Iobus, quem tam integram esse dicis aperta blasphemia velut tuum ipsius os conspuat.* In quo rursus quam desperata sit impuri Spiritus impudentia perspicitur, ipsum præsentem Deum sic audens vel ignorantia, vel etiam falsi testimonij arguere: quò magis precandus est nobis Dominus ne nos ipsi & concupiscentiis nostris regendos tradat, quum Petrum ipsum præposterus metus (non autem mala mens) eousque extra rectam viam abripuerit, vt falsæ negationi deuotionem etiam adiecerit, Matthæi 26. 74. singulari tum humanæ infirmitatis, tum misericordie diuinæ exemplo. Etsi verò sanctos etiam homines eiusmodi imprecationibus vfos esse legimus, tamen longè alio animo ita sunt loquuti, affirmantes videlicet verum, vel negantes falsum, seruata semper tum recta apud Deum conscientia, tum sincera erga proximos charitate: atque ad eò summa cum diuinæ Maiestatis reuerentia, quod etiā ostendit *ἀπορίησµα*, qua, vel ipsam deuotionem totam reticent, vel obliquè & indefinitè his verbis significant. Sic & Sic faciat mihi Dominus. Quò magis detestandæ sunt horrendæ voces illæ, nimium multis, in eiusmodi deuotionibus, etiam quum contra conscientiam loquuntur familiares: in eo certè manifestè demonstrantes sese ipsum Satanam à quo impelluntur hanc deuotionem hic

non aulum exprimere sceleratissima impudentia superare.

Verf. 6. *Tum dixit Dominus ad Satanam, En ipse in manu tua est, verum animam eius serua.*

Ipsè in manu tua est, &c. Quod antea diximus iterum hic repeto, Deum videlicet, etiamsi Satanæ & improbis hominibus concedat quod flagrant, minimè tamen existimandum esse gratas habere ipsorum preces: sed quod illis largitur, ipsorum damno, nec vt illis fauentem sed vt iratum in suam ipsorum perniciem illis concedere, vt sint ipsi sibi suarum calamitarum instrumenta, quod Hesiodus etiam non ignorauit quum hæc scriberet,

Ἦ δὲ καὶ βελὴ τῶ βελεύσαντων κείνη. & Satyricus ille,

Euert ère domos totas optantibus ipsis

Dij faciles, nocitura toga, nocitura petuntur

Militia. De quibus etiam Plato in Alcibiade posteriore

præclare & copiosè multa differit.

Contrà verò quòd sæpe suis Deus postulata non concedit, vel tandem concedenda diutiùs differt, id non facit illis infensus, sed vel quòd aliter apud se constituerit (qua ratione illum videmus nec Samuelem pro Saule, nec Dauidem pro filiolo deprecantè exaudiuisse) vel quòd suis hæc vel illa petètibus meliùs quàm ipsi sibi prouideat, quam ob causam filiis Zebedæi respondit, nescitis quid petatis, Matth. 20. 22. & ipsi Paulo respondit. 2. Corinth. 12. 17. Sufficit tibi gratia mea. Cæterùm & illud notandum est, aliud esse ipsam Iobi (vt vulgo loquuntur) personam, quàm ipsius facultates: & quidè multò pluris esse homines quàm quidquid possident: quòd quum ipse communis sensus dicitet, incredibilis penè est plerorùmque hominum infania, qui, vt prophani ipsi scriptores surdis clamant, Bona non possident, sed ab ipsis possidentur. Et vt illos redarguit Lyricus ille vates, propter vitam viuendi causas perdunt.

Verum animam (id est vitam) *eius serua.* Additur ergo hoc etiam loco restrictio, vt Iobum sciamus non fuisse ex eorum numero quos Dominus sic totos Satanæ tradit, vt illos arbitrio suo verferet, quòd tamen interdum etiam ad tempus, & tandem respicientia Spiritu donandis euenire testatur Apostolus. 2. Timoth. 2. 26. & probatur quotidianis plurimorum exemplis. Cauendum igitur nobis summopere, ne de quoquam, cuius etiam animam ipsam, vt ex ipsius moribus apparet, Satan huc & illuc impellat, desperemus. Sed pro quouis etiam grauissimo peccatore Dominus est interpellandus, & procuranda nobis est quorumuis salus nisi si qui peccato quòd est ad mortè, id est vnico illo irremissibili peccarint, quòd D. o potius quàm nobis est perspectum. 1. Ioh. 5. 16. peccarint Multò miùs verò ex bonorū huius vitæ amissione, vel grauissimis corporis morbis, de odio vel amore Dei iudicandū est, vt diuinissimè docet sapientissimus ille Rex, vel potius Spiritus Sanctus nono Ecclesiasticis capite, & exemplo suo proposito prædicat David Psal. 41. Sunt hæc enim interdum quidem Dei non virga illa ferrea, sed paterna

paterna fœcula vtentis in suos ne cum mundo pereant, ideoque non seuerè illius iræ quam David Psalm. 6. & 38. deprecatur, sed licet commoti, paterni tamen animi ~~sancti~~ testimonia: vel meræ probationes, siue *donis*, summo cum eorum bono, qui sese in ea probatione, per eiusdem Dei gratiam, fortes & constantes præbent, vt videre est in hoc Iobi exêplo. Sunt ista deniq; interdum non certè vilius iræ diuinæ, sed è contrario summæ ac planè singularis diuinæ cuiusdam *iudicij* *reuerentia*, teste cruce perpetua veræ pietatis comite, vt passim suo quoque proposito exemplo docet Christus: adè vt inter eximia Dei dona omnes eiusmodi, quantumuis graues & ærumnosæ, miseræ & calamitates ab Apostolo numerentur, Philip. 1.29. authorem Christum sequuto, Matth. 5. 12. Hæc discrimina si perspecta habuissent amici Iobi, dolores ipsius non ita exulcerassent, vt ei penè fuerint ipso Satana acerbiores. Epicureos autem ista neque scientes, neque discere sustinentes, & hoc prætextu hoc ipsum patrans ad quod frustra Satan impellere Iobum conatus est, execrari nos potius quàm refutare par est. Caterùm etsi nihil prohibet quominus ANIMÆ appellatione alteram Iobi partem à corpore distinctam intelligamus, ad quam certè penetrare sicut in ipsum cor Iudæ proditoris ipsi non licuit, quamuis eius fores magnitudine dolorum & incautis amicorum Iobi increpationibus tanquam malleis quibusdam aburens pulsarit: tamen ipsa ostendit pro vita vulgatissimo loquendi more hoc loco accipi: significante videlicet Domino, concedi Satanæ vt Iobum sæuissimo quidem, at non tamè lethali morbo afficiat. Itaque SERVANDI quoq; vox, non est sic accipienda quasi vlla sit à Satana salus, cui potius nihil aliud quàm rerû omnium destructio & exitium placet, verùm quod Seruare quodammodo videatur quæ vel ne tangere quidè, vel si tãgit, vt hoc in loco Iobi corpus, destruere tamen ac perdere nequeat, Deo videlicet sceleratissimi Spiritus illius desiderium & conatus suis quibus libuit finibus circumscribere.

Verf. 7. *Exiit igitur Satan à facie Iehouæ, & percussit Iobum inflammatione mala à planta pedis eius, vsque ad eius verticem.*

Exiit Satan &c. id est statim accinxit se ad feriendû Iobum, quû alioqui omnia semper sine exceptione sint Deo præsentia. Pudeat autem nos desidia nostræ, superante multis modis Satanæ ad male agendum vigilantia, nostram etiam peruigilem ad bene agendum diligentiã, quò spectant illæ tories in sacris literis repetitæ ad perpetuas excubias exhortationes.

Et percussit Iobum inflammatione mala) Hebræa vox vlcus declarat à summo ardore sic appellatum, quod, Græci propterea *zypura* vocant: quo quum percussi fuissent Magi in Ægypto, vt scribit Moses Exod. 10. 10. miserum præbuerunt iræ diuinæ quam merebantur spectaculum, quum ne consistere quidem in conspectu Pharaonis possent. Quod si quis roget quânam horum potuerit Satan in corpore Iobi tam citò præsertim excitari, respondeo,

quum morbi non tantum ab internis, sed ab externis etiam causis oriuntur, ac praesertim inter ceteros morbos pestifera haec ulcera constet ex aere venenatis vaporibus infesto sapissimè exoriri, unde etiam contagiosa sunt & dicuntur: non esse cur miremur hoc statim, sic concedente Domino, fieri à Satana potuisse, naturalium omnium causarum excitandarum & miscendarum periculosissimo: minime temerè hunc ipsum Satanam Apostolo vocante *ἀρχόντι ἐξουσίας αἰῶνος*. Itaq; mihi dubium non est non raro accidere ut eiusmodi contagiosi morbi, Deo sic iubere, vel per se, vel per Angelos, siue bonos, siue malos, ut *hoc loco & Exod. 12. 29. 2. Sam. 24. 16. 1. Cor. 10. 10.* nullis etiam malignis stellarum influentiis adhibitis, exoriantur: his vel illis, sicuti Deo visum est, vniis quidem lethaliter, aliis verò medicabiliter feriendis. Ad internas autem causas quod attinet, quum Satanæ magis quàm vlli medico nota sint corporum etiam nostrorum temperamenta, & quibus contrariis alterari possint, non dubito quin horum impurorum Spirituum, quoties sic Deo visum est, magna sit vis in illis temperamentis sciendis & perturbandis, etiam si in ipsa corpora non permeent. Quidni enim id efficere possint in corporibus Deo sic concedente, quorum tanta est in ipsis contumaciam hominum mouendis cupiditatibus efficacitas? Ephes. 2. 2. Nec dissimile est exemplum de muliere illa incurua, quæ à Christo dicitur. Luc. 13. 16. octodecim annis fuisse vincitæ à Satana: quem morbum Græci, *ἐμπροσθέντων* vocant. Absit tamen ut propterea existimemus morbos omnes, etiam quibus peccantes Dominus flagellat, demonum opera adhibita, immitti. Etenim plerumque à naturalibus & ordinariis causis vltro oriuntur, ideoque merè naturalibus etiam medicamentis, Deo illis benedicente, tolluntur: coactis tamen saepe medicis, ut ex ipsorum scriptis obseruationibus apparet, nescio quid prorsus extraordinarium, & extra omnes naturales causas, in quibusdã morbis positum, agnoscere. Hinc discimus quàm sit nobis necessarium in omnibus morbis sic uti naturalibus remediis, ut neq; in medicina, neque in medicis spem nostram ponamus. Hoc enim peccatum quantopere Deo displiceat, docemur Azæ exemplo. 2. Paralip. 16. 12. Sed sicuti monet Iacobus Iac. 5. 14. & nobis exemplo suo præit Ezechias 2. Reg. 20. 2. & Isaia: 38. ad eum quàm humillimè confugere pios oportet, qui solus, propriè vulnerat & sanat, ad sepulchrum deducit, & ex sepulchro reducit.

A planta pedis) nempe ut tetra ista & insueta totius corporis ardentissimis ulceribus inflammati species, extraordinarium præ se ferret manifesti diuini iudicij spectaculum. unde factum etiã fuisse audiemus, ut omnes Iobi conspectum, ne ipsius quidem eius amicis exceptis, tanquam detestandi alicuius monstri speciem, cohorterent: de quo ipso Iobus infra multis locis, ac praesertim cap. 19. acerbissimis et proelutibus lamentatur: ipsius tamen fide ac spe ne sic quidè superatis, ut extremo illo capite inuictus athleta & seipsum

sum planè superans, clarè profitetur.

Verf. 8. *Et accepit sibi testam, ut ea sese fricaret, & ipse sedebat in cinere.* Sic declaratur ab effectis, purulentis videlicet & teterrima sanie manantibus vlceribus, quàm horrenda fuerint huius morbi symptomata. Et si enim videri possit Iobus vtrò in cinere sedisse lugentiù more, quòd insigne fuerit ipsius *ταπεινοφροσύνης* testimonium, nedum vt propter hanc tantam calamitatem in blasphemiam erumperet: quia tamen dicitur arrepta testa saniem vlcerum suorum absterxisse, hoc autem certè facturus videtur minimè fuisse, si ab vxore & domesticis domi fuisset, sicuti decuit, vel leuissimè adiuuus: (quum superesset adhuc illi domus, supellex, & serui domestici) probabilior mihi videtur eorum sententia qui necessitate factum hoc vtrumque fuisse censent, quum ab vxore, seruis, & necessariis omnibus esset Iobus desertus, & quorundam etiam sannis & ludibriis expositus: quam tam subitam rerum omnium commutationem acerbissimis vocibus postea deplorantem ipsum audimus, quòd gloriosior tandem fuit ipsius victoria. Nec alia fuit olim Apostolorum ipsorum & verè Christianæ Ecclesiæ sub Imperatoribus illis piorum persecutoribus Romanis conditio, quum haberentur vt *καθάρματα* & *περι-ήματα*. Sed & hodie quum potentissimi quique Reges ac Principes ab illa meretrice Romana in rabiem aucti strenuè illorum exemplum imitentur, magnopere nos hic iuuerit nobilissimum istud Iobi exemplum, ad quod nos propterea non temerè reuocat Iacobus. Iac. 5. 11. Quod autem in Græca interpretatione pro cinere, siue puluere minutissimo, sit mentio *νομπας*, & additur, extra urbem iacuisse Iobum, quasi videlicet propter fetorem ex urbe ipsa fuerit eiectus, in Hebræo contextu non extat, neque mihi probatur.

Verf. 9. *Et dixit ei vxor ipsius. Adhuc tu persistas in integritate tua? benedic Deo & morere.*

Et dixit ei vxor eius. &c. Iobum audiuius in tam sanis cruciatibus sedisse in puluere, & arrepta testa, quòd fortasse ne vnguibus quidem vti posset, vlcerum saniem & squamas deterxisse, sed vel v oculam ipsum emisisse non legimus. Hoc autem silentium quum neque ab *ἀναισθησία* corporis vel animi, (quoniam enim quisquam tantis doloribus non afficeretur, & quidem acerrimè) nec etiam à superbia oriretur, quæ ne tacere quidem superbos patitur: mirum in modum istud Satanæ displicuit, nihil minus expectanti quàm vt in pristina æquanimitate Iobus tam duriter vulneratus perseveraret. Itaque curat per eius vxorem illum sic pungi, vt effari saktem quidpiam cogereetur. Quòd verò tenderet istud eius consilium mox dicemus. Illud autem nunc satis sit ostendisse, tribus de causis Satanam videri mulierem istam ante ceteros, quibus & ipis postea similiter & eodem conatu abusus est, delegisse. Vna, quòd ab ipso mundi initio esset expertus quàm facile possit hic sexus, non tantum decipi, sed etiam ad alios decipiendos impelli: altera, quòd nullæ nos acrius

pungant iniuriæ, quàm quæ inferuntur à quibus minimè omnium oportuit: cetera denique vt ista, cuius summa fuit secundum Iobum in hac domo auctoritas, veluti classicum canente, cæteri domesticici qui Iobo supererant, & ipsius amici tantò audaciùs malum hoc exemplum imitarentur. Neque verò istud Satanam fefellit, sed irritò, sicut audiemus, conatu. Hinc autem discamus oportet quòd sit prolapsum humanum genus: eò vsque videlicet, vt quod & in huius mulieris & deinceps in amicorum Iobi exemplo tristissimo apparet, sæpè numero maximè in eos etiam peccemus, quos iuuare studemus: tantùm abest vt *ὁρθὸς* ille λόγος Philosophorum, in thesibus quidem non semper cæcutiens, tamen quum ad hypotheses & *ὑποθέσεις* ventum est, nostris affectibus moderandis sufficiat, rectè nos in hunc locum admonente Gregorio, necesse esse vt non solùm intueamur quod agimus, sed etiam cum quanta discretione agamus, sicut mox apparebit.

Adhuc persistas in integritate tua, &c. Omnes quos vidi huius loci interpretes, quauis Benedicendi vocem alij propria notatione, sed vt ironicè interpretandam, alij pro Maledicere accipiant, sic ista explicant, quasi vxor Iobi sit apertè maritum ad Dei execrationem hortata, vt ipse moriens animum saltem sic expleret, vt desperati solent. Neque verò nego Satanam, excepta morte, conatum fuisse istud à Iobo extorquere. Sed mihi profectò ne verisimile quidem vllò modò videtur, hanc in tam pia domo matrem familiàs huc potuisse impelli, vt tam impudènte apud maritum vteretur sermone: quum ipsi quoque sceleratissimi, si quid tale meditatè faciunt, aliquam saltem utilitatis inde ad ipsos reditura speciem ipsi sibi vel aliis proponant. Immo ne Satanam quidem credibile est sperare potuisse futurum vt Iobus tam manifesta & prorsus impudente suasiōe moueretur, quam ne sceleratissimi quidem aliter quàm repugnante conscientia admittant. Plurima autem illa quæ hoc loco in Græca interpretatione leguntur, nulla prorsus auctoritate nituntur, quum neque in Hebræo contextu extant, neque probabile sit Hebræa exemplaria, saluo reliquo libro, fuisse tam multis præsertim verbis mutilata. Immo etiam falsa hæc videri possunt, quum neq; in sterquilinio, neq; subsidio Iobus iacuisse, neq; domus ipsius Iobi ditura fuisse legatur, aut eius vxor domo expulsa: imò contrarium appareat ex ipsius Iobi verbis, infra 7. 4. Quid dicitur ad me quidem quod attinet, saluo aliorum interpretum iudicio, ausim affirmare hanc mulierem eandem prorsus causam egressisse atque postea Iobi amicos, quorum disceptatio subsequitur: & quidem non alia voluntate, nec aliis rationibus impulsam: nempe non quòd Iobi, tantò opere iam calamitosi vt nihil supra cruciatus augere studeat, sed quòd ipsa sese fallens sibi persuasisset hac vna quam suadebat ratione posse Iobi salutem caueri: de cuius vita planè desperabat: Satana sic interea abutente istorum imprudètia, vt nulli magis aduersus Iobum ipsi subseruierint, quem tamen seruatum

natum volebant, sicut altercatio inter ipsum Iobum & eius amicos declarat. Superest igitur ut quid hæc mulier marito suaserit, quis fuerit eius animus, quid item Satanas per illam sit molitus videamus. Vxor Iobi marito in priore tentatione assensa, vel nihil ausa obloqui, mox illum cernens tam horrenda plaga percussum, & rectè quidem statuens ista non nisi Deo, & quidem velut extra ordinem, sic statuente accidisse: sed perperam iudicans Deum nunquam hæc fuisse decreturum nisi Iobo summè infensum: denique illum iam morti proximum esse arbitrata: primùm mirata est illum interea tacitum sedere, nec magis in tanta calamitate, animo commotum quàm antea fuisset. Deinde non aliunde istud tam firmum silentium accidere posse cogitavit quàm ex conscientia stupore: marito videlicet adhuc suæ integritatis opinione fascinato, idèoque ne cum quidem iram Dei aduersus ipsius peccata animaduertente. Hinc factum ut illud consilium caperet quod reis conuictis & pœnas mox luituris dari meritò consuevit, nempe ut anteactæ vitæ ingenua, prout res ipsa postulabat, apud Deum de testatione (hoc enim est Deo benedicere, id est Deo gloriam, agnito peccato tribuere, ut Ios. 7. 19.) iram eius deprecatus, sese ad mortem subeundam compararet. Error igitur omnium in eo fuit quòd huius vitæ miseras, præsertim tam atroces & insuetas, non aliunde quàm à Deo irato proficisci credidit: quod tamen falsissimum esse testatur perpetua Ecclesiæ in hoc mundo conditio, & ostendunt quoque prophæta historia, in quibus nullos plerunque videmus calamitosiores fuisse, quàm qui virtuti præ cæteris studuerunt, quæ de re plura in quattum caput dicemus. Nihil autem in Iobum dici indignius potuit, nec quo iustius exacerbaretur, ut quem neque amissio tot honorum, neque tam miserabilis orbitas, neque tam sæui cruciatus corporis concutere potuerant, hæc iniuria penè ad desperationem adegerit, & Satanæ Iobum prostratum tradiderit in manus. Etsi enim Iobo nunquam venit in mentem ut sua integritate niteretur, aut alibi quàm in vnus venturi redemptoris misericordia spem salutis suæ reponeret, ut loquitur infra 19. 25. atque adèd licet in tam multiplicibus acceptis vulneribus, hæc præcæteris cogitatio iam tum illum grauitè ex cruciare cæperat, quoniam Deus tam duriter cum ipso præ cæteris mortalibus ageret: tamen, ut ex ipsius verbis apparuit sup. 1. 21. & ex proximo versu liquet, sic illum in his omnibus calamitatibus erigebat integræ conscientia testimonium, ut contrariis omnibus cogitationibus renuntians, æquanimitate penè incredibili acquiesceret in Dei Opt. Max. voluntate. Nec aliud ei per fugium sanè supererat, de quo propterea ipsi eripiendo vnice laborat Satan, totus ita eo ut terroribus conscientia, quibus nihil est terribilius, cum amissione bonorum & cruciatibus corporis coniunctis, & illius quæ sola illum sustentabat æquanimittatis loco substitutis, victoriam obtineret. In summa igitur vxor Iobi, miserè seipsam fallens, & im-

prudenter Satanæ strenuè subserviens, hoc dictum paucis voluit. *Adhuc perstas in integritate tua?* id est, marite, sic mutus iacens & tuæ integritatis opinione fretus, ne nunc quidem Deum tibi summè infensum animaduertis? *Benedic Deo*, id est potiùs quandiu tibi pauculum adhuc vitæ superest, tribue gloriam Deo vt iusto iudici, & peccatorum tuorum multitudinem ex magnitudine earum calamitatum quibus te impetit, æstimatam professus, te ipsum ad mortem sanctè obeundam comparato.

Verf. 10. *Dixit autem ipse ad eam, Sicut loquitur vna stultarum loqueris. Scilicet bonum à Deo exceperimus, & malū non excipiemus? In hoc toto non peccauit Iobus labiis suis.*

Dixit autem ipse ad eam &c. Obiituit Satan per hanc mulierem vt silentium rumperet Iobus, non autem vt æquanimitatem amitteret, sed è contrario, vt non animo tantum, sed ipsa etiam voce aduersarium ab ipso superatum appareret. Et hic semper est tandem conatuū Satanæ aduersus electos exitus, quibus quum omnia feliciter cedant, (vt monet Apostolus Rom. 8. & quotidiana docet experientia) quoties ita cum illis agit Dominus vt hic cum Iobo, cur non potiùs quàm vt cum ipso exoptulemus, clamemus cum Dauide Psalm. 119. 71. Bonum est quòd me depressit. Sed rarò accidit vt tam fortiter quàm iste pugnemus: quò nemo tamen fuit crudeliùs à Satana oppugnatus, sic victor vt ictus adhuc contempsisse potiùs quàm illum iusta repugnantia dignatus fuisse videatur. Neque verò duntaxat in eo fuit admirabilis noster hic athleta quòd Satanæ hostis sui præcipui æstum elusit, nihilò quàm antea in tolerandis patientissimè suis cruciatibus fortis: sed in eo quoque quòd ne hac quidem tam graui iniuria tam indignè ab vxore affectus, aduersus vxorem excanduit: immo sic istud responsum temperauit, vt in illa increpanda, neque maritalis in illam auctoritatis fuerit oblitus, neque tamen nullam muliebris infirmitatis rationem habuerit: quem optimum modum si tenere possent mariti erga vxores, parentes in liberos, domini in seruos, multò pacatiores essent res humanæ: quanquam altero potiùs extremo, nempe lentitudine & conuientia sapienter in istis peccari non diffitear. Cæterum constat hoc responsum partim increpatione, partim repulsa. Ad increpationem quòd attrinet, nec eorum sententiam sequor, qui accentu interrogante illam emolliunt, ac si diceret Iobus, tene crediderim stultarum mulierum more loqui: nec eos probo qui stultam pro insana & imia interpretantur, quòd fateor interdum Hebræa voce Nabal intelligi, & sanè huic mulieri optimè conueniret, si tam præsertim impudenter maritum ad Deum ipsum execrandum esset hortata, quam expositionem antea refutauit. Stultam igitur opponit sapienti & circumpectæ. Nec enim quòd suadebat vxor per se & simpliciter nefactioe magis necessarium: sed in eius consilij applicatione gra-
uissimè

tissimè peccarat aduersus maritum, minimè omnium talem, qualè illum esse falsò ex tot calamitatum magnitudine colligebat.

*Scilicet bonum exceperimus à Deo, & malum non excipiemus? Quàm multa paucissimis verbis Iobus, & quidè prorsus admiranda, si præsertim spectemus in quo tunc statu versaretur? Nam mirum non est gratias agi quàm accipitur beneficiù: sed quotusquisque acceptorum beneficiorum memoriam conseruat? immò quotusquisque accepto vel vnico damno, expertæ beneficentiæ non obliuiscitur? Iobus contrà, in priore quidem tentatione, quantumuis dura & multiplici, non modò non obloquutus est Deo, quæcunque priùs in eum contulerat eripienti, verùm etiam, quasi nouum esset beneficium illa ipsa amissio, Deo gratias egit. Hic verò tantò admirabilior quantò grauior erat hæc plaga superioribus omnibus: siluit quidem in initio, quod maximum fuit in tam horrendis cruciatibus: postea verò, quanuis accedente ad illos cruciatus iniquissima calumnia, erupit non in blasphemum aliquod murmur, sed in Dei laudes, satis declarans quid apud se in eo silentio versasset, nempe accepta tot tantæque Dei beneficia cum ipsius vera notitia & timore coniuncta: ex quibus quum Deum non esse sibi infensum, sed summè beneuolum non temerè cognouisset homo quantumuis peccator, tamè sibi benè conscius, meritò colligebat quantamcunque istam mutationem non posse à Deo vt qui animum mutasset proficisci: sed, quacumque de causa id faceret, sibi in hac ipsius semper sapientis & in suos benigni vnica voluntate acquiescendum, à quo nunquam esset deserendus. Et hunc eius fuisse animum, sua quidem iustitia, licet minimè fucata minimè nitentis, sed diuina in se beneuolentia sese sustentantis, veræ pietatis & charitatis intus & foris testimonio confirmata, non hæc tantum ipsius verba manifestè ostendunt, verùm etiam illud liquidò probat, quòd quantumuis amicorum importunitate adactus extra viam non nihil aberrasset, tamen in has voces erumpat infra 13. 13. *Etiamsi me Deus occiderit, in ipsum sperabo.* Et obseruandum etiam illud est, in vtroque membro vsurpari vnum idèmq; verbum, quòd quidem hoc loco non tantum, quidpiam aliundè recipere, quòd etiam inuitissimis euenit, sed ita recipere vt libenter & æquo animo id quòd datur excipias. Sic enim Iobus nunquam magis Deo plenus quàm quàm fuit omnium opū vacuus, nec vnquam valentior animo quàm quum sædissimò cadaveri quàm homini similior, tum verbis tum re ipsa declarauit, quanuis plurimum distent à prosperis aduersa, vtriusque tamen eandem quòd ad Deum attinet æquanimitatem præstant. Nam est certè vnus, & idem tum in aduersis, tum in prosperis Deus, nunquã paternam in suos beneuolentiam mutans, nunquã suo in illos imperio abutès, ne tum quidem quum durissimis probationibus illos ad nominis sui gloriam exercet, sed illorum patientiam munificentissimè coronans, vt huius quoque historię exitus ostendit. At enim, vt præclare scribit Gregorius Romanus, hinc vnus-*

quisque colligat quid illic sint passuri quos reprobat, si hic sic cruci-
ciat quos amat: aut quomodo feriantur qui in iudicio arguendi sunt,
si sic eorum vita premitur qui ipso iudice teste laudantur.

In hoc toto non peccauit Iob labiis suis. Non peccare hoc in loco
per *metonymiam* idem declarat atque ita se gerere ut decet, & quidem a-
pud Deum, quatenus quidem iuste agere possunt qui homines
sunt, quantumuis regenerati. Itaque non tantum sic absolvitur
à malo, sed etiam laudatur Iobus ut qui fecerit quod verè pium &
religiosum hominem facere oportuit in hoc toto negotio. Nec e-
nim simpliciter recusauit sese peccatorem agnoscere, & miseri-
cordiam eius deprecari quem redemptorem suum appellat: sed
hypocritam, & quidem insignem, se fuisse, sicut ex vxoris verbis
necessariò colligendum erat, rectè & iuste negauit: quanquam po-
stea prouocatus amicorum iniquissimis calumniis, & magnitudi-
ne suorum cruciatuum adactus, modum in afferenda antea cetera vi-
ræ suæ integritate, cuius testimonio penè vnico sese in hac calami-
tate sustentabat, non semper modum reuocet, ut ipsemet agnoscit
apud Deum, infra 42. 4. & 5. Ita igitur, *In hoc toto, & labiis suis* op-
ponuntur sequentium capitulum disceptationi, ad finem vsque i-
stius historię. Magnam autem iniuriam faciunt huic optimo &
fortissimo viro Hebræi, qui perinde hoc accipiunt ac si ore qui-
dem non peierarit, mente verò peccarit: quum è contrariò ambi-
gendum non sit quin linguæ dicauerit animus quicquid est pro-
locuta. Verum quis hac in re istos cæcutiuisse miretur, quos non
pudet Iobum ut prouidentię diuinæ aduersarium passim in huius
libri interpretatione argueret? Aio igitur contrà, idèd non peccasse
Iobum loquendo, quoniam non peccabat tacendo. Ac de locutio-
ne quidem constat ex manifestis huius contextus verbis. Quid ve-
rò tacens cogitaret, vnde nisi ex ipsius verbis intelligitur? At eni-
dices, cur ipse non loquebatur, etiam ab vxore non prouoca-
tus? quasi verò religiosi simul & pacari apud Deum animi testi-
monium vltimè edi magis sonorum potuerit hoc ipso in tantis ca-
lamaribus silentio, iuxta illud, Tacui Domine, quia fecisti, & il-
lud, Tu quis es, qui Deo responsas?

Verf. 11. *Et audierunt tres amici Iobi omne malum illud quod
venerat super eum, Eliphazus Themanites, Bildad Suhites, & Tophar-
nes Naamathites, & venerunt quisque è loco suo, & constituerunt simul
ut venirent ad condolendum ei, & ad eum consolandum.*

Verf. 12. *Et sustulerunt oculos suos eminentius, & non agnouerunt
eum, & eleuauerunt vocem suam, & fleuerunt, & ruperunt quisque pal-
lium suum, & puluerem sparserunt super capita sua in cælum.*

Assentior D. Mercero existimati tres istos cognomena sumptis-
se ab iis à quibus genus ducebant: Eliphazum videlicet Themani-
tem vocari à Themane Eliphazi primogeniti Esau filio Genes. 36.
11. Bildadam autem à Suha filio Abraham ex Keturā. Genes. 25. 1. Tso-
pharè fortassis à Tsopho vno itidem ex Eliphazi illius filii, Gen.
36. 12.

36. ii. qui nobis ignota ratione sit dictus Naamathites. Sunt enim hæc perobscura. Sed & vrbes à suis conditoribus, & regiones ab antiquis earum incolis præcipuis cognominatas fuisse constat, unde sæpe in sacris libris regionis Theman fit mentio. In summa, res ipsa clamat istos, vt potè intimos Iobi amicos & familiares, ac veluti gregales, fuisse quoque Idumæos vel ex proxima Arabia. Quod autem dicunt Hebræi totidem fuisse Reges, est ex audacia illis familiarium. Magni tamen illos nominis & auctoritatis fuisse dubium non est, atque aded vera sapientia, quæ diuinarum & humanarum rerum scientia definitur, admirabiles, vt ex eorum sermonibus apparebit. Verè denique illos Iobum amasse, sinceròque ipsum consolandi studio ex suis regionibus sicut inter ipsos conuenerat aduenisse, ostendant singula quæ hoc loco commentantur, quamuis contrarius prorsus fuerit ipsorum propositi euentus: vt qui Iobum magis penè quàm ipse Satanus, sed imprudentia, sicuti videbimus, non maleuolentia excarnificarint. Cæterùm quàmuis non aliorum fiat mentio quàm istorum trium, qui cognito Iobi casu ad eum inuisendum accesserint, dubium tamen non est, quum tam inopinata res hæc esset, & clarissimum Iobi nomen, atque aded summa inter illos populos auctoritas, quin magnus ad hoc spectaculum fuerit hominum concursus, quorum diuersa fuerint iudicia: plerisque tamen illum vt Deo exosum auersantibus, qui mos est vulgi, ex huius vitæ commodis vel incommodis, ac præsertim prout repentinae tales commutationes accidunt, de numinis in quempiam amore vel odio statuere. Magna fuit præterea plurimorum ἀχαρισία, secundum illud, ζῆν χύττα, ζῆ φιλία, qua de re luctuosissime lamentatur Iobus capitibus 19. 29. & 30. Sed meminuit trium istorum nominatim historia, quòd insignis fuerit eorum dignitas, & propter ipsorum cum Iobo disceptationem, quæ pars est huius libri potissima. Habitos autem hos sermones fuisse, adstantibus & audientibus aliis, apparet ex capit. 32. vsque ad 37. vbi Elius, cuius tamen aduentus hic non narratur, oratione longè grauissima introducitur, & ipsum Iobum vt immoderatè loquutum, & tres istos vt importunos consolatores obiurgans.

Eminens. Idest antequam proximè accederent vt amicis mos est mutud sese præsertim ægrotos & prostratos amplecti, vt inde colligi firma ratione non possit, Iobum extra urbem proiectum sub Dio iacuisse, & quidè in sterquilinio, vt nonnulli volunt, & habet Græca interpretatio, quæ cõuelligitur ipsius Iobi verbis infra 7. 13.

Non agnouerunt. vt pote spiranti vlceroso cadaueri quàm homini viuo similiorem, vt ipse sese multis modis non tam calamo quàm penicillo describit. Quæ autem sequuntur, adhibita sunt vt veræ συμπαθείας τεκμήρια, ex veterum more in acerbissimis suis & amicorum miseriis, cuius etiam exemplum de conspersis puluere capitibus appositè citat D. Mercerus ex Ios. 7. 6.

Verf. 13. *Et sederunt cum eo humi per septem dies & septem noctes, & non loquuti sunt ei quidquam, quod videret auctum esse dolorem valde.*

Ad alia *supra* ad eas testimonia quod hic adiicitur magnam vim habet, quia facile fingi possunt illa etiam ab inimicissimis, ista vero septiduaana apud Iobum in tam scerido statu perseverantia, manifeste testatur nihil minus istos cogitasse quam quod postea evenit, nempe ut eum gravissime offenderent, & penè in blasphemam desperationem impellerent, quem tamen solari ex animo studebant. Neque tamen illos totidem dies ac noctes ieiunos & insomnes illic perstitisse existimandum est, quod ne de Iobo quidem ipso credibile fuerit. Sed hac hyperbolica loquendi formula declaratur ipsorum obstinata propemodum apud Iobum perseverantia, ita ut apud eius stratum tot dierum & noctium longè maximam partem permanerent.

Humi. Nempe apud Iobi stratum, non ut antea prosperis rebus diuitum more in decente cubili, sed in grabatulo prostratum.

Nec loquuti sunt ei quidquam. Idest penitus & obstinato silentio taciti manserunt, qua in re duo videntur necessariò diligenter inquirenda: quid videlicet eos ad tam diu tacendum impulerit, qui ob hoc ipsum aduenerant ut eum verbis proculdubio & re consolarentur: deinde quid ita silentes in animo versarint, tandè proculdubio priores ipsi silentium istud abrupturi, nisi Iobus ipsos anteuertisset. Est autem hæc vtraque quæstio non tantùm necessaria ut nouerimus vnde potissimùm sit factum ut tanta Iobi constantia in impatientiam sit commutata, & præpostera consolatio in asperitiam controuersiam euaserit: verum etiam perutilis ut ex amicorum Iobi errore quandam veluti consolationis methodum discamus: quæ nisi summa adhibeatur, tantum abest ut assequamur in amicis consolandis id cui studemus, nempe ut in suis miseriis subleuentur: ut è contrario patientissimos quoque ad impatientiam ac tandem etiã in rabiem adigamus: quod certè Iobo nostro, exultaturo Satana, evenisset, nisi primùm quidem interuenisset Elius, ac tandem ipse Deus, extra ordinem, & ut in tragædiis fingitur *δὲ θεὸς* *μνηστὴρ* apparens, certamen omne auctoritate sua diremisset.

Causa igitur istius tam pertinacis silentij hæc adfertur in contextu, quòd isti viderent dolores Iobi mirabiliter excrecere: vnde satis intelligitur ipsos in initio tacuisse, non tantùm quòd essent rei nouitate attoniti, verùm quòd expectandum censerent dum aliquantulum saltem remittens dolor Iobum redderet ad recipiendas amicorum consolationes attentiores: minimè interim dissimulatis suæ in illum beneuolentiæ testimoniis, haud secus quam si, (ut monet Apostolus, & vera flagitat amicitia) ipsimet in sese calamitatem istam experirentur. Hæc verò ipsorum neque prudentia in commodo tempore expectando, neque veræ *συνουχίας* testimonio culpari, sed laudari potius debet. Nam ut in corporis morbis curandis summa tum ipsius ægrotantis *διατίθεως* habenda est ratio, tum

tio, tum diligenter consideranda sunt ipsorum morborum motiones ex dierum criticorum doctrina, sic in reprehensionibus & consolationibus, quibus mederi morbis animi studemus, prudenter animaduertenda sunt temporum quoque, locorum & personarum circumstantiæ. Nec enim admonens Apostolus 2. Timoth. 4. 2. ut *καταφως* etiam loquamur, negligendum censuit quod alibi disertè præcipit, prioris ad Timoth. 5. 1. & alibi passim, suo nobis etiam exemplo præiens, ut qui factus sit omnibus omnia: sed falsam illam prudentiæ speciem damnat, quæ nos vel tantillum ab officio abducit. Iuvat autem etiam dolentes magnopere societas ipsa doloris, quod alioqui destitui nos, vel etiam despici à cæteris in nostris miseris videamur. Non est igitur propriè ab istis vel in illo vel in isto peccatum: sed in eo certè non parùm, quodd in neutro modum tenuerunt. Verissimum enim illud est quod antea ex Gregorio citauimus, prudenter nimirum esse dispiciendum, non tantùm quid agamus, sed etiam quomodo agamus, tum quoque quum agimus id quod agendum est, si rectum finem assequi volumus. Et insignis est illa quantumuis prophani poetæ sententia peruulgata, sed à pluribus tamen neglecta,

Est modus in rebus, sunt certi denique fines

Quos ultra citraque, nequit consistere rectum.

Quos elegantes versiculos meminini me adolescentem Græcè sic exprimeret ut cunque voluisse.

Ἔστιν εἰ μέτρον μὴ δ' ἀσφαλές, ἢ δὲ παρέλθεις

Ἡ τ' ὅπ' ἰδέξῃ τεραν, ἢ εὐνοῦμον, εἰ σ' ἐνὶ θυμῷ

Διὸν παμμύθηρα, ὑπὲρ τ' ἰσκαμμένα πῶδ' ἄς.

Primum igitur, in ipso accessu nouitate rei sic percelli ut ne hiscere quidè possis, an eius est qui ad alios consolados paratus adueniat? Adicere verò postea tot acerbissimi luctus testimonia, perinde, ac si amicum non cum dolore certantem subleuare studeas, sed ut iã penitus prostratum & animam agentem, immò iam velut sepeliendum lugeas: quid aliud efficere in animo Iobi potuit, quàm ut id in aliis etiam spectando quod in semetipso iam satis sentiebat, tantò altius intimis ipsius medullis ista infigerentur? Septiduum denique totum in hoc habitu apud ægrotantem filere, quid aliud fuit, quàm Iobum ad desperationem adigere? & crescentem morbum tamdiu tacitum spectare, quid aliud fuit, quàm stultissimum quem tamdiu medicum imitari, adhibere remedia cunctantem, donec desperatus sit ægrotantis morbus? Quodd si plagam Iobo infligendam cernentes magis ac magis crescere, lethalem illam esse existimarunt, cur non illi vnicum illud & certissimum aduersus mortis & diuini iudicij terrorem, æternæ videlicet vitæ sædus, statim & sollicitè inculcant? Hic enim est verè, ut vetus dictum habet.

Φυχῆς νοσήσας δαίτηδες σοφῆς λόγος.

Quid amplius? quum in ea ipsa calamitate Iobum tam quieto & parato silentio fortitudinem animi sui testari cernerent, annon po-

rius tantam illi constantiam in Deo gratulari debuerunt, quam isto habitu & tot miserabilibus gestibus æquanimitem ipsius frangere? Magna igitur & accurata tum morborum siue animi siue corporis, tum ipsorum ægrotantium obseruatione in hoc officij genere opus est, vt consolationes tempestiuè & vtiliter adhibeantur, quam verè docet sanctus ille *ἁγίους* spiritus. Hac autem prudentia quoniam istorum sapientia destituta fuit, idcirco parùm abfuit quin, perinde ac si Satanæ subseruire fuisset illis constitutum, amicum penitus pessunderint, ad quem tamen subleuandum accurrerant. Et hæc quidem de priore quæstione & illius vsu hætenus dicta sunt.

Vt autem ad alteram accedam, quænam istorum mens fuerit in primo ad Iobum accessu, partim ipsorum silentium, partim gestus demonstrant: percussos videlicet illos hæsisse, apud se cogitantes vix fieri posse vt quisquam verè pius ac probus, qualem adhuc Iobum fuisse crediderant, in istiusmodi miseriam incideret: & tamen iis testimoniis conuictos, quæ prius in Iobo animaduicerant, iudicium hoc suum suspendisse donec magis ac magis crescere cruciatibus istos cernentes, & Iobo in sermones erumpente, desperatibundo potius quam vel micam sapientiæ habenti conuenientes, in illo suo peruerso iudicio confirmarentur. Nam alioqui si sola Iobi impatientia, in quam ipsorum certè culpa erupit, ipsos offendisset, illa grauiter quidem, sed tamen prout cruciarum magnitudo ferrebat, repressa sermonem aliò statim cõuertissent, perseuerare potius illū in ea quam adhuc ostenderat æquanimitem, & de bonitate Dei suos nunquam deserentis bene sperare iubentes. At ipsi contra præeunte cæteris Eliphazo, sic iustè reprehendunt Iobi impatientiam, vt rursus dupliciter hic peccent. Primum quòd sese non animaduertant illo septiduano silentio Iobum antea suos cruciatibus incredibili penè patientia tolerantem, ad hanc impatientiam adduxisse. Deinde quòd asperius etiã illum increpent quàm ipsius dolorum sæuitia pateretur, qua de re postea Iobus Eliphazo respondens conqueritur. Sed ista parui sunt momenti præ eo quòd loco suauissimarum consolationum quibus delinire illius miseriam oportuit, sic ad Dei misericordiam implorandam illum reuocant, ac si cum homine sceleratissimo & insigni hypocrita, cui propterea Deus esset infensissimus, ipsis esset negotium. Hoc in verò fuit hominem optimè sibi, Deo ipso teste, conscium, solari, & in ea quã adhuc præstiterat æquanimitem cõfirmare: ac non potius homini iam calamitosissimo nouas præterea tantò intolerabiliore molestias adicere, quantò quibusuis corporis cruciatibus grauiore sunt conscientie terrores, ad quos illi Iobum perducere siudebant? Ad hoc accessit iustissima indignatio, qua non potuit non intimè vulnerari Iobus, quum sese in sceleratissimorum hypocritarum numero censi audiret: vt non tam sit admirandum potuisse illum tot machinis impulsus in hanc impatientiam pro-

labi, quàm in hac ipsa impatientia modum aliquem sic tenere ut neque aduersus tam manifestos calumniatores in conuitia eruperit, neque aduersus Deum, sicut efficere conabatur Satan, furiosè & blasphemè insurrexerit. Hæc autem omnia idcirco pluribus explicauimus ut toti sequenti disceptationi lux inferretur, & Iobum neque ab omni culpa absoluaemus, nec grauius etiam quàm par sit accusemus: quum Deus ipse certamen istud definiens sic Iobum arguat, ut penè, pro bonitate singulari sua dissimulato ipsius errore, culpam eorum in quibus deliquerat. in tres ipsius amicos derinet, & suum illum athletam quasi pancratio victorem triumphali laurea coronet.

In Caput Tertium Προλεγόμενα.

Iobum adhuc audiuius minimè profectò immensi quadam duritia, sed fidei, & rectæ conscientie, cum summa numinis reuerentia coniunctæ velut umbone, sicuti monet Apostolus, omnia Satana ignita tela sic excipientem, ut impenetrabilis penè hæctenus fuisse videri potuerit. Nunc autem eum non iam cum exteris illis hostibus à quibus impetebatur, sed secum luctantem audiamus, & i. i. quidem luctantem, ut perparum absie quin tentationis ponderi succumbat. Neque id verò mirum videri debet, quum in sanctissimis quoque sit reliquum carnis & Spiritus certamen: idcirco diuinitus in electis etiam, ut suo nos exemplo docet Apostolus, relatum, non ut pereamus, sed partim ne triumphum ante victoriã canamus, quo nihil est Satana optabilius: partim ut nostræ imbecillitatis perpetuo conscy, non à nobis, sed à Deo pendere discamus. Denique ut quò difficilius & durius fuerit certamen, eò sit gloriosior priorum victoria. Quemadmodum ergo quum terrenis armis inter se pugnant homines, non ex iis quæ inter pugnandum & adhuc pendente Martis ἄλλοποροῦ ἄλλο αλεα, sed ex ipso demum exitu vicisse pars altera censeatur: neque imbellis aut ignauus fuisse dicitur, qui grauissimè fuerit vulneratus, & pedem etiam interdum retulerit victo similis: modò vires postea & animum reumpserit: sic in isto spiritali conflictu carnem Iobi audientes vehemētissima impressione in Spiritum inuectam, non est quòd propterea a Spiritu nuanuis interdum grauissimis vulneribus saucium carni succubuisse putemus: siue Iobum dampnemus vitæ impatientia, ne dum blasphemiam. Magnam est enim inter hæc discrimen: neque impatientis proprie existimandus est quisquis summis corporis & animi cruciatibus, (quales penè incredibiles sustinebat Iobus) totus statim continuo constantia tenore non restiterit, sed fortis etiam & constans fuisse existimandus est, in quo tandem superior euaserit Spiritus. Itaque sapientissimè & appositisimè nos admonet Iacobus, Iacob. 5. II. ut in hoc Iobi considerando certamine, non quid quid inter certandum gestum est, sed ipsius pugna exitum spectemus: Deo videlicet constantem seruansuum intus fulsente, & quamuis duriter admodum, nunquam tamè peccatus supra vires, quas illi opportunè subministrabat, tentari sistente. Et quis tandem sanctorum non est istud

expertus, si sigillatim quae ab illis dicta factaque sunt consideremus? Peccari igitur sanæ caro in lobo, hominem enim facit. Deatamen ipso indice quæquam carne succubuit, sed quamvis non sine vulneribus, inter pugnantibus acceptis, vicit in eo spiritus. Sic de ipso Petro, cuius fides nunquam pernitus defecit, Christus loquens Iohan. 21. 18. postquam, inquit, senueris, tendes manus tuas, & alius te cinget, & transferet quod noles, significans quæ morte glorificaturus esset Deum. His enim certis verbis declaratur Petrum sic martyrii penam libentissimè & constantissimè pro Christo subisse, totamen in illis perferendis pœnis in quibus Spiritus ipsius exultabat, non defuerit cura à sensu mortis abhorrens, cum qua luctaretur. Et hac quidem semel non in hunc tantum locum, sed in quamplurimos alios, qui deinceps nobis occurrent, dicta sumo. Nunc autem quid hic caro loquatur audiamus. Doler, lobus, fremit, frendet, eiulat: quò tandem usque progressurus nisi Spiritus impetum illum cohibuisset? Cerè in blasphemiam & desperationem, prout futurum sperabat Satan, ruiturus. Et hic rursus nobis hæc ipsa caro prudenter discernenda est. Nec enim peccat in eo lobus quòd tantorum animi & corporis cruciatuum sensu percitus vociferatur, quòd ab ipsa est natura: sed in eo peccat quòd omnes habenas dolori laxans, & veluti ad tempus seposita de Deo cogitatione, in qua tamen consistere illum oportuit, extra ipsos etiam humanæ rationis fines abripitur. Quis enim eum sapere ac non potius furere existimauerit, qui in diem suum natalem, siue illum ipsum iam præteritum quo natus fuerat, siue quotannis velut recurrentem conuicia coniecerit? Et tamen idem aut grauius etiam aliquid Ieremia contigit Ierem. 20. 14. Nec multum ab hoc absunt nonnullæ Dauidis in Psalmis querimoniae. En igitur quousque nos facile vehementes ille & effrenes animi perturbationes abripserint, quas Philosophi ratione cohiberi iubent, non penitus quidem interdum inuili, at mirum tamen satis idoneo in leuissimis etiam tentationibus remedio, quòd vnus ille Spiritus Domini rationem ipsam illustrans, laborantibus nobis suppeditat. Non est igitur quisquam peccati expertus, sed aliter peccant in quibus vitiositas illa penitus regnat, siue qui faciunt malum quòd toti volunt: aliter qui sic peccant ut clamet in illis Spiritus ipse facere secundum carnem, quòd secundum Spiritum nolant, cuius rei exemplum illustre lobus hoc in loco & deinceps præbet. Quis enim illum in ipsa tanta mentis ipsius percurbatione non miretur, ve vocatam quidem vel in uxorem vel in amicos tam imprudenter cum ipso agentes, vel in alios illos, indignantium, vel potius insanientium hominum more, emisisset? & ut ex versiculo 20. apparet, Deo in mentem ipsi veniente, carnem ab ipso etsi non penitus, tamen consue in medio impetu fuisse repressam, ut intra lamentationis fines substitueret. Quod animi interpretes Hebraei iniquissimè aduersus lobum sentiunt, alij quidem genethliaci illum annumerantes, quasi non providentiæ diuinæ, sed alicui malignarum stellarum positiui suas istas calamitates attribuerit, idè quæ natalem suum diem, sit detestatus: at

ly planè impium & blasphemum illum appellantes : quum infra iudicis ipsius Dei sententia redarguatur, sic non satis compositas, imò etiam extra pietatis orbitam excurrentes Iobi voces reprehendentis, ut eum tamen ab omni impietatis & sceleris culpa absolutum insignis victoria laurea coronet, causa non est cur pluribus ~~ipso~~ refellamus.

Superfunt autem in hoc caput nonnulla à nobis expendenda, & quidem in primis illud queri non ineptè hoc loco posse videur, Num in Dei voluntate sit ita nobis penitus acquiescendum in quibusvis patienter perferendis, ut que semel facta sunt, optare fuisse infecta, aut aliter facta, sine peccato non possimus. Respondeo tantum abesse, ut eiusmodi optata simpliciter & in genere habenda sint pro peccatis, ut è contrario graute interdum peccemus, nisi plurima qua vel à nobis vel ab aliis quibuscunque facta sunt, etsi infecta fieri amplius non possunt, tamen nunquam facta fuisse summis votis desideremus. Nec enim aliò spectat vera ante actam vitam suam condemnantium resipiscencia: & eò nos Deus ipse deducit quò ingrati Israël pernicacià post inflicitas etiam poenas his verbis per av. *Spumora abeiaz deplorans Psal. 81. 14.* O si, inquit, populus meus auscultasset mibi, si Israël ita in verbis meis ambulassent. Ex his autem ipsi Deo attributis verbis facile est intelligere quatenus ipsam quoque Dei Opt. Max. in hoc universo mundo administrando sapientiam considerantibus nobis optare non sit nefas quidpiam aliter contigisse: quatenus videlicet displicent nobis illa quibus ad exercenda iusta & severa sua iudicia provocatur: sic tamen ut in eo quod ipsi placuisse videmus libenter acquiescamus, tum quoque quum non tantum prorsus ignota nobis est ipsius consiliorum & eventuum qua inde consequuntur ratio, sed etiam quum videtur insanienti nostre sapientie Dominus aliquid gerere quod ipsius natura prorsus repugnare censent qui velut apud sue rationis tribunal illum sistunt. Peccant ergo in eiusmodi optatis ij potissimum qui ad diuina in regendo mundo administrationis, tum in genere, tum specialiter in his vel illis rerum eventus considerationem, adferunt prauidicia ex humana arrogantia penè deprompta: quibus impulsì in Dei iudicia temerè inquirunt, & non inuenientes quod ipsis satisfaciatur, ab eiusmodi prophana prorsus audacia in manifestam impietatem ruunt: cuiusmodi exempla passim in sapientum huius seculi scriptis, omnium generum extant, quos verè scribit Paulus *ex τοῖς ἐκείτων διανοητοῖς παραπομπῶν.* Nec aliudè ferè exorta sunt & adhuc exoriuntur ebeldonia & hereses, quibus Ecclesia exerceri non desinit, quam ex eo quòd homines non tantum apertè curiosi & ambitiosi, sed etiam seipsos falsa religiose conscientie specie fallentes, omnia tum humana tum diuina ex suo sensu metiuntur, non minus in stabilendis suis somniis, quam in iis que sibi non placent improbandis, ne Deo quidem ipso excepto, proietam suam audacià demonstrantes. Illis autem minime sunt accensendi, qui nec prophana curiositate, nec constitutis apud se prauidiciis, si quid in operibus Dei quotidianis occurrat, quòd ipsos

scire sua vocationis interfit, cuius causas sic ignorent ut hac ignoratio
 suspenfas eorum mentes teneat, religioso affectu ducti, in huiusmodi cogi-
 tationibus in primis verbum Dei consulant, ex quo sermō in huius-
 modi rebus diiudicandis erudiantur: deinde, ut ex illarum dīcēti-
 reſta ex Dei verbo cognitione verē in Dei timore statuere de occurren-
 tibus hypothesibus possint, & quid hīc sibi sit agendum intelligere, si
 de ipsis agitur, suas ipsorum conscientias scrutātur: sin verō de aliis que-
 ritur, sedulo & absque oporocōdū. Via causas peruestigant, unde sit or-
 tum illud de quo disceptatur. Quod si ne sic quidem inueniant in quo
 conquiescant, illud tamen semper retinent, ἀμύπτορον καὶ ἀμωρον esse
 Deum Opt. Max. cuius voluntas, siue nobis patefacta, siue occultata,
 siue exceptione, sit nobis adoranda. In miseris autem presentibus siue
 nostris, siue aliorum, siue publicis, siue priuatis, conceditur etiam nobis
 nostram sorē deslere, lamentari, dolores denique nostros in ipsius etiam
 sinum deponere, & eorum leuationem à Deo flagitare: sed iis adhibitis
 exceptionibus, ut neque ex animi mollitie, neque ex prophano vllō affe-
 ctu, & quasi cum Deo contendere velimus, ista querela proficiantur: sed
 animū semper afferamus ad patienter ferenda quacunque nobis fuerint
 ab ipso imposta comparatū. Hanc autē doctrinam quoniam pluribus ex-
 emplis illustrare longioris fuerit operis, sufficiat nunc nobis in hoc Iobi ex-
 emplorem istam spectandā proponere. Iustissimus omnium hominū Iobus,
 eua dit repente, idque ex Dei decreto, omnium hominum calamitosissimus.
 Atqui non tantum humana ratio, sed ipsa etiam Dei iustissimi natura
 necessario videtur flagitare ut bona bonis, mala malis tribuantur. Hoc
 itaque substrato fundamento concludunt quicunque Iobum in illo miser-
 rimo statu inueniunt, oportere, ad hoc ut Deo iustitia salua maneat, nul-
 lum tunc fuisse inter homines Iobo sceleratiorem, qui tamen pro homine
 sanctissimo & iustissimo semper habitus fuisset. Hinc fit ut ab omnibus
 ipsum circumstantibus arguatur, quorum alij, de quibus Iobus passim con-
 queritur, ipsum ut perditissimum hominem insectantur: alij equiores, ut
 ipsius vxor, & tres illi ipsius amici, de ipsius quidem vita, at non de ip-
 sius salute desperant: & quum eum videant nulla suorum peccatorum
 mentione facta, nihil aliud quàm animum sibi optinē consciū testari,
 toti in eo sunt ut illum, ab hac sua innocentia opinione, abductum, ad con-
 demnandam antea etiam vitam suam, & cum insignis simulationis sue
 detestatione petendam à Deo veniam pertrahant, qua superfit illi vni-
 ea liberationis ratio. Ad hac autem Iobus, etsi hominem se quidem ac
 proinde peccatorem agnoscens, tamen optinē sibi conscius causam nullam
 in se residere, cur secum Deus tam inclementer pra ceteris hominibus a-
 geret, initio quidem Deum non desinit, quantum libet reclamante stulta
 humana ratione, ut iustum, equo, placidōque animo laudare. Tandem
 verō mirabiliter auctis doloribus, & amicorum septiduo silentio, quasi
 nihil opus esset sibi in posterum à Deo expectandum, vehementer exacer-
 batus: atque adeo iam tum in animo versans quā fieri posset ut sic eum
 Dominus pra ceteris hominibus persequeretur: & tamen ne tum quidem
 simistri quidquam de Deo susſpicatus, diras istas terribiles effudit.

Antequam autē Iobum ipsum sic eiulantem audiamus, quarendum etiam nobis in hunc locum videtur, quatenus & quibus de causis mortem praoptare vite liceat, ut quatenus hac etiam in re Iobus inra modum sese non continuerit intelligamus. Est enim certè hac vita diuina benignitatis opus, quod aspernari mera fuerit insania. Mors autem, ut est à peccato profecta, sic est nature ipsius hostis, & videtur exhorrescenda, vipote quam ipsi quoque sanctissimi homines, ut David & Ezechias sunt deprecari, ipsèque adedò Christus omnis labis expertus, mirabiliter exhorruerit. Istud tamen si simpliciter valere dixerimus, nihil profectò viuus nobis fuerit hac vita optabilius, nihil morte formidabilius. At istud certè sic statui non potest quin vniuersa vera Ecclesia in hoc mundo peregrinans, & ad meliorem illam anhelans, immo sic viuens in terris ut iam nūc sit ipsius πολιτιμα in caelis, apertissimè nos redarguat: atque adedò quin quidquid egregiè inter homines geri absque vite contemptu nequit, abrogetur. Verum est igitur quod de vita & mortis origine diximus: sed duo sunt hic nobis obseruanda qua huic ipsarum origini superueniunt. Factum enim est per peccatum ut hac vita in quiddam miserum & calamitosissimum euaserit, quam postea mors prior excipiens, corpori quidem nonnullas inducias concedit, id est doloris vacuitatem, quom tamen ipsummet non sentiat: animam autem iam tum ad horrendos cruciatus transmittit, donec altera mors perpetuis pœnis utrumque adiudicet. Et hac quidem est omnium hominum fors communis, iis demum exceptis quorum misereri Deus pro immensa bonitate sua in Christo Seruatore nostro decreuit. In istis igitur manet quidem presentis vita miseria, sed ipsorum commodo, siue sic illos Deus paterna ferula castiget: siue sic eos exerceat, partim ne ipsos fallat istius mundi οχλμα partim ut in ipsorum infirmitate virtus ipsius sese demonstrat, aeterna tandem beatitudine victores suis athletas coronatur. Manet quoque in iisdem mortis prioris necessitas, & ea quidem, quando, & quibus ipsi libuerit mor- D. 50
dis subeunda: at non quasi ab ipso irato, sed potius ut à summe beneuolo proficiscens: quum anima quidè ad aeterna felicitatis degustatione transferratur: corpus verò, licet exanime & putre in puluere iacens, mors ipsa, contra sui naturam, quasi commissum sibi depositum seruet, ultimo demum die per beatam tandem immortalitatem penitus absorbenda. Istis autem positis, qua certis & expressis diuini verbi ac huius etiam nostri Iobi testimonii probantur, illud efficitur, miseriam quidem esse priorum illorum tum in vita tum in morte conditiorè, sed esse tamen illis moriè vita optabiliore. Quanto enim est illorum vita longior, immo quanto voluptatibus omnibus affluentior, tanto grauiore illos excipient, aut in ista, aut in altera, aut in utraq. vita miseria: & hoc salte beneficium morte priore consequuntur, ut ad tempus doloribus corporis careant. Immo, auctore ipso Christo, satis illis fuerit nunquam extitisse, quanuis arguè potius quam solide à nonnullis disputetur, prestare potius miseriam esse quam non esse. Quod autem contra vsuuenire videmus ut istis nihil sit ista vita charius, ipsorum insania iribuedue est, qui commodorum huius vite fascino demerari, quid sit ipsis postea futurum non cogitant: quorum alios vide-

mus bestiarum instar tum viuere tum mori: alios, si qua grauis calamitas ipsos inuadat, cum miserrimis simul & vanissimis eulatiibus vitam inuitos amittere: alios vi dolorum superatos, vel expergefacta tandem conscientia terroribus prostratos, in eam ipsam mortem quam tantopere exhorruerūt pra desperatione precipites ruere, quod suas miseras somniet huius vita sine terminari. Contra verò suauis est ijs tum hac vita, tum etiam ipsa mors quos viuentes Deus vera sui notitia illustratos sancto suo Spiritu sic viuentes regit, ut neque prosperis efferantur, neque frangantur aduersis, & ex hac vita quādo & quomodo ipsi libuit excedentes, certissima mox sequutura beata immortalitatis spe sic totos perfundit, ut haud secus exultent quā mercenarius quispiam occidente Sole pactam mercedē recepturus, & domi quieturus: & qui diutius maximis cum periculis & laboribus peregrinatus, ut de suo Vlysse non ineptē, quāuis in aliam sententiam, fabulatur, Homerus domus suae sumum intuetur, in qua sit deinceps optatissima quiete fruiturus. Est igitur illis, ut modo dixi, tum vita, tum mors iucunda: sed mors tamen quā vita optabilior, non sanè incommodorum huius vita radio, (quāuis moderatē quoque à Deo & cum bona ipsius uenia sic mortem postulare minime sit perse vitiosum) neque propriè quod sint in suum ipsorum commodum intenti, (hoc enim esset non Deum propter se, sed semetipsum amare, quod ne in amicis quidem nostris ipsi probauerimus) sed partim ut ab ista tam misera peccati seruitute semel toti manumittantur, ut nos Apostolus exemplo suo docet Rom. 7. 24. partim ut propius eum videant, & rectius colant, ad quem tota vita anhelant, eiusdem Apostoli exemplum sequuti Philip. 1. 23. Quae quum ita se habeant, superest ut proposita exempla contraria explicemus, ac deinceps quatenus modum in hoc desiderio non tenuerit lobus, ostendamus. Quod igitur attinet ad exempla Davidis Psalm. 6. 6. & 30. 10. & 115. 17. & Ezechia, Es. 38. 18. si quis attentè expendat in quo statu versarentur illi quum vitam peterent sibi non eripi, comperiet eos non tam mortem quā iram Dei, quem sibi tum insensum experiebantur, fuisse deprecatos. Quid enim est morte cum ira Dei coniuncta terribilius? Deinde constat etiam illud ex iisdem locis, illos ad eas concipiendas preces zelo Dei gloria in Ecclesia promouenda fuisse impulsos, & eosque exercendas suae tam necessario tēpore uocationis studio inflammatos, ut suae ipsorum salutis adipiscenda moram facillè ferrent, ad Ecclesiam iauandam intenti. Quid enim alioqui fasset illis optabilius, quā ut in caelestē illa ciuitatem, ad quā totis animis adspirabant, quā celesterrimè reciperēt? Hebr. 11. 16. Itaque Helias existimans se uniusmisperesse, & de Israëlitica Ecclesia prorsus actum esse, tantum abest ut mori deprecetur, ut contra nullas iam in terris suas partes esse credens, illam summis votis exoptet: non simpliciter huius vita radio, sed quod amplius inter prophanos Dei contemptores viuere non sustineret, 1. Reg. 19. 18. De Ieremia verò & Iona mox dicemus. Ad illum autem Christi & uera quod attinet, quo nihil unquam terribilius contigit, peculiaris fuit illius ratio nobis etiam atque etiam consideranda. Nec enim Christus in illa uehementissima & quidem ter repetua moris deprecatione, vel in-

nitum se mori testatus est (quis enim illum nolentem cogere potuit? & si verum istud esset, non essemus ipsius ad crucis usque mortem obedientia servuari) sed quiescente ad tempus in ipso. Deitate, sicut sciri loquitur Ireneus, & sensibus carnis quantumvis ab omni labe & initio immunis, in horrendo illo Dei patris iudicio quod iam tum subibat penitus occupatis, in illam petitionem erupit. Nec enim mortem simpliciter exhorruit qui perfectissimum & absolutissimum est omnis vera fortitudinis exemplar, sed naturam illam reformidavit ipsius caro, ex qua nunquam etiam salus cuassisset, ne dum ut nos inde posset eripere, si duntaxat homo, vel etiam si Angeli quoque natura praeclusus fuisset. Timuit autem ipse ad tempus sub illo pondere quo nihil est terribilius aut gravius, ut vos mortem tinere desineremus, quam sic etiam vicit, ut in hac ipsa illius morte vitam queramus & inueniamus. Superesse opinor ut ad Iobum ipsam accedamus, quem cerè negari non potest multipliciter sed humano tamen lapsu in hoc voto peccasse. Sunt enim haec non à constante & sedato animi iudicio profecta, sed à magnitudine doloris mentis & fidei luminibus ad tempus officiente, expressa. Quod enim ab his tantis malis non nisi morte liberari se posse sibi persuadet, eius est qui divina potentia vim non satis expendat: quod se potius vel nunquam natum, vel simul natum & mortuum fuisse mallet, hominis inconsiderati & tot acceptorum beneficiorum, atque adeo sui ipsius, & insignis illius apophthegmatis obliti, Si bona suscepimus à Domino cur adversa non sustineamus? quod hanc liberationem optat quidem, sed à Deo non exposcit, animum ostendit penitus perturbatum: quod in his optatis sua duntaxat quietis ratione habet, & eam sibi morte obventuram arbitratur, nisi, sicut postea audiemus, contrariis eiusdem Iobi vocibus refelleretur, penè viderentur ei convenire qui sese, ~~omni~~ respiceret, atque adeo qui nihil hominis à morte superesse cum Epicureis sentiret. Sunt tamen haec omnia, sicuti modo dixi, humana imbecillitatis, ut tandem agnoscentem ipsum Iobum audierimus. Quod si tanti viri tanta fuit infirmitas, quaeso, quanta sedulitate nobis qui tam procul adhuc ab ipso absumus, precandus est noctes & dies Dominus, ne nos in tentationem inducat, aut cupiditatibus nostris traditus deserat? Ad Ieremiam denique quod attinet, videri quidem possit, quantum non tam multis verbis, tamen asperius etiam quam Iobus loquutus si quis, voces virusque inter se conferat: Sed in eo longè maximum est discrimen, quod Iobus suam unius privatum causam agit, Ieremias autem Dei gloriam in suo ministerio contemni ferre usque adeo nequit, ut modum in exprobandando non teneat. Iona quoque idem accidit, non de sua cerè existimatione sollicito, sed verito ne quid de Dei veritate & prophetici muneris auctoritate decessisset. Est igitur uterque profecto sicut de gloria Dei promovenda summo studio valde laudandus, ita in hoc reprehendendus, quod quum satis ipsis esse debuerit diligenter ministerio suo desurgentibus, exitum Deo committere: sint consueque progressi ut melius quodammodo se Dei gloria quam Deum ipsum cavere sint imaginati. Sic quoque peccantem Petrum Christus tam acriter reprehendit, ut aduersus nullum usus acriore increpatione videatur, illum

à se iubens facessere, & Satanam illum appellans. Tanti est momenti non modo quod per se malum est vitare, verum etiam cauere ne preposterè bene agendi studio grauius peccemus: quod si satis diligenter & accuratè iam pridem à permultis alioquin magnis viris fuisset obseruatum, non ita miserè fuisset & Christiane fidei puritas inquinata, & Ecclesie facies tota deformata.

CAPVT III.

Verf. 1. *Post hac aperuit Iob os suum & maledixit diei suo.*
2. *Clamauitq; Iob, ac dixit.*

Tum verò lobus silentium istud abrumpens, atque a deo elatissimis clamoribus quantopere premeretur declarans, sese tam misera sorte & conditione natum esse verbis istis lamentari cœpit, & quas doloris magnitudo voces ipsi suggerebat, in ipsum diem natalem suum euomere.

3. *Periisset dies quo sum natus, & nox quæ dixit, procreatus est vir.*

Vtinam verò dies nunquam extitisset qui mihi fuit huius vitæ initium: neque nox in qua renuntiatum fuit vitum editum fuisse in lucem.

4. *Dies illa sit caligo, non requirat illam Deus supernè: nec splendescat super eum lux.*

Vtinam diem illum tam inauspicatum recurrentem totum occupent tenebræ, nec eum Deus è cœlis in exterorum dierum numero recenseat, nullus, inquam, lucis radius ipsum illustret.

5. *Polluant eum tenebræ, & umbra mortis: commoretur super eum: nubes: terrificent illum sicut terrentur amari die, id est, quibus amarus est lucis conspectus.*

Caligo & umbra tam obscura quàm est ipsa mors diem illum occupans, quàm sit ille funestus ostendant: nubes illum operiant, & tam exosum & detestabilem reddant quàm illis est lux inuisa quibus acerba & amara est vita.

6. *Noctem illum occupet caligo, ne gaudeat inter dies: in numerum Lunarum (id est mensium) ne veniat.*

Nox illa omnis prorsus quantumuis tenuis claritatis
fit ex-

fit expers, neque hoc obtineat quo reliquæ noctes fruuntur, nempe ut diei sequenti accenseatur: & ne explendo menstruo Lunæ curriculo vlllo numero adhibeatur.

7. *Ecce, nox illa sit solitaria, nec veniat in ea exultatio.*

Iam iam, iam nunc inquam, nox illa nihil aliud esto quàm tristissima solitudo: nec vllus in ea qualis conuiuiorum & nuptiarum mos esse consuevit, cuiusquam cantus audiatur.

8. *Execrentur illam qui maledicunt diei, qui parati sunt excitare lamentum suum.*

Execrentur illam inter cæteras quibuscunque inuisa lux est, & qui lamentari nunquam desistunt.

9. *Obtenebrentur stellæ crepusculi ipsius: expectet lucē & (ea) non (existat) nec videat palpebras auroræ.*

Caliginosum sit ipsius in euntis crepusculum: & perfeuerantibus in ea tenebris, frustra alterum extremum, diluculum videlicet, & stellam Deinuntiam nunquam ipsi superuenturam, expectet.

10. *Eò quòd non clausit fores & (non) abscondit ærumnam ab oculis meis.*

Quòd non occluserit uteri materni fores, & me siuerit nasci tot tantasque ærumnas experturum.

11. *Quare non à matrice mortuus sum? quare non ab utero exiui & expirauit?*

12. *Quare me prauenerunt genua, & quorsum vbera vesugerem?*

Ehcur non potius interij ex quo fui in utero matris conceptus? cur non simul ex utero sum egressus & mortuus? 12. cur nascenti occurrens obstetrix genibus suis me excepit? quorsum mihi in tanta calamitate morituro præbita fuerunt vbera quæ sugerem?

13. *Nunc enim iacens dormirem & quiescerem: dormirem, inquam, & iam tum mihi quies obtigisset.*

14. *Cum Regibus & gubernatoribus terra qui adificant solitudines.* 15. *Et cum principibus quibus est aurum, & qui replent domos suas argento.*

Nunc enim pro eo quòd intolerabilibus miseriis vexari non desino, quiesceret hoc meum corpus in sepul-

chro iacēs, & iam tum somno mortis fruēs, quanuis breuiffima vita functus, tamē quiete iā tum essem potitus, Regibus & potentibus terrarū principibus, qui suæ potentix monumenta reliquerūt tot arces, locis etiā desertis & incultis maximo labore extructas: & principibus auro & omni opum copia illustribus, nihilò inferior.

16. *Aut sicut abortiuus abditus, non existerem sicut paruuli qui lucem non aspexerunt.*

Aut in ipso utero matris latens, nec inde egressus, nunquā extitiffem: iis videlicet foetibus abortiuis similis qui lucem nunquam aspexerunt, nedū vt tam miserā & calamitosam vitam essem expertus.

17. *Illic improbi cessant ab incutiendo terrore, & illic qui se sunt fessi robore.*

Quanto autem est optabilior quā vita, quies ista quam morientes assequimur? Nam in sepulchro quiescentes nullus sceleratus obturbat, quum ij ipsi qui dum viuunt nullam ceteris quietem concedebāt, & in aliis opprimendis omnes vires suas exercebāt, tunc delassati conticescant.

18. *Pariter vincti tranquilli sunt, nec audiunt vocē exactoris.*

Illic securi sunt nec sibi timent ab exactoris lminis & verberibus qui simul in ergastulis vincti miseram vitam in compedibus trahebant.

19. *Paruus & magnus illic est, & seruus (est) liber à Domino suo.*

Illic mors magnos paruis & paruos magnis exæquat, illic nullum est inter seruos & dominos discrimen.

20. *Cur dat erum nōss lucem & vitam amaris animo?*

21. *Qui expectant mortem & (ea) non (adest): & scrutantur eam ex latebris?*

22. *Qui latantur exultatione (&) gaudent quum inueniunt sepulchrum?*

23. *Viro (inquam) cuius vita abscondita est, & texit Deus circa eum (id est, quem Deus vndique circumuallatum tenet.)*

20. Ceterum hoc quidem ego non inficio, hanc vitam per se eximium esse Dei conditoris donum, si modò cuiusiam simul tribuatur illius fruendæ facultas. Quorsum autem illam dixerim cuiquam, ipsius commodo conce-

concedi vel prorogari, quæ sit ipsi perpetuis in ærum-
nis & assidua mētis anxietate transigēda? 21. cui nihil
sit acerbius quàm quòd viuendi finem non inueniat,
quantumuis non minùs sollicitè expetitur quàm the-
sauros ex imis terrarum latebris nonnulli scrutantur.

22. & cui contrà nihil fuerit reperta morte iucundius?

23. cui deniq; diuinitus vndiq; circumuallato, nihil o-
pis, nihil cōsiliij suppetit, nullus ad euadendū exitus patet?

24. *Nam ante panem meum, suspirium meum venit, & fluunt
sicut aqua rugitus mei.*

Et mea quidem talis est conditio, vt qui ne degustare
quidem cibum possim quin anteuertentibus me suspi-
riis præpediat. Nec vllus est rugituum meorum instar
fluuii ex imo pectore scaturientium finis.

25. *Nam pauorem expaui & aduenit mihi: & quod verebar
obuenit mihi.*

26. *Non fui securus, nec requieui, tamen aduenit commotio.*

Et quid aliud agerem? quod enim quum essent tam
prosperæ res meæ potissimum reformidabam, & quan-
ta maxima poterat fieri sollicitudine cauebam, nempe
ne mea culpa in aliquas miseras inciderem, id ipsum vi-
deo mihi euenisse.

Et quanuis florentibus rebus meis, neque securè ege-
rim, neque sim eos imitatus qui bonis illis freti in utrā-
que aurem dormiunt, tamen ista quæ nunc totus exagi-
tor calamitas mihi superuenit.

SVMMA ET DISPOSITIO CAPITIS III.

Haecenus amicos Iobi legimus suo ad leuandam Iobi miseriam mi-
nimè idoneo silentio valde illum exasperasse, vt ex superiore capite ap-
paruit, & vt infra cap. 6. 21. disertè testatur. Nunc autem Eliphazum
grauissime sequentis disceptationis initium facientem, neque, sicuti de-
cussit, immoderatas illas Iobi querimonias temperantem, sed illum acer-
rimè pungendi occasione inde valde imprudenter arripientem audie-
mus: vt per eum, & reliquos duos ipsius accusationi subscribentes, non ste-
terit quominus tandem Iobus iniquissimis eorum calumniis oppressus, in
desperationem planè & profus rueret. Non erat tamen, fateor, hoc illis
propositum, vt qui è contrario hanc vnam superesse rationem erigendi a-
mici existimarent, si ad detestandam anteactam suam vitam, & peten-
dam à Deo veniam illum perduxissent: sed quum falsa hypobesi niteren-

tur, mirum non est nihil propius esse factum quam ut eum perderent quem tamen seruatum maxime cupiebant. Itaque non semper verum est illud Terentianum, Facile, quum ualemus, recta consilia agrotis damus. Nec enim (ut in hoc exemplo tristissimo animaduertimus) satis est ad consolandos alios beneuolum animum adferre, nec etiam quod in genere rectum est proferre: sed duobus in primis hic praterca nobis opus est: nempe, ut quod in corporum morbis periti medici sedulo faciunt, morborum animi veram causam, non ex temerariis preiudiciis, non ex quibusuis coniecturis, non ex communibus, sed ex propriis signis per noscere studeamus: ac tandem habita, quoad eum fieri potest, eam ipsius agrotantis, tum circumstantiarum loci ac temporis ratione, vel acetum saccaro, vel saccarum aceto sic temperemus, ut si minus succedat euentus, penes agrotantem non penes medicum sit culpa. In illis igitur prioribus duobus nullam reprehensionem, sed laudem merentur Iobi amici, qui ad illum in tanta calamitate accurrentes, uere illum a se diligi ostenderunt: & de peccatorum agnitione, & seria resipiscentia, de Dei sapientia, potentia, tremendis aduersus contumaces iudiciis, immerita in resipiscentes clementia, sapientissime ac plane diuinitissime concionati: sed in posterioribus duobus, id est in hypothesi persona Iobi grauissime sunt hallucinati, quod in Eliphazi oratione duobus istis capitibus sic demonstratur.

Primus huius capituli quarti uersiculus exordium continet asperitatis plenum, ac proinde nec persona Iobi, neque illi tempori conueniens. Nam prehebant quidem illa Iobi immoderate & incompressa querimoniae inflam reprehensionis occasionem, sed qua a commiseratione non ab indignatione proficisceretur.

Versiculis 3. 4. 5. sic argumentatur. Solebas alios maxima cum pietatis laude in grauissimis calamitatibus erigere, nunc uero non modo tibi non adhibes que suggerere aliis consueueras, sed etiam animo totus concidisti. Ergo fictitia fuit hac tua pietas, nec Deum serio & propter se, sed propter tua unius commoda respiciens coluisti. Paralogismus a non causa ut causa. Quod enim a magnitudine doloris proficisceretur impietatis tribuit.

Versiculo 7. Nunquam (inquit) uere iustos & probos perdit Deus, ut secum agi Iobum uociferatur, & nos oculis nostris intuemur, Ergo fictitia fuit omnis ista Iobi integritas. Falsa est assumptio. Nec enim Iobum perdere quantumuis afflictum Deus constituerat, sed de Satana potius per eum triumphare, ut potius sic argumentari Eliphazus debuerit. Deus nunquam perdit probos uere iustos & integros, qualem esse Iobum ante acta ipsius uita probat. Ergo bono & forti animo Iobum esse oportet: nec istas querelas iudicio mentis effatus est, sed sub pondere tanta calamitatis laborans effudit. Subleuandus ergo nobis est & erigendus.

Versiculis 8. 9. & 10. sic ratiocinatur, Qualis est inter id quod feritur, & id quod meretur conuenientia, talis etiam est consensus inter uisum a cuius, & iudicium Dei, quo iustos beat, sceleratos autem, sicuti digni sunt, male perdit. At Deus sic agit cum Iobo ut cum sceleratissimis consueuit. Non fuit ergo Iobus quia

bus qualem illum esse existimauimus: sed ut omnium hominum calamitosisissimus, sic etiã perditissimus. Iterum autem falsa est hypothesis, in qua calamitatum huius vita causa unica statuitur, hominũ videlicet peccata & Dei odium. Quum enim hæc miseria sint tum bonis tum malis cõmunes, immò plerumque in huius vita curriculo plures & grauiores calamitates, interdum ad mortem vsque experiantur boni quàm mali, sicut perpetua docuit experientia: consequitur falsissimam esse illam Eliphazi conclusionem: sed verissimum esse quod asserit Ecclesiastes, nempe ex presene huius vita statu vel prospero vel aduerso, constitui de amore vel odio Dei propriò non posse.

A versiculo II. ad vltimum vsque profert visionem sibi diuinitus oblatam, sed quæ nihil aduersus Iobum faciat. Nam ex illa colligi quidem illud potest ac etiam debet, nihil esse hominem si cum Deo conferatur: & inuenturum semper esse Deum in quouis homine quod vel non probet, vel etiam vindicet. Atqui questio non erat de istis instituta, sed de his potius, An non nisi propter peccata Deus calamitates hominibus immittat: & , An ex magnitudine miserationum in quibus aliquis versetur, sit de ipsius moribus & vita iudicium ferendum. Facit hic igitur Eliphazus quod Sophista solent, μεταβάλλων τὸ γένος.

S V M M A E T D I S P O S I T I O
C A P I T E S V.

Capite verò 5. vsque ad versiculum 7. desinentem, appellat Eliphazus testes sui de Iobo iudicij sanctos omnes: & indignissimè Iobo obrectans, quotidiana experientia probat, sic Deum agere cum ipso, vt consuevit cum sceleratissimis, quos ad tempus florere & sese atollere patiat, tanto grauiore casu postea ruituros. Sed quorsum hoc ad Iobum? Probandum enim erat quorum similis sit miserratus, eorum similem fuisse vitam, vt valeret illa aduersus Iobum conclusio. Atqui non illud modò, sed istud quoque falsum est: similiter esse statuendum de odio vel de amore Dei in eos quorum vt similis fuit vita, sic similis atque adeò par sit miseria. Contrarium enim ex infinitis exemplis quotidianis liquet, ac presertim ex duobus illis latronibus propter flagitiosam suam vitam eodem pœna genere in cruce affectis, quorum vnus ex Dei gratia per Crucem ad aeternam vitam ascendit, alter per iustum Christi iudicium ex Cruce ad aeternum exitum descendit.

Positis autem illis, concludit Eliphazus unicam salutis viam Iobo superesse: nempe vt omisis istis lamentis, de pœnitentiã cogitet, qua peccatorum ipsius multitudinẽ & magnitudinẽ respondeat, quum frustra & non nisi in suam perniciem summa Dei iustitiae potentia reluctentur contumaces. Nam è contrario tantam esse Dei erga resipiscentes peccatores clementiam, vt quantumuis prostratos facillè possit erigere. Hoc igitur re ipsa experturum Iobum, quantumuis desperatissima ipsius vita videtur: si modò sibi tandem sapiat, & rectè moneantibus assentiatur. Sunt

autem hac omnia verè quidem & sapienter & religioſè dicta, ſed ut illa etiam ſuperiora, ineptè prorsus ad Lobum applicata.

CAPVT IIIII

1. *Respondit Eliphazus & dixit.*

Tum rupto quoque silentio Eliphazus, natu & auctoritate maximus trium illorum lobi amicorum, his verbis lobo respondit.

2. *An assumemus sermonem ad te? molestè ferēs. Verùm cohibere verba quis possit?*

Equidem nescio an tecum sit à me disceptatio instituenda. Nam si id fecero molestè ferēs. Sed hoc tute tibi imputato. Quis enim te sic loquentem audiens, continere se tacitus possit?

3. *Eccè erudiisti multos, & manus languidas corroborasti.*

Quæſo verò, vnde tanta ista & tam repentina mutatio? Nam ecce quàm multos antea correctionibus tuis sapere docuisti? Tu is es qui animum despondentes corroborabas.

4. *Concidentes erigebant sermones tui, & genua titubantia confirmabas.*

Erigebas labascentes, proximos ruinæ sustentabas.

5. *Quum nunc ventum est ad te, succumbis: quum peruentum est vsque ad te, percussus es.*

Nunc verò quum hoc ipsum ad te peruenit, in quo solitus es aliis animum addere, succumbis oneri: & vt de te ipſo agi cœpit, iaces percussus & consternatus.

6. *An non timor tuus (erat) fiducia tua: & integritas viarum tuarum expectatio tua?*

Arguit igitur res ipsa, tuum istum offendendi Dei metum, quo te fuisse præditum modò iactabas, & qui tam subito in te euauit, non ab ipsius Dei timore, sed inde profectum quòd ita demum fore res tuas saluas confidebas: nec te alio animo integritatis vitæ speciem prætulisse, quàm eius quam inde sperasti utilitatis expectatione.

7. *Recordare, quæſo, ecquis innocens fuerit qui perierit, & ubi reſecti fuerint exciſi.*

Et ne fortè me falli hac in re existimes, ecce te ipsum tibi iudicem fero. Vidèris ipse tibi periisse. Repete omnium exemplorum tibi perspectorum memoriam, & quempiam iustum, qualis tu videri vis, ex tam multorum numero profer, si poteris, quem Deus pessum dedit, & vllum integræ vitæ hominẽ sic funditus excisum.

8. *Sicut vidi arãtes scelus, & seminãtes molestiã, ipsam metere.*

9. *Halitu Dei percunt, & flatu iræ ipsius in nihilum abeunt.*

10. *Rugitus leonis, & vox leonæ: & dentes catulorum euoluntur.*

11. *Leo maior perit, quòd non sit ei præda, & catuli veteris leonis disperguntur.*

8. Contrariũ enim ipsa nos ratio & experiẽtia docet eos videlicet qui ad quoduis scelus admittendũ sese comparãtes, noxas aliis ferunt, eas ipsas sibi tandem metere.

9. & 10. Sic pereunt etiam tanquã huiusmodi prostrati & eius flatu in nihilum abeunt, istorum non tam hominum quã immanium leonum rugitus, & prædæ inhiantium leonarum fremitus: catulorum etiam ferociũ dentibus elisis. 11. Quinetiã rapacissimi quiq; leones isti, prædæ inopia, leunculis hac illac dispersis, intereũt.

12. *Et ad me verbum clam delatum fuit, & accepit auris mea particulam ex eo.*

Quinetiam me non pigebit narrare quod in hoc ipso argumento mihi, occulto & arcano modo, patefactum fuit, & cuius singulas partes auribus accepi.

13. *In cogitationibus visionum nocturnarum, quum inuadis homines sopor.*

14. *Pauor accidit mihi ac tremor (qui) multitudinem ossium meorum (id est ossa mea quotcunque sunt) perterruit.*

15. *Spiritus autem coram me transiit: cohorruitque pilus carnis meæ.*

16. *Substitit, sed non agnouit eius aspectum: effigies fuit ante oculos meos, silentium & vocem (id est tacitam siue submissam vocem) audiui.*

13. Nocte intempesta, quo tempore profundiores sunt imaginationes, grauiore tũ sopore homines inuadente.

14. pauor me corripuit tantus vt à capite ad calcem ossibus ipsis percelleret 15. Tũ verò Spiritus coram

me tranſiit, quo ſpectaculo pili ipſi mei toto corpore
cohorruerunt. 16. Et ille quidem ſubſtitit, ſed eius ſpe-
ciem nullam agnoui. Tantum mihi quædam imago
meis oculis apparebat. Alcum erat ſilentium, & tandem
hanc vocem audiui.

17. *Nū homo Deo iuſtior erit? num cōditore ſuo purior erit vir?*

Quomocunque ſeſe Deus gerat in homines, num
fieri poteſt vt ex miſeris mortalibus quiſpiam de Deo
tanquam iniuſtè ſecum agente, iuſtus ipſe queri poſſit?
Et vt ſit aliquis virtute cæteris præſtans, num, quaſo, ſuo
illo conditore purior fuerit? quod tamen profeſſò di-
cendū foret, ſi quam faceret Deus hominibus iniuriã.
Faceret autem ſi immerentes affligeret.

18. *Ecce ſeruis illis ſuis (Deus) non innititur, quanuis ſuis illis
nuntiis indiderit lucem.*

Ecce potens ille Deus, quanuis beatis illis ſpiritibus
quorum miniſterio vtitur, intelligentiæ lucem quandã
proſus admirabilem indiderit, tamen non eorum viri-
bus vel induſtria, ſed ſeſe vno fretus, illorū vtitur opera.

19. *Quantò minus domos luteas incolentibus: quorum funda-
mentum (eſt) in terra, & qui abſumuntur ante tineam (ideſt oc-
currente ipſis tineã?)*

Et Deus ſcilicet in rebus quas ipſe condidit admini-
ſtrandis, & humano ipſo regundo genere, ſubiiciet con-
ſiliorum & actionum ſuarum rationem & examen miſe-
ris homunculis, lutearū domorum incolis, ortum ex ip-
ſa terra ducentibus, & tam miſere cōditioni obnoxiiis, vt
tandē ſint eſca vermibus ad illos abſumendos appolitiſ.

20. *A mane ad vesperam atteruntur, & abſque eo vt quis ani-
mum aduertat, in ſeculum pereunt.*

21. *Nonne tranſfertur eorum præſtantia qua (fuerat) in ipſis?
moriuntur, & non cum ſapientia.*

20. Quos vel vnus dieculæ Sol ex oriens viuos intuetur,
Occidens ſepelit attritos: & qui ex improviſo, nemine
aduertente, nunquam in hanc vitam redituri, intereunt.

21. Quinetiã omnis illa qua ornati fuerant dignitas vnã
cum illis euaneſcit. Moriuntur denique nulla ipſos ſa-
pientia vel arte aduerſus mortem afferente, & nihilo ſa-
pientiores tot iſtius ſuæ mortalitatis exemplis facti.

CAPVT V.

1. *Verf. 1. Clama nunc, an (erit) qui tibi respondeat? & ad quem ex Sanctis refugies?*

Hæc ille diuinitus mecum loquens. I nunc igitur, Iobe, & quantum voles vociferare, quem tamen tibi assentientem inuenies? & ad quem ex sanctis vllis refugies, tibi patrocinatorum?

2. *Certè stultum occidit indignatio, & temerarium interficit excandescencia.*

Profecto relinquenda stultis fuerit indignatio & temerariis excandescencia, vnde fit vt abrepti extra omnis rationis fines, sibi ipsis exitium accersant.

3. *Vidi stultum radices agentem, sed statim execratus sum habitaculum eius, (idest ipsum & eius familiam.)*

Nec tamen diffiteor, quod ipsa docet experientia (& vide Iobe num hoc ipsum in te appareat) statim istud Dei iudicium non semper apparere. Nam ego quidem certè vidi stultum vsque adeo prosperis rebus affluentè, vt radices etiam egisse, & longè ac latè ramos propagaturus videretur, quem tamen cum suis omnibus eò mox redactum vidi, vt eum sim prorsus abominatus.

4. *Procul sunt filij eius à salute: atteruntur in porta, nec (adest) vindex.*

Nam eiusmodi stultorum liberi quoque omni præsidio destituti, palàm & apud ipsa tribunalia iudicum, nemine ipsos liberante, obteruntur.

5. *Cuius messem famelicus deuorat, & ex spinis rapit eam: & absorbet prado facultates eorum.*

Quod ante messuit, patet famelicis per media dumeta ad ipsum deprædandum irrepentibus, & prædonibus certatim ad ipsorum opes diripiendas concurrentibus.

6. *Etenim non egreditur è puluere molestatio, nec è terra germinat vexatio.*

Nam vtrunque in speciem radices agere & attolli videantur qui aliis lædèdis & vexandis rem faciunt, nunquam tamen verè humo assurgunt, neque sobolescunt.

7. *Tamet si homo ad molestiam & ærumnam nascitur, sicut filij prunæ (idest ignis scintillæ) ad volandum.*

Quauis alioqui minimè negem homines suapte natura miseris variis & calamitatibus esse obnoxios, vt illas non magis effugere possit quispiam quàm præpedire ne scintillæ sursum euolent.

8. *Certe ego requirerem Deum, & ad Deum dirigerem sermonem meum.*

Quæ licet ita se habeant, non est tamen tibi, sicuti facere te video, despondendus animus: sed hoc ipsum tibi suggeram quod facerem, si tuo loco essem. Omissis istis inanissimis & indignissimis querimoniis, corâ Deo illo potentissimo simul & iustissimo meipsum supplex & veniam deprecans abiicerem, & ipsius clementiam implorarem.

9. *Qui facit magna, & (quorû) non (est) peruestigatio, admiranda usque ad non numerum.*

Etenim quòd ad potentiam attinet, quæ tua fuit amentia cum eo certare, cuius vis immensa & imperuestigabilis, non tantùm in tot operibus ipsius maximis elucet, verùm etiam ex omnium admirationem superantibus, ac præter ordinem naturæ editis miraculis conspicitur, quorum iniri numerus non possit?

10. *Qui dat pluias super faciem terræ, & mittit aquas super faciem viarum.*

Sin benignitatem spectemus, is est qui pluuiis cœlitus datis terras fecundat, & in riuulis imbribus huc illuc discurrentibus, campos velut in plateas & vias diuidit.

11. *(Qui) ad constituendum humiles sursum, & ut pullati erigantur incolumes,*

12. *Dissoluit cogitationes callidorum: nec faciunt manus eorum quod constituerant.*

13. *Deprehendit sapientes in eorum astutia, & consilium peruersorum precipitatur.*

14. *Interdum incurrunt in tenebras, & quasi nocte palpant in meridie.*

15. *Inopem autem tutatur à gladio, (&) ab ore ipsorum, & à manu potente.*

16. *Et est pauperi spes: improbitas autem obturat os suum.*

11. & 12. Quòd si iustitiæ ipsius rationem habeamus, ecquis cum eo iustè expostulauerit? Is enim est qui hu-
mi i a-

miacentes oppressos erigit, & in luctu ac squalore versantes ab interitu asserit: astutorū consilia, quibus tanquam retibus simplices captant, dissoluit: nec illos efficere patitur quod apud se pro certo & rato decreuerant. 13. Neque verò hac in re multum laborat, ut qui egregios illos sapientes suis ipsorum fraudibus, fractis per eos ipsos omnibus ipsorum conatibus, intercipiat: 14. adeò ut in rebus tam claris quàm est lux ipsa, cæca ipsorum perspicuitas nihil videat: & meridie palpan-tes, perinde ac si nox esset, expedire se non possint. 15. & 16. Et sic quidè ille tum à cædibus, à calumniis, ab omni denique potentiorum oppressione tutos inopes præstat, ne animū, quasi nulla spes illis superesset, despõ- deat: tū efficit ut scelerati spe sua frustrati, nec habentes quod suis secleribus prætexant, obmutescere cogantur.

17. *Ecce, felix (est) homo, quem Deus corripit. Itaque ne casti- gationem omnipotentis auersator.*

Sed ô beatum illum, quem quum Deus meritò pos- sit perdere, duntaxat corripit. Caue igitur ne istis indig- nissimis clamoribus indulgens, & ipsius castigationem repellens, tute tibi exitium accersas.

18. *Idem enim ipse plagam infert & obligat, vulnerat & ma- nus eius sanant.*

Vnus enim & idem dolorem infligit & medicatur: idem vulnerat & sanat: ut iam ambigere non possis, ne- que à quo, vel cur, & quorsum hoc vulnus acceperis: ne- que vnde remedium petas: nec quomodo comparatus remedium illud obtinere possis.

19. *In sex afflictionibus eripiet, & in septē nō attigerit te malū.*

Nec causa est cur tuam hanc calamitatem quantum- uis ingentem, tantam esse tibi persuadeas, ut nullus sit medelæ relictus locus. Nam etiam vel sex repetitis isti- bus faucium ille te liberabit: immo septimo & velut ultimo accepto vulnere ita restituet, ut nihil calami- tatis expertus videaris.

20. *In fame redimet te à morte & in bello, à manibus (id est vi) gladij.*

Audi nūc contrà quæ tua sit in postrerum fors futura, ubi nostrū consilium sequutus, ab hac calamitate fueris

liberatus. Nullum est certè mali genus in quo illum tibi præstò adesse non sentias. Nam & fame cæteros opprimente, prohibebit ne moriaris: & bello sæuiente, ne gladio tibi quisquam vitam possit eripere.

21. *In flagello lingue abscondèris, neque timebis à vastitate quum aduenierit.*

Cædente quo suis calumniatorum virulentia, latebis ab illis tutus: vastitate adueniente, securum te præstabit.

22. *Ad vastitatem & famè ridebis, & à bestiis terre (id est feris) non timebis.*

Vbi verò vastitas illa & fames omnia deserta & squallida reddiderit, nõ deerit quod te exhilararet: & feris bestiis grassantibus, securus eris.

23. *Quinetiam cum lapidibus agri pactum (erit) tibi: & bestia agri pacata (erit) tibi.*

Et foris quidem colonorum tuorum laboribus sic Deus fauèbit, vt fœdus tecum quodammodo agri ipsi lapidoli videri possint pepigisse: nec vllam tibi noxam inferent quæcunque bestia fruges lædere consueuerunt.

24. *Et scies pacem esse in tabernaculo tuo: & inspicias habitaculum tuum, & non aberrabis.*

Domi verò prospera pacatæque cuncta experi èris: & in administratione rei tuæ familiaris, omnia prudenter & feliciter geres.

25. *Scies etiam mul:um semen tuum: & propagines tuæ (erunt) sicut herba terra.*

Quinetiam spectabis copiosam prolem, aded vt quasi ex ipsa terra prodire tibi posterorum posteri videantur, tantum aberit vt in hac orbitate tua deseraris.

26. *Venies in senio ad sepulchrum: sicut ascendit aceruus frugum suo tempore.*

Denique non modò non morieris in hac ætate, quod tamen tibi persuades de vita tua desperans: sed contrà non nisi planè senex sepelièris, haud secus quàm fruges non nisi maturæ demessæ, in horreum comportantur.

27. *Ecce hoc peruestigauimus, & sic est, audi illud (& ipse) tibi sapiens esto.*

Paucis hic habes, Iobe, quod ita esse multa diligentia & experientia didicimus. Fac igitur quod suademus, & qui

qui antehadalliserudiendis & confirmandis sapere vi-
lus es, nunc tibi ipsi sapiens esto. deb nobiv inuim btyv bi
humanus ingente miter certamē sed cuuillo

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS VI.

Elphazi criminationi cap. 4. vers. 2. opponitur responsio Iobi vers. 2,
3, 4. Summa responsionis est, non simpliciter & per se considerandas suis-
se suas querimonias, sed cum suorum cruciatuum gravitate appendendas, ut
iusta fieret earum estimatio, quum potius etiam fuissent singultientis
quam loquentis voces.

Eiusdem cap. 4. versiculis 3, 4, 5, 6. respondens Iobus vers. 5, 6, 7, 8, 9, 10,
11, 12, 13. ait miram non esse neque quod antehac. nihil tale a se fuerit
laudatum, ut qui antea perpetuo rerum successu sit usus: neque quod alios
olim consolatus, ipse in hac sua calamitate nullum solatum inueniat.
Suam enim hanc miseriam non esse vulgarem, sed talem ac tantam ut
merito de hac vita sua profuso desperet: sese tamen in ipsa morte, quan-
tumvis cum immanis & humane nature intolerabilibus cruciatibus con-
iuncta, consolationem recte conscientie inuenturum.

Reliquo usque ad finem capite (qua omnia opponuntur iis qua dixerat
Elphazus a capite 4. vers. 7. usque ad 5. cap. vers. 8. ineunte) exposcitur
de amicorum suorum conuictatoris potius, quam consolatoris sermonibus,
suam in eo de quo accusabatur, nempe de hypocrisis & mala conscientia
innocentiam paucis asserens, & simul ostendens sibi non convenire qua-
cumque dixerat Elphazus a 5. cap. vers. 8. ad finem usque.

CAPVT VI.

1. Respondit autem Iobus. & dixit.
2. O si appendendo appenderetur indignatio mea. & calamitas
mea in bilancibus attolleretur simul.
3. Nunc enim grauior esset quam arena maris, ideo verba mea
fuerunt absorpta.
4. Etenim sagittæ Omnipotentis sunt apud me, quarum virus
ebibit spiritus meus. Terrores Dei instructi sunt aduersum me.

1. & 2. Ad hæc autem contra Iobus. Atqui non ita per
se sed comparatè cum hac calamitate qua totus cõfrin-
gor conferri, & quasi in bilance appendi prius quam sic
aculeatè culpari oportuit meam illam quam vocas (cap.
5. 2) indignationem: 3. quod si à vobis fieret, comperi-
retis tantum esse illius pondus ut nulla sit arena maris
grauior, ut illam mitum non sit non tam loquentis vo-

ees quàm singultus à me anhelate expressisse. 4. Neque id verò mirū videri debet. Est enim mihi non cū aliqua humanitus ingruente miseria certamē, sed cum illo ipso Deo Omnipotente negotiū, cuius sagittis intimus hic animus meus transfixus, lethale virus illarum exugit. Ipse Deus, inquā, quasi instructis copiis, omnia in me illa dirigit, quibus penitus percelli & cōteri homines possunt.

5. *Num rudis onager apud herbā: nū rugit bos apud pabulū suū?*

At enim, inquis, antea non ita consueuisti eiulare, sed alios erudire & consolari. Quis verò meritò miretur nihil tale antea ex me auditum, cui sit perspectū quàm secundæ res meæ perpetuò fuerint? Quis enim onagrū, ferum alioquin animal, læta nactū pascua rugientem, vel bouē apud plenū farragine præsepe mugientē audiuit?

6. *Nū comeditur insipidū absq. sale: nū est gustus in albumine oui?*

Et istud cuiusmodi tandem est quòd me in aliis quidē erigendis tam fortem, in hac verò mea calamitate tantopere consternatum intuentes, propterea non nisi vanū & simulatū fuisse statuitis meū illud quod præ me tulerim pietatis studiū? Nam è contrario quis à quoquā meritò postularit, vt quod est in se prorsus insipidum, ipsi nullo sale conditum sapiat? ecquis, inquā, saporem in oui albumine inueniat?

7. *Qua attingere anima mea renuebat, ea sunt veluti dolores cibi mei.*

Et ne videar maiorem statuere quàm re ipsa sit hanc summā miseriam meam, ea quæ præ forditiē & fæditate ne attingere quidē animo sustinuissem, vlcerū videlicet putulentorum faniē, quibus totus scateo, sunt illa ipsa quæ me incredibili cum fœtore & cruciatu depascūtur.

8. *Quis dederit (mihi) vt eueniat petitio mea: vt expectationem meam (mihi) Deus concedat?*

9. *Et vt consentiat Deus, & me atterat, & remittat manum suam, & succidat me?*

8. & 9. Nō igitur temerè nedū impiè (sicuti vos me calumniamini) in Deū feror, sed lethalē esse hanc meā calamitatē ex re ipsa statuens, tantū absum ab eo vt restitutionem possim sperare, vt cōtrā quod à Deo petij, & vos mecū petere potius, oportuit, iterum petā, nempe vt hac sua

sua manu, qua me in istis tantis angustiis coarctatū retinet, finē huic meę miserię prompto interitu imponat.

10. *Est tamen adhuc consolatio meā, & corroboror in dolore in quo non parcit, quōd non suppressi verba Sancti.*

In hac tamē de hac vita mea desperatio ne, non deest quod me consoletur, & vnde me in hac ipsa in qua ille mihi nullo modo parcit calamitate recreem: nēpe quōd veram pietatem, quam ex ipso sanctissimo Deo didici, semper sum foris etiam professus.

11. *Quod (est) robur meum ut sperem? & quis terminus meus ut producam vitam meam?*

Interim verō quōd ad hanc vitam attinet, quid mihi roboris superest quod vlli spei locum relinquat? & istis angustiis circumseptus, quānam vitam mihi prorogari posse existimaverim?

12. *Nū est robur meū, robur lapidū: num caro mea (est) chalybea?*

Interim ergo quid hic agerē aliud quā quod ago, miserā hanc sortē meā deplorans & mortē exoptans? Nū enim ego sum lapideo quodā robore omnis sensus exper te præditus: nū chalybeū est miserum istud meū corpus?

13. *Nū auxiliū meū in me: at quicquid est opis propulsū est à me.*

At enim dixerit aliquis me mihi ipsi deesse: quasi verō, mihi vlla vis superlit ad me conseruandū: quæ si etiā aliquando mihi fuisset insita, mihi tamen nunc est penitus crepta.

14. *Liquefacto (debetur) à familiari suo benevolentia, alioqui timorem Omnipotentis deseruerit.*

De vobis autem qui videri vultis ad me cōsolandum accurrisse quid aliud dixerim, quā tenēri amicū omne officij genus ei præstare cuius animus calamitatibus veluti liquefactus conciderit? & eum qui secus faciat omnem omnipotentis Dei reuerentiam abiēcisse?

15. *Fratres mei infide sunt mihi sicut torrens, siue exundatio torrentium qui diffluunt.*

16. *Qui nigri (id est inconspicui) sunt præ glacie, & super quibus accumulatur nix.*

17. *Quo autem tempore aestu premuntur deficiunt, & quanto salorem senserunt, abolentur è loco suo.*

18. *Declinant (id est funduntur huc & illuc) semita itineris eorum, & ascendunt in inanitatē, & pereunt.*

19. *Respiciunt (ad eos) turma Themanitarum, & caterua Sabæorum expectant eos.*

20. *Præiit eos quod eis confidissent: uenerunt eò usque & erubuerunt.*

15. Et ita quidem factum à uobis cognatis meis oportuit. Contra uerò ita me fefellistis ut uos merito possim cum torrentibus iis conferre qui molem quidem aquarum, sed tum rapiditate sua noxiam, tum citò deficientem secum trahūt: 16. & hyeme quidē sub gelu occulti, & agglomerata niue tecti fallunt incedētium gressus:

17. æstate uerò torrefacti diffluunt, donec ardore inualefcente exarescant: 18. & variis huc illuc riuulis fissi, paulatim sursum euaporantes, penitus tandem euanescent, 19. & 20. erubescuntibus Themanitarum & Sabæorum cateruis, quæ per siticulosas illas regiones spe aquæ in illis torrentibus operiendæ iter ingressæ, ubi eò uenerunt, spe & expectatione sua frustrantur.

21. *Nunc enim (fuitis mihi) nihilum: uidistis horrendam hanc obritionem meam, & expauistis.*

Nam me quidem non magis iuultis quàm si nusquã fuissetis, ut qui simulatque uidistis quàm horribiliter sum obritus, præ pauore taciti constitieritis.

22. *Num dixi, afferte mihi, & de facultatibus uestris donate pro me.*

23. *Et liberate me è manu hostis, & è manu potentum redimite me?*

22. Spoliatus sum opibus meis. Num uerò in hac calamitate quicquã à uobis poposci, quo meam inopiã subleuaretis? Grassati sunt in me prædones. 23. Nũ à uobis auxilia postulauì quibus ab hostibus & immanibus oppressoribus liberarer? Quam igitur impatientiam, quam consternationem merito mihi obieceritis?

24. *Erudite me & ego tacebo, & in quo erraui facite ut intelligam.*

Audio nihilominus anteaactam uitam miris modis à uobis redargui. Sed obsecro, quænam illa mea sint scelera demonstrate. Attentum enim & docilem me præbebo. Tantùm facite ut in quibus sic peccarim intelligam.

25. Quàm

25. *Quàm validi sunt sermones recti! sed quid redarguit redargutio (alicuius) ex vobis?*

Magna profectò vis est rectorum sermonũ. Sed quid tandè vel tu Eliphaze, vel alius ex vobis, istiusmodi increpationibus obtinebitis?

26 *Num verba (vobis) redarguenda cogitatis, & ventum (esse) verba desperantis?*

Nam certè fallimini si in ista disceptatione de voculis tantùm inanibus hominis insanientis & de vita desperantis redarguendis putatis esse vobis cogitandum.

27. *Etiam in pupillum irrutis & epulamini super socium vestrum.*

Istud certè quod facitis perinde est atque in ipsos pupillos irruere, & in amicorum calamitate sibi delicias facere, quum sim quibusuis pupillis miserior.

28. *At nunc velitis respicere me, & apud faciem vestram (videte) an sim mentitus.*

At nunc habete, rogo, mei rationè: & me quasi oculis vestris sistentes (noctis enim me intus & foris iam pridem) dispicite num fuerim mendax & simulator.

29. *Redite, quaeso, & non (erit) iniquitas: redite (inquam) & iustitia mea (erit) in eare.*

Redite, quaeso, vnde aberrastis, & comperietis me ab illis criminibus immunem: redite, inquam, vnde in me criminando aberrastis, & in hoc negotio me absoluetis.

30. *(Videbitis) an sit in lingua mea iniquitas, an palatũ meum non diiudicet perueritates.*

Sic enim futurum est vt an aliud olim prosperis rebus vtès, in ore quàm in corde habuerim dignoscatis: & an rectũ à peruerso dignoscere mentis palato potuerim.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS VII.

Iobus, omnis amicis quibus satis videbatur ostendisse cur eorum neque criminaciones neque consiliũ probare posset, conuerso ad Deum ipsum sermone, vers. 1, 2, 3, 4, 5, 6, lamentatur quòd secum aliter quàm cum carceris mortalibus agatur. Illorum enim nec perpetuos, nec infructuosos esse labores: suarum verò calamitatum terminum nullum esse, nec spem sibi ullius inde secuturi fructus relinquere.

Vers. 7. 8. 9. 10. proposita miserriima per se mortalitatis cōditi. one, nititur Deū eò adducere, vt superioribus coniectus nihil ad ea amplius adiiciat.

Versu 11. & dei cept vsque ad 19. finientem, caro aduersus spiritum lucians immoderatas quidem querelas à Iobo extorquet, tales tamen vt nusquam in impietatem aut blasphemiam erumpat.

Vers. 20 & 21. Spiritu ferociam carnis reprimente, Iobus ad se rediens, veniam & aliquam sue miserie leuationem efflagitat.

CAPVT VII.

1. *Nonne certum militia tempus præfinitum est homini super terram & tanquam dies mercenarij (sunt) dies eius?*

Enimue: ò ita se habent res mortaliū, vt militibus perpetuò & sine interruptione non sit militandum, sed pace finiatur militia, & finem militiæ sequatur stipendij persolutio: quod & in cæteris mercenariis absoluto ipforum penso ceratur.

2. *Sicut seruus anhelat ad umbram, & sicut mercenarius expectat opus suum (id est operæ suæ mercedem.)*

Sic serui optatē noctis umbram quæ diurnos æstus finiens quietem ipsis concedat: sic operarij vespere partam mercedem præstolantur.

3. *Sic sortitus sum mihi menses vanitatis (id est inutiliter laboriosos) & noctes ærumnosa constitutæ sunt mihi.*

At mihi prorsus alia fors est attributa. Nam illis quidē diurni, mihi verò menstrui & irriti sunt labores impofiti: & illis quidem ad quietem, mihi verò ad ærumnas sunt noctes constitutæ.

4. *Si iacui, tum dixi, Quando surgam? & (quando) emensa fuerit (curriculum suū) vespera: & fatior euagatim vsque ad diluculum.*

Iacens enim in strato, tantum absum ab eo, vt somnū capiam, vt contrā infomnis, quando, inquam, tempus erit hinc surgendi? quando tandem emensæ fuerint spatium suum tenebræ? & irrequietus fatior innumeris iactationibus vsque ad diluculum.

5. *Induta est caro mea veruibus: & glebis pulueris cutis mea diffunditur & dissoluitur.*

Tota est ceteri vestis cuiusdam specie obtecta caro mea vermibus, & velut in ramentorum glebas fissa cutis mea dissoluitur.

6. *Dies mei leuiores fuerant radio textorio, & consumpti sunt sine spe.*

Dies autem illi mei tranquilliores tam repente & tam celeriter præterierunt quàm textoris pecten telæ stamē percurrit, & nulla mihi spe restitutionis relicta, prorsus euauerunt.

7. *Memineris flatum esse vitam meam: nec redituros oculos meos ad videndum bonum.*

Memineris, ô Deus, hominē esse me natum, satis sponte sua miserum, cui nihil amplius calamitatis imponas. Hæc enim vita mihi cum cæteris communis nihil est nisi recipiendus anhelitus: & morte semel clausi oculi nunquam lucem ad rursus intuendum huius vitæ beneficium recipiunt.

8. *Non intuebitur me oculus aspicientis me (id est, eius qui me oculis requirat): oculi tui in me (erunt) & non ero.*

9. *Vt deficit nubes & abit, sic qui descendit in sepulchrum non ascendet.*

10. *Nec redibit ultra domum suam, nec eum ultra agnoscet locus ipsius.*

8. Mors ipsa me satis opprimet, vt nullam præterea miseriam ad me perdendū accersere te oporteat. Mortuum enim nemo, etiamsi me oculis vndique conquirit, inueniet: & si tu ipse me forte intueri velis, frustra id feceris. Homo enim esse desiero.

9. Sed sicut absorpta semel nubes euanescit, sic qui semel in cauum sepulchri descendit, inde rursus hic vi-
cturus non ascendit.

10. Nec ad suam familiam amplius reuertitur: nec ibi magis apparet vbi extiterat, quàm si nunquam ibi fuisset conspectus.

11. *Etiam ego non cohibebo os meum: loquar in angustia spiritus mei: loquar in amaritudine anime mee.*

Quæ quum ita se habeant, tantisperdum fandi mihi facultas suppetit, plenis buccis loquar, quæ mihi dicat spiritus angustia, & animi dolor amarissimus.

12. *Num mare (sum) ego, vel Cetus, quod mihi custodiam imponis?*

An sum ego quasi furens illa Maris vastitas, quod eo

coerceri nullis obiectis molibus possit, vel ex illis marinis indomitis monstris immanibus, quòd perinde me tot malis obsessum tenes, quasi veritus ne tibi possim elabi?

13. *Quum dixi, solabitur me lectus meus, detrahēt (aliquid) querimoniæ cubile meum.*

14. *Percellis me insomniis, & perterrefacis me visionibus.*

15. *Itaque pratulerim animæ meæ stragulationem, & mortem præ ossibus meis.*

13. Etenim si quando dixi apud me, futurum ut nox mihi in lectulo iacenti solatium aliquod afferret, & cubile meum querimoniã meam immineret, 14. tum terrificis insomniis & visis totus percellor: 15. ad eò ut eorum qui strangulantur conditionem huic miserimæ vitæ meæ credam anteponendam, & optabilius esse mori, quàm hæc ossa putria circumferre.

16. *Tædet me (vitæ), non in seculum viuam, desiste à me, nam dies mei sunt vanitas.*

Fastidio est mihi hæc vita, quæ certè, quantumcumque illam mihi in hac calamitate proroges, perpetua non erit. desine, quæso, diutiùs eum excruciare qui interitui iam est deuotus.

17. *Quid est homo quod eum magnificias, & cor ad eum adicias?*

18. *Et in eum inquiras singulis matutinis, & singulis momentis eum explores?*

19. *Quandiu à me non desistes, nec me omittes tantisper dum saliuam meam deglutiam?*

17. & 18. Quid est vilis homunculus, cur modò tantopere illum attollas, & tantam illius curam geras, sicut, antea sum expertus: modò eò vsque deprimas, quòd nunc ego sum, mutata prorsus cõditione, prolapsus, ut in eum inquirès, vix orto singulis diebus sole, in illius cogitata & acta tam seuerè animaduertas: & tam rigido exami- singulis momentis illum subiicias?

19. Et quæso, Deus, quando tandem à me feriendo eò usque saltem desistes, ut mihi miserimo saliuam deglutire liceat?

20. *Peccavi, quid faciam tibi, observator hominum? quare me tibi obuersum collocasti, & tibi sum oneræ.*

Habes

Habes reum confitentem se peccatorem esse. Quid apud te possim ego? o tu cui tam chara est hominum salus, cur me tibi quasi scopum ex aduerso constituisti, in quem collimes? & cur tam sum tibi grauis, vt me ferre nullo modo possis?

21. *Et cur non tollis transgressionem meam, & remoues iniquitatem meam? Nunc enim in puluere dormiam, & si mane me inuestigaris non existam.*

Ah, cur non potiùs, pro illa tua erga homines bonitate, aboles quidquid in te peccare potui, & istis castigationibus finem non imponis? Eò sum enim illarum acerbitate redactus, vt iam iam sim in puluere decubiturus: & vt me quàm diligentissimè peruestiges, non tamen sis inuenturus: vt qui homo esse desierim.

SYMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS VIII.

Bildadus vestigia Eliphazi persequitur: sed longè acriore cum insectatione, nedum vt ea corrigat in quibus ille modum non tenuerat, etiam si alioquin in re ipsa non fuisset ab eo peccatù. Itaque vers. 2. ipsam quoque Iobi tum sermonem tum gestum acerbissimè reprehendit. Versu vero 3. axioma verissimum quidem, sed presenti disceptationi minimè accommodatum aduersus Iobum intorquet, non tantum imprudentissimè, verùm etiam insultantissimè. Num enim vel probauit hypocritam & sceleratum fuisse Iobum: vel Deo inuritur iniustitia nota, si Iobus sic à Deo fuisse non ob sua peccata castigatus (quum ille praesertim minimè se peccatorem esse & quæuis mereri negarit) sed ex eius voluntate probatus & exploratus dicatur? Pergit tamen quasi re bene confecta Bildadus, & vers. 3. aperitè liberos Iobi criminatur, quasi iustè ob sua scelera diuinitus ruina domus oppressos. Sic enim sibi visus est Iobum, quem Deus non statim vt illos interemisset, in spem aliquam adducere ira Dei mitiganda, idque vers. 5, 6, 7. optima quaque illi respicienti, sicut etiam Eliphazus dixerat, pollicetur. Deinde de vtriusque quidem tum de umbratili sceleratorum, tum de certa & stabili honorum felicitate, pulcherrimis sed

quod ad malos attinet Iobo minimè conuenientibus

similitudinibus differit à vers. 6. vsque ad 19.

desinentem, quæ aperitè demura ipsi Iob-

ba applicat vers. 20. & 21.

CAPVT VIII.

1. Respondit autem Bildadus Suhites, & dixit,
2. Quousque tandem hac loquèris & ventus vehemens (erūt) sermones tui.

Excipiens autem has Iobi querimonias Bildadus Suhites, Quousque tādē, inquit, sic loqui perges, vel potius pulmonibus quasi vehementissimo vento plenis hæc efflare?

3. Num Deus peruertet ius, an subuertet (inquam) omnipotens quod iustum est?

Scilicet Deus te immerentē feriens desierit esse Deus, id est iuris omnis & æquitatis auctor & assertor.

4. Si filij tui peccauerunt ei, & emisit (id est expulsos tradidit) in manum (id est arbitrio & potestati) transgressionum ipsorum.

5. Si manè (id est promptè & sedulò) requisieris Deum, & Omnipotentem deprecatus fueris.

6. Si tu purus & rectus fueris, expergesiet super te, & pacificabit habitaculum iustitiæ tuæ.

7. Fueritque principium tuum paruum, postremum autem tuum crescet valde.

4. Etiam si liberi tui propter sua in Deum peccata sunt ob suas ipsorum trāsgressiones morti traditi, iustis pœnis multandi. 5. Si tu tamen, cui adhuc pepercit, sedulò ad Deum confugeris, & pro eo quòd sic cum Omnipotente numine contendis, veniam fueris ab ipso deprecatus: 6. Et deinceps veræ puritati & iustitiæ studueris, tuis precibus excitatus, beabit domum tuam in qua te pium ostenderis: 7. vsque adeò vt prior illa fors tua exiguum quiddam fuerit, præ ista longè beatissima quæ fuerit illam sequuta.

8. Nam percontare, quæso, de primo (id est antiquissimo) seculo, & dispone (te) ad inquisitionem patrum eorum.

9. Nos enim heri (id est, hesterni sumus) nec scientes sumus, quum vmbra sint dies nostri super terram.

10. Annon ipsi te docebunt & alloquentur te, & ex corde suo deproment sermones?

8. Quòd si mihi fidem non habes, age, consule priscorum

rum ab origine mundi temporum historiam: & attende quid maioribus illis nostris euenerit.

9. Nos enim velut hesterno demum die nati sumus, & instar umbræ nunc prætereuntibus nostræ vitæ diebus, in magna rerum ignoratione versamur.

10. Illi verò te profectò erudiant, & minimè muti futuri, vera & certa ex cordis penu deproment.

11. Num efferet se iuncus absque vligine, (&) crescet pratum sine aquis?

12. (Dum est) adhuc in virore suo non decerpitur, sed ante omnem herbam arefcit.

13. Sic sunt semina omnium obliuiscantium Deum, & spes impij perit.

14. Cuius excinditur spes, & domus araneæ (est) fiducia eius.

15. Inanitur domui suæ, sed (ea) non perstat: apprehendit eam, sed non consistit.

16. Cæterùm fateor quidem ad tempus vigere hypocritas, idque ex singulari Dei benignitate, sed iuncis similes & herbis pratensibus nunquam assurrecturis nisi iunci quidem vligine, istæ verò aquis alerentur.

17. Sicut autem plantæ istæ quandiu virent non decerpuntur, verùm crescere sinuntur, & tamen ante cæteras herbas vltro flaccescētes demeruntur: talis est progressus & exitus omnium Dei obliuorum, nec aliter hypocritarum spes omnis euanescit.

18. Hypocritarum, inquam, omnis expectatio præciditur, nec eorum fiducia firmior est araneæ tela.

19. Suis enim opibus domi partis innixi, inanissimas illas esse tandem experiuntur, & ut eunque illas fugientesprehendant, illæ præ infirmitate fulcire cadentem nequeunt.

20. (At) ille vires ex aduerso Solis, & super hortum eius prodeunt eius propagines.

21. Apud fontem radices eius implicantur, & structuram lapideam amplectitur.

22. Num absorbebitur è loco suo, qui abneget eum, (dicens) non vidi te?

23. En hoc erit gaudium via ipsius, etiam ex puluere alij germinabunt.

16. Ille verò contrà, nempe qui puritati & iustitiæ studet, Soli expositus, tantùm abest vt eius æstu torreatur, vt etiam eius calore vegetatus eò vsque vt toto vbi plantatus est non vliginoso, non inculto virore loco, sed horto amœnissimo & cultissimo, longè latèque propagetur. 17 Irrigatus enim diuinæ benignitatis perenni scaturigine, profundis & mutuo nexu radicibus actis, vndique circa fontis castellum firma materia, saxea videlicet extructum. ramis inter se perplexis diffunditur. 18. Neque metuendum est ne ~~xi euulsus~~, nusquam appareant eius vestigia, ipso quasi loco apertè negante sibi vnquam illum conspectum. 19. Et hic quidem est ita incedentis vita longè beatissima, qui hinc excedens hac etiam ratione beatus est, quòd ipsius quoque puluis sobolescit.

20. *Ecce, Deus non auersatur integrum, nec manu prehendit improbos.*

21. *Vsque adeò vt impleturus sit visu os tuum, & labia tua iubilo.*

22. *Oscres tui induentur pudore, & tabernaculum impiorum non (erit).*

20. Hæc autem est huius orationis summa: Deum nunquam eos abiicere qui integritati student: nunquam etiam improbis auxiliarem manum porrigere. 21. & 22. Nunc quis fueris ex te ipso statuito. Quòd si nostris monitis obsequutus, resipueris, non est quod animum despondeas. Nam è contrario futurum est vt eiulatus isti in effusam lætitiã commutentur, & in exultationem os istud tuum, hostibus omnibus tuis infamia notatis, atque adeò funditùs intereuntibus, soluatur.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS IX.

Eliphazus Iobi vitam vt sicca pietatis & integritatis plenam criminatus fuerat, & eum ad resipiscentiam tanta culpa conuenientem hortatus, argumento à natura Dei ducto qua ferre non possit vt cum homine verè pio & probò tam inclementer ageret, vt ipse querebatur, Biddader eadem insistens via longius ~~non~~ progressus, apertius etiam Iobum & ipsius liberos inceserat, repentinam eorum oppressionem velut illi exprobrans.

CAPVT IX.

1. Respondit autem Iobus, & dixit.
2. Profectò noui ita esse, quàm enim iustum se probabit homo (collatus) cum Deo?
3. Si velit contendere cum eo, non respondebit ei (homo) ad vnum (id est, ad rem vnã ex mille.)
4. Sapiens (enim ille est) corde, & validus robore, quis sese obdurauerit aduersus eum, & erit in pace?

1. & 2. Ad hæc verò Iobus his verbis respōdit, Audite amici, an iustè me vt impiũ & hypo critam criminemini. Assentior sanè vobis Dei sumnam perpetuã que iustitiã asserētibus, immo tibi Eliphaze cōcedo aliquid etiam amplius quàm ex te audierim, quum diceres hominem non posse iustiore esse Deo, sup. 4. 3. Dico enim ne iustum quidem posse quẽquam reperiri qui cum Deo conferatur. 3. Concedo etiam istud tibi Bildade, non posse quicquam à Deo iniustè, vel sua potentia abutente fieri, vsque ad eò vt hoc sine exceptione affirmare ausim, si quis forte sic insaniat vt cum eo velit de ipsius iudiciis vllis contendere, non sit ex mille obiectis vel ad vnicum acutissimus etiam vllus respōsurus. 4. Deus enim is demũ est cui nec infinita sapientia ad decernendum, nec potentia incomprehensibilis ad exequendum deest: nec impunè quisquam vel iustitiæ ipsius potentissimæ, vel potētiae ipsius iustissimæ pertinaciter obstiterit.

5. Transfert montes, & nescitur, quum subuertit eos in ira sua.
6. Facit vacillare terram è loco suo: & columna eius contremiscunt.
7. Loquitur Soli & non oritur, & stellas obsignat.
8. Extendit cælos solus, & ambulat super elationes maris.
9. Qui fecit Has, Chesil, & Chimah, & penetralia Austri.
10. Facit magna eò vsque vt non (sit eorum) inuestigatio, & mira, eò vsque vt non (sit eorum) numerus.
11. Ecce transibit iuxta me, nec videbo eum: & præteribit, nec animaduertam eum.

5. Quisnã enim eius vires impedierit, aut etiam assequi possit, qui montiũ moles immensas tanta vi transfert, vt ipsius furore subuersi nusquã agnosci vel cōspici possint?

6. Quo iubete terra loco suo emota, columnis ipsius nutantibus vacillat? 7. Idē Solē quidē condidit diurnæ lucis moderatorē, & stellas quæ noctis tenebras illustrēt. Sed ipso edicente Sol non magis splendet quàm si ortus non esset: & stellas quasi obseratas retinet quominus splendeant. 8. Coniunctam autem cum hac inscrutabili potentia nihilò minorem eius sapientiam prædicat cœlestis illa tam ampla testudo vndiquaque ab hoc vno tornata & expansa. Idem maris elati fluctus, quasi per illos medios inambulans, regit. 9. Totus autem æther à Septentrione nostris oculis conspicuo, vsque ad imum & nobis occultissimum Austrum, tot micantibus faculis quatuor anni tempestates quasi gubernantibus coruscans, quantā oculis penè nostris subiicit illius ipsarum conditoris ac dispositoris sapientiam? 10. Verè igitur hic ille est tantarum tamque admirabilium rerum opifex ac moderator, vt illa neque peruestigari, neque numerari queant: 11. Quem etiam mihi proximum, & se se mihi offerentem, nec oculis conspiciere possum, nec mente comprehendere.

12. *Ecce, rapuerit, quis faciet vt (id) restituat: quis dicet ei, quid facis?*

13. *Deus non reuocabit iram suam: sub eo deprimentur adiutores robusti.*

12. Itaque vt ad mea tandem propiùs accedam, quum sit ipse potentiſſimus & simul iustiſſimus omnium moderator, quoties ipsi visum est, vt mihi nunc euenit, quæpiam vel bonis, vel ipsa vita repente spoliare, quis illum vt raptorem ad restitutionem coget? immo quis illum iure in disquisitionem vocarit? Voluntas enim eius est ipsius iustitiæ norma. 13. Quòd si quis potentia sua fretus, quales interdum superbi nonnulli inueniuntur, velit aut ipse aduersus illum agere, aut iis quibus ipse irascatur patrocinari, tantò magis accensa in eos ira non priùs deflueret quàm illos penitus contusos disperdiderit.

14. *Quanto minus ei responsabo, & seligam verba mea cum ipso? (id est, meditata oratione cum ipso disceptabo?)*

15. *Qui, etiam si iustus fuero, non responsabo, Imò iudicem meum deprecabor.*

16. Si prouocarem, & responderit mihi, non credam eum exaudiuisse vocem meam.

17. Vt qui turbine contriuerit me, & multiplicauerit mea vulnera largiter.

18. Nec concedat mihi vt attraham spiritum meum, quin potius saturat me amaritudinibus.

19. Si ad vires (recurrero) robustus ecce (est) & si ad ius, quis faciet vt eum conueniam?

20. Si iustificauero me, os meum condemnabit me: perfectus, ego: peruertet me (id est improbum esse me conuincet.)

21. Perfectus ego? non nouerim animam meam: & improbabo vitam meam.

14. Quantò minus ego omnium hominum abiectissimus, ipsius voluntati non acquiescens, oblocutus illi fuerim, vel ad disceptandum cum ipso me ipsum compararim? 15. Id quidem certè facere, ne si quidem ab omni labe immunis essem, mihi in mentem venerit, sed ab ipso potius iudice ^{meo} ~~meam~~ veniam petierim. 16. Quòd si nihilominus hoc ausim ab ipso postulare, & hoc ipse mihi concesserit, vt apud ipsum causam meam disceptem, non est tamen credibile futurum vt secundum me iudicaret, iniuriam videlicet mihi à se factam. 17. & 18. Nec enim est mutabilis. Ipse me verò non afflixit duntaxat, sed contriuit, non vt simpliciter iratus, sed cœlitus fulmē iaculatus: nec vno & altero vulnere me sauciavit, sed plagas plagis adiecit, idque veluti in me vulnerando iræ suæ obsecundans, vsque adeò vt ne respirandi quidem spatium mihi concedat, sed amarore fit totus quantumscunque oppletus, vt de iis mihi in hac vita restituendis, quæ sperare me iussistis, nihil sit mihi sperandum.

19. Num autem vim vi opponerem, quam ipse vnus sit verè potens? sin verò, iure agere cum ipso instituerò, quis illum mihi in ius vocabit? 20. Et vt ille se in iudicio sistat, si me inculpatum dixerò, illud ipsum me coarguet, quòd hoc apud ipsum ausus fuerim profari: si me, inquam, perfectum dixerò, ille me hoc ipso improbum esse cōuincet. 21. Si me, inquā, perfectū esse fomniauerò, non nouerim certè me ipsum, & ipso meā vitā ad amissim

missim recti expendete, cogar ipse me apud eum detestari.

22. *Vnum istud ipsum est, propterea dico, Integrum & sceleratum ipse consumit.*

23. *Si flagellum (arripit) occiderit subito: ad explorationem innocentium subsannat.*

24. *Terra traditur in manum scelerati: faciem indicum eius regit: sin minus, ubinam est, & quis est?*

22. Omnia autem ista ad id vnum tendunt, quod dictum volo, Deum videlicet, illa sua potentia iuste quidem semper uti, at non sicut imaginamini. Vultis enim ita ferre ipsius iustitiam, ut in hac vita bonos vel semper beat, vel aberrantes & resipiscentes sic castiget ad tempus ut illos non patiat in iis quas infligit miseriis ad mortem usque permanere: malos autem, utpote sibi exosos, aut statim succidat, aut quod patientius ad tempus eos tolerauit, eò terribilius illos in hac vita vlciscatur. At ego contra contendendo, si huius vitæ curriculum spectemus, neque ex comodis neque ex incommodis ipsius debere vel de ipsius iustitia, vel de eorum qui viuunt meritis constitui. Cōmunes enim esse bonis & malis calamitates quibus vnus & idem Deus & hos & illos in hac vita absument. 23. Neque procul abeundum est ut hoc probetur. Nam si ita esset, simulatque flagellum arripit, sceleratos mox ad interuentionem perderet, innocentes verò mox contentus esset moderatè castigasse. At è contrariò integræ vitæ studiosos non paucos eò usque affligi videmus, ut si duntaxat huius vitæ usum spectes, ex illorum miseriis voluptatem capere videri possit: nempe si quis vestra sententiæ assentiatur. 24. Sic autem afflictis probis, an non ex aduerso videmus sceleratos non tantum viuere, sed etiam regnare, & impunè ius omne peruertere? quæ si Deo dicamus incio vel inuito geri, illum certè ex ipso mundo expulerimus: & quem tandem faciemus mundi creatorem & gubernatorem?

25. *Dies autem mei leniores fuerunt cursore, fugerunt, nec viderunt bonum.*

26. *Præterierunt cum nauibus velocibus, (&) sicut aquila quæ volat ad escam.*

Contrà verò quàm sint fluxæ res integritati studen-

rium secundæ, meum hoc exemplum declarat. Vita enim illa mea tot beneficiis cumulata, tã subito diffluit, vt nullus cursor eam celeritatem possit æquare, & illa omnia penè priùs mihi sint prærepta quàm ea senserim: nulla denique naus celerius currat: aquila nulla impetu velociore ad capiendam prædam feratur.

27. *Quum meum dicere fuit* (id est, quum apud me siostatu) *obliuiscar querimoniam meam, ornittam iram meam, & (memet) confirmabo.*

28. *Territus omnibus cruciatibus meis: noui quòd non mundabis me.*

At quàm illæ res meæ prosperæ celeriter euauerunt, tam è contrario tenaciter inhærent mihi cruciatus quibus sum transfixus. Quum enim cõstanti animo statuissem à querimoniis mihi temperare, &, hac omni indignantis animi ægritudine abiecta, me ipsum colligere, tunc me demũ omne cruciatuũ acerrimorum agmẽ perterrituit, vt aduersus istud quod amici inculcastis, probos videlicet etiam castigatos nũquam succidi, hoc pro certissimo statuã, ô Deus, nunquã esse me ab istis quibus totus scateo fœditissimis vlceribus ac vermib⁹ repurgãdum.

29. *(Si) sceleratus ego, cur frustra laborarem?*

30. *Si abluero me aquis nivalibus, & mundauero puritate uolvas meas.*

31. *Tunc in foueam immerges me, & abominabuntur me vestes meæ.*

32. *Ceritè (ipse) non (est) homo sicut ego, vt ei respondeam, & ueniamus simul in iudicium.*

33. *Non est inter nos qui redarguat, (&) imponat manum super nos ambos.*

29. Quòd si excipiatis in eo me falli, quòd hæc mihi licet integro euenisse censeam: nempe fuerim qualè esse me dicitis, nimirum sceleratus hypocrita. Hoc autem si verum est, quorsum ego frustra de obtinenda apud Deũ gratia laborarẽ? 30. & 31. Sed quorsum hic attinet de mea vel integritate vel improbitate pluribus disputare? Nam etiam si niue essem ablutus, & ipsam puritatem mihi mundando inter manus versarem, apud ipsum apparens: tamen vt quod de me constituit exequeretur,

tur, in sepulchrum nihilominus me deiceret, vestibus ipsis sepulchralibus ad meam fœditatem cohortescentibus. 32. Absit igitur à me vt cum ipso de eo contendam quod ille iam se facturum decreuit. Nã quũ ego quidem sim vir, ipse verò Deus sit, quid possim ei respondere. 33. Et quĩnam inter ipsum & me iuridica disceptatio institui possit? Nullus enim est qui vel illum vel me litigantem arguat, & qui suam auctoritatẽ inter nos duos interponat.

34. *Amoueat à me virgam suam, & terror eius ne me terrefaciat.*

35. *Loquar, nec eum reformidabo: quia non sic sum apud me.*

34. Sed age, hoc vnum ab ipso possim impetrare, vt in ducias aliquas ab istis cruciatibus mihi concedat, neque immẽsã illius suã potentia maiestate me pergat perterrefacere. 35. Tunc enim ausim receptis viribus, aduersum vestrã criminationem, apud ipsum met agere. Nec enim eum esse me testatur mea mihi conscientia, qualem estis me criminati.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS X.

Iobus quasi die suis amicis apud Dei tribunal dicta, primũ testatur verã se quod faceret inuĩ ñ facere, falsa nimĩ illorũ accusatione coactum, causam suam agere incipit. Et est istud semper in his querimoniis obseruandum, non esse propositum Iobũ se vt a vniũ partũ apud Dei tribunal sistere: (contrariũ enim & antea non sen. el. & toto capite superiore, ac deinceps etiam agnosci) se ã duntaxat aduersariorum criminationem auertere, ipsum pietatis in Deum simulata, ac etiam aliorum in homines admissorum scelerum accusantium, quibus extraordinarias istas pœnas sibi accersuisset. Iustam ergo causam tuctur: quãuis tum dolorũ acerbitas, tum huius calumnia indignitas nonnullas ab ipso voces humana infirmitatis testes extorqueat, quas tamen subinde emollit. Hoc igitur posito quod & extremo capitis superioris versiculo, & max vers. 7 testatur, sese videlicet verẽ pro viribus Deum ex animo fuisse reueritum, vt tandem cogitur cap. 29. plenissimẽ exponere, & ab omni in alios iniuria fuisse remotissimum: sed alio scrutatur apud se vers. 2, 3, 4, 5, 6. quĩnam igitur fieri possit, vt Deus cum ipso durius etiam & inclementius agat quã cum sceleratissimis aliis: & nihil inueniens quo modum hunc expediat (quod & prophetis accidit, vt Psal. 73. Ierem. Abacuc. 2) stẽclere

Deum ad commiserationem variis argumentis fudet, de hac quidam vita desperans, & interdum extra limites excurrens, sed ita ut a Deo semper pendere se profiteatur.

CAPVT X.

Verf. 1. Fastidit anima mea vitam meam: relinquam super me eloquium meum: loquar in amaritudine anima mea.

Animam meam tædet huius tam acerbæ vitæ: sinam arbitrio suo ferri querimonias meas super istis mihi impositis calamitatibus: effundam quæ mihi distant amarissimi cruciatus.

2. Dicam Deo, ne me condemnato: fac ut norim qua de re litiges mecum.

Vtar autem hoc apud Deum sermone. Ne de me, quæ so, vt fonte sententiam fertis priusquam faxis vt intelligam qua de re me in iudicium vocaris.

3. Num bonum (est) tibi, quod opprimis: (id est oppressionem vt) (&) quod auerferis (id est, auersari) opus manuum tuarum: & super consilio sceleratorum splendere?

Et ne cui mirum videatur istud à me postulari, res ipsa huc me adigit. Absit enim à me vt tibi existimem placere posse violentam cuiusquam oppressionem, vel te delectari tui ipsius operis destructione. Nam hoc demum consilium capere & ita factitare scelerati iudices consueuerunt, quos exemplo tuo quasi splendore quodam cœlitus apparente confirmare tu iustissimus iudex non possis.

4. Num oculi tibi sunt carnei, num sicut homo videt, vides? Num verò tibi existimauerim non aliter perspectas esse res quàm nobis mortalibus, quorum oculi carnei in exterioribus ipsis intuendis tam sæpè nos fallunt: ideò que fortassis vel non esse me tibi perspectum, vel te affectibus, non autem certo iudicio, duci?

5. Num sicut dies hominis, sunt dies tui? & num anni tui (sunt) sicut dies hominis.

6. Vt inquiras in iniquitatem meam, & de peccato meo queras.
Num denique vitam hominum viuis in dierum & annorum spatia distributam, vt ad intelligendum an, vt isti volunt, sceleratè & flagitiosè vixerim, aliquo temporis inter-

interuallo indigeas, & tormentis subiici me fuerit opus?

7. *In notitia tua est me fontem (id est scelerum illorū reū) non esse, & (tamen) quis me à manu tua liberet?*

Quid igitur hic statuerim miser? Nam illa quidem certè in te non cadunt. Tu verò nosti me à scelerata & flagitiosa vita, cuius isti mereum faciunt, prorsus immunem esse: & tamen ita seuerè & duriter me tractas vt ex manibus tuis euadendi nulla mihi ratio supersit.

8. *Manus tua elaborarunt me, & construxerunt me simul circumquaque, & absorbes me?*

Ah, mi Deus, tu is es qui me tāra quasi sollicitudine tuis ipsius manibus efformasti, & totum quantumcunque sum concinnasti: tēne verò quod ipse feceris tanto cum impetu abolere?

9. *Memento, quaeso, quòd me tanquam lutum finxeris, & in puluerem reduces.*

Memineris, quaeso, quòd ex limo tu ipse me, figuli more, effinxisti, & in puluerem sis reducturus, vt in me destruendo tam fragili vasculo, & sua sponte in puluerem simulatque iusseris reuersuro, minimè te oportuerit vires tuas experiri.

10. *An non tanquam lac colliquasti me, & tanquam caseum coagulasti?*

11. *Cute & carne vestinisti me, & ossibus ac nervis contexitisti me?*

12. *Vitam & beneficentiam fecisti mecum (id est, vitam mihi tribuisti cum benignitate tua coniunctam) & inspectio tua custodiuit me.*

13. *Et ista abscondisti in corde tuo: nam scio quòd hoc (fuit) apud te.*

10. & 11. Tu profectò is es, qui me quum primùm conciperer in matris utero, quasi lac percolatum, & postea instar casei coagulatum, cute & carne induisti, ac demùm nervis vndique compegisti. 12. Vitam præterea meam mirificis beneficiis ornasti, & assidua de me cura spiritum hunc meum es dignatus. 13. Vnde igitur ista in contrarium commutatio? & quānam mihi tā esse benignus, & simul ista quæ nunc experior, latere in corde tuo potuerunt? Nec enim ista, mihi sat scio, nisi te sic volente &

decernente euenerunt.

14. *Si peccavi, & obseruasti me, & ab iniquitate mea non emundasti me.*

15. *Si sum sceleratus, uae mihi: si uerò sum iustus, non attollam caput meum. saturatus ignominia, & uidens afflictionem meam.*

14. Deliqui, fateor, non semel, & tu uicissim me peccantem notare solitus es, neque passus es ut id impunè ferrem.

15. Quòd si sceleratè me gessi, ut isti criminantur, (tu uerò, sicut modò dixi, optimus es eius rei testis) non habeo certè de quo conquerar: sin uerò pretati & iustitiæ pro uiribus feridè studui, nihilò propterea sum altius euectus, immo summa coopertus ignominia, & in hanc extremam quam experior calamitatem reductus.

16. *Nam effertur, (id est, crescit illa) & ut leo uenaris me, & redis, (id est plagas ingeminas) & mirificaris (id est, mirificum te præbes) aduersum me.*

17. *Renouas testes tuos coram me. & multiplicas iram tuam mecum: permutationes (id est miserix aliæ aliis succedentes) & exercitus sunt apud me.*

16. Augescit enim illa magis ac magis: ut planè tanquã immanis quispiã prædo uenari me uidearis, assiduè me persequens, quasi institueris quantæ sint tuæ vires in me opprimendo demonstrare. 17. Vix enim vnã plagam excepi, quum aliam imponis, quasi totidem certè tuæ quam in me exerces seueritatis productos testes: miserix denique me agminatim, aliæ aliis succedentes, inuadunt.

18. *Cur igitur ex utero eduxisti me? (utinam) interissem neque oculus me uidisset.*

19. *Fuissem tanquam non extitissem: ab utero ad sepulchrum fuissem elatus.*

18. Mene igitur idcirco à te fuisse ex utero matris e ductum, ut sic interirem? eheu cur non potiùs tibi uisum fuit ut in nullius conspectum uenirem. 19. Utinam inquam, perinde natus essem, ac si nunquam extitissem, ab utero uidelicet ad sepulchrum elatus.

20. *Nonne paucum (quiddam) sunt dies mei? desisse igitur à me &aborabor paululum.*

21. Priusquàm abeam, & non reuertari: in terram tenebrarum, & umbra mortis.

22. Terram obscuritatis, velut caliginis umbra mortis, & non ordinum: (id est, horridam & vbi nullus est rerum ordo) & vbi (quod) splendet est caligo.

20. Denique quum perexiguū sit vitæ quod mihi superest spatium, quaeso, missum me facito, vt respirare vel aliquantulum mihi liceat, 21. antequàm ex hac vita nunquam huc rediturus, terram illā subeam non noctis sed mortis tenebris horridam: 22. terram, inquam, tã obscuram, quàm est ipsas obscuritas: vbi, cūcta obtinente mortis umbra, non diei & noctis, non tempestatum anni, non ortus & occasus vllū est discriminē: vbi deniq; splendente in reliquo mundo Sole, mera est caligo.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XI.

TSophares tertius ex amicis illis Iobi, sicut ultimus est loquutus, ita magis est in eo reprehendendus quàm ipsius socij, quòd quum ex Iobi responsis intelligere debuerit immeritò ipsum accusari, è contrario ab acerrima infestatione exorsus vers. 2. & 3. sophistam agit manifestè, qua Iobus & antea cap. 6. 10. & 10. 7. pro sua innocentia dixerat perinde interpretans, ac si sese Iobus ἀκαμάτητον esse tueretur: quum ille tamen contra non semel testatus esset ac professus se peccatorē esse, atque ad eò etiã si à peccato esset immunis, nō posse tamē se penitus purum ac mundū coram Deo censeri. Qua de re igitur, dices, querebatur Iobus? nempe quòd coniectura ex ipsius tantis calamitatibus facta, illum falsissimè vt impium hypocritam, & sceleratum hominem criminarentur. Quæcunque ergo Tso phares à 4. versiculo ad 13. de immensi & imperuestigabili Dei sapientia commemorat, verè quidem & magnificè dicta fuerunt: sed minimè omnium ad eo arguendum Iobum accommodatè: quauis in eo quidem modum non tenuisset Iobus, ac proinde reprehensionem mereretur, quòd audaciùs quàm deceret cum Deo ipso disceptasset. petens sibi calamitatis huius tam extraordinaria causam patesceri. Et quidem illud inter cetera Tso pharis intemperiam redarguit, quòd ausus est affirmare, futurum vt, si Deus ipse, sicuti Iobus peccatus fuerat, ipsum presens alloqueretur, eum vt duplo grauiora commertum damnaret. Nam è contrario Deus ipse Iobo apparens, ipsum absoluit, & amicis eius, non nisi pro eis deprecante Iobo, pepercit. Quum autem ex istis Iobo minimè conuenientibus non aliud concludat Tso phares à 13. vers. ad finem vsque capituli, quàm quòd dixerat Eliphaz & Bildadus, nimirum hoc vnum superesse Iobo remedium, si talem sese agnosceret ac serio detestans, qualem

illum esse arguebant, veniam à Deo peteret, consequitur non potuisse Iobū istud consilium amplecti, quin contra conscientiam mentiretur.

CAPVT XI.

1. Respondens autem Tsophares Naamathites, dixit.
2. An abundās verbis non exaudietur, (id est, an multi loquus responsum non feret?) & num vir labiorum, (id est garrulus) absoluetur? (id est, causam euicerit?)
3. (Num) commenta tua silere facient: & subsannaueris, & non erit qui faciat vt erubescas?
 1. & 2. Quid ergo? locutule io non respondebitur: garrulitate quisquā hoc consequetur vt iustus sit habendus?
 3. An ora nobis ista tua cōmenta obturabunt? & Deum ac nos ludificatus, non inuenies qui te ad ruborem adigat?
 4. Dixisti enim, purum (fuit) meum Esse: & mundus sum in oculistuis.
 5. Et verò quis det vt Deus loquatur, & aperiat labiatecum?
 6. Et vt declares tibi occulta sapientiæ? Nam duplicia (essent) ad id quod est: (id est ista de quibus conquereris essent duplò grauiora iis quæ experiris) & scito quòd poscit te Deus ex iniquitate tua, (id est quòd exigit à te Deus non quidquid debes, sed particulam tantum eius pœnæ quam scelera tua merentur.
 4. Audiuius enim quum Deum ipsum compellans diceres, quòd te purum in omni vitæ tuæ ratione præstiteris; & illum appellares oculatum integritatis tuæ restem.
 5. & 6. Et verò, si fieri posset vt, quemadmodum ausus es ab ipso postulare, tecum ipsemet loqueretur, & illa sapientiæ tuæ arcana tibi tam temerè illa requirenti patefaceret, duplo certè inferior esset tuus iste status quàm nunc sit. Hoc enim cōstituere debes, Deum non omnes debitas sceleribus suis pœnas, sed earum tantum particulam à te exigere.
 7. Num inuestigationem Dei inuenies? num vsque ad perfectionem omnipotentis peruenies?
 8. Altitudines cæli (sunt illa) quid facies? profundior est inferno (id est, infimis subterraneis locis) quàm (ea) cognoueris?
 9. Longior est terrā mensura ipsius, & latior mari.

10. *Sive excindat, sive concludat, sive colligat, quis obsistet ei?*
11. *Certe intuetur homines perfidos, intuetur scelera, & non considerabit (ea)?*
17. *Quid amplius autem à Deo requiris, quum hæc aperta & manifesta satis superque te coarguant? Nam si Deus ipse rationem tibi reddere suorum consiliorum sustineret, num tu posses illam Dei sapientiam mente comprehendere, & vlla iudicij acrimonia pertingere ad illam Omnipotentis Dei absolutissimã perfectionem?*
8. *Est enim ille altissimis cælis altior. Quinam igitur huc peruenies homuncio in terris repens? profundius latent ipsius consilia quàm quæ sunt in imis subterraneis locis defossa: quinã illa scrutando nosse possis?* 9. & 10. *Lõgius profert sese hæc ipsius sapiëntia quàm orbis terrarũ fines: & latius protenditur quàm Oceanus ipse. Quis autem quoquomodo res istas omnes statuenti vel euerrenti obstiterit? Et quum inficiari nequeas patère ipsius oculis hominum perfidiam, omniãque scelera, an, obsecro, quæ videt non animaduertet?*
12. *Sed homo vacuus (idest amens) redditur etiam cordatus, quoniam anis ut pullus onagri homo nascatur.*
13. *Si disponas cor tuum, & expanderis ad eum volas tuas,*
14. *Si qua defraudatio est in manu tua, & amoueris eam à te, neque finas residere in tabernaculis tuis iniquitatem.*
15. *Tunc certè attolles vultum tuum à macula, eris que stabilis, neque metues.*
16. *Tu certè obliuisceris ærumne, (&) tanquam aquarum quæ præterierunt recordaberis illius.*
17. *Et tempus surget præ meridie, (idest ipso clarissimo die limpidius): splendesces, eris sicut ipsum Mane.*
18. *Et securus eris, quia spes erit, & fodies, (idest, domiciliũ tibi extrues) & securè dormies.*
19. *Et accubabis, neque terreberis: & deprecabuntur multi faciem tuam.*
20. *Oculi verò sceleratorum deficient, & effugium peribit ab illis, & spes eorum erit exhalatio anime.*
12. *Sic autem homines antea vecordes suis castigationibus eruditi sapere incipiunt, & qui tam nati sunt natura feri quàm onagri pullus, cicurantur. Quod igitur*

tur aliud tibi remedium superest quàm vt deposita pernicacia, & composito ad pœnitentiam animo, supplex fias Deo? 13. Quod siquid penes te habes malis artibus quæsitum, illud abiicias, neque domi residere per vim partum quidquam patiaris. 14. Tum enim, ne dubita, erecto vultu, & ab omni squalore, qui sic illum deformauit immuni, securus & omnis metus expers euades: 15. Pto certo, inquam, istarum ærumnarum memoria mox euanesceat, nec earum magis quàm aquarum subito dilapsarum memineris. 17. Dispellet tenebras istas exorienti tibi serenitas ipso meridie clarior, & instar ipsius auroræ splendebis. 18. Denique certa spes illi desperationi tuæ succedet, & sedes fixas & quietas constitues, 19. vbi absque vilo terrore, immò cunctis tibi honorè exhibentibus, conquiescas. 20. Contra verò illa sceleratorum oculis omnia deuorantium auiditas euanesceat, & eorum expectationem mors superueniens frustrabitur.

SUMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XII.

Iobus Topharis tam arrogante præfatione, & aliorum in se reprehendendo intemperie, ter iam prouocatus, grauius & ipse agere cum illis incipit, partim ostendens vers. 2. extremo nihil illos de admirabili Dei sapientia protulisse quod non sit quibusuis notissimum, vt sibi propterea quidquam eximium arrogare minime debeant cum aliorum contemptu: partim demonstrans, primum & sui ipsius præfatione exemplo vers. 4. & communi experientia vers. 5. & 6. falsissimum esse quod toties inculcatur, tum de proborum tranquillo, tum de improborum calamitoso in hac vita statu: quasi inde faciendum esset de Dei in quempiam amore & odio, & de cursusque vel proba vel scelerata anteacta vita iudicium. Postea memor sese ab Eliphazo 4. v. 7. & à Bildado 8. 8. admonitum vt à sensibus disceret de Dei consiliis sentire, testatur eadem sese ab illis de inenarrabili Dei potentia & sapientia audiuisse, que ipse quoque bestia doceant. vers. 7, 8, 9, 10. sed opus esse iudicio ad illa discernenda & rectè estimanda: quo prædictos, quidem senes esse in primis esset probabile, at non semper neque necessario verum, vers. 11. & 12. Deinceps autè ad finem vsque huius capituli, & decimi tertii, capituli vers. 13. à quo potius caput illud exordiri oportuit, docet Iobus pendere res omnes, & earum statum à Deo: neq; Deum à rebus à se conditis prout ipse affectus sunt, consilia sua mutuari, sed e contrario, cuncta in scrutabili nobis vicissitudine diuinitus gubernari.

CAPVT XII.

1. Respondens autem Iobus dixit.

2. Scilicet estis vos populus : & vobiscum morietur sapientia.

3. Atqui mihi cor est vt vobis, nec cado ego à vobis, (id est, neque vobis cessero.)

1. & 2. Scilicet, si vobis creditur, non estis vnus & alter, sed totius alicuius populi personam sustinetis : & omnis sapientia penes vos est recõdita, vt vobis intereuntibus, illa quoq; sit interitura. 3. Atqui sum & ego, aliqua intelligentia præditus, atque adeo nihilò me vobis inferiore ducò.

4. Sum vt (qui est) ludibrio sodali suo Deum inuocans ipse respondentem: ludibrio (inquam, est) iustus & integer.

5. Qui paratus est ad vacillationes pedis, est vilis tada cogitationi (hominis) pacati.

6. Pacata sunt autem tabernacula predorum, & securitates (sunt) irritantibus Deum, (&) cui facit Deus venire (optata) in manum eius (id est, cui Deus largitur optata.)

3. Immo cui non sunt perspecta quæ vos, vt non cuius obuia, iactatis cum aliorum contemptu?

4. Quàm autem sit falsum quod inculcatis de proba vel scelerata vita statuendum esse ex præsentè statu, doceo ipse insigni exemplo : vnus videlicet ex iis qui & Deum inrepentes respondentem à sodalibus suis *indignos dicit* despiciuntur : & certè in genere verum est iustæ & inculparæ vitæ homines haberi ludibrio consueuisse.

5. Sic cuius status nutat non pluris est quàm vilis & ambustus titio apud eum qui alta pace fruitor. 6. Prædones interim & Deum sceleribus pro suis, ^{pro} vocantes, habitant in tuto : &, Deo ipsis in manus tradente quid quid optant, magna fruuntur securitate.

7. Ceterum interroga quæso bestias, & (vnaquæque) docebit te. & aues. & vnaquæque (ibi ista) indicabunt.

8. Aut alloquere terram, & docebit te : & (ista) narrabunt tibi pisces maris.

9. *Quis nescit in his omnibus, quod manus Domini fecerit istud?*

10. *In cuius manu est anima omnis uiuentis, & spiritus omnis carnis uiri?*

7. Et, quæso, quid ex uobis tantam sapientiam præferentibus audiui, cuius discendi causa necesse fuerit me à uobis ad maiorum illorum nostrorum sapientissimorum scholam relegari: Nulla enim est bestia, quæ abs te compellata, si loqui posset, non te istud docuerit: auis nulla, quæ hoc tibi non exposuerit. 8. Immo ipsa terra tibi istud ostenderit, ipsi pisces tibi narrarint. 9. Deum uidelicet esse omnium & singularum rerum istarum conditorem, 10. & tum omnis rei uiuentis animam, tum hominum spiritum esse in ipsius manu ac potestate positam.

11. *Nonne auris sermones probat, & palatum sibi gustat cibum?*

12. *In senibus est sapientia, & in longitudine annorum intelligentia.*

11. Et hæc quidem omnibus patent, sed ut loquentem audire nihil iuuat, nisi quæ dicuntur auris probet, neque cibus ingestus sapit, nisi palati beneficio gustetur: sic uos oportuit de Dei factis non ita temerè statuere, neque meos sermones statim despiciere, sed sapienter & intelligenter considerare & expendere. 12. Vos præsertim, inquam, senes, quos rectè dixistis decere sapientes esse, & quò diutius vixerint eò maiore præditos esse plurimarum rerum notitia.

13. *Apud eum est sapientia & potentia: eius est consilium & intelligentia.*

Testantur autem Dei opera quandam ipsius esse propriam & supra omnem mentis captum positam sapientiam in discernendo, vim ac potentiam in agendo, prudentiam denique & intelligentiam in rebus omnibus administrandis.

14. *En destruet & non extructur: includet uirum, nec aperietur ei.*

Eadem est eius vis inexpugnabilis in ijs quum ipsi libet destruendis quæ fecit, quæ in faciendis fuit: & claustra quibus quempiam concluderit, reserauerit nemo.

15. *Ecce cohibebit aquas, & exarescent: emittit eas & subuertunt*

tant terram.

Aquæ imperio ipsius cohibitæ ne fluant, exarescunt, eodem illas fluere iubente, terram inundationibus disperdunt.

16. *Penes illum est robur & sustentia: eius est errans, & errare faciens.*

Omnium rerum vis & robur, quo fit ut sint, & esse perseverent id quod sunt, ab illo est: & tunc eadē à suo illo statu aberrantes, tum illa per quæ aberrant, ab ipsius nutu pendent.

17. *Abducit consultos in mentis alienationem: & rectores infatuat.*

18. *Vinculum regum solvit, & alligat cingulum lumbis eorū.*

19. *Abducit proceres in prædam, & potentes euertit.*

20. *Auferit labium discendi peritis, & sensum senum tollit.*

21. *Effundit contemptū super nobiles, & zonā robustorū laxat.*

22. *Retegit è tenebris profunda, & umbram mortis (id est res abditissimas) educit in lucem.*

17. Hinc regnorum euersiones non temerè, sed Deo sic disponente. Is enim est qui sapientiæ donum iis adimit quorum consilio regebantur, & gubernatores ad fatuitatem adigit. 18. Sed & ipsorum Regum vincula quibus populos constrictos tenebant dissoluit, & eos aliis dedit vincendos. 19. Idem proceres suis ornamentis spoliatos tradit in prædam, & auctoritatē præditos prosternit. 20. Oratoribus autem omnem dicendi vim eripit, & senibus sensum adimit. 21. Reliquos etiā meritis suis insignes adducit in contemptum, omne denique regnorum & publicorum aliorum statuum robur quo accingebantur, dissoluit. 22. Quæ illi putabant arcana, & in profundissimis tenebris delitescencia, ipse retegat, & in alta quasi mortis ipsius caligine recondita, cunctis palam spectanda præbet.

23. *Multiplicat gentes, & abolet eas: expandit gentes & contrahit eas.*

24. *Adimit cor capitum populi terræ, & vagari facit eos in solitudine inuia.*

25. *Palpant tenebras: & non lux (est eis) & aberrare facit eos ut ebrios.*

23. Idem rerum publicarum & gentium ipsarum est exitus, quas prout ipsi visum est, auget vel abolet, propagat vel ad paucitatem redigit. 24. Capita enim earum modo amputat, id est suis moderatoribus illos priuat, modò ciues profugos in vastas & prorsus auias solitudines pellit. 25. Denique facit vt omnis consilijinopes in densissimis tenebris versentur, & vt tanquam ebrij vacillantes, nusquam inueniant vbi pedem figant.

S V M M A E T D I S P O S I T I O

C A P I T I S X I I I .

IObum reprehenderat confidentissimè Tophares supra II. 5. eo nomine, quòd quasi aduersus ipsum Deum acturus, ad illum pronocasset. Respondet Iobus se non arrogantia, sed optima sua causa certa conscientia fretum, non modo non desipere quòd optaret à Deo, (& quòd eadem illi concessum fuit prater omnem aduersariorum opinionem, vt cap. 38. audiemus) sed etiam id auidè arripere, non quòd ipsi in mentem venerit aduersus Deum super ipsius iustissimam semper sapientiam contendere, aut sese vt auidè etiam apud eius tribunal sistere, sed quòd in eorum suam aduersus illorù criminationes innocentiam studeat defendere, atque ad eum ipsius Dei iustitiam còtra ipsos apud Deum ueri. Nec enim posse valere illorù de Deo sententiam, quàm ei tribueretur, quòd minime omnium ipsi conueniat, nedum vt ipsum inquam impium & iniustum aliquid de Deo sententiè merito criminentur. Et hoc quidem agi Iobus à vers. 1. inuenit ad 13. si mentem. Inde paulatim ad rem accedens, vers. 14, 15, 16. negat se de sua apud Deum salute unquam desperasse, quauis de hac vita sibi restitutione spem omnem amiserit: quòd sic à Deo decretum esse ex presenti sui corporis statu concludat, non quòd Deum inficietur facere istud si uellet, posse, quòd etiam docuerat supra 12. 10. Demceps autem usus breuissima præfatione, vers. 17. & restat, vers. 18. se hac adigi aduersariorum suorù iniustissima criminatione, euocatis illis ad Dei tribunal: deprecatus denique Dei terribilem illam potentiam & maiestatem vers. 20. & 21. insummet statuit iudicem, an uerum sit quòd contendebant aduersarij, sese uidelicet propter hypocrisim & scelera sic ab ipso duriter tractari: ac tandem ad suam miseria tristissimam deplorationem redit.

CAPVT XIII.

1. *Ecce omnia (hæc) uidit oculus meus, audiuit auris mea, & intellexit illa.*

2. *Iuxta scientiam uestram, scio & ego: nec (in iis) cedo uobis.*

1. *Nihil autem hîc ego recenseo, quòd partim huic meo*

meis oculis non viderim, partim his autibus acceptum accuratè non cognouerim. 2. Et vt illa vobis, sic mihi quoque tam sunt perspecta, vt in hac notitia nihilo sim vobis inferior.

3. Enimvero ego apud Omnipotentem loquar, & disceptare apud Deum velim.

4. Nam cerè vos estis concinnatores falsitatis: medici, inquam, nihili vos omnes.

5. Utinam igitur tacendo taceretis: nam (id) esset vobis pro Sapientia, (id est, sapientiæ species.)

6. Audite, quæso, redargutionem meam, & contentiones labiorum meorum attendite.

7. Optaui, Tophares, vt liceret mihi Deum ipsum coràm compellare, quod si mihi contingeret, dixisti fore vt duplò augeretur mea ista calamitas. Ego verò, ne nescias, paratus sum illum compellare, nec quidquam magis optarim quàm non ipsius quidem accusandi, quod mihi nunquam in mentem venit, sed criminationis vestræ refellendæ gratia, causam meam apud eius tribunal agere. 4. Aio enim quæ in me cõfertis, mera esse mēdacia, quanto potestis artificio fucata & cōcinnata, nec mihi nus quidquā hac vestra meis vloceribus adhibita medicina efficere posse, quàm id cuius causa videri vultis ad me aduenisse. 5. Utinā igitur in illo vestro septiduoano silētio potius perseuerassetis, quàm in hæc verba erupissetis. Sic enim videri potuissetis sapere. 6. Quādoquidem autem vestras accusationes audiui: audite me, quæso, vicissim illas refellentem, & quas proferam rationes attentè auscultate.

7. Vos-ne pro Deo loqui iniustitiam, & pro eo loqui dolum?

8. Vos-ne personam eius accipere? vos-ne pro Deo litigare?

9. Num vobis bonum fuerit, vt scrutetur vos? nū sicut illudicitur homini, deludetis eum?

10. (Immo) argueret vos si clam personam ipsius acceperitis.

11. Annon sublimitas eius terrobit vos, & timor eius cades super vos?

12. Commemorationes vestra (sunt) sermones cineris: eminentiæ vestra eminentia luteæ.

7. Quid hoc enim rei est? vos-ne patrociniū iustitiæ Dei

ab iniusta mei criminatione defumere: & vt illum ab iniustitia vindicetis, audere me vt hypocritam accusare. 8. Et hoc quid aliud est quàm quod facere solent corrupti iudices, sic videlicet vni fauere, vt ei gratificandi studio in fontem opprimant? 9. An istud verò præposterū ipsius hac ratione propugnandi studium probaturum illum, & aliquo beneficio remuneraturum putatis, quam ipsa corda vestra scrutabitur? Et sicut hominibus est perfacile homines ludificari, num ille calumniis vestris deludetur? 10. Nequaquam profectò, vt qui eiusmodi *ποροσπολην* *Ναυ*, ne siquidem clam ipsum esset admissa, fuerit toleraturus. 11. Si non igitur res ipsa, at saltem eius sublimitate vos deterreri, & eius reuerentia percelli oportuit. 12. Nam ista quæ vos vt diligenter obseruata commemoratis, & in me tanquam certa quedam axiomata detonatis, non sunt solidiora quàm cinis: & lutca sunt ista vestra quasi eminentia propugnacula, vnde me oppugnatis.

13. *Tacete à me, & ego loquar, & transeat super me quiduis.* Definite igitur me sermonibus vestris obtundere. Ego verò quocunque res sit casura, pro me loquar.

14. *Cur arriperem carnem meam dentibus meis? & animam meam ponerem in manibus meis?*

Mé-ne verò tam amentem ex meis illis eiulatibus fuisse meritò colligitis, vt quasi me ipsum manibus meis dilanians, scuire in me ipsum, & vitam ipse meam vltro prodere cogitarim?

15. *Ecce, occidat me (an) non sperabo: veruntamen vias meas in ipseus conspectu tuebor.*

Immo tantum abs sum ab eo vt Deum incessendo velim exitium mihi accersere, vt contra, quanuis hac miseria me non simpliciter affligat, sed planè occidat, nihilominus tamen non sim defuturus, meliorem vitam ab ipso expectare. Interea tamen super antea acta vita mea, non dubitabo litem apud ipsius tribunal contestari.

16. *Ipsemet enim erit etiam mihi in salutem: non enim in conspectum eius hypocrita intrabit.*

Aderit enim ille ipse mihi ne peream: nedum vt me à vobis opprimi patiatur: quod sperare non audeam nisi

si recta conscientia fretus, quum satis sciam hypocritas ab eo in suam conspectum non admitti.

17. *Audite audiendo sermonem meum, & quod proferam sit in auribus vestris.*

18. *Ecce nunc instruxi iudicium, noni quod ego iustificabor.*

19. *Quis est qui litiget mecum? Nunc enim, si tacuero, moriar.*

17. Adeste igitur auribus & animis attentè quæ sum non aduersus Deum, sed pro me aduersus criminationem vestram dicturus. 18. Ad causam meam disceptandam compareo, sic instructus vt me à vestris criminationibus absolutum iri non dubitem. 19. Agedum igitur, nullus hic sit vlli dilatoriae exceptioni locus. Adesto ex vobis quisquis mecum iure vis agere. Nunc enim satius mihi fuerit mori, quàm silentio causam meam prodere.

20. *Verùm duo ne feceris mecum, & tunc à facie tua nō abscondar.*

21. *Manum tuam summoneto à me, & terror tuus ne me confternet.*

22. *Aut voca me, & ego respōdebo: aut loquar & respōde mihi.*

20. Apud te verò acturus, o Deus, duo sunt quæ à te deprecor vt intrepidè causam meam agam. 21. Vnum, vt hanc manus tuæ verberationem tantisper intermittas: alterum ne ex illa tua terribili maiestate disceptetur hæc causa, sed, illa quasi ad tempus seposita, clementer, & prout mea fert mortalis conditio, mecum agas. 22. Ponamus igitur non esse mihi cum illis, sed tecum hanc actionem institutam, quandoquidem tu is es cuius manu cædor, & de hoc quæritur an isti rectè statuant idcirco me cædi, quod id fuerim sceleribus meis promeritus. Optionem hinc tibi fero, vt vel tibi me roganti respondeam, vel ipse mihi te compellanti respondeas.

23. *Quod sunt mihi delicta & peccata? transgressiones meas & errata indica mihi.*

24. *Cur faciem tuam abscondas, & habeas me pro hoste tibi.*

23. Non recuso quin & quot modis in te modò leuius, modò grauius peccarim, mihi patefacias. 24. vt intelligam quænam tandem illa scelera sint quibus vsque ad eò sis in me commotus vt me penitus auerferis, atque ad eò metanquam tuum hostem persequaris.

25. *An foliū propulsum conteris & stipulā aridam insectaris?*

Utunque sit, quæso, annon sic mecum agendo, aduersus folium vel leuissimi venti impulsu casutum vires tuas experiris? annon de absumenda stipula laboras, tã arida, vt ad ignem admota, sua sponte sit mox exarsura?

26. Quod scribas aduersum me amaritudines, & hereditare me facis delicta pueritiæ meæ?

27. Et ponis in cippo pedes meos, & obseruas omnes se mitas meas, & super radices pedum meorum temet insculpis?

28. At ille tanquam putreda veterascit & tanquam vestis quam corrodit tinea.

26. Neque hoc dico rem ipsam exaggerans, vt facere molles & dissoluti homines consueuerunt. Meras enim acerbitates amarissimas in me dictas, vt videaris pueritiæ quoque meæ veterum delictorum pœnas à me exigere, quasi hereditatio quodam iure in me deuolutas, quas iam pridem mihi credidi condonatas. 27. Immo quasi vereris ne tibi elaberer, arctissimis compedibus me constrictum tenes, & ita me quacunque incedam sollicitè obseruas, vt vbiunque pedem posui, tu quoque vestigium figas. 28. Et ita fit vt miserille Iobus tremulo folio, & arida stipule similis, putrescens dilabatur & tanquam à tineis exesa vestis absumatur.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XIII.

Iobus conscientia sua recto testimonio fretus, & testatus, sese paratum Dei iudicio stare, per quem se absolendum non dubitaret ab aduersariorum criminatione, totus est in hoc capite ad descendam humanam vitam miseriam, modo in genere illam considerans, modo habita peculiari miserrimi sui status ratione, vt Deum ad commiserationem flectat, admittens inuocanda pulcherrimum & de anima immortalitate, & de corporis ultimo illo die futura resurrectione, & immutatione testimonium, v. 1. 13. 14. 15. & 16. cui prorsus consentit Paulus 1. Cor. 15. 43. 51. & deinceps. & Petrus, 2. Petr. 3. 10. Sic enim mihi necessario videtur hic locus, intelligendus.

CAPIT XIII.

1. Homo nascens ex muliere, breuis diebus, & satur ira, (id est, inflicti sibi æramnis opplendus.)

2. Sicut flos (id est similis flori) prodit & exciditur, & fugit
 ut umbra neque perstat.

3. Etiam super eum aperis oculos tuos: & me adducis in iudicium tecum!

4. Quis det mundum ex impuro: ne vnus quidem.

1. & 2. Eheu, quid est Homine miserius, qui ex utero foeminae prodians, vitam victurus breuē, eamque ærumnarum in ipsum abs te irato constitutarum plenam: floris instar oritur penē simul & interit, & ut umbra fugiens euanescit? 3. Ipsum ne verō tanti abs te fieri, ut in eum tam accuratē inquirere, & iure aduersus eum agere sustineas? 4. Est enim, fateor, impurus, sed quid agat? Num enim purus ex impuro gigni, aut impurus natus, sese ab hac immunditia purum reddere vel vnus quispiā possit?

5. Si præfiniti sunt dies eius, & numerus mensium eius apud te (est), (&) statuta tempora ipsius fecisti quæ non prætergredietur.

6. Desiste ab eo, & quiescat donec expleuerit ut mercenarius diem suum.

5. Quum autem dies hominis præfineris, & numerum mensium quibus victurus est penes te habeas, statum denique omnem ipsius constitueris, quem excedere nullo modo possit. 6. saltem omisso flagello, quod naturalibus illis ærumnis adiectis, hoc illi concede, ut hæc breui & ærumnosa vita fruatur, donec, ut opus suum mercenarius, sic ipse cursum vitæ suæ conficiat.

7. Est enim spes arbori quæ succisa fuerit. Nam adhuc pullulabit & propago ipsius non deficiet.

8. Etiam si in terra consenuerit radix eius, & in puluere mortuus fuerit truncus eius.

9. Ab odor e aquæ germinabit, & faciet messem, velut planta.

10. At homo moritur & exciditur, & expirabit homo, & ubi est?

7. Nam de arbore quidem etiam succisa spes adhuc aliqua superest fore ut rursus pullulet, nec penitus deficiat. 8. quoniā ut radix etiā ipsius intus cōsenuerit, atque adeo truncus eius sit emortuus. 9. tamen, ubi aquā fuerit quodammodo odorata, refurgit, & ramōs rursus demerendos ut nouellæ plantæ profert. 10. At homini hæc vita semel amissa nunquam restituitur, quem se-

mel sublatum vbi tandem inuenias?

11. *Abierunt aquae à mari, & flumen exsiccat, & arefcit.*

12. *Et homo iacet, neque surget: donec non fuerint caeli non resurgent, neque euigilabunt è somno suo.*

11. Sicut aquae è mari euaporantes euanescent, & fluuius siccitate superueniente exarefcit: 12. ita homo morte concidit, donec amplius non sint caeli, id est nunquam ex illo mortis somno excitandus nec euigilaturus, vt huic mundanae vitae restitatur.

13. *Vtinam in sepulchro absconderes me, & occultares me donec auerteretur ira tua, & statutum (id est certum terminum) mihi poneres, & recordaberis mei.*

Vtinam verò me in subterraneam aliquam specum recomderes vbi vel sensus expers, vel saltem extra hominum conspectum abditus delitescerem, tantisper dum iram in me tuam remitteres: certo videlicet termino mihi praestituto, in quo omnem mei memoriam abieccisse te demonstrares.

14. *Si moriatur homo, num reuiuifcet? cunctis. ne diebus meis expectabo immutationem mei?*

15. *Voces, & respondeam tibi: & opus tuarum manuù requiras?*

14. Quum autem neque istud fieri possit vt homo mortuus huic vitae restitatur: nec illud quod modò optaui concedere consueueris, num, obsecro, tam diu mihi in hoc intolerabili statu perstandum, 15. donec altera dies illa adueniat in qua ex hac tam breui & misera vita, tunc demum abs te vocatus & tibi responsurus, & te officium tuum quod periisse videbatur requirente, tam breuem & calamitosam hanc vitam cum altera illa perenni & beata commutem?

16. *Nunc enim gressus meos numeras, nec (quicquam) reseruas super peccatum meum.*

17. *Obfignata est in marsupio transgressio mea, & adiungis ad iniquitatem meam.*

16. Tam enim seuerè mecum agis, vt ne pedem quidem ynquam moui esse videri possim, quin totidem gressus meos habeas in numero, neque vel tantillum remittis de meorum peccatorum poena. 17. Immò singula videris velut in sacculum quempiam obfignatum abdidisse

disse, nequid tibi excideret: vnde fit etiam vt illa vlciscendo in quibus deliqui, pœnas pœnis accumulēs.

18. *Et sanè sicut mons cadens defluit, & rupes transfertur è loco suo.*

19. *Sicut aquæ comminuunt lapides, & puluis terræ inundat ipsius germina, & spem hominis perdis.*

20. (Sic) *prauales ei perpetuo, & abit mutans vultum suum, & extrudis eum.*

18. Denique, sicut tam repentinus & tam violentus meus hic casus demonstrat, quemadmodum mons quispam concussus, quantumuis antea solidus & firmus dilabitur, & rupes ipsæ subito impetu emotæ aliò transferuntur: 19. & sicut paulatim stillantes aquæ lapides atterunt, & puluis agri sensim inundantibus aquis aggestus plantas corrumpit, tota miseri agricolæ spe deperdita: 20. sic tu mortales viribus tuis non desinis prosternere, donec eos tristes, & mutato vultu, abeuntes, ex ipsa vita extrudas.

21. *Promouebuntur liberi eius, & (ipse) nesciet: aut imminuentur, & ipse eos ignorabit.*

22. *Verùm caro eius super eum dolebit, & anima eius intra ipsum lugebit.*

21. Quòd si non sic penitus è medio tollantur nonnulli, quin liberos relinquunt, vel erit aliqua eorum auctoritas, vel ipsi quoque deprimentur: vtrumuis autem eueniat, nihil hoc ad illorū patres, vt qui morte sublatis nihil istarum rerum norint, 22. ipsorum verò adhuc viuorū tum corpora torserint dolores, tum animos multiplices mœtiores excruciarint.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XV.

HÆc est altera amicorum Iobi congressio, in qua non imprudentia tantum vt antea, sed etiam pernicacia peccant, & quidem Eliphazo, quantumuis maximo natu, sociis suis semper præeunte. Tam est difficile quædam & ἀδύνατον, inter disputandum præsertim superare, sicut quotidie nunc etiã experimur. Solus enim Deus sincerū inquirenda veritatis studium animis hominum inferens, illis persuadere potest, pulcherrimum esse victoria genus veritati cedere. Eliphazus igitur vers. 2. & 3. ab asper-

rima increpatione exorsus, subiicit illi reprehensionem vers. 4 5, & 6. non rationem, sed manifestam calumniam, quasi videlicet quum dixisset Iobus communes esse tum probis tum improbis summas huius vite miseras, inde consequeretur inanem esse Dei cultum, & vanas apud Deum preces: siue quod Iobus vi doloris, & aduersariorum importunitate aliquatenus extra reuerentia Deo debita fines abreptus, & paulo audacius Deum compellans, manifestum numinis contemptum proderet, ut facere veteratores & rabule consueuerunt. Horum autem nihil unquam Iobus in mentem venisse, suis locis ostendimus. Quando verò longius progreditur Eliphazus, tanta magis à propòsita questione recedit, primum quidem vers. 7. 8. 9. 10. 11. Iobum futiliter admodum increpans, tanquam contemptis amicis sibi stultè sapientis nomen arrogans: deinde versutè, vel occrè inscienter, qua pro sui defensione protulerat Iobus, non aliter interpretans, quàm si apud Dei tribunal sese ἀναμαρτυροῦσθαι profiteretur: quum tamen discretis verbis nullos homines esse apud Deum mundos Iobus esset testatus, atque ad eò peccatorum suorum veniam deprecatus: hoc unum videlicet contendens, iniuriam sibi maximam ab amicis fieri, quòd de ante acta sua vita ex presente ipsius calamitate iudicium ferrent. Inde verò breuis rursus, sed nimè imperiosa præfatione adhibita, vers. 17. incipit graphicè prorsus, iusta diuina in eos seueritatis iudicia describere, qui sceleratè se gerunt, illa non obscure in Iobum detorquens, à quibus tamen, ipso Deo teste, fuit, si quisquam alius, immunis.

CAPVT XV.

1. Respondit autem, Eliphazus & dixit.

2. Num sapiens loquetur (num sapiētis est proferre) scientiam venti, & replebit (replere) Euro ventrem suum?

3. (Et) argutari sermone (qui) non prodest, & verbis quibus non proficit: (nihil promouet?)

1. & 2. Hæc autem excipiens Eliphazus, Enimuero, inquit, an eum decet qui tam sapiens videri velit, ipso vento leuiora quasi scienter dicta proferre, atque ad eò velut Eurū ipsum turgido pectore efflare. 3. Quidni sic enim tot vanos sermones, & tā inaniter effusas voces appellè?

4. Immo tu irritum facis timorem, & aufers meditationem coram Deo.

5. Nam docet iniquitatem os tuum, & non ego: & labia tua testificantur aduersum te.

6. Condemnat te os tuum, & non ego: & labia tua testificantur aduersum te.

4. Immo non tantum vana, sed quibus etiã omnis illa quã Deo debemus reuerentia sic tollitur: nec precibus apud

apud Deū locus vllus relinquitur. 5. & 6. Sūt enim pro-
fus impia quæ hoc ore tuo profers, nec aliter loqueris
quàm rabulæ & desperatæ impudētix homines consue-
uerunt: vt non ego te, sed tuum ipsius os redarguat: nec
aliis quàm te ipso testibus mihi sit opus.

7. Num primus homo natus es, & ante colles formatus es?

8. Num arcanum Dei audiisti, & eliciisti ad te sapientiam?

9. Quid nosti quod nesciamus? quid intelligis (quod) nō (sit)
nobiscum?

10. Etiam canus, etiam decrepitus (est) inter nos, & abundan-
tior diebus patre tuo.

11. An parum (sunt) præ te (idest te indigne) consolationes
Dei, & aliquid occultatum est apud te?

7. Num tu verò qui tantam tibi sapientiam præ cæte-
ris vendicas, cum ipso mundo exortus es, & prius quàm
colles conditus, vt à nemine doceri possis, cæteros ex te
discere oporteat? 8. Num te Deus arcana quædam in
peculiari sua schola docuit, vnde sapientiam omnem ad
te pertraxeris? 9. Immo ecquid nosti nobis incomper-
tum? ecquid habes quo simus ipsi destituti? 10. Etiam
in hoc cœtu non deest canus quispiam, atque adeò tam
prouetæ ætatis, quàm tuus ipse pater. 11. Et tamen istæ
quas velut ab ipso Deo acceptas adferimus consolatio-
nes, leuiiores sunt quàm vt eas probare possis: nimirum
quòd apud te quidpiam magis reconditum delitescat.

12. Quorsum te abripit cor tuum, & quid innuunt oculitui

13. Vt responset Deo spiritus tuus, & proferas ore tuo verba?

14. Quid est homo vt purus sit, & vt iustificetur natus ex mu-
liere?

15. Ecce sanctis illis suis (Deus) non innititur, & cæli non sunt
puri in oculis eius (idest, cum ipso collati.)

16. Quanto minùs homo abominandus, & putidus bibens ve-
lut aquam iniquitatem?

12. & 13. Cedò verò quidnam est quod animum tuum ita
transuersum agit extra omnes modestiæ fines? & quid si
bi volunt isti collineantes oculi? quòd tam altè spirans
audeas Deo ipsi respondere, & verbis etiam ipsum laces-
sere? 14. Quid enim est homo vt purus haberi possit?
homo, inquam, ex mulieris vtero prodiēs, vt sese iustum

ausit profiteri. 15. Ecce tantus est Deus vt ne sanctis quidem illis suis spiritibus innitatur, vt qui non illorum viribus & industria, sed sese vno fretus vtatur illorum opera & ministerio: & ne ipsi quidem cœli mundi sunt cū ipso collati, quātumuis à terrenis istis fecibus immunes:

16. *Et puritatem sibi audebit arrogare, homo animal per se abominandum, fœdum, & totum haustus tanquam aquis sceleribus turgidum?*

17. *Indicabo tibi, (Ero igitur tibi præmōstrator) audi me, & quod vidi narrabo.*

18. *Quod sapientes renuntiarunt, (&) à patribus suis acceptū non celarunt.*

19. *Quibus solis data est terra: nec transfuit exterius in mediū eorum.*

17. Ne tepigeat igitur me præmōstratorem, & ea narrantem audire, quæ tum ipsemet vidi: 18. tum sapientissimi homines à maioribus suis tradita minimè nos celarunt: 19. soli inquā, illi digni sapientū appellatione, qui commissos sibi populos & domi prudentissimè gubernarūt, & foris aduersus externos fortissimè sunt tutati.

20. *Cunētis diebus sceleratus sese ipse excruciat, & numero annorum qui reconditi sunt (homini) violento.*

21. *Strepitus terrorum in auribus ipsius, in pace vastator veniet ei.*

22. *Non credet redire (se rediturum) è tenebris: & aspicitur à gladio.*

23. *Vagatur ad panem (quærens) vbi (sit) nonit paratum esse in manu eius diem tenebrarum.*

24. *Terrent eum angustia & arctatio, (quæ) præualebit ei sicut Rex paratus ad circumuentionem.*

25. *Quia extendit contra Deum manum suam, & contra omnipotentem sese obfirmavit.*

26. *Irruet (Deus) in eum, in collum: in densitatem umbonum scutorum ipsius.*

20. In summa, Iobe, res ita se habet, quod & antea tibi prædixi, & tu in te ipso experiris. Nullus dies abit scelerato, quo non sese miserrimè, & haud secus quàm parturiēs mulier excruciet, idque toto illo annorum tempore qui sunt violentis & rapacibus diuinitus præstituti. 21. Per
petuis

petuis terroribus personant ipsius aures, & tunc demum ei superueniet hostis ipsi exitio futurus, quum maximè in tuto versari sibi videbitur. 22. In aduersis de sui liberatione prorsus desperat, quasi gladio ceruicibus eius perpetuò imminente. 23. Quantumuis aliorum bona deprædatus, vagabitur cibi quærendi causâ, haud inscius proximum sibi & ad latus adesse diem quo iustas scelerum pœnas luat. 24. In arctissimas angustias redactum perpetui terrores prement, haud secus quàm si Rex quispiam validissimus copiis illum, in orbem, nusquam eua surum, circumcingeret. 25. Aulum enim illum, quasi iniecta manu, Deû ipsum aggredi & aduersus Omnipotentem illum obstinatè insurgere. 26. Deus cõtrâ perruptis quantumuis densis illius scutis obtorto collo pertrahet.

27. *Quauis obtexerit faciem suam adipe suo, & ora (id est rugas) fecerit super ilia.*

28. *Et incoluerit vrbes (priùs) excisâs, & domos (quæ) non habitabantur, & dispositas in acervos lapidum.*

29. *Non ditescet, nec erunt stabiles eius facultates, nec extendentur in terram perfectio eorum.*

30. *Non recedet à tenebris, propaginem eius arefaciet flamma, & abibit flatu oris eius (nempe Dei.)*

31. *Non credet, per vanitatem deceptus, quòd vanitas futura sit commutatio sui.*

32. *Die non suo complebitur, & frondes eius non virescent.*

33. *Abripietur sicut viti, acerba ipsius vna, & abiicietur tanquam oleæ flos ipsius.*

27. Nam, vt etiam luxui indulgens gulam suam eò vsque expleuerit, vt adipe turgeat totus ipsius vultus, & corrugatum ventris omasum circumferat. 28. Et propagandi nominis sui causa, vrbes priùs ab incolis desertas, atque adeò in acervos lapidum abeuntes, instaurarit.

29. Minimè tamen locuples, mox euanescentibus ipsius opibus, fuerit: neq; longiùs porrigetur in terra quod isti sese perfecturos somniarint. 30. Nam illum quidem inuadent miseriæ ex quibus nunquam sese extricabit: eius autè familiã adhuc tenerã torrebit flamma ipsius Dei flatu excitata. 31. Ipse verò sese vanitate sua deludens,

142. TH. BEZÆ
CAP. 16. & 17. immatura morte sublatus: 33. & ipsius propago prius
quàm ad maturitatem perueniat, exarescet, haud secus
quàm vitium acerbas adhuc vuas tempestas abripit, &
pubescentes adhuc olearum flores decutiuntur.

34. Etenim caterua hypocritarum erit solitaria, & ignis deus
rabit tabernacula muneris.

35. Concipiunt enim molestiam, & pariunt vexationem, &
eorum viscera concinnant dolorem.

34. Nam & quisquis pietatis & iustitiæ studium simu-
lat, & omnis ipsius tum familia tum clientela in solitudi-
nem redigentur, & domos corruptelis extructas ignis
vorabit. 35. Vt qui mente cõceptis & excogitatis quas
aliis inferat molestiis, nihil aliud quàm vexationes pa-
riant, & in eo sint toti vt fraudes quàm astutissimè con-
cinnent.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAP. XVI. ET XVII.

Hoc toto capite Iobus nihil in Eliphazi verbis animaduertens ad quod
non antea respondisset, primùm de iniuria qua sibi contra omnia a-
micitia iura fieret, miserabili prorsus lamentatione conqueritur: agnosces
quidem summam suam esse miseriam, & eam quidem diuinitus sibi infli-
ctam, sed negans eorum scelerum qua ipsi non obscure imputarat Elipha-
zus, se conscium, esse ea imprecatione adhibita qua nihil deuotior
ne cogitari quidem possit. Capite verò 17. quasi animo post superiorem ser-
monem nonnihil alleuato, licet propinquam mortem expectans, Eliphaz
bonitate cause sue fretus, ad ipsius Dei tribunal sponse prouocare non
dubitauit: qua in re duplex beneficium præter spem omnem est consequutus,
nempe & ipsius Dei repente tandem apparentis iudicio absolutus, (quod
quum fieri non nisi miraculo posset, ne sperare quidem poterat.) & non in
vitam modo, de qua penitus desperabat, verum etiam in duplò beatiorem
quàm antea statum restitutus.

CAPVT XVI.

1. Respondens autem Iobus, dixit.
2. Audiui talia multa: consolatores molesti (estis) vos omnes.
3. Nullus-ne finis erit verbis venti? (id est inanibus) aut
quid te obfirmat ad loquendum?
4. Ego ne verò sicut vos loquerer, si esset anima vestra loco a-
nima mea? (&) coaceruarem aduersum vos verba, & mouerem su-
per

per vos caput meum? *(Immo) fulcirem vos ore meo, & motio labiorum meorum (vestrum dolorem) inhiberes.*

1. & 2. Ad hæc autem Iobus. Ecquid verò dicis quod non iam toties audiverim? Hocci-ne autem est, quod vos omnes facitis, amicum solari, ac non potiùs diuexare?

3. Nunquàm-ne inania ista & ventis ipsi leuora effundere desinetis? & quidnam habes firmi, Eliphaze, cur in istis responsationibus tam obstinatè pergas? 4. Ego-ne verò si meo loco essetis, ita vt vos loquerer? ita-ne verba aduersum vos studiosè conquisita concinnarem? Siccine vos habens ludibrio, caput in vos mouerem?

5. Immo vos certè potiùs labascentes studerem apposito sermone fulcire: & vestram calamitatem lenibus verbis cohibere.

6. *Si loquutus fuero, non inhiabitur dolor meus: sin verò (loqui) destitero, quid à me abibit?*

Quid igitur hic agam? Nam si loquar, nihilo propterea minuetur hic meus cruciatus: sin verò silètiùm mihi indixero, quid inde meæ miserix decesserit?

7. *Sanè verò me delassauit (Deus) (& tu) deuastasti omnem ratum meum;* (id est rem omnem familiarem meam.)

8. *(Quòd) corrugasti me, est pro teste: & oborta in me macies mea, in facie mea* (id est, palam) *id testificatur.*

9. *Furor eius discerpit me, & oblectatur mihi: frendit aduersum me dentibus suis: hostis meus acuit oculos suos contra me.*

10. *Aperuerunt aduersum me os suum cum opprobrio percusserunt maxillas meas: simul aduersum me congregati sunt.*

11. *Includit me Deus apud peruersos; & in manus sceleratorum declinare me facit.*

12. *Quietus eram, & attriuit me, & arripuit ceruicem meam, & allisit me.*

13. *Circumdāt me iaculatores eius, diffidit renes meos, & non parcit, effudit humi fel meum.*

14. *Dirupit me ruptura super rupturā, incurrit in me vt potēs.*

7. Nam quicquid sit, & quicquid possim pro mei defensione proferre, Deus me miseris delassatum prostrauit: tu me totum, inquam, ó Deus, meaque omnia deuastasti.

16.&17. 8. Neque id inficiari possum aut velim, hoc ipsum testantibus totius mei vultus rugis, & oborta macie, quæ me totum deformat, palàm hoc declarante. 9. Immisit iræ suæ ministros Dominus, qui me arreptum totis viribus aggressi discerperent: qui dentibus in me frenderent, qui me scintillantibus oculis percellerent. 10. Ipsi verò me totis buccis quasi deuoraturi inuaserunt, & colaphis cum ludibrio inflictis, coitione facta, meum os istud contuderunt. 11. Denique Deo visum est dedere me peruersis, & efficere vt ex illa plana qua incedebã via decedens, in diuerticula & manus illorum inciderẽ.

12. Tranquillus eram, quum ille me prostratum attriuit, & collo abreptum allisit: denique me sibi ex aduerso veluti scopum transfigendum proposuit. 13. Circumstant me destinati ab ipso iaculatores, à quibus medius transfigor, vsque adeò, vt, nullo cõmiserationi loco relicto, humus effusus visceribus meis cruentetur. 14. Ruinam ruina superueniente cumulauit: denique toto in me impetu ruens, vires omnes suas in me exeruit.

15. *Saccum assui super cutem meam, & sedavi puluere cornu meum.*

16. *Facies mea conspurcata est ceu luto pro fletu, & (est) in palpebris meis umbra mortis.*

15. Ego verò adhæc, Eliphaze, nequaquam aduersus Deum meum insurrexi, sicut tu me criminaris: sed cutem sacco inuolui, & illius pristini splendoris mei, quo supra cæteros eminebam, statim oblitus, cinere me conspersi.

16. Neque verò istud in speciem feci, sicut hypocritæ consueuerunt, quibus tu me immeritò accenses: quum hæc mea facies perpetuis lachrymis defluentibus quasi luto sit fordidata: & deiectæ atque caligantes palpebræ meæ, quandam præsentis mortis imaginem referant.

17. *Non propter iniuriam in manibus meis: & preces meæ pueræ sunt.*

18. *O terra, ne tegas sanguinem meum, neque locus sit clamori meo.*

19. *Etiã nunc ecce in cælis (est) testis meus: & testis meus est sursum.*

17. *Nec causa est cur propterea antea actam vitam meã in se-*

infectemini. Non enim ista mihi propter iniuriam cui CAP. 16. & 17.
 quam illatam euenerunt, & quod ad pietatem attinet, Deum inuoco recta conscientia fretus. 18. Quòd si
 mentior, tu ò terra quæ Iobum superstitem sustinuisti, ne
 me cædis aut sceleris aduersus quempiam admissi reum
 tegito, nec isti mei clamores exaudiuntor. 19. Est e-
 nim etiam in cœlis aliquis integritatis meæ testis, est, in-
 quam, sursum qui pro me aduersum criminationes ve-
 stras testificetur.

20. *O Rhetores mei, sodales mei, ad Deum stillat oculus meus.*

21. *Quòd utinam disputare possit vir cum Deo, sicut filius ho-
 minis cum amico suo.*

22. *Nam anni numeri (id est mihi præstituti) adsunt, &
 viam vnde non sum regressurus, in eo.*

20. Neque temerè testem hunc appello. Vos enim ò
 facundissimi homines & præclari mei sodales, hoc scire
 velim, non ad vos, sed ad Deum ipsum oculos istos meos
 stillantes dirigi. 21. Quòd utinam quãdiu sum adhuc
 superstes, causam meam mihi concederetur aduersum
 vos apud Dei tribunal disceptare, sicut agere homines
 cum hominibus consueuerunt. 22. Sed hoc beneficiũ
 mihi præcipit annorum mihi definatorum finis expletus,
 & ecce viam, ex qua non patet reditus, iam capesso.

CAPVT XVII.

1. *Halitus meus dilapsus est: dies mei extincti sunt: sepul-
 cra mihi (parata sunt)*

2. *Nisi sint illusiones mecum, & (ni) in eorum irritatione per-
 noctet oculus meus:*

3. *Depone, quæso: & fideiube mihi tecum: ecquis est qui ad ma-
 num meam tangat?*

1. Quũ igitur halitu iam me destitente, & quasi iam
 exacto meæ vitæ spatio id vnum mihi superfit, vt se-
 pulchro condar: priusquàm hinc abscedam, cũ ista falsæ
 pietatis in Deum, & probitatis in homines simulatæ no-
 ta quam mihi inuris Eliphaze, 2. Agedum iam nunc
 in ius te apud Deum voco, Nisi vos me ludificamini, &
 dies ac noctes immerito me diuexare non desinitis. 3.
 Confere, quæso, manum, & fideiube futurum vt te iu-

CAP. dicio listas: quod si tu facere recusas, ecquis alius ve-
16.&17. strum est qui manum mecum complodat?

4. *Quia cor eorum abscondisti ab intellectu, idcirco non attolles eos.*

Neque verò temerè ad tremendum illud tuum tribunal, ô Deus, tam confidenter prouoco. Quum enim istos sanæ mentis iudicio destitueris, minimè vereor ne te iudice in ista causa superiores euadant.

5. *(Is) qui blanditias renuntiat (id est assentatur) intimis amicis. & oculi filiorum eius absumentur.*

Num igitur, (dicetis fortasse) maus, Iobe, vt tibi assentemur, quando quidem nostris liberis reprehensionibus tantopere offenderis? Absit. Nam contrà detestor si quis amicos blâdis verbis fallit: tum in sese, tum in suos iudicium Dei aacerfit.

6. *Profecto stauit me (Deus) in prouerbiū populis, & (sum) tympanum faciebus (id est, hominum conspectui.)*

7. *Et contractus est oculus meus præ indignatione: & creata mea omnia sunt velut umbra.*

8. *Obstupescunt super hoc recti, & innocens insurget aduersus hypocritam.*

9. *Sed retinebit iustus viam suam, & mundus manibus addet robur. (id est, tantò magis integritati studebit).*

10. *Reuertimini igitur omnes, & redite quæso, Nec enim inuenio inter vos qui sapiat.*

6. Hoc igitur verissimum est quod negare nec velim nec possim, Iobum, Deo sic volente, esse vulgi fabulam, & cunctis quasi tympanum.

7. Emarcuerunt præ animi ægritudine oculi mei, nequam corpus, sed corporis vmbra à capite ad calcem gesto. 8. Neque verò me latet ad rem tam nouam & repentinam, non tantum imperitos & leues homines commoueri, sed etiam sapientes & recti studiosos percelli: atque adeò in eiusmodi casu interdum infantes aduersus eos qui sic affligantur tanquam aduersus hypocritas commoueri. 9. Sed is, cuius, licet in hac calamitate versantis, recta est conscientia, nihilominus suam innocentiam retinens, tantò constantius in integritate perseverat.

10. Mutata igitur vestra de me sententia, redite, quæso, ad sa-

ad saniozem mētem, & estote mihi æquiores. Nec enim CAP. inuenio ex vobis qui me sapienter & appositè console- 16. & 17. tur.

11. *Dies mei præterierunt, cogitationes mea abrepta sunt, possessiones (inquam) cordis mei.*

12. *Nox pro die mihi posita est, & lux propinqua est ad faciem tenebrarum (id est, præsentibus tenebris.)*

13. *Quandoquidem expecto vt sepulchrum (sit) domus mea: & in tenebris sternam lectum meum.*

14. *Et foueam compellans (dixi) pater meus es tu: & verminationi, Mater mea & soror mea es.*

15. *Vbi nam fuerit expectatio mea, & expectationem meam quis intuebitur?*

16. *Ad latera inferni (ista) descendent, siquidem simul in puluere quies erit.*

11. Nam quòd ad alteram vestræ consolationis partem attinet, qua vos me iubetis mira quædam expectare si fuero vestris cõsiliis obsequutus, hæc quoq; vanissima est. Præterierūt enim dies omnes mei, & quæcunq; sum prius imaginatus, immo quæ iam vt certissima possidere me sum arbitratus, momento sunt è medio sublata.

12. Nox hominibus ad quiescendum concessa, vertitur mihi in diem laboribus destinatum: nec lucis exortæ beneficio magis fruor quàm quū præsens nox est. 13. Postquam igitur hoc vnum expecto, vt sepulchri domum ingressus, ibi in tenebris stratus iaceam, 14. Et foueam quidem patris appellatione, vermium autem erosionē, matris & sororis nomine compellauī, 15. Vbi nam istis quæ mihi pollicemini potiar, & ecquis me talem intuebitur, qualem me futurum dicitis? 16. Illa scilicet me in sepulcri caua descendentes comitabuntur, vt ibidem vnà quiescamus.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XVIII.

Constat ex Elij interlocutione quam suo loco audiemus. & ex plurimis israhelitarum habitatorum sermonum locis, ex ipsis denique circũstantiis v erisi nihilis, hæc non esse priuatim, sed adstantibus vtriusque plurimis dicta. Hinc factum vt Bildadus nunc videatur quasi cum pluribus

quidem disceptare, seorsim tamen Iobum mox compellans: quamuis possit etiam videri suos quoque socios cum aliis comprehendisse, persuasus videlicet vicissim argutando longius hunc dialogionem proferri, in re, sicut arrabatur, manifestiore, quam ut longa disceptatione opus esset. Sic enim facere solent non tantum profus imperiti, de quibus rectè Comicus,

Homine imperito nil quidquam est iniustius,

Qui nisi quod ipse facit, nihil rectum putat.

Verum etiam & quidem in primis, qui per *αὐτὸν* ad *δὴν* sapientia sibi concessa dono abutentes maxima iniuria loco ducunt si quis ab ipsis dissentias: qualem hic sese profectò prabet Bildadus, nihil aduersus calamitissimè Iobum aliud quam amaras increpationes adferens, & quæ dixerant socij de iustis Dei aduersus sceleratos iudicij, inculcans: verè quidem & eleganter dicta, sed aduersus Iobum falsissimè & indignissimè detoria.

CAPVT XVIII.

1. Respondit autem Bildadus Subites, & dixit.

2. Usque quò progressi ponetis finem sermonibus? intelligite & postea loquemur.

Tum Bildadus, quem tandem (inquit) terminum istis mutuis responsationibus statuetis? expendite potius diligenter quisque quid vtrinque dicatur, & ita demum nostros sermones ad certum finem dirigamus.

3. Cur habemur tanquam bestia, & sordemus in oculis vestris?

Quid? æquumne est nos à Iobo ad quem consolandum aduenimus, perinde ut bestias sensu & iudicio carentes haberi & nostros sermones tanquam sordidum & impurum quiddam, vobis ipsis qui adestis, præsentibus & audientibus, cenferi?

4. O discerpens animam suam in ira sua, num propter te deseretur terra, & transfiliet rupes è loco suo?

Heustu verò qui te oblitus hominem esse, te ipsum rabidæ cuiusdam feræ instar præ impatientia dilanias, num clamoribus istis tuis territus Deus, terræ gubernacula deferet, & consuetum ordinem rerum in tuam gratiam, veluti rupibus emotis, transmutabit? Nam id sanè consequeretur, si iustos, qualem esse te iactare non desinis, & sceleratos eodem loco, vel in aduersis, vel in secundis rebus haberet.

5. Etiam lux sceleratorum extinguitur, nec splendet scintilla ignis eius (id est vllius ex ipsis)

Quàm sit autem istud falsum tute, Iobe nunc experiris.

Nam

Nam etiam si nonnunquam Deus pro sua clementia finit sceleratos splendere prosperis rebus florentes, lux tamen illa mox extingui consuevit, nec radios emittit hæc illorum fauilla.

6. *Lux obtenebratur in tabernaculis eius, & eius lucerna super eum extinguitur.*

Et tum ipse, tum omnis ipsius domus, ex illo splendore, in densissimas miseriarum tenebras, incidet, repentina omnis ipsius lucis extinctione.

7. *Arctabuntur gressus roboris ipsius, & proiciet eum consilium suum.*

Quum antea nihil non aggredi, atque ad eum viribus suis efficere posse videretur, timidè & per angustias incedet, ex quibus sese variis consiliis extricare conatus, ipse sibi exitium sic accersit.

8. *Conicietur enim in rete pedibus suis, & super rete ambulabit.*

Ipsemet enim sese in laqueos induet, & retibus quamcunque viam inierit inuoluetur.

9. *Apprehendet calcaneus laqueum: inuadet in eum prado.*

Incedentem eum laqueus calcaneo correptum, & prædonum rapacitati exponendum deturbabit.

10. *Latebit humi pedica eius, & decipula ipsius (erit) sparsa ipsi per semitam.*

Gradienti insidiatur humi occultata pedica, & quamcunque incedit, decipulæ sunt passim ad eum irretiendum comparatæ.

11. *Vndique terrebunt eum terrores, & dispergent (id est huc illuc vagari cogent) pedibus suis.*

Et foris quidem hæc illi sunt expectanda. Intus verò & apud se perpetuis terroribus percellitur, quibus huc illuc agitated nusquam securus pedem ponet.

12. *Erit fames violentia ipsius: & calamitas parata ad ipsius latus.*

Sceleribus illis quibus tenuiores oppresserit hoc deprehendetur consequutus ut fame contabescat: & obruet illum superueniens grauis calamitas, comes ad ipsius latus perpetua.

13. *Vorabit fulcra cutis eius, vorabit (inquam) fulcra ipsius*

primogenitus mortis.

Ipsam eius cutim, absumptis artuum compagibus & membrorum vinculis, vorabit insigne malum aliquod, velut ex penetralibus mortis ubi præcipua sit eius ad nocendum potestas emissum.

14. *Abripietur in eius tabernaculo fiducia ipsius, & (ille primogenitus mortis) abire coget eum ad Regem terrorum.*

15. *(Is autem) habitabit in eius tabernaculo, absque eo ut sit eius: spargetur super ipsius habitaculum sulphur.*

16. *Infernè radices eius arescent, & supernè excidentur eius rami.*

17. *Memoria illius peribit è terra, neq. erit nomè illi in plateis.*

14. Neque in hoc sistet gradū hæc calamitas, quod vide nunc Iobe, annon tibi propriè conueniat. Omnes enim illi quibus nititur sceleratus, futurum sperans vt sic ipsius familia & nomen splendeat, vi quadam summa tolluntur è medio: & tandem superueniens ei Malū illud horrendum de quo diximus, ipsum ad illum terrorum principem, Mortē ipsam videlicet, pertrahet, 15. Quæ quidem, ipso penitus foras extruso, domum ipsius sulphure conspersam inhabitabit. 16. Sic tandem igitur fiet, vt infra quidem radicibus, quibus nitebatur, arefactis, sursum verò excisis ramis, 17. Tum ipse, tum omnis ipsius memoria sic aboleantur, vt nulla futura sit eorum in hominum cœtu mentio.

18. *Propelletur è luce ad tenebras, & ex orbe fugabitur.*

19. *Non erit (ei) filius, neque nepos in populo suo, & nullus residuus in habitationibus eius.*

20. *Super eius die obstupescant posterii, & maiores apprehendent pauorem.*

18. Sic igitur ille ex suo splendore in densissimas tenebras excidet, nec vspiam apparebit, vndique extrusus.

19. Nullo nec filio nec nepote relicto, ex quo possit in eius tribu censerii ipsius familia: neq; superstiti quoquam cognato vel affine: 20. Quem ipsius casum exhorrescēt quidem posterii, maiores autem non sine ingenti terrore conspexerint.

21. *Sanè hæc sunt habitacula iniqui: & hic locus non reuerentis Deum.*

Et ecce in summa quò deueniunt improbi, & eorum exitum qui Deum non reuerentur.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAP. XIX.

Nihil hoc Iobi responso dici potest *αδυνάτοισιν*, in quo non eas modo miseras quas commemorat Bildadus, sed *λόγῃ* quoque grauiorres sibi diuinitus euenisse, miserabili prorsus oratione, proficitur: negat tamen sese propterea in numero sceleratorum recensendum, vel istis conuictis dignum: sed potius commiseratione tanto digniorem, quanto grauius affligatur. Admirabilem autem in primis sese Iobi constantia & fides in hoc extremo responso prabet, apertissime testificans sese, nec illis aduersariorū tam ominosis comminationibus, neque illa toti tantarū que calamitatū asperitate impediri, quominus, etsi de presente uita desperet, tamen Dei Opt. Max. quantumuis duriter cum ipso agentis uirtute & bonitate fretus, hanc ipsam carnem aliquando sic per resurrectionem recepturus, & in ea ipsa aeternam apud Deum uitam recepturus. Sic enim hunc locum accipiendum non dubito, quo nullus in sac. literis extat ad confirmandam corporum nostrorum resurrectionem illustrior.

CAPVT XIX.

1. Respondit autem Iobus, & dixit.
2. Quousque molestia afficietis animum meum, & atteretis sermonibus?
3. His decem uicibus ignominia me aspergitis, neque erubescitis, sed alienos uos exhibetis mihi.
1. Tum Iobus ad hæc indignissimè sibi obiecta respondens, 2. Quæris, inquit, Bildade quandiu sim respondendi finem facturus. At ego quæro, quando tandem sitis à me tam miserè affligendo, & uestris istis indignissimis sermonibus opprimendo destituri, 3. Ut qui me iam decies repetitis tot infamiæ plenis conuictis, omni abiecto pudore, & perinde ac si cum peregrino & extraneo quopiam uobis negotium esset, aspergere non dubitetis.
4. Et uerò, errauerim: mecum maneat error meus.
- Enimuerò dem hoc uobis, ista mihi, culpa mea, meritò euenisse. Missum tamen facite me, quæso, & has diuinitus inflictas mihi pœnas, luere me, nullis aliis super additis, finite.
5. Quandoquidem uerò aduersum me magnificè loquimini,

Et arguitis aduersum me opprobrium meum.

6. *Scitote quod Deus euerit me, & rete suum aduersum me circumdedit.* (id est suo reti me circumsepsit.)

5. Quandoquidem verò vobis visum est ærumnas meas grandiloquentia tanta describere, & hunc meum miserimum statum ad me tam seuerè increpandum arripere: 6. Minimè profectò inficior quod vos dicitis, & magis ac magis vos nosse velim, diuinitus esse me de repente supplantatum & euersum, ac eius reti, quod tu; Bildade, toties inculcasti, circumseptum teneri.

7. *Ecce, clamo violentiam, nec exaudior: vociferor, & non est æqua moderatio.*

Ecce, clamo quidem me supra vires opprimi, sed subleuationem non obtineo: vociferor, sed propterea nec moderatiùs nec æquiùs mecum agitur.

8. *Semitam meã sepsit, & super semitas meas posuit tenebras.*

Quacũque via conor elabi, obstaculis me circumsepsit quæ superare nequeo: & omnes vias tenebris obsitas cõperio.

9. *Gloriam meã à me detraxit, & abstulit coronã capitis mei.*

Omnem illum splendorem quo me exornarat, fateor mihi ab illo, sicuti dixisti detractum, & decus illud omne quo me tanquam regem quempiam coronauerat, repente mihi ereptum.

10. *Destruxit me circumquaque, & ab eo, & transtulit tanquam arboris spem meam.*

Quemadmodum arborem quispiam radicitiùs euulsurus, illam vndique circumfossam destruit, sic ille mecum egit, vt iam de me penitus sit actum, nec, sicut ex te quoque audiui, spes vlla restitutionis mihi magis quàm arbori semel penitus extirpatæ superfit.

11. *Incandescere fecit aduersum me iram suam, & habuit me tanquam aduersarios suos.*

12. *Simul aduenerunt ipsius turma, & strauerunt aduersum me viam suam, & castrametati sunt circum tabernaculum meum.*

12. In me exardescens omnem illam iram suam effudit, nec aliter me habuit quàm inimicissimos suos habere consuevit. 13. Ipsius turmæ coitione facta me inuasuræ, viam sibi strauerunt aduersum me, & vndique tabernacula

bacula mea castris positis circumfederunt.

13. *Fratres meos à me summonit, & cognati mei sanè abalienati sunt à me.*

14. *Desierunt propinqui mei, & noti mei obliti sunt mei.*

15. *Inquilini domus meae, & ancilla mea ut extraneum me habent: extraneus sum (inquam) illorum oculis.*

16. *Seruum meum vocavi, nec respondit, ore meo sum illi supplex.*

17. *Anhelitus meus alienus est uxori meae, etiam (illam) deprecans per filios ventris mei.*

13. Hinc alia etiam duriora sunt consecuta, illo quidem certè minimè ignorante, sed rem totam sic disponente. Fratres enim mei sese à conspectu meo summonerunt: antea mihi notissimi, abalienati sunt à me. 14. Cognati mei nusquam adfuerunt: obliti mei sunt qui mihi priùs fuerant familiares. 15. Ipsi domestici mei ipsa quae ad eò ancillae meae perinde me ut extraneum habent: & neque me alio vultu quàm alienigenam quempiam sibi prorsus ignotum aspiciant. 16. Serui in clamanti mihi ac supplicibus etiam verbis utenti, nihil respondent.

17. Ipsa uxor mea anhelitum meum ut insuerum & ingratum fastidit, etiam quum illam per communia illa pignora, susceptos videlicet olim ex me liberos, obtestor.

18. *Etiam paruuli auersantur me: surgo, & obloquuntur mihi.*

19. *Abominantur me omnes viri arcani mei, & quos amant conuersi sunt aduersum me.*

18. Neque foris alia mea est conditio, siquidem ipsi me homines & ætate & statu vilissimi despiciunt, & tū quoque quum illis assurgo, probris me incessunt. 19. Auersantur me omnes quibuscum antea ceu cum intimis amicitis arcana mea cōmunicabam, nec alios habeo mihi infestiores quàm de quibus sum benè meritus.

20. *Cuti meae, & carni meae adherent ossa mea, & euasi cum cute dentium meorum.*

Denique cuti, quae sola mihi caro est, adherent ossa: nec aliud mihi saluum superest præter gingiuarum cutim, quibus hi mei dentes sunt insiti.

21. *Miseremini mei, miseremini mei, Vos amici mei, quandoquidem manus Dei tetigit me.*

22. *Quare persequimini me sicut Deus, & carne mea non saturamini?*

21. Istud verò vos tam miserabile spectaculum, quæso, ad istas insectationes, an potius ad commiserationem commouere vos, vel inuitos debuit? Si vos igitur verè mihi amici estis, & illorum de quibus dixi dissimiles, si vos, inquam, ex amicitia sincerus amor huc ad me perduxit, miseremini potius: miseremini (inquã) mei, quem tam graui vulnere diuinitus affectum intuemini. 22. Annon enim, obsecro, satis est grauis ista Dei manus, sed me à vobis quoque affligi decuit? Et etiã si mihi vllò merito meo infensissimi essetis, annò odia vestra istud quod in hoc corpore meo vestris ipsorum oculis cernitis explere debuit?

23. *Vtinam nunc scriberentur sermones mei, vtinam, inquã, in libro insculperentur.*

24. *Stylo ferreo, aut (in) plumbo, (aut) in perpetuum, saxo incidereztur.*

23. Neque verò leuiter hîc quidquam effatio, sed vtinã, vtinam inquam, isti mei sermones ex loquentis ore iam nunc excepti describerentur, 24. vel potius stylo ferreo tabellis insculperentur, vel in plumbum, vel etiam in saxum perpetuò mansuri, incidereztur.

25. *Ego quoque scio redemptorem meum viuere, & postremò super pulue: em perstiturum.*

26. *Et postquam pellis mea erosa fuerit, fore tamen, vt in carne mea Deum intuear.*

27. *Quem ego contemplanor mihi, & oculi mei cernent, & non alius, (licet) renes mei consumpti sint in sinu meo.*

25. Cæterùm, ne me putetis, quanuis de hac vita mea nulla mihi spes supersit, idcirco impiorum instar animû despondisse, vel solos vos nosse quid sit post hanc vitam expectandum, scitote me quoque nosse illum immortalem viuere, à quo sim ego ex ipsa morte redimendus, qui sicut puluerem istum antecessit, vt qui sit eius creator, sic cū illo minimè dissoluetur, sed eius destructioni supererit. 26. Vsq; adeò, vt ego quem vos deuouetis: ego, inquam, post cuius pellem istud quoque non tam nunc meum corpus quàm corporis simulachrum, dissolutum fue-

fuerit Deū hæc eadem ipsa carne præditus sim intuiturus: 27. Quem, inquam, egomet mihi spectabo, & his ipsis oculis meis, non in aliud quidpiam commutatus, contemplabor: quæ uis, ut nunc res meæ sunt, quidquid in me superest huius vitæ, ad intima usque viscera sit intus absumptum.

28. *Cerè dixissetis, Quare persequimur eum? Nam radix rei inuenietur in me.*

29. *Timete uobis à gladio (Est) enim ira ex iniquitatibus gladij: ut sciatis (fore) iudicium.*

28. Potius, certè vos equitas ipsa & vera amicitia prohibere ab hac mei insectatione debuit. Diligenter enim, & cum iudicio animaduersa re tota, comperietis me iustam, & firmam radice nitentem causam tueri. 29. Non vereor igitur exitium illud quod tu Dei cõtempторibus dixisti imminere. Timete uos potius uobis ipsis ne uos Deus gladio suo feriat. Hæc enim uestra aduersum me tam acerba commotio, non minus est scelus quàm si gladio me transfoderetis: quod idcirco præmoneo, ut eū ad quem prouoco, iustum fore iudicem prius cogitetis, quàm id re ipsa experiamini.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XX.

T Sophares, arrepta ex iis ipsis Iobi uerbis respõsandi occasione, quibus potius acquiescere debuerat (tam difficile est hominibus pertinacibus conceptas semel opiniones abicere.) eadem urget & inculcat, nempe calamitatum Iobi quas diuinitus insuetas constaret, partim repentinum prorsus impetū, partim grauitatem: unde falso colligens nunquam nisi cum deplorata improbitatis hominibus agere sic Deum posse nec consueuisse. Quorsum autem hoc: nempe ut efficeret esse falsa quæ de sua integritate Iobus testatus erat: ac ipsi proinde, uel de resipiscencia cogitandum, uel semel & quidem mox pereundum. Sed hoc quidem uerum est, nihil ne quæ uerius neque grandiloquentius dici posse de iustis in sceleratos, præsertim pietatem simulantes, constitutis diuinitus, etiam in hac uita, penis.

CAPVT XX.

1. Respondit autem Tsophares Naamathites, & dixit.
2. Propterea cogitationes meæ ad loquendum me reuocant, & ideo (est) festinatio in me.

3. *Castigationem probri mei audio: sed Spiritus respondebit mihi ex intelligentia mea.*

1. Tum hæc verba excipiens Tsophares Naamathites. 2. Eram, inquit, te missum facturus nisi me tuis istis sermonibus cogeres aliud consilium capere: quam obré etiam tibi sic in promptu respondeo. 3. Sicut autem duras illas increpationes tuas audiaui: ita menti meæ satis superque suggeret intelligentia quæ vicissim tegeram.

4. *Annon hoc nosti (quod) à seculo (fuit) & ex quo collocatus est homo super terram?*

5. *Sceleratorum (videlicet) exultationem esse ex propinquo: & latitiam hypocrita ad momentum?*

6. *Si ascenderit vsque in cælum eius sublimitas, & caput eius ad nubem pertigerit,*

7. *Postquam sese deuoluerit, in æternum peribit: videntes eum dicent, Vbi est?*

8. *Tanquam somnium auolabit, nec inuenietur: & recedet ut visio nocturna.*

9. *Oculus aspiciet eum, & non addet: nec ultra intuebitur eum locus eius.*

4. Fieri ne potest igitur, Iobe, vt ignores quod perpetua seculorum omnium experientia comprobabitur, ex quo terram incolere coeperunt homines? 5. Sceleratorum nimirum triumphos non posse ab antiquis temporibus repeti, & hypocritarum gaudia momento euanescere? 6. & 7. Nam vt videantur in cælū vsque sublatis, & suo vertice nubes ipsas ferire: mox tamen inde præcipites deuoluti in perpetuum peribūt, vsque adeo vt qui prius eos sublimes conspiciabant, dicto citius requirant quò tandem abierint. 8. Euolauerint enim haud secus quàm somnium ita vt nusquam inueniantur, vt qui tanquam nocturna visio disparuerint. 9. Denique qui hodie illos viderint, nusquam posthac sunt illos visuri, nec ipse in quo vixerint locus eos agnoscet.

10. *Filij eius placabunt tenues, & manus eius restituent rapinam suam (id est, quæ vi rapuerint.)*

Nam quum in liberis soleant patres renasci, si quos iste alios reliquerit, tam erit misera eorum conditio, vt inopes quos ipsorum pater oppresserit, planè sibi satisfacere

fatcant

fateantur: & quæ rapuerat ad extremum exoluat.

11. *Ossa eius replebuntur ipsius adolescentiæ, & (ipsa) cum eo in puluere quiescet.*

Pœnæ quas sibi sceleribus adolescentiæ suæ accersuerunt, ipsum ad intima vsque ossa exedent, vnâ cum ipso in sepulchro decubituræ.

12. *Quoniam dulcuerit in ore ipsius Malum, (&) absconderit illud sub lingua sua.*

13. *Et pepercerit ei, nec dimiserit illud, sed id continuerit intra palatum suum.*

14. *Panis eius in visceribus eius transmutabitur, (& erit) virus aspidum in visceribus ipsius.*

15. *Opes absorpserit, sed eas euomet, (&) ex ipsius ventre expellet eas Deus.*

16. *Venenum aspidum suxerit, occidet eum lingua viperæ.*

12. Et ille quidem in improbitate exercenda sibi haud secus placuerit quàm qui suauem cibum in ore seruat.

13. Et sub lingua retentum, seruarit, nedum vt euomet: immo in palato magis ac magis degustauit eius sapore delectatus. 14 Sed hæc eius alimonia in ipsius visceribus mox prorsus trãsmutata, merû fel aspidum euadet: 15. Opes certè malis artibus accumulatas concoquere non poterit, sed magno cum cruciatu, ipso Deo illas expellente, crudas euomet. 16. Vt restandè ipsa demonstreret, illum sibi venenum aspidum suxisse, viperina saliuæ exitiali interiturum.

17. *Non videbit riuos fluminum torrentium mellis & butyri.*

18. *Rependet laborem, neque (illum) deglutiet: (rependet, inquam) secundum facultatem permutationis suæ (id est, paria ab aliis referet) neque gaudebit.*

17. Res malè partas vberetas nulla consequetur, sicut Deo piis fauente quasi mellis ac butyri hinc inde decurrentibus fluuiis illorum domus redundant. 18. Sed è contrario molestias aliis illatas rependet iste, ne spatio quidem ad eas deglutiendas ipsi concessio, & vice rerum mutata, paria ab aliis referet, nedum vt iis frui possit.

19. *Quoniam (alios) attrinere & inopes reliquerit: domos abripuerit, non autem extruxerit.*

20. *Quoniam (inquam) non noxio tranquillum in ventre*

luis, in optatis suis non euadet.

21. *Non (fuerint) reliquia cibo ipsius, propterea non expectabit bonum suum.*

22. *Quum impleta fuerit eius sufficientia, angustia erit ipsi: omnes manus improborum inuadent eum.*

23. *(Quum) adfuerit ei ad replendum ventrem suum, immit- tet in eum Deus incandescentiam ira sua, & pluet super eum super carnem eius.*

19. Et ecquis Deum hinc sese iustum demonstrare non agnouerit: Quoniam enim iste ceteros sic attriuerit, ut omnibus bonis illos euertit: domos sibi non extruxerit: sed ab aliis extructas occuparit. 20. Quoniam denique ingluuiem suam nunquam expleuerit, propterea vicissim optatis illis suis frustrabitur. 21. Et quia nullum rapacitati sue modum ponens nihil deuorandum reliquerit, propterea nihil inueniet unde sperare suis calamitatibus remedium ullum possit. 22. Postquam enim satis superqueraperit, quæ vel omnium auidissimo possint sufficere, tunc, scelestissimis quibusque in ipsum inuadentibus, in summis angustiis versabitur: 23. Et quo maxime tempore delitiis affluet, quibus ventrem suum farciat: tunc demum ipse Deus omnem in illum horrendam iram suam, omni calamitatum genere ipsius etiam corpus cœlitus compluens, effundet.

24. *Effugientem ex armis ferreis (id est, ensibus) transfodiet eum arcus chalybeus.*

25. *Iaculatus fuerit (sagittam) emisit iaculator, emerget ex eius corpore, & splendet eius felle: inuadent eum terrores.*

24. Si gladios euaserit, transfigent eum arcuum chalybeorum sagittæ, 25. Frustra nunquam emissæ: sed transfosso ipsius corpore, sanie cruoris ipsius tinctæ ac emicantes, animo præterea terroribus plurimis laucio.

26. *Omnes tenebre abdita erunt in ipsius latebris: deuorabit eum ignis non exufflatus: male habebit reliquus in eius tabernaculo.*

27. *Retegent cœli iniquitates eius: & terra insurget in eum.*

28. *Migrabit germen domus ipsius: defluent in die furoris eius.*
26. Vbi maxime sese latere posse crediderit, ibi nihil certi, sed obscurissima omnia comperiet. Corripiet eum ignis sponte, & nullius hominum flatu excitatus: nec me

lior erit ipsius domesticorum conditio.

27. Cæli enim ipsi patefacient ipsius scelera : ipsa in eum terra infurget. 28. Miserè huc illuc spargentur eius prouentus: denique instar aquæ fluentis dilabentur istiusmodi omnes: ubi Dei furor in ipsos exarserit.

29. *Hæc est portio hominis scelerati à Deo, & fors sermonum ipsius à Deo.*

Et hæc quidem est, Iobe, portio sceleratis à Deo iusto vindice expectanda. Hoc illud est, inquam, quod suis illis responsationibus ab illo potente Deo reportabunt.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XXI.

Iobus non superiorem modò Tsotharis orationem, sed quidquid etiam priùs ab eius amicis dictum fuerat, de infelici sceleratorum exitu, ostenturum malè ab ipsis intelligi, vitur blanda præfatione que superiorem asperitatem leniret, attentionem petens vers. 2. ab aduentus ipsorum causa: v. 3. à boni & æqui viri officio: v. 4. à rerù de quibus dicitur magnitudine: vers. 5. à sui denique miserissimi status circumstantia. Deinceps verò progressus, neq; ut perpetuò enenire sceleratis quod ipsi toties inculcarant, ut qui è contrario sepe tota vita sua floreant, placidè moriantur, sobolem que que bonis huius vita abundantem relinquunt, quamuis impietatem suam & dictis & factis restati. Inde verò effici, neque res secundas esse certa pietatis & integritatis requirunt: neque homines ex aduersis quantumuis repentinis & grauib; debere coargui: sed, quum neque malis prospera, neque bonis aduersa in hac vita enenire, ignorante vel nolente Deo possint, certam aliquam Deo constare suorum in rebus humanis gubernandis consiliorum rationem, quam ipse quidem Iobus capere nō possit: sed vana esse quacunq; ex ipsis intellexerit.

CAPVT XXI.

1. *Iobus autem respondit, & dixit.*
2. *Audite audiendo sermonem meum, & hoc erit consolatio- nes vestra.*

Tum Iobus, Attentè, quæso, & sollicitè audite que sum dicturus: ut ita res ipsa probet vos ad me non sanè magis ac magis affligendum, sed consolandum aduenisse.

3. *Ferte me, & ego loquar, & postquam loquutus fuero, tum irridete.*

Patienter, inquam me priùs sicut æquitas postulat, lo-

quentem audite: & tunc demum (si libuerit) sermones meos ludibrio habere.

3. Num ego (id est, quod ad me attinet) num ad hominem sermo meus, & si (ita est) cur non ardebitur spiritus meus?

Enimvero nulla est mihi vobiscum proprie, nec de negotiis humanis controuersia: sed de conscientia hic agitur, & cum Deo ipso non cum hominibus hic mihi negotium est: quod quum ita sit, miramini me sic singultire potius quam loqui, vt iis euenit quorum spiritus coarctatur?

5. Respicite ad me, & percellimini, & manum ori ad mouete.

Denique habita mei, quem omnium hominum calamitosissimum cernitis ratione, attoniti potius & tacite auscultate, quæ sum dicturus, quam vt me pro me dicentem impatienter feratis.

6. Quum recorder, sum attonitus, & apprehedit carnem meam horror.

7. Cur scelerati viuunt, senescunt, etiam opibus pollent?

8. Soboles eorum stabilis est coram eis, & eorum posteri (stant) ob oculos ipsorum.

9. In domibus eorum pax est extra metum, nec est virga Dei super eos.

10. Tauri eorum ineunt vaccas, nec effundunt (semen) paruorum eorum vacca, nec abortiunt.

11. Emittunt tanquam pecus paruulos suos, & nati eorum subsiliunt.

12. Attollunt vocem sicut tympanum & cithara, & exultant ad vocem instrumentorum Atusices.

13. Transigunt in bono (id est suauiter) dies suos: & momento ad sepulchrum descendunt.

14. Quauis dixerint Deo, Recede à nobis, & scientiam viarum tuarum nolumus.

15. Quid est Omnipotens vt seruiamus ei? & quid proficiemus, si supplicemus ei?

6. Quæsiuisti ex me, Tophares, an illa non nossem quæ perpetua docet omnium seculorum experientia. Sunt illa certè mihi notissima quæ recordari nequeo, quin hæreâ animo perculsus, & ipso corpore totus eohorrescã.

7. Quod enim de momentaneis sceleratorum in hac vita

vita secundis rebus, & repentino ipsorum excidio dixisti, plurimis exemplis refellitur. Quid autem esse causam dixerim, cur viuant, cur ætatem ad senium vsque producere, cur opibus pellere sinantur? 8. Sed & eorum liberi, contra quàm tu tantopere asseuerasti, superstites apud patres perstant, & ob oculos eorum sobolescunt. 9. Quietæ sunt eorum familiæ & omnis metus expertes, nec vllis diuinitus flagellis castigantur: 10. Tauris vaccas feliciter ineuntibus, & vaccis vicissim nunquã abortientibus mirum in modum augentur eorum armenta. 11. Domino gregatim educti ipsorum paruuli, alacres & vegeti subsiliunt: 12. Et partim instar tympani & citharæ cantillant, partim multis instrumentis præcinentibus sese oblectant. 13. Sic denique suauiter hac transacta vita, nullis diuturnis morbis excruciat, quasi momento ad sepulchrum descendunt. 14. Et tamen ipsi Deum palam aspernati illum à se facessere iusserunt, & nunquam sese ab illo doceri sustinuerunt. 15. Immo in has etiã horrendas voces eruperunt, Quis est iste Omnipotens, ut ei nos subiiciamus: & apud eum fusæ preces quid tandem nobis contulerint?

16. *Ecce (tamen) in manu ipsorum non est ipsorum bonum: sententia ipsorum procul à me abeat.*

At ecce, nihil istorum euenit Deo vel inuito vel nõ cogitate, quã hæc ipsorum felicitas in ipsis sita non sit: ac proinde absit ut ipsorum impietati assentiar. Sed ita nihil hominis ruit vestræ aduersum me insectationis fundamentum.

17. *Quando (verò) lampas sceleratorum extinguetur? & veniet super eos nimbus, (& funes distribuet (Deus) in excelsa descentia sua?*

18. *Et erunt (scelerati) sicut palea ante ventum, & gluma quam arripit turbo?*

17. At enim, ut dixisti, Bildade, sceleratorum lampas extinguetur. Dixisti quoque tu, Tisophares, Deum illos iræ suæ complere: & hanc hæreditatem illis esse diuinitus addictam. At istud videtis minimè ita repenti, nec omnibus illis euenire sicut affirmastis. Definite igitur, si potestis, ut certiùs aliquid ea de re nouerim, intra quod tandem temporis spatium hæc sceleratorum lux extingua-

tur, nimbus ille ipsis superueniat, & hæc illis portionem Deus iratus distribuat. 18. Quando denique isti fiant palca vento exposita, & gluma turbinis vi dissecta.

19. *Deus (inquietis) reponet filiis eius violentiam ipsius: Redderet illi, & (hoc) sciret.*

20. *Viderent eius oculi exitium suum, & de ira Omnipotentis biberet.*

21. *Nam quod erit desiderium eius erga domum suam post se, & numeris mensum ipsius truncatis?*

19. Ad hæc nimirum excipietis, Deum liberis illius scelerati seruare ipsius oppressionum vltionem. At enim, si ad humanæ rationis normam, quod vos facitis, ista Dei iudicia expendantur, illum ipsum luere potius & sentire scelerum suorum pœnas: 20. & exitij sui testè esse oculatum, & propinatum ab Omnipotente Deo iræ ipsius poculum bibere decuit: Illū verò, definito vitæ suæ spatio, è viuis sublatam, quæ tandem domus suæ cura tangit?

22. *Num (quispiam) Deum docebit scientiam? Immo ipse sublimia gubernat.*

Ecquis verò, præsertim ex vobis, qui ex rebus vel prosperis vel aduersis, semper in hac vita patère Dei consilia contenditis, illum docebit quomodo res terrenas regi oporteat? quem tamen inficiari non potestis rerum ipsarum cœlestium esse vnicum arbitrum ac gubernatorem.

23. *Iste morietur in vigore suæ perfectionis, totus tranquillus & quietus.*

24. *Eius multæralia redundant lacte, & ossa eius irrigantur medulla.*

25. *At ille moritur amaro animo, nec comederit cum hilaritate.*

26. *Simul (tamen) in terra iacebunt, & vermes operient eos.*

23. Ecce tibi ex duobus pariter probis vel sceleratis, vnus perpetuò in hac vita successu rerū vsus, 24. cuius multæralia lacte redundarint, qui suauiter ac delicate semper vixerit, qui nõ minùs placidè & tràquillè ex hac vita excedat. 25. Alter verò nunquam huius vitæ degustatis commodis, mœstitiæ plenus moritur. 26. Vna mors autem in hac vita tam dispares ambos, in tumulo iacentes, vermibus coopertos obruerit. Quis autem hic erit humanis vestris rationibus locus?

27. *Ecce, noui cogitationes vestras, & cogitata quæ aduersum me arripitis.*

28. *Dicitis enim, Vbi est domus magnifici, vbi est tabernaculum habitationum sceleratorum?*

27. Ecce verò noui quid hîc vobis in mentem veniat, & quid aduersum me sitis cupidè arrepturi, vt causa cadam. 28. Dicitis enim, ostendatur nobis quò deuenit istorum potentû & magnificorû domus, & vbi sint sceleratorû arces, quas olim incolebant: quasi videlicet illarû ruinæ, vestram aduersum me sententiã confirmet.

29. *Annon (verò) percontati estis transeuntes per vias, (id est peregrinantes viatores?) nec iudicia illorum negaueritis.*

30. *Quòd in die calamitatis prohibetur sceleratus, (id est parci tur scelerato) & (quo) die indignationes inuehuntur?*

At enim, nunquàm ne percontati de his rebus estis peregrinantes? nunquàm ne illos quæ passim ipsis per vias occurrerunt illorum magnificorum potentia ac magnificentia iudicia commemorantes audiistis?

30. Et quis nescit nullos esse excidiis & variis calamitatibus minùs quàm istos obnoxios? & istis præcipuè parci, quum ista ira diuinæ testimonia in terris grassantur?

31. *Quis indicabit in facie ipsius (id est ipsi præsentem) viam suam? & quod ipse patrauit quis repondet ei?*

32. *Itaque ipse ad sepulcra ducetur, & apud tumulum (eius) vigilabitur.*

33. *Suauia ipsi fuerint prærupta torrentium, & post se omnes homines trahet, & ante eum (erunt quorum) non (est) numerus.*

31. Neque id mirum est euenire. Quis enim sceleratum præsentem ausit suorum scelerum arguere? quis de patris ab ipso iniuriis pœnas sumpserit? 32. Itaque tantùm abest vt is sit ipsius exitus quem dixistis, vt contrà placidè mortuus, præficus apud eius tumulum vigilaturis sepulcro inferatur. 33. Et sic fuerit ille quidem viuus suis illis sublimibus magnificè in præruptis torrentium vallibus extructis arcibus delectatus; mortuus autem maxima cum subsequentiũ turba, & antecedentibus ipsum innumeris funeratus.

34. *Quomodo igitur consolamini me vanitate, quũ vestra responsiones (sint) relicta (in audientiũ animis) aberratio à vero?*

Quorsum igitur vanissima ista mihi pro consolationibus proponitis, quum vestra ista responsiones, mera sint aberratio quam in audientium animo relinquunt?

Tertia congressio amicorum Iobi.

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXII.

Grauiſſimã aduerſus Iobum accuſationẽ inſtituentes valde imprudentes ipſius amici, quaſi ex tantis & tam repentinis ipſius calamitatibus neceſſario ſtatuumdum eſſet ipſi inſenſiſſimum eſſe Deum, vt qui hominibus non niſi peccatis eorum prouocatus irascat: neque iratus aliter quam pro peccatorum qua admiſerunt modo & ratione pœnas illis inſtigat: controuerſiam totam ad hanc theſin reuocarant, De Dei in quempiã amore vel odio, ac proinde de cuiuſuis vel innocente, vel ſcelerata vita, ſtatuumdum eſſe, prout placidus & beatus, vel miſer & calamitoſus huius præſentis vita ſtatus tandẽ in hominibus euadit. Nec enim aut ita graues & diuturnas, ſed moderatas leuiter peccantiũ, aut ita leues & momentaneas, ſed grauiſſimas & longiſſimas, immo etiã niſi reſpiciunt exitiales eſſe ſcleratorũ pœnas. Hãc igitur theſin amici quidẽ Iobi affirmantes, Iobum autem inſcientem audiuiſimus, & tum ſuper antea eã ſua vita innocentia ad ipſius Dei tribunal aduerſus accuſatores ſuos prouocantem, tum etiam in genere, prolatis exemplis, demonſtrantem vaniſſimum eſſe illorum accuſationis virumque fundamentum, quod videlicet tum ab irato Deo immitantur omnes huius vita calamitates, tum ſenſu pertandem ſclerari in hac vita ſuorum ſclerorum pœnas luant. Aut igitur iſtam Iobi exceptionem elidere, (quod fieri ceriẽ non potuit) aut illa theſi omiſſa, ad hypothefin deſcendere, & certis testimoniis illa de quibus Iobum accuſabat probare, aut ceriẽ, mutata ſententia, ab illo accuſando deſiſtere amicos iſtos oportuit. Cõtrã verò nunc Eliphazus terriõ congregiẽs, ipſa quaſtione, ſiue per imprudentiam, ſiue pertinaciter omiſſa, occasione inde arrepta quod Iobus, tum ipſorum inſectationibus prouocatus, tum magnitudine cruciatũ corporis & animi penẽ oppreſſus, neque in ſua tuenda innocentia, neque in deploranda ſua miſeria, iuſtum ſemper modum tenuerat, primũ abſurda quædam velut ex illius dictis neceſſario ſtatuumdum (falſõ iam enim & perperam) primis quatuor verſibus admodum acerbẽ colligit. Inde non iam rectẽ vt antea, ſed aperte Iobum vt inhumaniter, auarẽ, crudeliter auiditate & opibus ſuis abuſum verſibus 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11. accuſat: atque ad dõ impietatis reum facit vſque ad verſ. 20. & quidem cum aſperriſſimo ſarcasmo, qua verẽ ac religioſe Iobus ſuperiore capite aduerſus prophanos dixerat verſ. 14, 15 & 16. ad ipſum immeritiõ detorquens: vt plane, quum neque ratio iuſtus, neque testimoniis ullis tam acerbis iſtas criminationes confirmet, conuictatoris potiùs quam accuſatoris partes agat. Tandem denique, veluti re præclare confecta, Iobum ad hac agnoſcenda, & apud Deum

Deum de precā da scelera spe certa restitutionis in integrum ipsi facta, exhoratur: testatus etiam futurum ut hoc consilium sequutus, non modo in gratiam cum Deo redeat, verum etiam pro aliis intercedens exaudiatur. Hac autem in re mirum est Eliphazum quid secuturum esset, quamvis im prudentem & nihil tale cogitantem, prædixisse. Nam & ipse Iobus est optimus istarum omnium calamitatum exitum cōtra suam expectationem in hac ipsa vita sortitus, & non nisi Iobo intercedente Eliphazus cum sociis est in gratiam à Deo receptus.

CAPVT XXII.

1. Respondit autem Eliphazus Themanites, & dixit.
2. Num Deo proderit vir: immo proderit sibi prudenter agens.
3. Num voluptas (est) Omnipotenti si iustus fueris: & num lucrum (est ei) si integras præstiteris vias tuas?
1. Ad hæc autē respondēs grauiter commotus Eliphazus Themanites, 2. Quid ergo superest, (inquit) Iobe, nisi ut hac tua quā prædicas integritate, Deū sic obstrinxeris, ut tibi videri possit iniuriam facere? Quasi verò emolumentum vllum Deo accedere possit ab Homine, ac non potius commodo suo sapiat qui sapit: 3. Quasi alicuius probitate & integritate sic afficiatur Deus, in se se vno, & per se vnum perfectissimè beatus, ut sic ei vel accidat quæpiam qua prius carebat delectatio, vel lucrum aliquod obuēniat.
4. Num ob timorem tui arguit te, & tecum venit in iudicium? Num illum verò existimabimus veritum ne se forte accusares, actoris partes præoccupare voluisse?
5. Nonne malitia tua multa est, nec est finis sceleribus tuis?
6. Pignus enim accepisti à fratribus tuis iniquè, & fecisti ut nudi vestibus exuerentur.
7. Ne aquam quidem fesso prabuisti: & à famelico remouisti panem.
8. Atqui viri brachij (erat) terra, & acceptus persona sedebat (id est dominabatur) in ea.
9. Viduas (tamen) remisisti vacuas, & brachia pupillorum attrita fuerunt.
10. Propterea circum te sunt laquei, & terruit te pauor rependē.
11. Aut tenebras non vides, & abundantia aquarum operuit te.
5. Et quid verbis opus est, quum quanta tua fuerit im-

probitas, cui nunquam finem imposueris, res ipsa coar-
 guat. 6. Pignus enim accipere sine discrimine, ab ege-
 nis etiam tuis cognatis non es veritus, & tantum abfuis-
 ti ab eo, vt nudos vestires, vt cōtrā quidquid illis supererat
 vestium ipsis eripueris. 7. Lassos viatores ne frigida
 quidē recreasti, neque famelicos dignatus es panis buc-
 cella. 8. Nectamen hic habes quod prætexas. Tu enim
 is eras cuius potentia omnes suberant, falsa videlicet ista
 probitatis specie sic tibi conciliatis omnium animis, vt
 te tanquam Regem solio insidentem venerarentur.
 9. Hac autem potestate quanto per sis abusus, vidua
 suis bonis spoliata, & pupilli per vim oppressi testantur.
 10. Hinc te vides, Iobe, laqueis diuinitus vndique irre-
 titum: hinc illa tam repētina commutatio quæ te totum
 perecellit. 11. Nisi fortē tantæ sunt istæ tenebræ vt om-
 nes tibi mentis oculos eruerint: & nisi totus iaces tanto
 calamitatum velut aquarum pondere submersus.

12. *Annon Deus (est) in sublimitate cælorum? Intuere verò
 summitatem stellarum, quàm aliæ sint.*

13. *Et dixeris, Quid nouit Deus! num per caliginem iudicabit?*

14. *Nubes sunt latibulum illi, & non videt: & in ambitu cæli
 deambulat.*

12. Quid? an ista semper latere posse existimasti, donec
 aliquem in cælis illis sublimibus sedere, inde cuncta in-
 tuentem tanto damno tuo experireris? in cælis, inquam,
 illis, quorum quàm excelsa sit summitas, ipse stellarum
 conspectus ostendit, quibus tamen ille excellior est.

13. Vide igitur ne fortē, illis prophanis & impiis assensus,
 quos paulò antè commemorasti, tu quoque dixeris, Quæ
 est ista Dei notitia? itē, An possit Deus ex tam alto loco
 per interpositam caliginem ista despiciere & discernere?

14. Tales sunt & impudentissimæ voces istæ, Latitat
 Deus inter nubes, nihil videt: sed sese in ambitu cælo-
 rum deambulans oblectat.

15. *Annon semitam seculi obseruas, quam homines scelerati cal-
 cauant?*

16. *Qui succisi sunt, & (quorum) non erat tempus: & (quo-
 rum) fundamentum (factum est) fluuius effusus?*

17. *Qui dicebant Deo, Recede à nobis, & quid fecerat ipsis*
 Om-

Omnipotens?

18. Immo ipse domos eorum impleuerat bonis. Itaque consiliū eorum procul sit à me.

19. Viderunt (hoc) iusti, & letati sunt, & innocens subsannauit eos.

20. Quoniam non fuit succisa substantia nostra: residuum autem illorum deuorauit ignis.

15. Si te rationibus vinci non pateris, experientiae salutem crede, & ab vltima vsque verustate repete quò tandem euaserint qui scelerum via inceserunt. 16. Comperies autem illos intempestiua morte abreptos: & illud omne quo spes ipsorum nitebatur instar fluuij pretereuntis dilapsum. 17. Ausus videlicet illis eò vsque insanire, vt Deum à se facessere iuberent. Et quid damni tamen illi ab omnipotente Deo acceperant? 18. Imò compleuerat eorum domos Deus omni bonorum genere. Absint igitur à me quàm longissimè prophanorū istorum cogitata: quod tu quoque, Iobe, testatus es, sed quàm rectè tu videris. 19. Et hic quidem est illorum exitus, quem intuentes integræ vitæ homines, diuinis Dei iudiciis applaudunt, & damnatissimis illis meritò insultant. 20. Vt qui se & res suas saluas, illos autem contra penitus igne illo diuino videant iure absumptos.

21. Assuesce igitur cum eo, & pacem habe: per hac tibi obueniet bonum.

22. Accipe legem ex ipsius ore, & repono sermones eius in corde tuo.

23. Si reuersus fueris ad Omnipotentem, instauraberis: vt qui procul peruerstatem à tabernaculo tuo summoneris.

24. Abiice humi aurum, & esto tibi aurum Ophir vt petra torrentium.

25. Omnipotens autem sit aux tua, (sit inquam): tibi sicut argentum copiosum.

21. Quæ, quum ita se habeant, audi tandem, Iobe, quod & antea suasimus, & nunc repeto. Pro eo quòd à Dei iudiciis tantopere abhorres, & te sic excrucias, redi cum ipso in gratiam, & sedatiore animo esto, maximū inde commodum percepturus. 22. Sed magna & seria mutatione hinc opus est, nempe vt pro eo quòd es tuis.

cupiditatibus obsequutus, os ipsius confulas, & sermones ab ore ipsius exceptos, toto corde amplectaris.

23. Quod si feceris, & ad illum Opt. Max. conuersus, omnia ista quibus in illum peccatur, à tabernaculo tuo procul summoueris, certus esto fore ut in integrum restituaris.

24. Itaque pro eo quòd terrenis istis opibus te ipsum totum addixisti, aurum humi abiicito, nec sit tibi plurius aurum ipsum obrysum quàm silices isti per quos torrentes deuoluuntur.

25. Omne verò tuum perflugium, & pro omni argenti vi & copia, tibi sit ille qui sibi & omnibus solus sufficit.

26. Tunc certè super Omnipotente oblectaberis, & ad Deum attolles vultum tuum.

27. Deprecaberis illum, & exaudiet te, & vota tua persolues.

28. Et (quum) decernes quidpiam firmum erit tibi: & super vijs tuis splendet lumen.

26. Tunc verum & solidum gaudium auctore Omnipotente gaudebis, & vultum hunc tuum qui nunc totus concidit, ad Deum ipsum intrepidus attolles.

27. Ut qui te precantem exaudierit, pro quo beneficio vicissim illi quæ tu voueris latus persolues.

28. Ratum erit quod ab ipso requisieris, ipso, quidquid aggrediaris, splendore suo tibi præeunte.

29. Quum (improbi) deprimentur, tunc dicès, Exaltatio. Nã (Deus) oculis demissum seruat.

30. Liberabit non purum, & (is) euadet puritate manuum tuarum.

29. Denique quo tempore Deus improbos iustis pœnis affectos deprimet, tu contrà attolli te senties, & gratus agnosces: sicut enim ille superbos prosternit, sic eos in quorum oculis elucet modestia, benignus conseruat.

30. Quinetiam tam est Deo gratus qui probitati studens sese coram ipso abiicit, ut ipsius quoque precibus improbos condonet: itaque nostris consilijs obsequutus, non modò te ipsum liberabis, verum alijs quoque veniam impetrabis.

SVM.

SUMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXIII.

Laudata virtus crescit, inquit ille. Ego verò metuebam potius ne in superbiam euadat, ex quo Satana laqueo quàm paucissimi salui euadunt. Eadem verò contra maleuolorum & obreclatorum omnium calumniis quasi cote quadam excutitur, vires colligens, & magis ac magis splendet, ut ex istis Iobi postremis responsis apparet: quòd est certè in tantis calamitatibus rarissimum & prorsus admirabile. Hoc igitur capite Iobus refutaturus quæ ab ipsa questione aberrans dixerat Eliphazus, de sua calamitatis magnitudine paucissimis profatus, v. i. super criminibus sibi obiectis, rursus ad ipsius Dei tribunal prouocat, aduersus falsas a nicorū criminatione: aequitate illias, & cerio conscientie sue testimonio fretus, decem versib. proximè sequentibus. Nam quòd ad Deum ipsum attinet, cui semper iuste, quantumuis occulta, suorum consiliorum rationes constant, acquiescere se testatur in eo quòd illi visum fuerit, etiamsi peregrinè agere si cui cœperat. Sese tamen non posse non in tam misero statu perturbari, sed in primis mirari quòd fiat ut in tantis calamitatibus tandè possit miseram vitam trahere. Ethic rursus admirandum est, Iobo extra ordinem concessum fuisse quòd tantopere optabat, & tamen nec sperare nec petere audebat, nempe, ut Deum ipsum tandem conspiceret, & apud eius tribunal causa caderent ipsius accusatores.

CAPVT XXIII.

1. Ad hæc autem respondens Iobus,
2. Etiam hodie, inquit, sermo meus (est) exagitatio: (nam) plagamea grauis est supra gemitum.
1. & 2. Immo, Eliphaze, tantum abest ut ista quæ ex te audio silentium mihi imponant, ut contra nunc quoque me cogas animum in varias partes distractum testari: & toties iam iteratas querimonias, meis istis vulneribus omnes quantumuis graues gemitus meos longè superantibus, instaurare.
3. Utinam scirem & inuenirem eum. Ire enim vsque ad eius sedem.
4. Disponerem coram eo ius (meum) & os meum replem redargutionibus.
5. Cognoscerem quæ responderet mihi, & intelligerem quid diceret mihi.
6. Num copia roboris contenderet mecum? Nequaquam, Immo poneret in me (robur.)

7. *Illic rectus disceptarem apud eum, & liberarer in perpetuum à iudicante me.*

3. Video te offendi, quòd ad ipsum Deum aduersum vos prouocarim. Quidni verò id facerem? quod vtinam sicut inter nos mortales fieri consuevit, scire possem vbi se conueniri vellet. 4. Nam ad ipsius vsque tribunal pergere non dubitarem, non aduersus illum certè, (vt pote iudicem, non autem actorem aut reum) sed aduersum vestras criminationes causam meam acturus: nec mihi deessent plurimæ firmissimæque rationes quibus vos coarguerem. 5. Audirem quid ipse vicissim mihi aduersum vos illum compellanti responderet, & quid illi de iure meo videretur intelligerem. 6. Non enim ille me profectò sua illa qua summè pollet potentia & vi opprimeret, sed me potiùs fulciret. 7. Et illic demum infanti mihi liceret ius meum apud æquissimum iudicem tueri, & istis rescissis, quæ de me vestro libitu statuitis, semel à vestris criminationibus liberarer.

8. *En antrorsum ibo, & non aderit: & retrorsum, nec eum (illic) animaduertam.*

9. *Ad laeuam agentem ipsum non videbo: abscondet se ad dextram, nec (illum) conspiciam.*

10. *Certè nouit viam qua est mecum, & si explorauerit me, egrediar sicut aurum.*

11. *Gressus eius pressit pes meus, viam eius seruari, neque (ab illa) deflexi.*

12. *Mandatum labiorum eius non detrectavi, præ mihi præstitis recondidi dicta ipsius.*

8. Cæterùm fateor quidè infinitū quoddā esse discrimen inter istud quod requiro tribunal, & instituta inter homines iudicia. Nam siue antrorsum progrediar, nusquam ille mihi fiet conspicuus: neque retrorsum recedenti apparebit. 9. Ponamus illum versari ad laeuam, videri tamen à me non poterit: esto ad dextram, effugiet tamen oculorum meorum aciem, haud secus quàm si se occultaret. 10. Quid tum verò? Ab hac tamen ad ipsum prouocatione minimè destitero. Nec enim cõspicua ipsius præsentia, vel vlla mea narratione mihi opus est, vt quod sit ius meum intelligat: sed optimè nouit ipse qua

se qua via incessem: & futurum certissimè scio, vt ipso neque, sicut vos facitis, temerè, neque ex falsis coniecturis iudicium ferente, sed iusta & legitima de me quaestione habita, purior ab hoc ipsius iudicio quàm aurum ignibus exploratum euadam. 11. Sum enim illius mihi præeuntis vestigia sectatus, idque tam sollicitè vt à via mihi ab eo præscripta non deflexerim. 12. Denique mandatis quæ maiores illi nostri ab ipsius ore excepta nobis tradiderunt sic acquieui, vt illa intimo animo meo recondita, quibusuis etiam ad hanc tuendam vitam necessariis & mihi consuetis, anteposuerim.

13. *Et (si) ipse (sit) in vno, quis auocabit eum? nam (quod) anima ipsius cupit, etiam facit.*

14. *Sanè perficiet statutum meum [quod de me facere decreuit] & talia multa sunt apud eum.*

13. Quòd si perstet ille irreuocabili decreto sic aduersum me pergere, quis illum ab hac sententia abduxerit? quod enim semel sibi faciendum decreuit, etiam re ipsa exequitur. 14. Sanè igitur quod de me semel constituit, agedum perficiat, idque me minimè repugnante. Solet enim ille quamplurima facere eiusmodi, quorum ratio apud illū cõstat certissima, quamuis nobis occulta.

15. *Propterea sum ad eius conspectum attonitus, & (istud) expensens expauesco ab illo.*

16. *Et sanè Deus liquefecit cor meum, & Omnipotens ille me perterrefecit.*

17. *Quòd non fuerim excisus à presentibus tenebris, & (quòd) à facie mea auerterit caliginem.*

15. Et hoc illud est quod me in ipsum intuentem percellit, & magnitudinem ac diuturnitatem mearum istarum calamitatum apud me expendentem penitus perturbat. 16. Hæret enim animus concidens, & quem omnipotens ille miseriis istis meis terminum præfixerit ignorans, obstupescit. 17. hoc etiam demirans, qui fieri potuerit vt in hoc tam misero statu hucusque manserim superstes, & quàmnam ille me in his tantis animi & corporis cruciatibus operiri caligine mortis prohibeat.

CAPITIS XXIII.

Refutatis superiore capite qua partim extra rem ipsam, partim in lo-
bum peculiariter dixerat Eliphazus, ad propositam questionem re-
cta pergit lobus, rursus affirmans vers. 1. quod 21. capite responderat: Deū
videlicet tum in asserendis probis aduersus improborum iniurias, tum in
puniendis sceleratorum sceleribus, non palam semper & aperie, sed plerū-
que occulta quadam & planè imperuestigabili ratione, notis ipsi vni tem-
poribus, agere. Diem enim illum probis Deum agnoscentibus ab improbo-
rum tyrannide vindicandis destinatum, saepe nunquā hic ipsis illucescere,
ut si valeret amicor lobi sententia videri possit Deus ist. un summā dila-
tā vel non perspicere, vel non curare, si quis in presentem duntaxat hu-
mana vite statum intueatur: quorum illud de non vindicatis insonibus
reddecim primis versiculis, alterum de toleratis sceleratis, proximè sequē-
tibus alius duodecim graphicè pronus describit, versiculo demum ultimo
totam d'sputationem concludens Verum autem esse quod in aduersariis
oppugnat lobus, nempe neque de benevolentia Dei ex professo, neque de
ipsius odio in homines ex aduerso presentis vite statu iudicandum esse, par-
tim Deus ipse postea declarat, causa cadentibus ipsis lobus accusatori-
bus: partim omnium gentium, ac præsertim Ecclesiæ historia declarat, qua
passim in sacris licentis, ac potissimum & ex professo psal. 73. & 92. Ierem.
15. Habacuk. 1. de hoc ipso argumento diss. runtur. Nec aliunde certè aper-
tius colligi potest aliud esse iudicij diuini tempus nobis quidem in eo imper-
tum sed omnino post hanc vitam futuri constitutum: quā ex eo quod
nulli passim beatius quā improbi, nulli miserius quā boni, quod ante
uet ad vite huius commoda, cur. culum eius transigant.

CAPIT. XXIII.

1. *Quinam ab Omnipotēte occultata non fuerint præstituta (ab ipso) tempora quum ij qui norunt eum non cernant dies eius?*

Cæterum, vt omnibus istis orationibus, quæ me propriè
attingunt, de te ipsa dicam: qua tandem iusta ratione
possit negari, tempora quæ Omnipotens ille, cuius sum-
ma & irrefragabilis est tum sapientia, tum potentia, re-
bus omnibus præfixit, homines, sic ipso volente, latere:
quum illis ipsis à quibus Deus agnoscitur & colitur, dies
ipsis à sceleratorum tyrannide in hac vita liberādis, nul-
lus oriatur?

2. *Limites agrorū (transibunt) diripiunt greges, & pascunt;*

3. *Afinos pupillorum abducunt, pignorantur bonis viduarum-*

4. *Deflectere faciunt pauperes à via: simul abduunt sese pauperes regionis.*
5. *Ecce sunt onagri in deserto: prodeunt tanquam ad opus suū: mane perquirunt prædam, desertum (est) eis panis.*
6. *In agro pabulum eius demetunt & vineam ipsi scelerati serotino tempore vindemiant.*
7. *Faciunt ut (pauperes) pernoctent nudi absque vestimento: neque operimentum est (eis) in frigore.*
8. *Qui inundatione montium persusi, & absque operimento, amplexantur rupem.*
9. *Abripiunt ab vberibus pupillos, & à paupere pignorantur.*
10. *Nudos incedere faciunt absque vestimento: & famelicos (eos qui) qui portarunt manipulos:*
11. *(Et) intra parietes ipsorum expresserunt oleum, & torcularia calcarunt: & stiunt.*
12. *Ex urbe gemunt homines, & anima intersectorum vociferantur: & Deus non ponit (id est, non annotat) absurditatem (id est,) quod tam fit præter omnem rationem & æquitatem).*
13. *Hi sunt (tamen) inter rebelles luci, non agnoscunt vias eius, neque hærent in semitis eius.*
2. *Quid enim est quod isti non audeant? neglectis agrorum limitibus, in quorum tamen conseruatione posita est maxima ex parte publica tranquillitas, aliorum greges direptos, ibidem vt suos pascunt. 3. Ne pupillorum quidem armentis parcunt quominus ea deprædentur, & ipsarum viduarum facultates per vim eripiunt, quasi iure quodam instar creditorum pignorarentur. 4. Illis grassantibus, nulla, ne tenuis quidem fortis viatoribus, tuta est via, adeo vt deflectere à via publica, & latebras quærere passim cogantur. 5. Sūt enim isti non tam homines, quàm feræ & indomitæ bestię, quales sunt in desertis onagri, ad latrocinandum prodeuntes, & summo diluculo haud aliter ad rapiendam prædam intenti, quàm si quoddam hoc esset opus & artificium ad tuendā ipsorū vitam comparatū. Deserta deniq; in quibus hanc velut artē faciunt, sunt illorū agri, ex quorū fructibus viuant. 6. Tēpore messis cuiusuis agrū occupatū demetūt: neq; messe cōtenti, vineas quoq; autūno & serotinos*

fructus non sine maximo scelere deprædantur. 7. & 8. Occurrêtes vestibus omnibus spoliatos sub dio penitus nudos relinquunt, in mediis frigoribus pernoctaturos, & ex montibus nocturno redundante madore totos perfusos, in ipsarum rupium amplexibus morituros. 9. Et hæc quidem foris. Domi verò tam sunt immanes vt si cū pauperibus sit ipsis negotium, non dubitent ipsos quoq; illorum infantulos ab vberibus matrum abreptos pignori. 10. & 11. Mercenariis quorum opera tum in colligendis & gestandis manipulis, tum exprimendo oleo, & calcandâ in torcularibus vindemia sunt vsi, tantum habest vt debitam mercedem persoluant, vt contrâ famelicos & siticulosos illos dimittant. 12. His iniuriis affecti miseri quidem ac languentes in vrbibus ciues gemunt, interfectorum autem sanguis ipse ad Deum vociferatur vltionem poscens. Quid hic autem Deus, si de illius iudiciis, quemadmodum vultis, ex apparente cuiusque in hac vita statu constituendum est? Certè nemo vobiscum sentire potest qui tantam hanc omnis diuini & humani iuris perturbationem, non dicat à Deo vel nesciri vel negligi. 13. Et tamen hos demum sic oppressos oportuit ab illorum tyrannide prohiberi, qui tum ipsa naturæ iura violant, & omnem ipsos arguentis conscientię lucem extinguunt, tum diuinitus traditâ maioribus nostris honestæ & rectæ vitæ rationem penitus aspernantur.

14. *Diluculo surgunt homicida, interficiunt pauperes & inopes: noctu verò sunt quales (sunt) fures.*

15. *Oculus autem adulteri obseruat tenebras, dicendo, non intuebitur me oculus: & in occulto ponit (idest occultat) faciem suam.*

16. *Perfodiunt (fures) in tenebris domos, quas interdium signarant: nesciunt lucem.*

14. Et sic quidem in hac vita cum iis agitur qui sic opprimuntur. Nūc ad ipsos eorum oppressores accedamus. Ecce, alij vitam sibi ex aliorum cædibus parantes, primo diluculo expectati, cunctos occurrentes sibi, nec resister valentes, occidunt: alij noctem ad furta expectant.

15. Ex horū numero sunt adulteri, qui maritorū thori violaturi crepusculū expectant, & ne à quoquā deprehen-

hendantur, velati incedūt. 16. Alij verò domos inter diu notatas, nocte perfodiūt: & sunt omnes isti lucifugæ.

17. *Idcirco simulatque (est) Mane, (est) illis umbra mortis: idcirco (inquam, simul atque) agnoscitur (id est alii alios possunt dignoscere) terrores mortis (sunt eis.)*

18. *Lenes sunt super faciem aquarum, maledicta est eorum portio in terra, non recedit via vinearum.*

19. *Ariditas & æstus rapiunt aquas niuis: (sic) sepulchrum eos qui peccant.*

20. *Obliviscitur eum matrix, dulcescit ei vermis, amplius non memorabitur: sed sceleratus confringetur sicut arbor.*

21. *Afflixit sterilem ne pareret, nec vidua. benefecit.*

22. *Atque adeo potentes per vim pertraxit: insurrexit. & nemo credebat vitæ suæ (id est, quo insurgente omnes vitæ suæ diffidebant.)*

17. Et ita quidem isti viuunt. Sed hîc audiui quid vos mihi obiiciatis: istos nimirum ne tum quidem quum pro suo libitu sic viuunt, impunè id facere. Furibus enim istis lucem ex orientem esse mortis cuiusdam instar, haut aliter perterritis quàm si præsens illis esset mors ipsa, simulatque alij alios possunt dignoscere. 18. Vt autem aliquandiu perdurent, tamen incerti & huc illuc minimo etiam impulsu agitati, fluitant velut aquis supernatantes: & tum ipsos, tum quicquid possident, execratio comitatur: donec ex hac vita excedant, vineis planè dissimiles, quæ ipsa putatione reuiuiscunt. 19. Nam è contrario, sicut ariditate & æstu niues statim colliquatæ disparent, ita sepulchrum istos sceleribus deditos repentè abreptos tollit è medio. 20. Mortuos verò, nō matres, non vxores desunt: sed vermibus grata & suavis esca facti delentur ex hominum memoria, instar arboris nunquam repullulaturæ contracti. 21. Et id quidem merito, & Deo paria illis referente, vt qui steriles vxores afflixerint, in hoc ipsum intenti ne parerent: neque viduas matres fouerint: 22. quinetiam potentes ipsos per vim sibi seruire coëgerint, vsque adeo vt illis insurgentibus nemo non esset suæ ipsius vitæ incertus.

23. *Dat eis (Deus) ad confidentiam, & (quo) innitantur: & oculi eius (sunt) super vias eorum.*

24. *Euecti sunt paulisper, & non sum: sed deprimuntur sicut quilibet obturantur, sed sicut summitates spicarum succiduntur.*

23. Ego verò vobis ex aduerso regero, quæ iam antea respondi, nec esse falsa probastis: nempe Deum nihilominus istis perditis affatim suppeditare quibus freti vitam hæc securi transigāt, quasi intentis in eos ipsius Dei oculis, vt eis omnia ex ipsorum animi sententia succedant. 24. Et si enim, vt est brevis humana hæc vita, ad tempus duntaxat euecti, tandem amplius non extant: tamen non aliter quàm alij quibus morte deprimuntur: & vt illis quoque morientibus obturentur ora, tamen minimè violenta morte, sed ætate prouecti succiduntur, sicut, matura demū messe, de meti segetes consueverunt.

25. *Quod si non, nunc (id est age) quis mentiri me faciet, & sermonem meum rediget ad nihilum?*

Quod si quis aliter sermone habere existimat, agendum prodeat qui me arguat mendacij, & vanum esse meum responsum ostendat.

— II. Siquè **SUMMA ET DISPOSITIO**
CAPITIS XXV.

Continetur hoc capite tertius Bildadi congressus, prorsus iidem à questione proposita de improborum felicitate, & proborum afflictionibus ad Dei potentiam & Maiestatem describendam desectens, quasi videlicet Iobus suam innocentiam aduersus accusatorum calumnias asserens in Deum ipsum velut inique secum agentem insurrexisset: quod tamen falsum erat, sese ubique Iobo peccatorem agnoscente, & inservabile illam Dei Maiestatem agnoscente: quavis minimè sit negandum Iobum (quod sæpe iam repetit & Elius in eo postea reprehendit, & ipsemet à Deo deprecatur) parum amicorum amarulentissimis criminationibus & magnitudine dolorum penè prostratus, modum interdum in sui defensione non tenuisset. Vt cunque tamen Bildadus in ipsa sui sermonis applicatione peccet, verè tamen & magnificè de Deo sentit & loquitur, vt ei profectò multo magis quàm Homericæ Menelao conveniat illud, *καὶ ἀπαρῆσθαι, ἀνδρῶν καὶ μάλ᾽ ἀδελφῶν.*

— III. **CAPIT. XXV.**

1. Respondens autem Bildadus Subites, dixit.

2. Dominatio & reuerentia (sunt) cum eo: pacem facit in extelsis suis.

Tum ista excipiens Bildadus, In quem inueheris, inquit, Iobe? certè in eum qui vnus & summus est rerum omnium Dominus, cuius Maieftati summam reuerentiam debent omnia: qui sursum in altissimis illis cœlis, firmissima, & beatissima cum pace, dominatur.

3. *Non est numerus exercitibus eius: & super quem non surgit lux eius?*

Innumeræ sunt ipsius copix, & ecquis tandem huius vitæ lucem aspicit, nisi lucis ab illo ex orientis beneficio?

4. *Quinam igitur iustus declarabitur homo cum Deo (collatus?) & quomodo purus fuerit natus ex muliere?*

Cedo igitur qui te vsque ad eò confidenter apud Dei tribunal listis, quem tandem mihi dederis qui suam iustitiam subiiciens ipsius examini, iustus possit meritò cenferi? & qui tandem purus verè fuerit quem mulier genuerit?

5. *En vsque ad Lunam (ascendamus,) & non splendebit: & stelle non sunt pura in ipsius conspectu.*

6. *Quantò minùs homo (qui) vermis (est?) & natus homine vermiculus?*

5. Ecce si omnes illas cœlestes regiones radiantibus ignibus inferiorem hunc mundum illustrantibus cum ipsius Dei còditoris luce conferamus, neque Lunam, quæ prima occurrit, splendere, sed præ illo meras esse tenebras fatebimur: neque stellæ in cœlis summis collocatæ nitère comperientur. 6. Quantò minùs puritatis apud ipsius Dei tribunal quidpiam tribuemus homini, qui nihil aliud est quàm putris quidam ex humo sumptus, & humi repens vermis? homini inquam, vermiculo ex aliis hominibus exorto?

SVMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXVI.

Iobus toties & tam odiosè repetitis aduersariorum calumniis vehementer irritatus, habens iusto dolori laxatis, liberius iam & illos arguit, & suam sententiam tuetur, negans sese ob vlla scelera de quibus accusabatur tam duriter dininitus tractari, de potentia & sapientia Dei magnificentius quàm illi differens, ne dum vr esset eius obrectator, cuius tamen iudiciorum rationem negat ex huius vite presentis statu vel aduerso vel profpero perspicere posse.

CAPVT XXVI.

1. Respondit autem Iobus, & dixit.
 2. Cui opitulatus es? (an) cui non est robur? quem tutatus es? (an) brachium (cui) non inerat robur?
 3. Cui consilium dedisti? (an) cui non (inest) sapientia, tu verò sapientiam abundè indicasti?
 4. Cum quo indicasti sermones (id est quem tuis verbis docuisti) & cuius anima prodit ex te?
1. & 2. Atqui Bildade, (inquit ista excipiens Iobus) vt ad priorē exceptionis tuę partem respondeam, si tanta est Dei potentia, & omnium captum superans Maiestas, quę fit vt illam audeatis huius præsentis vitę statu metiri, & eum demum ipsius rectum vsum arbitrari, cuius ratio pateat? Stant-ne, quæso, suo vnus robore Dei iudicia, an sunt quasi per se imbecilla, tuis argumētis fulcienda? nū illius brachium quasi per se infirmum, aliquo abs te suppeditato subsidio indiget? 3. Num tuis consiliis ille regēdus est, ac si per se non saperet, tuisque monitis ipsum instrui oporteat? 4. Quem inquam, tuis istis sermonibus erigendum suscepisti? an eum cuius animam deficientem possis refoecillare?
5. Mortua formantur de subus aquas, & incolas earum.
 6. Nudum est sepulchrū coram eo, nec est operimentū perditioni.
 7. Extēdit Aquilonē super inane, suspendit terrā super nihilū.
 8. Ligat aquas in nubibus suis, nec funduntur nubes sub illis.
 9. Adstringit faciem throni, & expandit super eū nubem suam.
 10. Terminum circumscripsit superficiei aquarum, usque ad con summationem lucis & tenebrarum.
 11. Columna cæli contremiscunt, & obstupescunt ad eius increpationem.
 12. Robore suo findit mare, & intelligentia sua ferit elationem maris.
 13. Spiritu suo cælos ornavit, & formauit manus eius serpentem transuersum.
5. Minimè verò. Nam contrā (vt me quoque noueritis illam summam & immensam Dei Maiestatem, neque ignorare, neque minore quàm vos animi propensione prædicare) hic est cuius vnus vi tot res antea vitę omnis expertes formam induunt intra inferas istas aquas, vt & ipsi

ipsi earum incolæ. 6. Hic est cuius oculis penitus patent ipsa sepulchrorum antra, & cui nullum obiici tam densum & profundum operimentum potest, quo prohibetur ipsa totius mundi infima, quum alioqui res illic abditæ pro penitus perditis, quòd ad nos attinet meritò censeantur, clarissimè intueri. 7. Ille cælos quos Aquilonari cardine circūuolui videmus, non solidæ materiæ, sed liquenti & quasi vacuo spatio expansos circumfudit, & terræ molem à nihilo ponderibus æquis librata suspendit. 8. Idem aquas in nubibus tanquã vasculis collectas, ita quandiu ipsi libuit cohibet, vt illarū pondere nubes, terras alioqui obruituræ, minimè rumpantur. 9. Ille solij sui sursum collocati extima coagmentata, superfusa suarum nubium testudine, retinet. 10. Sed & aquarum superficiem suos limites circumscripsit nunquam mouendos, donec desinant lucis & tenebrarum vices. 11. Ille sonora tonitruum increpatione cælos velut à fundamentis ipsis emotos obstupescit. 12. Ipsum autem mare visua diffundit, & fulminibus dextrè ac peritè vibratis fluctuum tumorem transuerberat. 13. Et vt in ipsius opere pulcherrimo desinam, hic ille est qui cælos illa inenarrabili pulchritudine exornauit, & spiræ illę suis giris vndique cælos, serpentium instar percurrentes, sunt opus manibus ipsius tornatum.

14. *Et hæc sunt extrema viarum eius, & quàm pusillum de eorū tonitru verò roborum ipsius à quo intelligitur?*

Et hæc quidem sunt extrema quædam illius quam olim in creando mūdo exeruit, & nunc in eius administratione demonstrat, potentiæ testimonia, cuius quantula est portio à nobis audita? Insignibus illis verò ipsius gestis quibus non tam splendet quàm cum tonitru coruscat, animo percipiendis, quis tandem par fuerit?

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS 27, 28, 29, 30, 31.

HActenus Iobus Eliphazo & Bildado respondit. Supererat Tzophares, quo tacente, (sive quòd Iobum haberet pro desperato. sive quòd non posset eius exceptiones elidere,) progreditur Iobus in sui defensione, quinque proximè sequētib; capitibus, & in isto quidem 27. ostendit qua

de sceleratorum prosperis rebus differuerat, non eò spectare quasi Deus illis faueret, vel nullos eorū in hac etiā vita iustis supplicijs afficeret. Nā ē contrario sese agnoscere iustas eis pœnas etiam in hac vita (quales Deo visum est) diuinitus infligi, quod res ipsa testetur: sed hoc negare esse perpetuū, ac proinde nullo nisi firmo fundamento, quod ex itā repentino & tam calamitoso ipsius casu, aduersus eum concludebant. Quandam enim etiam esse occultissimam Dei sapiētiam, qua res omnes sic administrat, ut eius ratio nulla possit humana opera sagacitate, industria iniri, & quam adorare non scrutari oporteat: nempe quum verè pios, quorum unum se esse serio testatur & probat, durè sine affligit, & ē contrario sceleratos patientissimè tolerat. In summa igitur Iobus tribus de rebus agit his quinque capitibus: isto nempe cap. 27 de pœnis que sceleratis, nō quidem semper nec omnibus, sed quibus & quoties Deo placet, in hac etiam vita infliguntur. Cap. verò 28. de occulta illa Dei sapientia, quod argumentum generaliter & vtriusque tractat, ut maius habeat pondus. Cap. denique 29, 30, 31. de antea in vita sua integritate differit, quam repentina penè incredibilis calamitas exceperit: in quibus duobus quoniam eum quem oportuit modum ubique non tenuit, propterea a merito ab Eliso primum, idque non sine acerbitate: ac deinceps ab ipso Deo, sed grauius simul ac moderatius illum audiemus reprehendi.

CAPVT XXVII.

1. *Perrexit autem Iobus assumere parabolam suam (id est in illa sua tam serua & graui responsione,) & dixit.*

2. *Viuit Deus qui summouit ius meum, & Omnipotens qui a-mari-tudine affecit animam meam.*

3. *Tanti sperdum halitus meus in me est, & Spiritus Dei in naribus meis,*

4. *Si loquentur labia mea iniquitatem, & si lingua mea medita-bitur dolum.*

5. *Absit à me ut iustificè vos, donec expirem: nec tollam integri-tatem meam à me.*

6. *Iustitiam meam apprehendi, nec deseram eam: non afficiet me probro cor meum in diebus meis.*

1. Ad hæc Iobus videns aduersarios suos tacere, ma-gnopere confirmatus, pergere cœpit multò etiam libe-rius, & confidentius quàm vnquam antea in illa tum ve-ritatis, tum sui grauisima defensione, sic exorsus. 2. Au-dio quidem, amici, quæ sit vestra de me sententiâ, & fateor Deum illum Omnipotentem ita nunc mecum agere, & languentem hanc animam tanta miseria premere, ut nul-lus mihi tuendæ apud vos meæ integritati locus ab ipso relictus

relictus videatur. 3. Sed idem ille Deus, in quo vita omnium viuentium sita est, & cuius quanta sit vis in hac calamitate mea experior, ita sit mihi propitius, vt quàm diu hic in me halitus perdurabit, & flatum istum mihi diuinitus insitum naribus spiraro: neque illius in me asperitas, neque vestræ obrectationes à me uoculam vllam extorquebunt hominis vel apertè improbi, vel probitatē simulantis. 4. Absit, inquam, à me vt quandiu mihi spirare licuerit, vllò vel dicto vel facto meritò à vobis ego vel impietatis vel simulatæ integritatis accusatus fuisse comperiar: & videar vitæ innocenter exactæ testimonium abieciisse. 5. & 6. Nec enim perfuntoriè iustitiã colui, sed illam seriò sectatus constantissimè quoque retinebo: nunquam illam à me amittam: nunquam committam vt me cor meum vllius, præsertim tam probrosæ defectionis, quandiu superstes fuero, coarguat.

7. *Sit hostis meus, vt (est) peruersus: & aduersarius meus, vt (est) sceleratus.*

Egò-ne verò dixerim, Deum sceleratis fauere, vel eos inultos semper pati? Immo tantū ab eo absum vt ita senserim, vt è cōtrario si libeat hostibus meis imprecari, nō aliud sim optaturus, quàm vt talem Deum experiantur, qualis est aduersus peruersos & sceleratos.

8. *Nam quæ spes est hypocritæ, postquam avaritiâ studuerit? quando euaginabit Deus animam ipsius?*

9. *Num clamorem eius audiet Deus, quum supervenerit ei angustia?*

10. *An in Omnipotente se oblectabit? (an) Deum inuocabit quouis tempore?*

8. Nam vt quispiam pietatem falsò prætexens, malis artibus, Deo conniunte, suas opes auxerit, quæ tamen spes illi supererit quum Deus illam, qua toties eū offenderit animam ex ipsius corpore, tanquam vagina quadã abreptam, ad suum tribunal euocabit? 9. Num illius in his angustis vociferantis clamores exaudiet? 10. Num illius recordatione, quem simulationibus suis toties pro uocavit, ille sese eriget? & num illum assiduè inuocabit?

11. *Docebo vos Dei manum, & quæ (sunt) apud Omnipotentem non celabo.*

12. *Ecce vos omnes vidistis: & quid ita vanitate euanesceitis?*

11. Denique ut administrationem illam in Dei omnipotentis vnus manu sitam à me non negari noueritis, explicabo etiam vobis opera illa Dei, quibus gerendis illam vim suam nobis spectandam præbet, & occultiora quoque penes ipsum residere demonstrabo.

12. Quum autem ista vos ipsi vestris oculis animaduertitis, sicut ex vestris sermonibus apparet, quum tandem fieri potest, ut tam vanis & inanibus argumentis, mecum agatis?

13. *Hæc est portio hominis scelerati apud Deum, & hereditas tyrannorum, quam ab Omnipotente accipient.*

14. *Si multiplicati fuerint eorum liberi, (multiplicati fuerint) gladio: & eius pignora non saturabuntur pane.*

15. *Superstites eius morte sepelientur: & vidua eius non flebit.*

16. *Si coaceruauerit tanquam puluerem argentum, & tanquam lutum parauerit vestimenta.*

17. *Preparauerit (illa): sed iustus induetur illis, & argentum (eius) partietur innocens.*

18. *Ædificauerit ut tinea domum suam, & ut umbraculum (quod) facit custos.*

19. *Diuies iacebit, & non colligetur: aperuit oculos suos, & non est (quidquam).*

20. *Abripient eum terrores ut aqua, noctu surrepturus est eum turbo.*

22. *Et ruet in illum, nec parcat (ei) (ipse vero) à plaga eius fugiendo fugiet.*

23. *Plaudet (vnusquisque) votis suis super illum, (id est, ad illius exitium) & sibilabit super illum è loco suo.*

13. Hæc sunt igitur, fateor quæ tandem Deus sceleratis quasi debitam ipsis portionem destinauit, & hoc demum est lucrum quod ab Omnipotente referent illi qui sua potentia fuerint aliis opprimendis abusi. 14. Demus illos numerosam familiam reliquisse: gladio tandem tam multos genuisse deprehendentur, vel famelici tam multi interibunt. 15. Si quibus gladius vel fames pepercerit in morte sepeliendis, nulla eorum vidua maritum deflebit, gaudens potius sese ab illo liberatam. 16. & 17. Etiam si opes coegerit instar pulueris, & tam multam vestem

stem coaceruarit, vt non pluris eam faciat quàm lutum: parauerit quidem illa, at non sibi, sed probæ & integræ vitæ cuiuspiam ad quem vestes illæ transferentur, & illius pecuniæ dominum futurum. 18. Et ille quidem multū in domo magnifica & stabili erigenda laborarit, exitus autē ostendet illū non tam hominis quàm tinea domū extruxisse, in qua exuccus contabescat: nec firmius stabit illius structura, quàm tuguriolū, æstus vitandi causa, à vinearū custodibus erectum. 19. Iacebit tandem collapsus iste nuper tam locuples, nec à quoquam colligetur: & hūc illūc respiciens, nihil vsquam opis inueniet. 20. Terroribus mentis sibi malè conscię quasi inundantium aquarum diluuiio totus opprimetur: & noctis tempore cæteris mortalibus ad quietem capiendam concessio, horridis tempestatibus consternabitur. 21. Rapidissimus enim ventus repentē excitatus ipsum abripiet, ita vt mox non compareat, turbone nimirū vehementissimo sublatus. 22. Ruet enim Deus ultor in illum, minime ipsi parsurus, huc illuc ad inflictas diuinitus plagas discursaturo. 23. Et, quod est miserabilius, tantūm aberit vt de gradu deiectum non modò quisquam commiseretur, vt contrà certatim plausu & sibilo sint eius exitium prosequuturi.

CAPVT XXVIII.

1. *Est sanè argento eductio, & locus auro (unde) funditur.*

2. *Ferrum ex puluere sumitur, & lapis effundit as.*

1. Et de rebus quidē apertis ac manifestis, & Dei tum in puniendis sceleratis, tum in protegēdis piis prouidentia hætenus dictum est. Nūc ad illa occulta & penitus ab hominum captu remota veniamus. Latent sub terris auri & argenti fodinæ, ex quibus de mō eruta conflantur. 2. Ferri ex puluere eliciendi, & æris ex lapideis glebis eliquandi, rationem homines adinuenerunt.

3. *Extremitas statuta tenebris, & omnis consummatio peruestigatur, lapides caliginis & umbra mortis.*

4. *Erumpit torrens ab incola, & (aqua) obliuioni tradita: à pede exhauriuntur, & præ hominibus (id est multitudine hominū) summoventur.*

5. *Est terra ex qua oritur panis, & (quod) sub ea (est) conuertitur tanquam ignis.*

6. *Locus Sapphirorum (sunt) lapides eius, & pulueres auri sunt ei.*

7. *Semitam illic non nouit auis, nec eam intuitus est oculus vulturis.*

8. *Non calcarunt eam filij superbia, non transiit per eam Leo.*

9. *In cautes inijciunt manus, & montes radicitus subuertunt.*

10. *In rupibus riuos diffundunt, & omne pretiosum cernunt oculis suis.*

11. *A fluxu coërcet fluuios, & abscondita proferunt in lucem.*

3. Et tantam hic esse fateor hominum industriam, & vsque ad eò pertinaces labores, vt ipsi naturæ vim adferant. Terminos enim à Deo positos, id est abditissimas illas terrarum specus, transgressi, nec profunditate tanta deterriti, non desinunt à peruestigatione donec metallicos illos lapides abditissimis illis locis, & velut in ipsius mortis sinu reconditos, nanciscantur. 4. Et vt ipsi ima terrarum perfodientibus occurrant torrentes, nõ ex eorum numero qui regiones alluunt, sed subterranei, & pedibus hominum prorsus ignoti: nihil tamen ea difficultate deterriti, machinis adhibitis diductos sic extingunt, vt tandè hominum laborantium numero cedere coacti, sum moueantur. 5, 6, 7, & 8. Sic interdum accidit vt summum quidem solum aliquod satum fruges alendis hominibus subministret, cuius tamen intima, quasi in ignem, aurum nimirum in fornacibus conflandum suggerentia, erutis inde quoque gemmis conuertantur: quæ loca nunquam vllæ volucres, quamuis vndique vagantes, tranarunt, nec vnquam aquila, quantumuis acutissimis oculis prædita dispexit, nec feroces illi ferarum catuli calcarunt, nec pertransierunt leones, quamuis abditissima loca peragrantes. 9. Interdum verò non aliquod friabile solum perfodiunt, sed durissimis etiam cauitibus iniecta manu, montes funditus euertunt. 10. Alueos quin etiam fluuiis per medias rupes in riuos diductis penetrant, vt quidquid ibi pretiosum celabatur, ipsorum oculis pateat. 11. Coërcito denique redundantium aquarum fluore, altissima quæque in lucem proferunt.

12. *At sapientia illa vnde elicietur? & ubi-nam est ille locus prudentia.*

Hæc igitur quantumuis occulta scrutantur in terris & inueniunt mortales. Sapientiam autem illam diuinam, huius vniuersitatis regulam, cuius ratio ipsi soli constat, cedò, indicate si nostis, vnde tandem eruerimus: & in quo tandem huius mundi loco clicere & comprehendere possitis quam sequatur rerum omnium creator idem & gubernator, in illius sapientiæ vsu & effectis rationem.

13. *Non nouit homo pretium eius, neque inuenietur in terra uiuentium.*

14. *Abyssus dicit, non est in me. & mare dicit, non est apud me.*

15. *Aurum reconditum non dabitur pro ea: neque ponderabitur argento pretium eius.*

16. *Non æstimabitur auro obrizo, cum onyche pretioso & Saphiro.*

17. *Non æquabit eam aurum, nec adamas, nec eius permutatio fiet vase ex obrizo.*

18. *Nec corallis, nec galis commemorabitur. & æstimatio Sapientie superat margaritas.*

19. *Non æquabit eam Smaragdus Aethiopicus, nec auro mardo æstimabitur.*

13. Est illa certè tanti vt in hominum æstimationem non cadat, nec vsquã in hominibus quotquot viuunt sitam illam inuenerimus. 14. Illam si quæras in profundis gurgitibus, negabunt eam intra se sitam esse: & ipsum mare testabitur eam à se non contineri. 15. & 16. Nulla reconditi auri summa, nullû argenti pondus respondet eius pretio. Non aurum obrizum, non onyx pretiosus, non Sapphirus æquant eius æstimationem. 17. Quid aurum? immo non adamas, non vas vllum ex auro obrizo fabricatum, illi sint paria. 18. & 19. Ne cõmemorari quidem præ illa merentur corallus vel galis, quum ne margaritæ quidem, nec Smaragdus Aethiopicus, nec aurum purum putum ad illius æstimationem accedant.

20. *Vnde igitur aduenerit hæc Sapientia? & ubi-nam est locus (illi) Intelligentiæ?*

21. *Nam abscondita est ab oculis omnium uiuentium, & ab a-*

uibus caeli, (id est per aërem volitantibus) occultata.

22. *Perditio & mors dicunt, Auribus nostris audiimus famam eius.*

20. Ut igitur homines tam seduli rerum illarum per scrutatores omni animi contentione studeant illam comprehendere, vnde tandem illam nanciscuntur? & vbi tandem demum illius intelligentiam assequuntur? 21. Nam si deorsum inter homines illam quærant, nemini omnium qui viuunt visa est: sursum verò nulli volucris, quantum uis in altum sublata, inspecta fuit. 22. Deorsum denique intima terrarum penetralia, ipsamque adeò Mortem percontemur, famam quidem eius, utpote vndique personantem ad se usque peruenisse, nec quidquam amplius dicit.

23. *Deus intellexit viam eius, & scit idem locum eius.*

24. *Nam ipse ad extrema usque terra aspicit, (&) sub toto caelo videt.*

25. *Ad statuendum vento pōdus: & aquas appendit in mēsurā.*

26. *Faciens ipse pluuia statutum, & iter fulgetris tonitruum.*

27. *Iam tū dispexit eam, & enarrauit eam, aptauit illā, quin etiam inquisiuit in eam.*

28. *Dixit autem homini, Ecce timor Domini est sapientia, & recedere à malo est prudentia.*

23. Certè quoquo versus homines, quantum uis ingeniosi & diligentes sese conuerterint, fateri necesse est quod si à vobis fuisset animaduersum, non ita me remerè ex huius calamitatis magnitudine de antea cta vita mea iudicium tulissetis: soli nimirum Deo notam esse, tum sapientiam illam infinitam, qua in rebus omnibus condendis & disponendis usus est, ac nunc etiam in iisdem ad suos fines dirigendis adhibet: tum quo veluti loco, penes ipsum vnum videlicet, resideat. 24. Nec enim est hominum similis, qui singularia, vix possunt animaduertere: sed ex alto terras hinc inde totas intuetur, & quidquid sub caelo toto extat, obseruat. 25. Neque ab aliquo temporis spatio facere & obseruare istud cœpit, sed hinc mundum creans, simul ipsis aërem perflaturis ventis sua cōstituit pondera, & aquas velut in balance iam tum appendit. 26. Hinc illud pluuia stillaturæ, quasi guttis illius

lius numeratis, cōstituit demensum, & vort scātibus fulguribus iter suum præstitutum. 27. Is est ergo qui iam tum quum hunc mundum conderet, suoque digereret ordine, pro illa sua sapientia singula dispexit, & postea operibus illis suis, veluti illius interpretibus; homines docuit: aptatis videlicet illis prout sapiētissimè decreuerat, adq; accuratissimā cum animaduersione qua res omnes iam inde ab initio administrauit. 28. Homines deniq; diuinæ illius inscrutabilis sapientix minimè cēsores, sed spectatores & adoratores esse iubens, hæc esto, inquit, sapientia vobis cognoscēda & exercēda, Deum vestrum opificem ac Dominum reuereri, & à malo abhorrere.

CAPVT XXIX.

Perrexit Iobus assimere parabolam suam (id est, in illis suis grauissimis sermonibus,) & dixit.

Et hæctenus quidem Iobus, quum de Sapientia Dei in huius mundi administratione, tum illa nobis manifesta, tum arcana & captum omnē hominum superante grauissimè disseruisset, & nemo ex ipsius accusatoribus, vt antea, responderet, hæc quoque superioribus adiecit: sese videlicet tum pro illius manifestæ in prosperis ipsius rebus, tum pro alterius arcanae in his suis calamitatibus exemplo proponens.

2. *Quis dederit mihi (vt essem) secundum menses pristinos, secundum dies (quibus) Deus custodiebat me!*

3. *Quum splendere faceret lampadem suam super caput meum, & ad lumen eius ambularem in tenebris.*

4. *Quum eram in diebus iuuentutis meae, in societate Dei in tabernaculo meo.*

5. *Dum adhuc (erat) mecum Omnipotens, & circum me puerim ei.*

2. *Qui talis essem, aut repente fierem, qualis olim eram, quum me Deus aduersus mala omnia rueretur.* 3. *Quum ipso cœlitus me irradiante, & suæ mihi lucis facem præferente, per medias tenebras securus incederem?* 4.

Quum & arate florerem, & tam familiariter sese Deus rebus meis immisceret. 5. *Quum, inquam, & Omnipotens ille mecum versaretur; & essem amplissima familia mei obseruantissima circumcinctus.*

6. Quum lauarem gressus meos butyro, & rupes fundebat apud me riuos olei.

7. Quum iens ad portam per urbem, parabam in platea sedem meam.

8. Videntes me iuuenes abdebant se, senes verò assurgebant & stabant.

9. Principes cohibebat sermones, & manū admonebant ori suo.

10. Vox procerum suppressabatur, & eorum lingua adhaerebat ipsorum palato.

11. Tunc me auris audiebat, & me beabat. oculus me videbat, & testificabatur de me.

6. Abundabam enim domi tanta pecudum copia, ut penè vbiunque pedem posueram profuere butyrum, & ipsæ rupes olei riuos mihi profundere viderentur.

7. Foras autem quoties ad portam, locum videlicet capiendis consiliis & iuri dicundo constitutum, per me diam urbem proficiscebar, erat mihi in publico parata sedes.

8. Et iuuenes quidem ad mei vultus conspectū, reuerentia quadam tacti, sese subducebant: grandiores autem natu assurgebant, & sedenti adstabant.

9. Principes ipsi sermonem abrumpentes, ad mota ori manu, silentium ipsi sibi indicabant.

10. Summum denique me præfente vbi que silentium erat inter ipsos, ut ne unus quidem mutiret.

11. Vbi verò loqui cœperam, tum me cuncti exceptis audissimè sermonibus meis, beatè prædicabant, nec me quisquam intuebatur, qui me suo testimonio non ornaret.

12. Liberabam enim afflictos vociferantes, & pupillos, & quibus non (erat) adiutor.

13. Benedictio pereuntium super me veniebat, & cor viduarum exhilarabam.

14. Iustitiam induebam: & (ea) me induebat, (&c) iudicium meum, (id est rectè composita vita, erat mihi) tanquam pallium & tiana.

15. Oculi (id est, oculorum loco) eram cæcis, & pedes (id est, pro pedibus) claudis.

16. Pater erā inopibus: & litem (quā) non norā inuestigabam.

17. Et obterebar molares improborum, & ex eorum dentibus prædam eripiebam.

12. Quid si me igitur in eo statu nunc quoque conspiceretis, qui de hominum integritate vel improbitate, ex presenti in hac vita statu iudicium fertis? nempe me non amplius pro impio in Deum, & in homines scelerato, sed pro viro iusto & probato haberetis. Et ne simulationis arguere me possitis, prouoco ad illa publica omnium de mea antea vita testimonia, ex quibus apparebit verè fuisse me afflictorum, pupillorum, omnium denique ope destitutorum liberatorè.

13. Hinc illæ tot alioqui miserè periturosum faustæ pro me effusæ preces, procurante me speciatim vt viduarum gemitus in lætitiâ mutantur. 14. Iustitiæ me totum dabam, & illa mihi vicissim laudem conciliabat, & studium illud equi & boni, erat mihi pro regio quodammodo pallio & diademate.

15. Eram cecis oculus, claudis pedum loco. 16. & 17. Pater eram inopibus, quorum ignota iura postquam diligenter cognouissem, suscepto illorum innocentie patrocinio, curabam vt scelerati, erepta ex ipsorum faucibus præda, iustas improbitatis suæ pœnas darent.

18. *Itaque dicebam, In nido meo expirabo: & tanquam arenam multiplicabo dies.*

19. *Radix enim mea exposita erat ad aquas: & ros pernoctabat in ramis meis.*

20. *Gloria mea renouabatur apud me, & arcus meus in manu mea immutabatur.*

21. *Me audiebant (omnes) & expectabant, & tacebant ad consilium meum.*

22. *Post sermonem meum non iterabant, & super eos stillabat sermo meus.*

23. *Et expectabāt me sicut pluuiam, & os suum aperiebant vt ad pluuiam serotinam.*

24. *Ridebam ad eos, & non credebant: & lucem vultus mei non deiiciebant.*

25. *Deligebam viam eorum, & sedebam summus, & habitabam sicut Rex in ipso exercitu, vt qui lugentes consolatur.*

18. Hac igitur via insistens, & Deo tam propitio fretus, nec occultam illam eius sapientiam expendens de qua mihi vobiscum nunc est controuersia, statuebam apud me futurum, vt sic in nido meo, id est, inter meos placidè

& cum dignitate, diebus vitę mee quasi supra numerum arenę multiplicatis, è vitis excederem. 19. Deorsum enim, rectę cōscientiæ meę radix erat velut ad aquas perennes diuinę benignitatis exposita, quibus assiduè rigabatur: sursum verò ramos inde exortos, familiam videlicet & greges meos nocte cęlestis ille ros cęlitus in illos decidens fecundabat. 20. Ad illam autem inter homines mihi partam dignitatem & auctoritatem subinde nouum quidpiã accedebat: & mea potentia quotidie inter meas manus incrementũ recipiebat. 21. Neque sanè temerè sic iudicabam. Omnes enim me loquentem attentissimè audiebant: omnes dum loquerer expectabant: omnes loquuto assentiebantur. 22. Nemo qui me audisset, sibi quidquam postea dicendum arbitrabatur: nemo non aures simul & mentem dicenti mihi præbebat. 23. Me quidem certè verba facturum nõ minùs auidè obseruabant quàm solet, æstu summo, pluuia illa frugifera & optatissima quasi ore hiante expectari. 24. Quòd si etiam non nihil vrbane vel liberius à me dictum esset, nemo tamen offendebatur, nec propterea vultum vnquam mutare me oportuit. 25. Si quod anceps negotium sese offerebat, indicabam quænam esset ipsis via deligenda, summo & honoratissimo loco instar Regis cuiuspiam exercitu suo circumiecti confidens: & quidquid protuleram, perinde accipiebatur, vt eius oratio qui miseros & languentes solatur.

CAPVT XXX.

1. *Nunc autem derident me minores me diebus, quorum patres dedignatus essem ponere cum canibus gregis mei.*

2. *Etiam robur manuum illorum ad quid mihi super eos, perierat senium.*

1. Talis igitur eram paulo ante. At (bone Deus) quanta & quàm repentina secuta est mearum rerum omnium commutatio? Nam ecce minoribus etiam natu sum ludibrio, quorum patres ne dignatus quidem essem eodem loco habere atque canes custodiendis meis gregibus appositos. 2. Nam illorum quidem iuniorum robur nulli mihi yfui fuisset: horum verò senectus talis erat vt con-

sumpra

sumpta partim in otio, partim in flagitiis ætate, frustra tam diu vixisse meritò viderentur.

3. *In egestate & in fame solitarij, fugientes in solitudinem, in tenebras, desolationem & vastitatem.*

4. *Decerpentes malas iuxta virgulta, & (quibus) radices (& iuniperi) (erant) cibis.*

5. *E medio pulsi (&) contra quos clamabatur vt (cōtra) fures.*

6. *Ad commorandum in præruptis torrentium (& in) canis camporum & rupium.*

7. *Qui inter virgulta eiulabāt, (&) sub spinetis aggregabātur*

8. *Filij stultorum, etiam filij sine nomine, abiecti præ terra ipsa.*

9. *Nunc sum canticum eorum, & factus sum eis sermo.*

10. *Abominantur me, procul recedunt à me, & à facie mea non inhibent sputum.*

3. & 4. Homines, inquam, vsque ad eò detestabiles, vt ne in summa quidem egestate & fame quisquam eos ferret, ad eò vt conspectum hominum fugientes, sese in horrida & squalida loca recipere coacti, maluis, radicibus & iuniperorū decerptis granis miserrimam vitā traherent. 5. Urbibus extorres, & clamoribus ciuium pro furibus exacti. 6. Quibus prærupta per quæ torrentes deuoluuntur, campestres cauernæ, rupium specus vix tectum præbebant. 7. Errantes inter virgulta, & inter sentes aggregati. 8. Homines nullius frugis, homines nominis nullius, & ipso quod pedibus calcant solo deiectiones. 9. Hi sunt qui nunc de me cantillant, & quibus præbeo garriendi argumentum. 10. Qui me abominantur, & vt pollutum refugiunt, immo conspuere me non verentur.

11. *Quia (Deus) funem meum soluit, & afflixit me, & (ipfi) frantum à conspectu meo laxarunt.*

12. *Ad dextram meam lasciuientes adolescentuli insurgunt, pedes meos propellunt, & super me calcant semitas sua noxa.*

13. *Discecerunt semitam meam, ad contritionem meam conferunt: non (est) adiutor illis, (id est) aduersus illos.)*

14. *Tanquam per rupturam latam irruerunt, & sub dirutione deuoluunt se.*

11. *Quoniam enim Deo visum est meam illam auctoritatem dissoluere, qua veluti vinculo quodam omnes*

in officio continebantur, idcirco nulla nunc mei reuerentia tacti effusis habentibus in me feruntur. 12. Hinc fit ut ipsos etiam adolescentulos, ætatis flore petulanter abutentes, non pudeat ad ipsam dextram meam in me insurgere: pedes meos propellere: me denique velut habere pro semita, in qua suam illam ad nocendum proteruiam exerceant. 13. Sic inuersa est omnis vitæ meæ ratio: sic calamitas subinde calamitati meæ adiicitur: nec quisquam est eheu qui aduersus illorū iniurias mihi miserissimo patrocinetur. 14. Omnes enim simulatque ruere cæpit paries qui me circumcingebat, quasi amplo sibi aditu patefacto impetum in me fecerūt, & per ipsam ditutorum lapidum congeriem, id est occasione ex hoc ipso meo casu arrepta, qui potius commiseratione dignus erat, præcipiti saltu in me proruerunt.

15. *Conuersum est in me quidquid est terrorum, (&) tanquam ventus propulsat præstantiam meam, & tanquam nubes præterit salus mea.*

16. *Nunc itaque disfluxit in me anima mea: corripuerunt me dies depressionis.*

17. *Nocte perforat (Deus) ossa mea: pulsus mei non conquiescunt.*

18. *Præ multa vi (illius) mutatum est (id est, mutauit colorem) vestimentum meum, (&) sicut os tunica mea me circumcingit.*

19. *Proiecit me in lutum, & assimilatus sum pulveri & cineri.*

20. *Clamaui ad te, & non exaudisti me: adstisti (id est, stiti me ipsum apud te) neque considerasti me.*

21. *Versus es in truculentum mihi, & pro robore manus tuæ infensus es mihi.*

22. *Attollis me ad ventum, cui inequitare me facis, & dissolis me à compage (id est in nihilum me redigis.)*

15. Et illa quidem foris me opprimunt. Intus verò quidquid vsquam est quo terrefieri potest vel constantissimi hominis animus, in me insilit: & turbinis instar omne meū illud decus, quod iuuandis omnibus inseruiebat, tanto impetu prostrauit, ut repenti sit mihi spes vilius euasionis erepta. 16. Nunc itaque me omnis ille vigor animi quasi liquefactus destituit, ex quo in istud
miserri-

miserrimum tempus sum detrusus. 17. Tantùm enim abest vt nox recreandis mortalibus constituta, vel tantillum quietis mihi concedat, vt contra tunc demum ipsas ossium medullas grauissimi cruciatus, nunquam definente arteriarum pulsu, transfodiant. 18. Immo tanta vis est illius mihi diuinitus inflicti mali, vt vestimenti mei colorem promanans ex vlceribus sanies immutabit: nec ostiæ meæ collum meum arctius constringat, quàm illa Dei manus me totum circumcingit.

19. Iaceo denique totus in purulentum istud lutum immerfus: & istis scabiei squamis & tamentis scatens, macerato pulueri & cineri quàm homini similior euasit.

20. Quod autem omnium grauissimum est, sum ad te altissimè vociferatus ô Deus, neque me tamen exaudiuisti, neque respexisti, quum apud tribunal tuum comparerem. 21. Et quanuis natura sis infinitè clemēs, mihi tamen factus es truculentus & immitis: & totas in me vires tuas exerces. 22. Tu me sursum huc illuc quasi venti arbitrio iactandum extulisti, & quicquid in hoc meo corpusculo solidum subsistebat, eò vsque colliquasti vt mox sim nusquam substiturus.

23. Scio enim quòd me ad mortem, & domum omni viuenti constitutam reuocas.

24. At non in tumultum mittet manum, quanuis in illius contritione (sit) eis clamor.

23. Satis enim prospicio me ex hac vita domum illam mortalibus omnibus coaceruandis constitutā reuocari.

24. Hoc ipsum tamen non nihil me solatur, quòd quantumuis frustra clament calamitosi dum conteruntur: tamen Dei manus cadauer semel sepultum, & omnis sensus expers amplius non attinget.

25. Nisi fleui ob durū diē (id est lachrymis sum prosequutus calamitosos) (&) nisi anxiosa fuit anima mea super egenum.

26. Quando bonum expectaui, tunc venit malum: p. estolatus sum lucem, venit caligo.

25. Et quis hic locus, amici, vestræ illi sapientiæ relinquatur? Nunquam enim propitius sit mihi Deus, quem testem ac iudicem appello, nisi lachrymis etiam sum prosequutus quos vidi in calamitate versari: & nisi pauperū

inopia sum intimè commotus. 26. Sed quum prospera cuncta expectarem, tunc demum aduersa superuenerunt, & lucem præstolanti aduenerunt tenebræ.

27. *Viscera mea feruent, neque silent: occuparunt me dies oppressionis.*

28. *Ater ambulo absque Sole, sto in cætu hominum & vociferor.*

29. *Frater factus sum draconibus, & socius pulbis struthionũ.*

30. *Cutis mea denigrata est super me: & os meum exaruit præ siccitate.*

31. *Et fuit (id est verba est) in luctum cithara mea, & lyra mea in vocem flentium.*

27. Feruefacta viscera mea crepitant: oppressit me inopinantem asperissimum hoc tempus. 28. & 29. Adustam cutem circumfero, at non Solis æstu: tanta est hæc mea calamitas, vt nulla me frequentia hominum cohibeat quominus palam inconditos istos clamores edam, quasi draconum per deserta cum sibilis suspirantium frater, & pullorum struthionũ quiritantium socius. 30. Atram reddidit squalor totam hanc meam cutim qua circumuestior: & fauces meæ præ siccitate exaruerunt. 31. Sic meos cantus terminauit luctus, & in planctum omnis exultatio mea defuit.

SVMMA ET DISPOSITIO.

CAPITIS XXXI.

HOc capite Iobus suam integritatem cogitur copiosissimè defendere & particulatim asserere, antea tæ vite sua veluti catalogum contexent ad id, vt videretur, ad actus calumniis ab Eliphazo in ipsum non minus speciatim supra ab initio cap. 22. vsque ad vers. 11. cõortis. Vtitur autem grauissima inficiatione, vsque ad vers. 35. idque ordine pulcherrimo, exorsus à stupris vers. primis quatuor & deinceps agens de fraude in mutuis contra Elibus vers. 5. & 6. de furto vers. 7. & 8. de adulteris vers. 9. 10. 11 & 12. de potestatis herilis abusu, vers. 13, 14, 15. de pauperum, ac presertim viduarũ ac pupillorum contemptu vers. 26, 27, 28: de referenda iniuria cupiditate 29. & 30. de hospitalitate vers. 32. de dissimulata improbitate vers. 33. Deinceps verò ad Deum vt testem ac iudicem prouocat, vniuersam hanc innocentia sua defensionem concludens vers. 38 & 39. horrendis vbiq; interpositis imprecationibus, si mendax comperiat. Attendacem autem Iobum minimè fuisse testatus est ipse Deus, initio huius historie, ad deinceps

deinceps etiam in extremo audiemus. Præcipuus autem fructus hinc à nobis colligendus non hic est ut Iobo factam iniuriam fuisse nouerimus, cui malo nulli sunt magis expositi quàm qui Iobi exemplū imitatur: sed in eo situs est ut in hoc exemplo singuli, ac præsertim quibus sunt ample ad virtutem exercendam facultates, quæ sint sancta & honesta vita, domi & foris officia consideremus. Hoc enim verè mihi liceat affirmare, Christiane lector, plura hoc vno capite comprehendere pia & verè iusta vite præcepta, eaq; non in nuda contemplatione, sed certissimo exemplo & usu confirmata proponi, quàm in ullis vel Philosophorum vel historicorum libris extet.

CAPVT XXXI.

1. *Fædus percussi cum oculis meis, & quid considerassem in virgine?*

2. *Quanam enim est portio Dei desuper, & qua heredita: Omnipotentis ab excelsis?*

3. *Nonne calamitas scelerato (parata est?) & aduersum quidam extraordinarium sceleratè versantibus?*

4. *Nonne videt ipse vias meas, & omnes gressus meos dinumerauit?*

1. Sed hæc, (sat scio, dicetis) nihil ad Iobum, quem tu, Eliphaze, ausus es etiam ut summæ improbitatis conuictum increpare. Ego verò, sicut nuper sum testatus, meæ tamen integritatis patrocinium non deseram. Primam igitur hoc testor, ita me vitam meam composuisse, ut veluti fædus cum oculis meis pepigerim: nempe ut nec illi me ad turpe quidpiam allicerent, nec illorum ego conspectu abuterer. Absit igitur ut ad vllam virginem impuros oculos aduerterim. 2. Quinam enim hoc facerem, minimè nescius, etiamsi facilè possem hominum manus effugere, quàm soleat Deus ille sursum habitans, persoluerè huic sceleri mercedem: & quid ab illo Omnipotente cuncta ex alto contuente & diiudicante, referant istius flagitij rei? 3. Nempe calamitatem improbis paratam, & horrendas aliquas pœnas quas effugere nequeunt quicumque sceleribus indulgent. 4. Mène verò an non ille penitus nouit, gressibus etiam penè meis omnibus, quacunque incesse dinumeratis?

5. *Si incesi cum falsitate, & ad fraudem sese monit pes meus.*

6. *Appendat me bilancibus iustis, & noscat Deus integritatem meam.*

Si in mutuo cum aliis cōmercio fraudulenter me gessi, & sciens prudens ad alios falledos me contuli, Deus ipse adhibita iusta bilance hæc omnia expendat, & an non sincerum me præbuerim diiudicet.

7. *Si deflexit pes meus à via, & post oculos meos ambulauit cor meum, & manibus meis adhesit macula.*

8. *Seram & alius comedat, & germina mea eradicentur.*

Si ab eo quod sequendum est deflexi, neque mihi iustum & rectum, sed cupiditas præiuit: si denique quidquã contrectaui quod manus meas inquinaret, faxit Deus iustus iudex vt extranei satis meis vlescantur, & quæcunque mihi germinant, radicitus perdantur.

9. *Si collectum fuit cor meum super muliere, & apud fores amici mei sum infidiatus.*

10. *Molat alteri vxor mea, & super eam incuruent se alij.*

11. *Est enim nefas & iniquitas iudicium.* (idest obnoxia Magistratum cognitioni & damnationi.)

12. *Nam ignis est qui vsque ad consumptionem deuorasset, & omnem meum prouentum eradicasset.*

9. & 10. Si mulieris alienæ forma pellectus, captaui apud amici fores eius potiendæ occasionem: iusta lege tationis vxorem meam alius violet. 11. & 12. Est enim hoc ingens scelus, & dignissimum iudicium animaduersione: quod etiam si nullus magistratus vindicasset, fuisset tamen instar ignis me meaque omnia funditus absummentis.

13. *Si ius serui mei, vel ancilla mea sum auersatus, quom mecum disceptarent.*

14. *Quid enim fecissem Deo surgente? & (eo) visitante, (id est, in hoc inquirente) quid ei respondissem?*

15. *An non qui me in utero fecit, fecit illum: & aptauit nos in matrice vna?*

13. Si herili potestate in seruos, meos aut ancillas abutens, illos apud me conquerentes seu iure seu iniuria despexi, idem mihi diuinitus eueniat. 14. & 15. Etsi enim seruandum est inter dominum & seruum discrimen, tamen quom & ego & ille vnicum habeamus vitæ huius autorem, à quo vterque sumus in utero, etsi non numero, specie tamen vno & eodem compacti, si quid tale ad-

missem ecquid Deo tribunal conscendenti, & eius facti cognitionem suscipienti, responderem?

16. Si prohibui (quidquam) ab optatu pauperum, & oculos viduarum feci deficere.

17. Si comedi bucellam meam solus, nec comederunt ex ea pupilli.

18. Certè à pueritia mea creuerunt mecum tanquam apud patrem, & illas iam inde ab utero matris meae deduxi.

19. Si vidi pereuntem absque vestimento, nec fuit operimentum inopi.

20. Nisi mihi benedixerunt eius lumbi, & fuit ouium mearum vellere calefactus:

21. Si sustuli manum aduersus pupillum, videns in porta auxilium meum.

22. Scapula mea decidat ab humero suo, & brachium meum (auulsum) ab acetabulo suo confringatur.

23. Immo pauori mihi (fuit) exitium ab eo: & (quòd) ab eius sublimitate non possem (euidere).

16. Si pauperum optata sum frustratus, & oculos miserarum viduarum in me conuersos sum passus expectando deficere.

17. Si, quod auari & sordidi factitant, solus cibum capi, nulla eius parte pupillo esurienti decisa.

18. Nisi è contrario illos adhuc puer adsciui, vt apud patrem meum simul adolesceremus: istas vetò nisi adhuc infans foui, & manu prehasas domum deduxi.

19. Si quis mihi occurrit nuditate periens, cui vestimentum non præbuerim.

20. Immo nisi, testibus, ac penè loquentibus ipsorum lumbis, ouium mearum vellere calefactis, mihi bene sunt precati pauperes.

21. Si auctoritate mea elatus, & quòd paratos haberem qui me etià peccantem tuerentur, manum aduersus impotentes sustuli.

22. Scapula hæc mea vltro ab humero decidat, & hoc meum brachium, ab acetabulo auulsum, confringatur.

23. Immo perterruit me exitium mihi ab eo si quid tale admissem paratum: & quòd fieri non posse scirem vt sum me illi Maiestati eriperer.

24. Si posui aurum spem meam: & auro dixi, fiducia mea (es.)

25. Si latatus sum quum multiplicata sunt opes meae, & quum multum naçta est manus mea.

24. Deus mihi testis & iudex esto, si spem meam col-

Locaui in auro: si, inquam, aurum pro eo colui à quo dependêrem. 25. Si eorum more qui animum accumulandis opibus totum adiciunt, exultaui facultates meas videns augeri, & eas existinaui mea mihi industria comparatas.

26. *Si vidi lucem quando splendet, & Lunã claram incedentẽ.*

7. *Et seduxit sese clam cor meum, & osculata est manus mea os meum.*

28. *Etiam hoc fuisset scelus iudicum (id est iudicum cognitione & animaduersione dignum) quia abnegassem Deum (qui est) sursum.*

26. & 27. Execrabilis sim ego si Solis faciem coruscantem, & Lunam in illo suo splendore fulgentem cernens, clam meipsum fallens, nedum vt me palam idololatriis adiunxerim, ori, sicuti solent, admota manu, cultum ipsius exhibui. 28. Est enim scelus istud sola horrenda poena expiabile, quo Deum illum Soli & syderibus ipsis superstantem abnegassem.

29. *Si letatus sum casu inimici mei, & exultaui quum deprehendit eum calamitas.*

30. *(Immo) ne dedi quidem palatum meum ad peccandum, & petendam maledictionem anime illius.*

31. *Nisi dixerint homines tabernaculi mei, Quis det ex carne eius: non saturaremur.*

29. Dispeream quoque si ex vllius inimici mei casu aduerso arripui lætitiæ argumentum, ne si quidem in magnam aliquam calamitatem incidit. 30. Immo ne ore quidem meo ad vllas imprecationes aduersus eum concipiendas sum abusus. 31. Et tamen testor ego mihi non defuisse ex domesticis etiam meis hortatores, qui me ad referendas, magno quoque cum fœnore, iniurias incitarent: idque tam infensis animis, vt ne si viuos quidem ipsos deglutiuisent, sibi satisfactum iri clamitarent.

32. *Foris non pernoctauit peregrinus: ostia mea secundum viam aperui.*

Tantum autem absui ab eo vt domesticis meis in ista sœuitia fuerim assensus, vt peregrinos non tulerim sub dio pernoctare, & secundum viam patère prætereuntibus x-

bus ædes meas voluerim.

33. *Si tibi sicut homo (id est quiuis consuevit) transgressiones meas ad occultandum in sinu meo peccatum meum.*

Ergo, inquietis, nunquam peccasti Iobe? Sanè peccasse me absit vt diffitear, quod & antea toties sum testatus, quanuis non is sum quem esse me criminamini. At quoties peccaui, testis est mihi Deus, an vsitatissimo plerisque more, transgressiones vllas meas dissimularim, & repugnante mea conscientia, tectas in sinu retinuerim.

34. *Certè fregissem multitudinem magnam: sed despectissimus familiarum terreat me: & tacebam, nec egrediebar ex ostio.*

Fuit tamen profectò tanta auctoritas mea vt facilè possem obstitentes mihi quantumuis multos domare: sed si quis mihi repugnauit, etiam vilissimus ex plebe, tanta mihi fuit religio tale quicquam experiri, vt ne pedem quidem domo extulerim.

35. *Quis dederit mihi qui me audiat? ecce signum meum, Omnipotens (qui) respondebit mihi, & titulus quem scripsit vir litis meæ (id est aduersarius meus.)*

36. *Nisi super humerum meum gestarim ipsum, & alligauerim eum pro diademate mihi.*

37. *Numerum gressuum meorum narrauerim illi, & tanquam principem accedere fecerim.*

35. Scio vos ne istis quidem fidem habituros. Quod vtinam hoc mihi daretur vt haberem qui me æquo animo audiens causam meam decideret. Ecce enim istud in summa signum quo tendo vt de mea innocètia constet: Omnipotens ille Deus videlicet quem scio suo responso quæ modò protuli comprobaturum: & ille ipse accusatorius libellus quem aduersarius in me profert. 36. Immo habear ego pro peracto reo nisi potius quàm de mea causa non cognoscatur, illarum criminationum libellos ipsos humeris ipse meis sim gestaturus, & tanquam diadema mihi circumdaturus. 37. Immo vt accusator meus norit quàm nim ab omni tergiuersatione remotus: ego ipse omnem anteactæ vitæ rationem apud illud tribunal reddere sum paratus: nec expectabo dum aduersarius eò me vocet: immo egomet iudicem illum penes quem est in omnes imperium, appellabo.

38. *Quod si aduersum me terra mea clamat, & flent eius sulci,*
 39. *Si fructum eius comedi sine pecunia, & dominorum eius animam efflare feci,*

40. *Pro tritico carduus oriatur, & pro hordeo lolium.*

38. Denique vt paucis omnia complectar, si compe-
 riar sic abusus eo quod possedi territorio, vt vel ipsis ta-
 centibus hominibus, terra possit aduersum me accusa-
 tionem instituere, & aruorum meorum sulci de me la-
 mentari. 39. Si eius fructibus, vel dolo malo, nec perfo-
 luta operariis mercede, vel per vim oppressis, & præ fa-
 me ad mortem adactis dominis, vixi. 40. Pro tritico
 carduos, & pro hordeo lolium mihi producat.

SUMMA ET DISPOSITIO
 CAPITIS XXXII.

Iobum initio audiuimus primum quidem constantissime omnes Satana
 insuleis & impressiones sustinentem, & inuicta proferens animi fortitudi-
 ne repellentem à cap. primi vers. 13. ad cap. secundi vers. 11. Deinceps au-
 tem vsq; ad hoc caput 32. idem maxima eorum qui ad ipsum consolandum
 venerant imprudentia, que tandem in virulentas ac penè conuulsorias
 reprehensiones euasit, miris modis exagitatus, crescentibus simul magis ac
 magis, tum animi calumniis acerrimis exulcerati, tum tam misère vexati
 corporis cruciatibus, id ipsum admisit quod solent qui in duplici periculo
 in sinistra duntaxat partem conuersi, alterum latus aduersario nudum præ-
 bent. Depellendis enim meris aduersariorum calumniis totus intētus, nec
 animaduertens quid Satan potissimū moliretur, nempe vt tandē in ipsum
 Deum insurgeret, suam illam constantiam multis admodum inconsidera-
 tē, quasi apud ipsius Dei tribunal, dictis contaminauit, atque adeo parum
 absuit quin Deum ipsum accusans victoriam Satanae cederet. Commiserā-
 tus autem seruum suum ille qui etsi interdum καὶ ὁ ἄπιστος (vt de se
 loquitur Apostolus) suos velit βαπτίζουσαι, nunquā tamen illos sic premit,
 quin eos opportunè subleuet, primum excitauit Elium qui tum illorum Iob-
 bi amicorum imprudentiam resutaret, tum Iobum, non de ante acta sanè
 vita, vt illi falso fecerant, reprehenderet, sed vt aberrantem, & nisi aliò
 quàm ad suam integritatem resurgeret, & placidum illum ac docilem spi-
 ritum reciperet, in apertam impietatem mox ruiturum, sensum in viam re-
 uocaret, tantisperdum superueniret ipse Deus, totam hanc litem deci-
 surus. Eisi vero fatendū est Iobū non paruum iuste reprehensionis, & quis-
 dē grauis & aspera occasione multis illis inconsideratē effusis prebuisse: cer-
 tum est tamen Elium pleraque aliter quàm mens Iobi ferret, fuisse inter-
 pretatum: immo etiam in iis qua redargui merebantur arguendis modum
 non semper tenuisse, quod sanctis præsertim hominibus vehemētiore natū
 ra præ-

ra prae ditis vsuenerit confuevit: vsque adeo res est ardua tum etiam qui recte agimus, in neutram partem peccare. Sed si quis consideret quod vsque se Iobus importunitate illorum accusatorum, & humanis viribus intolerabili calamitate adactus, extra viam proripuerit: & quam sit pertinax in omnibus existimationis suae tuenda studium, praesertim quocies ab iis laedimur quos minimè oportuit: fatebitur non blandiore, sed tal. prorsus censore & censura opus fuisse Iobo, ut penitus sese Deo subicere doceretur: sicut facere perregerat, donec ab amicis ipsius vitam acerbissimè calumniantibus ad istas disceptationes periraberetur: sic tamen aberrans ut subinde in viam redeat, ut praesertim ex cap. 9. apparet, ubi eadem in eisdem pene verbis profiteretur, qua & Elius, & Deus ipse post Elium, Iobo inculcant. Elius igitur (celebris & ipse à genere, qui à doctoribus interpretibus probabiliter genus traxisse putatur ex Nachore Abrahami fratre ex c. Genes. 22. 21.) superioris disceptatoris auditor, quum vtrinque silentium fictum esset, interloqui coepit, sermone sex integris consequentibus capitibus, aliquatenus quidem aduersus Iobi accusatores, proprie verò ac praecipue aduersus ipsum Iobum continuato: cuius scilicet, quod ad Iobum attinet, proponitur huius cap. vers. 1. & 2. quod videlicet non contentus negare se talem esse qualem ipsum esse falso tres illi calūniabantur, ut inde ipsum colligerent propter talia scelera affligi, eò vsque progressus esset ut diceret causam tanta sibi infligende calamitatis inuenire Deum in ipso non potuisse: atque adeo iuste cum ipso Deum sic agere videri nequire, nisi ad summa nulla, & inscrutabilem rerum omnium causam, nempe ad voluntatem Dei, quatenus omnibus secundis causis praesertim, deueniretur: quasi verò Deus si summo iure vti vellet, in sanctissimis etiam quibusque iustissimam causam non sit reprehensurus cur ipsos non tantum poenis quantificunque in hac vita puniat, sed etiam extremo exitio addicat. Illos autem Iobi accusatores praeiudicis quidem sed grauiter à vers. 3. ac deinceps vsque ad finem capituli, in eo reprehendit quod eo omisso in quo Iobus erat redarguendus, pergerent eorum scelerum ipsum accusare, quorum tamen nullam adferrent probationem. Intermixta verò longissima praefatione, sese excusat, quod etate multò quàm illi inferior, prodire tandem in medium audeat, ac etiam ab illis omnibus dissentire.

CAPVT XXXII.

1. Tunc destiterunt tres illi viri respondere Iobo (super eo) quòd ipse iustus esset in oculis suis.
2. Excanduit autem ira Elius filij Barachelis, Buzite, ex cognatione Rami, aduersus Iobum: excanduit, inquam, ira eius in Iobum, quòd is iustificasset animam suam (id est seipsum) pra Deo.
3. In tres quoque ipsius amicos excanduit ira eius, propterea quòd non inuenerant responsum & (tamen) damnarant Iobum.
4. Sed Elius expectauit Iobum in sermone: quoniam erant seniores ipso diebus.

1. Et hæcenus quidem respondere defuerunt tres illi Iobo suam innocentiam aduersus eorum criminationes confidentissimè asserenti. 2. Quod animaduertens Elius adstantium vnus, celebris & ipse genere, Barachelis videlicet filius ex cognatione Rami quæ ad Buzitarum familiam refertur, grauitè admodùm aduersus Iobum commotus est: non quòd obiectas sibi criminationes inficiaretur, sed quòd in vnicam suam tuendam innocentiam intentus, multa inconsideratè de se dixisset: modò comparans antea actam innocentem vitam suam cum tanta tamque repentina calamitate: modò coram ipsius Dei tribunali valde securè sese sistens: vt planè magis de sua tuenda integritate, quàm de iustitia Dei placidè agnoscenda & prædicanda laborasse videretur. 3. Nec tamè illis tribus Iobi accusatoribus subscripsit, immò grauissimè quoque illos in eo coarguit, quòd nihil habentes quo Iobum accusationem ipsorum inficiantem refellerent, pergerent tamen cum habere pro conuicto.

4. Quanuis autem grauitè illos audiendo fuisset commotus, nec Iobum tamen, quãdiu sibi visum est loquentem, nec etiam illius accusatores, quòd inter illos omnes esset minimus natus, ausus est interpellare.

5. *Videns itaque Elius non esse responsum in ore trium illorum virorum, excanduit ira ipsius.*

6. *Et incipiens loqui, Elius (inquam) filius Barachelis Buzita dixit, Paruus sum diebus, vos autem valde senes: ideo repressi me, & veritus sum sententiam meam vobis indicare.*

7. *Dicebam, dies loquentur, & annorum multitudo patefaciet sapientiam.*

8. *Profectò Spiritus est in hominibus, sed inspiratio Omnipotentis facit vt sapiant.*

9. *Non sapiunt magni, nec senes intelligunt iudicium.*

10. *Ideo dixi, Audi me, indicabo etiam ego sententiam meam.*

5. & 6. Animaduertens autem Elius Buzites, Barachelis filius, eò redactos à Iobo tres illos viros, vt non haberent quod illi responderent, grauitè apud se propterea indignatus, in hos tandem sermones erupit. Prodeoque quidem ego iuuenis apud vos ætate valde prouectos, sed imposita mihi à vobis necessitate loquuturus, postquã diu multum-

multumque meipsum repressi. 7. Sperabam enim fore ut vos quidem hac ætate dignos sermones profertetis, ego verò sapientiam quam senectus ipsa vos docuisset, ex ore vestro exciperē. 8. Sed, ut res ipsa docet, inest quidem hominibus vis illa ratiocinatrix, sed quæ nisi Dei afflatu dirigatur, verè sapere non possit. 9. Nec enim vel auctoritas ipsa sapientiam, vel senectus per se rerum rectè diiudicandarum facultatem suppeditat. 10. Itaque quum & ipse quid hac de re tota sentiam, proferre cogar, velim ut me singuli diligenter & attentè audiatis.

11. *Ecce, expectaui verba vestra, auscultavi usque ad sensa vestra, tantisper dum inuestigaretis sermones (id est, perpenderetis quid esset Iobo appositè respondendum.)*

12. *Vos denique consideravi, & ecce non est Iobo redargutor, qui sermonibus eius respondeat.*

11. Obiici quidem certè mihi leuitas nequit ita vobiscum agenti, ut qui nunquam vos loquentes interpellarim: immo non tantum quid diceretis, verum etià quid dictum velletis attentissimè auscultarim, expectàs dum vobis in mentem veniret quid esset solidè Iobi verbis opponendum.

12. Expensis autem omnibus quæ sunt à vobis profecta, comperio nihil à vobis prolatum quo Iobus meritò possit conuictus videri.

13. *Neque verò dicite, Inuenimus sapientiam. Deus propellit eum, non homo.*

14. *Nam (ille quidem) non instruxit aduersum me sermonē: (tamen) etsi non vestris verbis, illi respondebo.*

13. Nec est sanè quòd contra statuatis inuenisse vos id quòd res est, & quo vel vno planè conuincatur Iobus: quòd videlicet, quum non humanitus hæc tanta & tam repentina calamitas, sed planè diuinitus sit ipsi inflata, Deo ipso iudice reus eorum scelerum peragatur, de quibus illum arguitis.

14. Nec enim illi defuerūt, ut audiuissetis, quibus vestras istas accusationes abundè refelleret: cui tamen habeo quæ respondeam, sed ita ut minimè vestris vestigiis insistam.

15. *Territi sunt, non responderunt ulterius, remouerunt à se sermones.*

16. *Nam expectant, sed non loquuntur, sed subsistunt, nec ulterius respondent.*

17. *Itaque proferam ego quoque partem meam, indicabo etiam ego sententiam meam.*

18. *Sum enim plenus sermonibus: urget me Spiritus ventris mei.*

19. *Ecce venter meus tanquam vinum non apertum, & tanquam utres noui, rumpitur.*

20. *Loquar ergo & erit mihi dilatatio, aperiam labia mea & respondebo.*

21. *Amabo (verò) ne accipiam vultum cuiusquam (id est, absit vt in cuiusquam gratiam vtar dissimulatione) & apud hominem vtar cognomentis (id est, adulatoriis verbis.)*

22. *Nescio enim cognominare (id est, blandiri) (nam) statim cremaret me factor meus.*

15. 16. & 17. Sed & ex circumstantium corona nullus istud mihi rectè vitio verterit, quòd, istis vsque adeò perculsis vrne hiscere quidem amplius audeant: & illis frustra tam diuturno ad respondendum concesso spatio, penitus obmutescant: ego quoque non nihil pro virili mea collaturus, quid hac de re mihi videatur exponam.

18. & 19. Tam multa verò hic mihi suppetunt dicenda, vt còtinere me ne si maximè quidem velim, spiritus hic meus patiatur: torus videlicet haud secus turgens ac vtet vini, vel etiam musti plenus, breui, nisi recludatur, disrumpendus. 20. Loquar igitur, vt respirare mihi liceat, & intus tam diu concepta tandem liberè profundam. 21. Nec verò quisquã offendatur, quæso, si nulla cuiusquam habita ratione quæ veritati officiat, liberrimè loquar, neque in gratiam cuiusquam blandas illas præfationes adhibuero. 22. Nec enim artes istas assentandi noui: & si forsàn id facere studerem, parata esset aduersum me seuera conditoris illius mei ultio.

Sv m

SUMMA ET DISPOSITIO
CAPITIS XXXIII.

Elium diximus multa Iobi dicta sinistrè interpretatum, & quamuis non immeritò seuerius tamen reprehendisse, quòd sic demonstro. Agendum considerentur qua post prafationem, & eam quidem satis aculeatam, septē primis versibus comprehensam, hoc capite, exagitat vers. 9. & prioro parte versiculi decimi. Nusquā prorsus cōperietur sic loquutus Iobus: sed hæc inde colligit Elius, quòd non semel innocētiā suā apud ipsum Dei tribunal Iobus erat his etiam verbis professus, Si disposuero iudicium, ego iustificabor. Item, Loquar, & responde mihi: Quot sum mihi iniquitates & peccata? Præuaticationes meas indica mihi cap. 13. 18. 22. & 23. Sed ista sic fuisse à Iobo dicta, non ipsius Dei habita ratione, quasi sese apud illum esse à uoluptatibus cogitaret, sed ut ante actā uitā suā tanquā sceleratā amicis suis e alumniantibus responderet, satis liquet tum ex aliis locis plurimis, tum ex his ipsius verbis cap. 9. 2. Quomodo se iustificabit homo cum Deo? Si uelit cum eo contendere non respondebit ei ad unum ex mille: & cap. 14. 4. Quis munditiem ex immunditie eliciet? & multò etiam aperiūtius cap. 9. 20. & 21. Si me iustificauero, os meum condemnabit me. Perfectus ego? non nouerim animam meam. Certum est igitur illa Iobi dicta ab Elio aliter accipi quā mens ipsius Iobi ferret. Ad alteram autem vers. 10. partem, & vers. 11. quod attinet, toridem quidem illis verbis usus fuerit Iobus cap. 13. vers. 14. 16. & 27. immoderata quadā uehemētia usus, sed hæc ceriè à grauissimo incredibile penè doloris sensu, non autem à superbia, ac multò minùs ab impio quodam affectu profecta, consolatione potius, & ad constantiam exhortatione, quā obisurgatione tam aspera indigebat. Aliud enim est modum non satis tenere in tam iusta lamentatione, quā aduersus Deum ipsum arroganter contendere, quod postertius nunquam certè fuit Iobo propositum. Et istud ex vers. 12. Deus est maior homine, & ex vers. 13. Deus omnia uerba sua non loquitur, quorsum in Iobum detorta, quum nemo grauius quā ipse Iobus de inscrutabilitate Dei plurimis in ipsius gestis sapientia subinde disseruerit? Sed & illa quæ sequuntur ad finem usque capitis de duplici ratione, una quidem ἀποφύλαξι, altera uerò καὶ ἀποφύλαξι qua suos erudire Dominus consueuit, etsi rectè & uerè dicuntur, tamē ἀδὲν ἀπό τῶν οὐρανῶν. Nā reuera Iobus, etsi sub hæc quoque ferula proficere ipsum oportuit, neutram ob illam causam fuerat Satane uelut in manus traditus, sed ut in eo sic probato Deus de hoste suo triumphans singulare nobis tum sua in confirmandis suis bonitatis, tum uerè piorum constantie exemplum praberet. Elius igitur in summa, quamuis Iobo contra irium illorum criminationes rectè patrocinatus, & maiorè in Iobi sermonibus moderationem meritò requirens, tamen iustas multas excusationes Iobo reliquit, minimè fortassis illas tandem suppressuro, nisi Deus Iobum, & ipse quidem, sed moderatissima cōmiseria reprehendens, etiam controuersam tum uerbis tum re ipsa definiuisset. Cur autem

nihilominus neque Iobus ad hæc tam copiosè dicta quicquam responderit, neque Deus tres alios grauitè increpans, Eium ullo modo reprehenderit, suo demum loco exponemus.

CAPVT XXXIII.

1. Et verò, Iobe, audi quæso sermones meos, & omnia verba mea ausculta.

2. Ecce nunc aperiam os meum, loquar lingua mea in palato meo.

3. Rectitudo cordis mei (erunt) dicta mea, & sententiam labia mea puram loquentur.

4. Spiritus Dei fecit me, & halitus Omnipotentis viuificauit me.

5. Si possis responde mihi, dispone (rationes tuas) coram me, confiste.

6. En ego iuxta os tuum (adsum) pro Deo: è luto sum formatus, etiam ego.

7. Ecce terror meus minimè te consternabit, & manus mea super te non erit grauis.

1. Neque verò habeo duntaxat, Iobe, quæ meritò in tuis accusatoribus reprehendam: sed mihi vel præcipuè tecum est negotium. Velim igitur vt quæ sum dicturus æquis animis audias, & quàm attentissimè auscultes.

2. Nec enim leuia quædam, sed præmeditata, sed quasi intelligentiæ meæ palato prægustata, sum prolaturus.

3. Nullo denique motus præiudicio, sincerè & absque vlllo furo proferam animi mei sensa.

4. Sum autem homo & ego à Deo conditus, & ea viuens anima qua homines cæteri.

5. Neque te in hac calamitate positum verbis vel auctoritate obruere cogito: sed si quid habes quod excipias, liberum tibi esto quæcunque voles, & quo viles ordine securè disposita regerere.

6. & 7. Quoniam enim te quum ad Dei tribunal prouocares, audiui sollicitè illum deprecari, & quidem meritò, ne te suæ Maiestatis illius splendore perterrefaceret, en habes quod tu postulasti.

Adsum enim ipsius Dei vice & nomine, homo tui similis, ex luto efformatus: vt te conqueri non possis meum terribilem conspectum, aut insultum vllum meum ferre non posse.

8. *Profecto dixisti in auribus meis, & vocē sermonum audiui.*
 9. *Purus sum, & absque transgressionē: sum mundus, nec est iniquitas mihi.*

10. *Ecce confractiones aduersum me innēnit, & habet me pro hoste.*

11. *Ponit in cippo pedes meos, obseruat omnes semitas meas.*

12. *Ecce in hoc non comperiris iustus, respondeo tibi. Nam maior est Deus homine.*

13. *Cur aduersus eum contendisti: omnia enim verba sua non effatur.*

8. Hoc igitur non inficiaberis quod audiente me, & verborum tuorum sonitum probè percipiente, dixisti. 9. Audiui, inquam, quum diceres, Sum purus & expers sceleris, sum mundus, nec est in me iniquitas. 10. Ecce tamen captat qua ratione me conterat, & me tanquam hostem persequitur. 11. Immo quasi vereretur ne sibi elaberer, arctissimis compedibus me constrictum tenet: & ita me quacunque incedo sollicitè obseruat, vt vbicunque pedem posui, ipse quoque vestigium figat. 12. Hæc verò quum diceres, lobe, aio, te iustum non deprehendi. Annon enim nosti quanta sit inter Deum & homines imparitas? 13. Cedo igitur quæ hæc est cōfidentia audere te, cum Deo contendere, cui potiùs æquo placidòque animo subiicere te totum debuisti? Nec enim ille omnium factorum suorum rationem reddit, vel reddere tenetur.

14. *Sed semel loquitur Deus & secundò ei qui non videt ipsum.*

15. *In somnio (&) visis nocturnis, quando innadit sopor homines dum dormitant in cubilibus suis.*

16. *Tunc retegis Deus aurem hominum, & castigationem eorum obsignat.*

17. *Vt hominem auertat (ab) opere, & elationem à viro summoveat.*

18. *(Qui) prohibeat animam suam à sepulchro, & vitam suam ne incidat in gladium.*

14. Nec tamen queri possunt homines quòd ab ipso non præmoneantur, vt qui contra non vno modo sed multipliciter eos qui sese ab ipso auertunt, ad se intuentium reuocare consueuerit. 15. & 16. Interdum videli-

cet (quod tu Eliphaze initio tuorum sermonum commemorasti) per somnia & nocturnis visis, quum altissimo sopore correpti sunt homines, vellicans ipsorum aures, & imminentes ipsis castigationes animis eorum insculpens, vt præmonitos doceat quæ facere destinarant abiicere, & elatos vetet in malè susceptis perseuerare, sic tandem præsentem seu ex morbo, seu ex gladio interitum euasuros.

19. *Redarguitur etiam dolore (quispiam) super cubili suo, & multitudo ossium eius, vehemente.*

20. *Et abominatur eius vita panem, & anima eius cibum desiderabilem.*

21. *Deficit caro eius à conspectu: & conteruntur ossa eius (&) non videntur.*

22. *Appropinquat fossæ anima ipsius, & vita eius lethalibus malis.*

19. & 20. Interdum verò quum his monitis quispiam non obtemperat, pergit tamen Deus cum veluti secundo compellare in lecto prostratū, & grauissimo quoque cruciatu, sicut tu nunc experitis, ad intima vsque ossa diuexatum, vsque adeò vt deiecto prorsus appetitu cibum omnem respuant. 21. & 22. Quinetiam sic apparēt morbo emaciati omnes ipsorum artus, vt, ne exceptis quidem illorum ossibus, nulla in ipsis cōspiciatur hominis figura, & neque viuere, sed iam in foua iacere videantur: neq; remediis vllis, sed iis potiùs indigeant à quibus ipsorum cadauera efferantur.

23. *Quòd si apud eum adsuerit angelus (id est diuinitus missus quispiam) interpret vnus ex mille, qui annuntiet ei reuerentiam ipsius, (id est, quid facere ipsum pro officio oporteat.)*

24. *Tunc (Deus) miserebitur eius, & dicet, Redime illum, ne descendat in foueam, Inueni propitiationem.*

25. *Tenerescet eius caro præ pueritia, redibit ad dies adolescentiæ suæ.*

26. *Deprecatus (enim) fuerit Deum, qui placatus fuerit ei, & præbebit ei videndam faciem suam cum hilaritate, ac restituet homini iustitiam suam.*

27. *(Ille verò) intuebitur in homines, & dicet, Peccauit, & re-*
Etum

Etum perueri, neque (id) profuit mihi.

28. *Redemit animam meam ne transfret in fossam, & vita mea videt lucem.*

23. Quod si tam misero illi adfuerit diuinitus vir Dei quispiam, sequester inter illū & Deum futurus, qualem vix vnum ex mille inuenias, à quo in rectam illam Dei viam reuocetur (tuum autem est Iobe expendere an non hoc beneficio te nunc dignetur Deus.) 24. Tunc quantumuis desperata illius hominis salus videretur, misertus eius Deus sequestrum illum iubebit ei renuntiare impetratam esse ipsi liberationem quominus in foueam descēdat, & quidē eo quod Deus ipse sit ei nactus certo redemptionis pretio. 25. Mox autem ad hanc Dei vocē putris illa ipsius caro, tenera & nitens apprebit, qualis est in pueris, vt credi possit in adulescētia florem restitutus. 26. Ipse verò sicut Deum sibi reconciliatū fuerit deprecatus, ita hoc beneficium ab eo consequetur, vt eius vultum quem antea rātopere exhorrescebat, hilaris & exultans, recepta quam prius amiserat iustitia, intueatur. 27. Quinetiam sese ad reliquos homines conuertens, & publicē Deo gratias agens, vt beneficij memorem hominē decet, Ecce, inquiet, peccaueram, & rectam viam deserueram, vnde in tantas miseras meritò incideram. 28. Ille verò me quominus in foueam detruderet liberauit, cuius etiam beneficio hanc nunc lucem aspicio.

29. *Ecce omnia ista facit Deus bis & ter cum homine.*

30. *Vt auertat animam eius à fouea, & vt illustretur in luce venturum.*

31. *Attende, Iobe, audi me, tace & ego loquar.*

32. *Si sint sermones [id est, si habes quod dicas] responde mihi, loquere, nam cupio te iustificare.*

33. *Quod si non sunt, tu audi me: tace, & docebo te sapientiam.*

29 & 30. Et ita quidem solet pro benignitate singulari sua, Deus, idque non semel sed repetitis vicibus sese cum hominibus gerere, vt præsenti exitio illos eximat, & vt huius vitæ lucefruentes quàm felicissimè & quàm diu-tissimè conspicui inter superstites versentur. 31. Hæc autem vide, Iobe, vt patientissimè audita quàm attentissimè expendas: tace, inquam, tantisper dum loquar.

32. Vbi verò loqui defiero, si quid habes quod excipias, responde & intrepidè loquere. Nihil enim magis capio quàm vt iustus cõperiaris, nedũ vt tuis aduersariis assentiar. 33. Sin minus, tacitus auditor esto: neque te huius silentij pigebit, quando quidem ex me quid sit hac de re sapienter sentiendum intelliges.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XXXIII.

Progit Elius Iobum quanuis dissimili ratione, tamen acerbius: penè quàm illius amici accusare, quasi videlicet aduersus Deũ ipsũ insurrexisset. Et fatendum quidem est, Iobum, quod & ipse à Deo reprehensus agnoscit, ab amicis iniquissimè cum ipso agentibus toties exagitatũ, multa non tantum liberius, sed etiam incõsideratius, inter suos euulatus, vt toto penè cap. 10. effudisse, & refellendis amicorum criminationibus ita fuisse intentum, vt non omni ex parte nec placidè prorsus, in Dei voluntate acquiesceret. Nunquam autem illi in mentem venisse vt vel sese peccati expertem diceret, vel Deum vt iniustum argueret, ex plurimis ipsius quam adferre defensionis locis perspicuè apparet. Cateron videtur Elius primis tribus versibus prefatione summe grauitatis plena, & quidem odiose quoddam Iobi dictum usurpans ex cap. 12. 11. & alterum vers. 4. ex cap. 9. 32. quasi omnes ad secum dammandum Iobum euocans. Deinceps verà vers. 5. & 6. & 9. proponit accusationis sue capita, paulculis ad exaggerandam accusationem interpositis vers. 7. & 8: quæ postea deturbe refellit vsque ad vers. 31. de iustitia quidem Dei perpetua magnificè, sed non sanè necessario differens, quum id non modo nunquam negasset, verum etiam aperitissimè professus esset Iobus, in mo de illa à vobis patetentia Dei totidem penè verbis cap. 12. differuisset, atque nunc Elius à vers. 13. ad 31. vsque, cuius verba manifestè rursus peruerit. Iobus enim sese iustum prædicans, minimè repugnare voluit in quæ rã alibi, rum vsque ad rã expresse dixerat supra 9. 20. sed aduersarius in quibus scel. ritus hypocrita fuisse dicebatur, suam innocentiam opponit, id que verè, ipso quoque Deo teste, supra 1. 8. & 2. 2. sicut & Paulus 1. Cor. 4. 4. Corinthios respiciens, Nihil vobis rimihi sum, inquit, conscius: addidit postea quòd ad Dei tribunal attinet, Non sum tamen per hoc iustificatus. Illud verò, Remouit à me iudicium meum, quod totidem verbis dixerat Iobus supra 27. 2. non ad Deum quasi iniuste agentem, sed ad illius in qua versabatur calamitatis magnitudinem refertur, ut quæ tanta & talis esset vt in eam vnã intuentes homines non possent non existimare nihil eius modi cadere in quenquam nisi sceleratissimum posse, sicut ex tota sermone illius serie liquere facillè potest. Nec illud, Sine transgressione, addiderat Iobus supra 6. 4. quæ verba odiose inculcat Elius vers. 6. Deniq. quòd Iobo exprobratur vers. 9. quasi dixisset, Non prodesse cuiquam se ambulauerit cum Deo, immeritò quoque tribuitur Iobo, quod tamen sibi excidisset restatur.

testatur Propheta Psal. 73. 13. Dixerat enim aliud Iobus, & quidem verissime, cap. 9. 22. aduersariorum calumnias refellens, nempe tum probos tum improbos à Deo consumi, id est quantasuis huius vite miseriae & calamitates tum probis tum improbis immitteri, ac proinde ex huius vita statu prospero vel aduerso de probitate vel improbitate cuiuspiam ferendum non esse iudicium: quod verissimum esse conuincebat ipsius Iobi exemplum, & quotidie ex eo euincitur, quod non alia sit Ecclesia vera in hac vita conditio. Elius denique vers. 31 & 32. sapientissime quidem & relictissime Iobum docet, ut Deo sese subicere discat, potius quam tantopere in predicanda sua integritate insistere, & apud ipsius Dei tribunal tam confidenter disceptare. Sed postea sermonem suum non minus asperè quam illum erat exorsus, aduersus Iobum tanquam esset ab eo Deus ipse in ius vocatus, concludit.

CAPVT XXXIIII.

1. Pergens prater ea loqui Elius, dixit.
2. Audite sapientes verba mea, & intelligentes auscultate me.
3. Auris enim explorat sermones, & palatum gustat comedendo.

1. Pergens autem Elius & irasci & loqui, conuerso ad circumstantes sermone, 2. Vos, inquit, sapientes & intelligentes quotquot adestis, & loquentem Iobum mecum audiulistis, atentè, quæso, me respondètem auscultate. 3. Aures enim non tantum ad audiendum verborum sonum, sed ad res ipsas quoque diiudicandas sunt nobis attributæ: nec palatum cibos tantum recipit, sed eorum etiam saporem inter comedendum degustat.

4. Iudicium eligamus nobis, & dispiciamus inter nos quidnam (sit) bonum.

Optauit Iobus sibi dari quibuscum iudicio certaret. Agedum accipiamus conditionem, & ex æquo & bona causa vtrò disceptata, quidnam ius ipsum ferat dispiciamus.

5. Dixit certè Iobus, Iustus sum, & Deus summonit iudicium meum?

6. Num super iure meo mentirer? grauisima est sagitta mea, absque transgressione.

5. Status autem controuersia in iis positus est quæ dixit Iobus, se nimirum iustum esse, & à Deo ius sibi suum ereptum: 6. apertè & sine vlla dissimulatione se ius

suum asserturum: tam graui & intolerabili calamitate se tanquam sagitta immerentem transfigi.

7. *Ecquis (est) vir sicut Iobus, ebibiturus ludibrium sicut aquam?*

8. *Et initurus societatem cum operantibus scelus (id est cum flagitiosissimis quibusuis) & ambulaturus cū hominib⁹ impijs?*

9. *Dixit enim, Non proficit quispiam cui placet (incedere,) cum Deo.*

7. Ecquem verò tandem Iobi similem esse comperimus, detestandū sese vltro propinans, hominum ludibria haurire tam facilè paratus quàm si frigidā aquā biberet?

8. Atque adeò societatem cum sceleratissimis inire, & impijs sese adiungere paratus? 9. Quænam est enim, obsecro, hæc eius oratio, Nihil homini prodesse, si Deum ducem sequatur?

10. *Ideo viri cordati, audite me. Absit à Deo forti improbitas, & ab omnipotente iniquitas.*

At vos minimè vecordes, audite me contrarium affirmantem. Absit enim à nobis, vt Deum illum verè potentem & in quo nihil desiderari queat, illis suis viribus ad iniuste vel improbè quidquam faciendum abuti existimemus.

11. *Nam opus hominis reddit ei, & iuxta semitam cuiusque sicut vt inueniat.*

Nam è contrario, prout sese quisque gerit, sic cuique rependit: & eò reuocat hominum studia, vt quod quisque sectatus fuerit, id demum tandem nanciscatur.

12. *Denique profectò Deus ille fortis iniuste nihil agit, Omnipotens, inquam, ille ius nunquam peruertit.*

Et, vt paucis omnia complectar, hoc affirmo & vt certissimum asseuero, vt in illum summè & sine exceptione potentem nulla cadit imbecillitas, sic fieri non posse vt quidquam agat iniuste, nedū vt innocētis iura peruertat.

13. *Quis imperat ei in terra? & quis constituit orbē vniuersum?*

Quis igitur es Iobe, qui toties sis ausus Deum quasi in ius vocare, & istorum quæ pateris rationem ab ipso exposcere? Num enim quempiam ipse in terris constituit, cuius consilijs vratur, nedum imperio regatur? ac nō hic vnus potiùs orbem hūc vniuersum, quo ipsi visum est ordine

ordine disposuit, & sic constructum suo vnus nutu gubernat?

14. *Si adiceret ad eum (Deus) cor suum, spiritum eius & halitum eius ad se colligeret.*

15. *Expiraret omnis caro simul, & homo in terram reuerteretur.*

Immo, quantum hic fallaris animaduerte. Tantum enim abest vt melior sit hominum conditio futura, si faceret Deus quod tu ab ipso flagitas: vt contra, si penitus vellet illos introspicere, & prout affectos illos inueniret de ipsis statuere, mox illorum spiritu ad sese datorem ipsius reuocato, statim expirare & in terram reuerti simul omnes illos oportuerit.

16. *Quod si qua (est tibi) intelligentia, audi hoc & ausculta vocem sermonum meorum.*

17. *Num verò qui ius odit dominatur, & num prorsus in sipientem damnabis?*

16. Quòd si quid sanæ mentis habes, audi & attende quæ ex me nunc audies. 17. Dic amabo, numis meretur domini appellatione, cui ius ipsū sit exosū, quo legitima potestas omnis continetur? & cuius fuerit improbitatis, atque adeò infanxiæ, illum audere vllius iniustitiæ reum facere, qui solus sit summè iustus simul & potens?

18. *Num regi dicere (fas fuerit) o Nequam? & nobilibus, o scelerate?*

19. (Et hoc fas erit ei dicere) *qui non suscipit vultum principum & (apud quem) non agnoscitur potens præ tenui, quod omnes sint opus manuum ipsius?*

18. An hominem Regem fas fuerit nequam appellare, & iis à quorum beneficentia pendeant ceteri, sceleratos illos vocando, conuitiari? 19. Et istud scilicet fas erit ei tribuere, apud quem illa summa & seipsa sola nitens æterna Maiestas pati non potest vt, quod nimium est inter homines vsitatum, maior apud eum habeatur potentum & diuitem quàm inopum ratio. Est enim ille supra omnes inenarrabiliter eminens, non precario quodam vel aduerti iure, sed quod nos omnes sine exceptione agnoscere tenemur, vt qui id ipsum quod sumus, ab ipso & per ipsum existamus.

20. *Momento moriuntur, & medinoctio dimouentur populi,*

& abibunt: & potens auferetur, (id que) non manu.

21. *Sunt enim eius oculi super vias cuiusque, & omnes eius gressus videt.*

22. *Non (sunt) tenebra, nec (est) umbramortis (id est, vlla tam tenebricola caligo,) ut ibi lateant qui vacant sceleri.*

20. Hinc illæ non minùs repentinæ, sed multò latius patètes, quæ non in vno quopiam, nec in privata cuiuspiã familia, sed in vniuerso terrarũ orbe spectantur mirificæ rerum omnium conuersiones: in quibus videmus hos vel illos populos momento interire, & è suis sedibus translatos disparere: & potentissimos quosque, nulla etiam humana vi, è medio sublato interire. 21. Neque verò ista temerè, vel nulla ratione eueniunt: sed quum neque alij alios, nec quisquam seipsum bene norit, Deus è contrariò qua quisque via incedat intètis oculis obseruat, quasi singulis singulorum vestigiis insistens. 22. Et quanuis illi sedulò latebrarum genus omne caprent, nullæ tamen sunt tenebræ, nulla ne mortis quidem ipsius caligo potest obstare, quominus omnes sceleratæ vitæ delictos dispiciat.

23. *Nec enim ponit super virum ultra (id est cuiquam imponit onus grauius quàm par sit) ut eat cum Deo in iudicium (id est, ut Deum possit in ius vocare.)*

Nunquam enim cuiquam plures quàm deceat plagas imponit, vt de Deo quasi iniuria affectus conqueri merito possit.

24. *Cõterit potentes absque inquisitione, & statuit alios pro eis.*

25. *Propterea facit ut nota sint facta ipsorum, & conuertit notom, & atteruntur.*

26. *Pro sceleratis (id est, sicut scelerati merentur) collidit eos, in loco spectantium.*

27. *Quoniã sic recesserunt ab eo, nec vllas vias considerarunt.*

28. *Vt ad eum (nempe Deum) adducerent clamorem inopis, & vt clamorem afflictorum audiret.*

24. Hinc nulla quoque præeunte, quæ quidem nota sit hominibus, causæ cognitione, potentissimos quosque cõterit, & alios ipsorũ loco cõstituit. 25. Sed illis quibus eos afficit pœnis, apparètibus nocte sub qua delitescebã in diè conuersa: & ipsis subito attritis, satis quæ fuerit illorum

rum vita patefacit. 26. Elidit enim eos, utpote suis sceleribus id commeritos, & quidem velut in publico orbis terrarum teatro propositos. 27. Ut qui tam turpiter ab ipso defecerint, nec vlla de re minus quam de cognoscendis ipsius mandatis laborarint: 28. hoc tandem illis flagitiis suis assequuti, ut miserorum ab ipsis oppressorum clamores ad Deum vsque, minimè profectò vani futuri, peruenerint.

29. (Si) dat quietem, quis exagitabis? si vultum abscondit, quis videbit eum, siue super gentem, siue super hominem simul? (id est siue de tota aliqua gente, siue de vno quopiam agatur.)

30. Ne regnet qui sp̄iā hypocrita, & propter offendicula populū.

29. Est autem à Deo trāquillitas quam si cuiquam largiatur, quis eam perturbabit? Sin autem vultum suum Deus auerterit, ecquis eum inuitum intuebitur? Neq; hic quicquā interest de tota quapiam gente, an de vno duntaxat homine quærat. 30. Et ita quidem Dominus agere consuevit, ne Reges regio nomine tam specioso ad tyrannidem abutentes diutius rebus poriantur, & miseri populi indignissimè irretiti in exitium tandem ruant.

31. Itaque ad Deum dici debet, Perfero, non disrumpam.

32. Præter (id quod) video, doce me: si quid iniustum feci, non addam.

33. Num ex te illud rependet? nam tu illum auersatus es. Tu quidem elegisti, at non ego (elegerim.) Quod autē nosti loquere.

34. Viri intelligentes assentientur mihi: & quisquis sapiens audiet me, (dicentem);

35. Iobus non loquitur scienter, & non sunt eius verba cum intelligentia.

31. Non fuit igitur cum Deo suscipienda contentio, sed illi potiùs ferenti verbis istis respondendum, Tu quidem me cædis, ego verò ictus recipio: neque repugno, quasi vincula quibus me constringis vi abrupturus. 32. Verùm quum hęc mihi non satisfaciant quę de tuis iudiciis adhuc didici, doce me præterea quę seire me operæ pretium est. Quod si mihi propter delictum aliquod hæc inflicta est calamitas, eanebo deinceps ne peccato peccatum accumulẽ. 33. Num verò, quicquid istud sit &

mentem venerat ut Deum argueret iniustitia, nedum ut sese iustiore co-
 pradicaret: qua duplex horrenda blasphemia si fuisset ab eo extorta, Satã
 certe, non autẽ Iobus, in hoc certamine victoriam obtinisset. Immo ne hoc
 quidem potuit ex illis Iobi, quanuis immoderatẽ profusis verbis colligi. si-
 quis non τὸ πρὸς τὸν πρᾶξις spectet, sed loquentis sensum & δῆλον candidẽ
 expendat: quum Iobus neque de iis qua post mortem eueniunt, sed de huius
 tantum vite statu prospero vel aduerso differuerit, ex quo rectẽ negat de
 odio vel amore Dei siue de cuiusquam integritate vel improbitate iudi-
 candum: neque de sua iustitia aduersus Deum, sed apud Deum aduersus
 calumnias intentatas contenderit. Elius igitur asperius quã oportuit Io-
 bum redarguit, imò ne satis quidem apud refellit qua perperam ex ipsius
 dictis colligit. Ponamus enim Iobum conquestum esse de Deo ut iniusto: si-
 ue δετιχὸν, quòd probos & improbos nullo discrimine cedat, siue ἕκαστον δετι-
 χῶν, quòd nihil sibi profuisset vite antea cte integritas: an satis apud ref-
 pondit Elius, quum diceret Deum non esse quantumlibet pius ac probis,
 quasi accepto ab eis be nescio debitorem? Minus profectò. Manet enim
 nihilominus illud inconcussum principium, consentaneum esse Dei natura
 ut bonis quidem delectetur & benefaciat, malos autem oderit & pœnis
 afficiat, quã nius nec ab illis beneficium, nec ab istis damnum recipiat: ex
 quo principio malè intellecto orta fuerat illa inter Iobum & eius cri-
 natores concertatio. Elius igitur vers 5 & 7. vel appositè non respondet,
 vel μετὰ τὸ ἄλλω τὸ γένος aliud in Iobo redarguit, nempe quòd sui nullam
 habitam fuisse rationem non aliter conquerebatur, quã si Deum sibi ali-
 quo beneficio ad referendam gratiam obstrinxisset, quale est hodie insanũ
 illud Sophistarum de merito ex congruo & condigno dogma. Quòd denig,
 postea vers. 9. 10. 11. 12. 13. respondens ad illam Iobi querelam, quòd
 Deus miseris ad se clamantes non exaudiret, causam omnem eius rei in
 clamantium preces ut irreligiosè conceptas reuocat, nodum illum non peni-
 tibus expedit. Ex innumeris enim tum veteribus tum quotidie penè occur-
 rentibus exemplis constat priora n etiam ad verum Deum sese conuertentium
 preces non semper exaudi ri vel quòd nesciã: quid petãt ut Matth.
 20. 22. & Luc. 9. 55. vel quòd aliter Deus apud se d ecreuerit, ut Ezechi.
 14. 14. vel quòd non expediat ut 2. Cor. 12. 9. Sequitur deinde duplex
 conclusio, sapiens quidem vna & recta vers. 14. altera verò vers. 15. &
 16. a quo sanè rigidior, nec etiam in illo Dei consentanea, ut qui Iobum
 non eius castigandi (quantumuis in d: sset quòd in eo ut & in optimis
 quibusque, si libuisset, aeterno tunc i: o merito puniret) sed exercendi
 tantum & probandi causa, sic illum à Satana tractari permiserit.

CAPVT XXXV.

1. Præterea respondens Elius, dixit.
2. Num hoc habes pro iudicio, (id est pro iustè dicto) Iusti-
 tia mea est præ Deo (id est maior iustitia Dei?)
3. Nam dixisti (id est, quæsiuisti) quid (illa) proffit tibi, (d
 EE. j.

cens) *Quid utilitatis capio (ex ea) magis quam ex peccato meo?*

1. & 2. Adiecit autem etiam ista Elius. Ut omittam cætera, num te in eo rectè fecisse tueberis quum ea diceres quibus concessis sequeretur te quidem iustum esse, Deum autem iniustum? 3. Quum videlicet tuam istâ quam tantopere prædicas iustitiam nihil tibi conferre verbis istis conquereris, Quâ nam in re potior est mea conditio quàm si sceleratè vixissem?

4. *Ego respondebo tibi sermones, & sodalibus tuis tecum.*

Mihi verò non desunt quibus & te sic loquutum, & tuos amicos à quibus nihil ad ista tibi accommodatè responsum fuit, meritò refellam.

5. *Aspice cælum & intuere nubes, quomodo (sint) altiores te.*

6. *Si peccasti, quid facies aduersus eum? & si multiplicata fuerunt scelera tua, quid illi facies?*

7. *Si iustus es, quid dedisti ei, & quid de manu tua accepit?*

8. *Viro sicut tu (qui vir est vt tu) improbitas tua: (nocuerit) & filio hominis (id est homini) tua iustitia (profuerit).*

5. Vnde verò ista cum Deo de accepto & expenso disceptandi audacia? Intuère, quæso, cælos quomodo sint quàm tu sublimiores, vt quantum ille à te distet noris qui cælis est ipsis omnibus infinitè sublimior. 6. Siue peccaris, nihil egeris vnde accedat ei vllum detrimentum: & vt peccata peccatis cumules, nihil inde ipsi decesserit. 7. Siue iustè vixeris, nihil ei dederis, nec vllū ipse à te beneficium acceperit, quo tibi sit obstructus. 8. Non enim ipsi Deo, sed ei qui vir est sicut tu vir es, tua nocuerit improbitas: & contrà homini profuerit alterius hominis integritas.

9. *Præ magnitudine (oppressionis) potentiores faciunt vt oppressi clament, & vociferentur propter brachium (id est violentiam) potentum.*

10. *Sed nullus dicit, vbi est Deus conditor meus qui dat cantica noctu.*

11. *Qui nos docet præ bestiis terræ, (&) præ auibus cælorum nos reddit intelligentes.*

9. Iam verò quòd attinet ad alteram tuam querelam, vnde rursus consequeretur à Deo fieri probis iniuriam, quòd ne clamantes quidem illos exaudiat à potentioribus

ribus oppressos, nedum vt illos vltro tutetur: fateor quidem quàm plurimos tot tantisque iniuriis ab iis illatis opprimi qui opibus suis abutuntur, vt ad clamores, immo vociferationes adigantur. 10. Sed qui non exaudiuntur, non Deum sed seipsos accusent oportet, in quorum numero vide ne tu quoque merito censearis. Nam clamant quidem strenuè, sed doloris magnitudine pressi, non autem vt Dei reuerentia tacti: neque quòd conditori suo placidè sese subiiciant: qui tamen vnus suis ad ipsum religiosè & piè refugientibus, exultationis argumentum in densissimis etiam calamitatum tenebris supeditat: 11. neque nos ea duntaxat natura præditos condidit, quæ nos sensu rerum noxiarum affici & commoueri doceat vt bestias in terris versantes, & aues in aère volitantes: sed tum intelligentia præterea ornatos, qua Deum ipsum agnitum reuereamur, tum ratione instructos, per quam rerum causas & perspicere & prospicere, ac etiam cognita remedia rectè vsurpare, possimus.

12. *Tunc clamant, sed non exaudit (clamantes) ob superbiam improborum.*

13. *Certè falsitatem non audit Deus, nec Omnipotens respiciet illud, (id est, non fauebit illi.)*

12. Hæc igitur causa est cur illi sceleratorum iniuriis oppressi, quantumlibet, at neque apud quem, neque ita vt decuit, vociferantes non exaudiantur. 13. Sed licet isti syncerè non clamantes idcirco non exaudiantur: nunquam tamen comperietur Deus vel istos oppressores vel ipsas oppressiones approbasse, quod exitus tandem ostendit.

14. *Etiamsi dicas (quòd) ipsum non videas, (tamen) ius est apud eum. Spera igitur in eo.*

Sed, inquis, ego ipsum non video. Esto. Nec enim ille humanis oculis est còspicius, nec illa quæ sceleratis suo tempore demum euentura præparauit, statim animaduertuntur. Illud tamen negari non potest, ius omne penes Deum esse, à quo nusquam recedat. Quid obstat igitur quominus, abiectis istis contentiosis eiulatibus desperationis plenis, potiùs de Deo quàm optimè speres, siquidem penes te ius est aduersus istorum tibi obiectas cri-

minationes?

15. *Nunc autem scito quòd paululum te visitauit ira ipsius, neq; inquisiuit multum admodum.*

16. *Iobus autem temerè aperit os suum, & verba multiplicat absque intelligentia.*

15. Omissis autè tot altercationibus, scito perexiguũ esse quo te Deus iratus plectit, præ eo quod iure tibi infligere potuit, nisi leuiter in te inquirere maluisset. 16. Unde satis liquet, Iobum, multa fuisse abs te imprudèter effusa, & quò pluribus verbis vsus es, eò te longiùs ab intelligentis hominis officio discessisse.

SVMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XXXVI.

Elius pergens, adhibita rursus graui prefatione, tribus primis versibus asserti Dei iustitiam, primum in integra vita hominibus partum tutandis & ornandis aduersus sceleratorum iniurias, vers. 5. 6. 7. partim si quando aberrarint, adhibita moderata castigatione in viam, nisi per ipsos steterit, reuocandis: deinde in sceleratis perdendis, qui ne verberibus quidem emendari sese patiuntur, vsque ad vers. 15. desinantem. Et hæc quidem verè ac grauius dicuntur, sed quibus sanè minimè indignisset Iobus, nisi interdum esset doloris extra se ita fuisset abreptus: ut qui non minus magnificè ac etiam copiosius eadem illa passim, tum in primis cap. 27. explicari. Ecquis enim nisi manifestè Epicurus, illud utrumque non fatebitur? Non igitur hac de re propriè quaesitum fuerat, sed An omnis ac præsertim tanta, & tam repente inflata calamitas semper ab irato Deo proficiscatur, vel pios alioquin humanitus peccates sic ad prænitentiã adducente, vel sceleratos perdente. Hoc autè Elius quoque affirmat, Iobũ & ipse inter sceleratos, atque adeo inter blasphemos quibus iratus esset Deus, recensens. Sed in eo discrepat ab illis Iobi accusatoribus, quòd illi quidem Deũ sic falsò existimabant Iobo insensum ob antea tam vitã: Elius autè, ob ipsius responsa quasi manifestè blasphema v. 16, 17, 18. & 19. que tamè Iobi dicta iam antea ostendimus alio sensu fuisse interpretanda vel saltem emollièdã: quòd & Deus ipse postea pro illa sua moderatissima equitate verè occurrès dno iuxta v. 28, præstitit: Iobo fortassis alioqui ad huius oburgationè nullò magis quàm antea irritatore fururo, ac tandè in hoc insu præcipiti in ruituro, vnde tamen illum eruere Elius etiam ipse studebat. Itaque fateri nos oportet, Satanam nullos, ne Elio quidem excepto, habuisse Iobo ad desperationem & blasphemiam apertã irahendo aptiores suorum conatum ad ministros, quàm eos ipsos quibus id minimè fuit propositum, que est nostri illius hostis versutia. Qua verè subiicit Elius, ostendunt quàm admirabili ratione Deus suis prospicere consueuerit, aspe-

riore illa obiurgatione qua Iobum ut est verisimile maximè exasperasset, sic d. num à vers. 20 ad extremum vsque caput 37. temperata & ad illas immoderatas Iobi querelas arguendas, qua tot inconsideratè dicta ab ipso extorserant, aptè profus accommodata, ut iam tum non potuerit Iobus nò agnoscere se longius quàm oporteret in iis scrutandis progressum, in quibus ipsum, ut initio facere coeperat acquiescere à vitæ tædè potius oportuit, quàm ea scrutari diuina semper iusta sapientiæ arcana, quæ ipsemet toto cap. 28. fassus erat omnium captum superare. Ceterum hoc ausim affirmare, in tota Græcorum & Latinorum pœsi nihil extare quod cum hac gran dilloquentia, in describendis aëreis illis impressionibus, possit comparari.

CAPVT XXXVI.

1. Perrexit autem Elius, & dixit.
2. Expecta me paululum, & ostendam tibi quòd præterea (sunt) pro Deo sermones.
3. Assumam (autem) scientiam meam è longinquo, & factori meo tribuam iustitiam.
4. Nam certè non (sunt) falsitas sermones mei: habes syncerè affectum apud te.

1. & 2. Ad hæc autem, quum sese ad respondendum comparare Iobus videretur, Elius nihilominus pergens, Adhuc, inquit, pauillum sustine. Super sunt enim præterea quæ pro vindicanda Dei iustitia disseram. 3. Summam autem argumentum à rebus remotis & altiùs petitis, ex quibus conditoris illius nostri iustitiæ laus debita tribuatur. 4. Et hoc tibi persuasum esse velim me non nisi certissima prolaturum: & eum hic tibi adesse, qui nec temerè sentiat quod sentit, nec simulatè sed syncerè tibi suæ mentis sensa sit explicaturus.

5. Ecce, Deus (est) potens, nec tamen auersatur (homines) potens & validus animo.

6. Non dat vitam sceleratis, (sed) ius reddit afflictis.

7. Non subtrahit à iustis oculos suos, sed (sunt) cum regibus in folio, ubi collocat eos in perpetuum, & atolluntur.

5. Ecce, Iobe, in summa sic habeto. Deus est quidem verè, & summè potens, sed non minùs comis ac benignus quàm & validus & magnanimus, ut qui homines minimè despiciat. 6. Idem iustissimus sceleratis minimè indulgens, ius suum afflictis tribuit. 7. Intentis oculis iu-

stos obseruat, atque ad eò cum regibus in solium euectos, nec inde temerè deiiciendos illos collocat.

8. *Quòd si uincti fuerint compedibus, & capti funibus (aliquis) calamitatis.*

9. *Tunc annuntiat illis ipsorum facta, & quòd transgressiones eorum inualuerint.*

10. *Et reteggit aurem eorum ad correctionem, & dicit (eis) ut redeant ab improbitate.*

11. *Si audierint, & obsecuti fuerint, absoluent dies suos in bono (id est prosperè agentes) & annos suos in suauitate.*

12. *Quòd si non audierint, transibunt in gladium, & morientur sine cognitione.*

8. Quòd si probos illos, utpote homines, ac proinde extra recti viam aberrantes, calamitatis quoque compedes exceperint, quibus irretiti teneantur. 9. Tantùm absunt tamen ab eo ut propterea Deus illos abieccisse videri possit, ut contra tunc demum illis oculos mentis aperiat, ut quid patrarint etiam atque etiam expendant, & doceantur quàm longè sint aberrando progressi. 10. Tunc, inquam, eis aurem vellicat, ut vitam emendent, & à sceleribus auersi pedè referant. 11. Qui si Dei monitis sese obsequentes præbeant, reliquam vitã exigunt beneficiis cumulati, & hilares annorum suorum curriculum conficiunt. 12. Sin minùs, traduntur gladio trucidandi, & quoniam Deum loquentem agnoscere recularint, idcirco miserè intereunt.

13. *Impuri corde accumulunt iram, neque clamant (ad Deum) quum eos constringit.*

14. *Interibit inter pueros anima eorum, vita (inquam) eorum inter cynædos.*

15. *Eruit (autem) inopem in inopia sua, & reteggit aurem eorum in angustia.*

13. Ad eos autem quod attinet qui non humana imbecillitate peccant, sed quos mala mens & malus cordis ipsius animus ad quoduis scelus impellit: quantò magis illi sese contaminant: tantò grauiorem iram numinis sibi accersunt: ut quibus ne hoc quidem detur ut in angustiis ad Deum clamantes refugiant. 14. Itaque Deo execrabiles moriuntur inter impurissimos illos iuuenes habiti,

biti, quorum impura pueritia fœdissimæ illi libidini partuit. 15. Deus autem è contrario inopes in ipsa illorum inopia liberat, vtpote quos in angustia versantes, quasi aure prehensos compellet.

16. *Et certè summonisset te ex ore angustia (in) latitudinem, sub qua non est angustia, & requies mensa tua (id est quæ collocantur & apponuntur mensæ tuæ) plena (esset) pinguedine (id est lautitiis.)*

17. *(Tu) verò iudicio sceleratorum redundas, & (idcirco) ius & iudicium tenent.*

18. *Certè ira (est: caue) ne auferat te ictibus: nec magnitudo pretij redemptionis faciet vt tu declines (id est euadas.)*

19. *Num (enim) aestimabit opes tuas? non aurum, neque omne robur potentia.*

16. Neque verò dubium est, Iobc, si hanc viam institisses, Deum iam pridem fuisse te ex istius angustia faucibus in æquam planitiem educturum: & tibi in integrum restituto, vitam omni honesta voluptate refertam concessurum. 17. At tu contrariū iter ingressus, ita te gessisti cum Deo disceptans, vt te plus satis reum peregeris eius iudicij quod Deus aduersus sceleratos exercet. Et hinc fieri vides vt quod ipso iure in te statuit, persistet & maneat immotum. 18. Certè ira Dei in hoc tuo casu se manifestè prodit. Caue ne te contumacè ictibus ingeminatis obterat neq; verò tibi sp̄e vllam euadēdi faciat vllum quantumuis ingens redemptionis pretium. 19. Num enim vllos opum tuarum aceruos vel tantillum aestimauerit? Immo nullus hic auro ne lectissimo quidē locus, nec robur quantumuis validum iram illius remorabitur.

20. *Nec anheles nocte de eo quòd exciduntur populi è loco suo.*

Audiui te, Iobc, magnificè de illa Dei imperuestigabili sapientia in totius mundi: ac præsertim rerum humanarum administratione differentem: Quum autem ita se res habeat, cur in ea simpliciter & placidè non acquieuisi, potius quàm sic vicem tuam lamentareris, & noctis etiam quietem ipse tibi inuideres, dū causam istius tam repentini tui casus tam sollicitè inquiris? Nam integros etiam populos Deus, quoties ipsi libet, excindit, vt vbi

paulò antè florebant, nusquam appareant.

21. *Vide ne te conuertas ad vanitatem: nam hoc delegisti præ afflictione.*

Vide, inquam, ne te vltro in istam vanissimã curam & anxietatem des præcipitem: cui dedere te, sinistro sanè iudicio, maluisti, quàm in tua calamitate æquo animo perferenda, perseuerare.

22. *Ecce Deus supereminet robore suo: ecquis est illi similis doctor?*

Nam ecce, Deus robore suo cuncta longè latè que exuperat: scientia verò quis est cum ipso conferendus?

23. *Quis mandauit ei viam suam? & quis ei dixerit, fecisti (quidpiam) iniquum?*

A quónam, quæso, mandatum accepit hoc vel illud agendi? & quis illum tandem vllius non rectè facti arguerit?

24. *Memento vt magnifices ipsius facta qua contemplantur homines.*

25. *Et qua omnes homines vident, homines (inquam) cernunt eminus.*

24. Potiùs quàm igitur in illis inquirendis arcanis te ipsum frustra distorqueas, exerce te potiùs in iis maxima laude euehendis Dei operibus quæ sunt hominum oculis conspicua. 25. Vtpote quæ in quorumuis oculos incurrant, & longè quoque dissitis hominibus pateant.

26. *Ecce Deus magnus (est) nec cognoscimus eum: numerus annorum eius, nec peruestigatio est ei.*

Perspectis autem & pro nostro modulo expensis omnibus ipsius dictis & factis, ecce, in summa fateantur omnes oportet potentem illum tam esse ingentem, vt cognitionem omnem nostram effugiat: & quum sit æternus, nullam numeri annorum ipsius supputationem in ipsum cadere.

27. *Rarefacit enim stillas aquarum, quæ pluuiam eliquant secundum nubem eius.*

28. *Quam stillant nubes, & demittunt super homines affluenter.*

27. Is enim est, vt à quotidianis illis incipiam, qui mi-

minutatim secat guttas aquarū, vnde pluuia sic eliquata, pro vaporis vnde conflatur proportione in terras effunditur.

28. Nubibus videlicet illam guttatim & simul abundanter in homines stillantibus.

29. *Insuper an (quispiam) cognoscet expansiones nubium: & eius tentoriij sonitus?*

30. *Ecce expandit super illas (nubes) fulgorem suum, & operit radices maris.*

31. *Nam per hanc (tum) pœnas sumit de populis, tum dat escam copiosè.*

32. *In vtraque vola occultat lucem, & precipit ei super occurrente.*

33. *Indicat hoc tumultus eius: amulatio (&) ira aduersus ascendentem.*

29. Ecquis præterea intelligentia comprehendit fulgura huc illuc ex nubibus vibrata: & sonora illa ex ipsius tentorio prodeuntia tonitrua? 30. Nam, ecce, fulgore quidem suo nubes sursum irradiat, oras autè maris deorsum earundè caligine cooperit. 31. Et hæc sunt per quæ populos, alios quidem iustis pœnis afficit, alios verò, copiosè subministratis quibus alantur fructibus, fouet. 32. Tenet autem vtraque vola tanquam habenas, quibus coruscans illud fulgur regit, & illi præcipit vbi & quânam occurrentis alterius nubis impetum sit excepturum. 33. Eius autem rei nūtijs mox auditur ingens ille fragor, exorta superioris nubis aduersus alteram ascendentem & irumpere conantem æmulatione & ira.

SUMMA ET DISPOSITIO

CAPITIS XXXVII.

Pars prior huius capituli vsque ad vers. 14. cohaeret prorsus cum superioris capituli fine. Deinceps vero Elius paulatim ad sapientissimam conclusionem accedit. Iobum eò adducens vt diuine illius *Masestatis consilium*, quod in physicis illis effectis quantumlibet quotidianis omnem humanum captum superat, in hoc etiam suo casu contemplari, & quamuis sibi incomperitis proximis eius causis, reuerenter adorare quâ n in eo frustra scrutando laborare & seipsum discernere malit: quem sermonem postea Deus ipse sequentibus quatuor capitibus verè, diuinitimè & copiosissimè persequitur.

1. Itaque ad hoc expauescit cor meum, & subsilit è loco suo.
2. Audite audiendo commotionem vocis eius, & fremitum qui ex eius ore egreditur.
3. Sub toto cælo dirigit illum, & fulgor eius [est] super extrema terra.
4. Post hunc rugit vox, & tonat voce elationis suæ, neque differt ista quum auditur vox eius.

1. Ego quidem certè ne animo quidem ista concipere possim, quin cor mihi palpiter, quasi ex sedè sua paratū subsilire. 2. Et vos ipsos eius rei testes cito, qui terribilem illum Dei tonantis sonitum, & tam latè reboantem quasi ex ipsius ore mugitū illum attentè auditis. 3. & 4. Mugitum, inquam, illum toto cælo prout huc vel illuc dirigitur latè resonantem: & fulgur ad extremas terrarū oras vsque coruscans, quod rugiens illa vox cōsequitur: illo videlicet tonitru sonitum edente, summæ ipsius potentix testem, & fulgaris initium è vestigio, sequentem.

5. Tonat sua voce Deus admirabiliter facit magna, & nescimus ea.

Est igitur vox illa Dei prorsus admirabilis: sed idem alia facit nihilò minora: immò tanta vt captum omnem intelligentiæ nostræ superent.

6. Dicit enim niui. Esto in terra: & imbri pluuia, & imbri pluiarum potentia ipsius.

7. Manu cuiusuis hominis obsignat (id est, facit vt omnes studiosè se domi occlusis foribus contineant) vt agnoscant omnes operarios suos.

8. Et ingrediuntur feræ latibula, & in lustris suis manent.

6. Is enim est cuius audito semel mandato nix obsequuta terras obtegit, itidèmq; pluuia, tum illa leniter stillans, tum altera summo cum impetu nimbos effundens. 7. Ad quam tempestatem agricolæ quidem domum refugientes, occlusis sollicitè foribus, operarios omnes suos per otium recensent. 8. Feræ autem ipsæ latibula sua petentes in suis lustris permanent.

9. Ex penetranti (id est, ab Austro) prodit turbo, & à Maxerim (venit) frigus.

10. *Ex flatu Dei* (id est suo, siue qui ab eo excitatur & regitur) *dat glaciem, & amplitudo aquarum* (est) *in arcto.*

9. Eodem iubente modò ab Austro nubes cogente tempestas oritur, modò ab Aquilone nubes dispergente, prodit frigus. 10. Eiusdem nutu excitatis flatibus aduenit gelu: & aquæ, quantumlibet latè sese priùs effundentes, in arctum constringuntur.

11. *Quinetiam irrigatione nubes fatigat, & dispergit nubes lucis sue.*

12. *Et ipse per circuitus* (id est in gyrum) *conuertuntur arificio ipsius, ut faciant quicquid ipsis mādarit in superficie terræ.*

13. *Siue ad virgam, siue ob terram suam, siue ad beneficentiam faciat ut inueniatur.*

11. Quinetiam idem ille modò nubes pluuia grauidas eousque defatigat, ut eas irrigationibus exhauriat: modò è contrario nubes illas suas fulgurantes, & tempestatum plenas dispergit. 12. Ipsæ verò nubes non temerè & incerto aëris motu, sed, quasi machinis quibusdam Omnipotentis illius Dei, certis momentis, circumductæ, id demum agunt quod illis ipse in superficie terræ peragendū præscripsit. 13. Siue nonnullos iustis pœnis sic afficere constituit: siue terras fœcundare quibus benignus fauet: siue suis benefaciendi causa, comparere illas imperarit.

14. *Ausculta istud, Iobe, sta, & perpēde admirabilia potētis illius.*

Enimuero, mi Iobe, mente à cæteris illis quæ te transfuersum egerunt auersa, attende istis quæ ex me audis: neque te ipsum sic exagitato, sed animo placido mecum admiranda illa Dei Omnipotentis opera perpende: ex quibus intelliges qualem te præstare in hac quantumuis ingenti calamitate debeas.

15. *Num tu nosti disponere locum illis, & facere ut splendescat lux nubis ipsius?*

16. *Nosti-ne libramenta nubium, miracula perfecti scientiis?*

17. *Et quomodo caleant vestes tuæ, quum tranquillam reddis terram à meridie?*

18. *Tu-ne expandisti cum eo athera, (&) firmum illud simile speculo fusili?*

15. Hæc tua calamitas in cuius causas tam sollicitè & tantis cum querelis inuestigas, est instar caliginosæ nu-

bis quæ serenitatem tibi splendens exceptit. Ceddò verò cur hîc in vsum tuum non conuertis quod oculis tuis quotidie intueris? Num enim tu is es qui noris quæ quibus locis, & qua serie disponendæ sint nubes, & serenitati mandare, vt, depulsis quas Deus cõstituit nubibus, splendeat? 16. Nostî ne quo libramento suspendendæ sint nubes? & num mente possis comprehendere quæ omniscius ille Deus illic edit miracula? 17. Atque adeò, vt ad te ipsum proximè accedam, fatîs-ne tibi perspecta est ista tam repentina vicissitudo, qua fit vt, Austro deficiente tempestates in terris cière, succedat vique adeò feruens serenitas, vt vestium calorem non feras? 18. Túne denique Deo adfuiti cœlesté illam plagam, tam firmam, & instar speculi fuhilis radiantem expandenti?

19. *Indica nobis quid ei dicturi simus: nõ disponemus sermones propter te, ebras.*

20. *Nõne narrabitur ei si loquar: si loquutus fuerit quispiam, sanè absorbebitur.*

19. Quòd si nihilominus putas illum posse de his rebus compelliari: agedum doce nos quibus apud illum sumus verbis vsuri, ne quid hîc temerè conemur. Nã quod ad nos attinet, ne in occulto quidem & quasi in tenebris delitescentes, nedum coràm & apud eius tribunal, instituire talem aliquam orationem ausimus. 20. Quid enim clanculùm effatinerò quod non ei innotescat? & quisnam cum eo disceptabit, qui non absorbeatur?

21. *Nunc quoque non videtur lux illa splendida qua est in aethere sed ventus transit & repurgat illum.*

22. *Ab Aquilone veniet aurû: in Deo formidabilis est fulgor.*

21. Ita nunc quoque sese habent restuæ, Iobæ. Nusquam enim tibi nunc cœlum collucet, vndique potiùs densissimis tenebris obsitum: sed non deest ventus, cuius aduentate flatu disiectis nimbis nitidum & sudû appareat.

22. Lux, inquã, tibi à sudifico Borea, quòuis auro splendidior orietur. Sed hoc memineris, non perscrutandum, sed cum tremore reuerendum esse Dei fulgorem, in omnibus ipsius operibus coruscantem.

23. *Omnipotens: non assequimur eum: magnus est potentia, & iudicio & copia iustitiæ: nec vllum opprimit.*

24. *Ideo que*

24. Ideoque timendus est hominibus: (sed) non videt omnes corde sapientes.

Et ut paucis omnia concludam, Deus ille Omnipotens captum omnem nostrum superat, non minùs æquitate, & omnibus numeris perfecta iustitia quàm potentia summus, qua nunquam ad quenquam vi opprimendum abutatur: cui propterea debetur ab hominibus reuerentia. Sed is certè non inuenit sapientes quoscunque intuetur.

SVMMA ET DISPOSITIO
QVINQVE RELIQVORVM
huius libri capitum.

Elium audiuius rigidiorẽ quidem, sed necessarium censorem diuinitus præmissum qui calumniis amicorum irritatiorem factum Iobum, grauissimis & sapientissimis sermonibus, ab illo integritatis suæ parrocino, ad moderationem reuocaret. Hunc autem subsequutus est ipse Deus Opt. Max. ex inopinato apparens, & cœptum quidem ab Elío argumentum persequens, sed ita ut quantum omnibus modis inter homines quantumuis Dei spiritu afflatus, & Deum ipsum loquentem, seu verba seu res spectemus intersit, manifestissimò liqueat. Ac primùm quidem nõ est quòd existimemus Deum hic quasi in pœtico quopiam dramate induci dèò præxari apparentem. Tota enim hæc narratio testatur veram historiam hoc loco contineri, ab aliquo postea, dictante Spiritu Sancto, bona fide descriptam, quem esse Mosẽ nonnulli ex Hebræis tradiderunt. Et sanè in nullo aliud tempus reuicci hæc historia commodius & verisimilius potest quàm in illud quò, florentibus Idumais, Israelita in Ægypto commorabantur. Scimus autem Mosẽ annis quadraginta apud Madianitas vixisse, ubi hæc cognouisse potuit, nempe ut proximè illos gesta, & quemadmodum primum suum librum quem Genesim vocamus, sic etiam hæc historiam Seruus a scripsisse, probabiliter videri potest. Deum autè per illa tempora variis modis extra ordinem patribus solitum apparere constat ex illorum ac etiam inferiorum temporum historicis, & apud Idumæos tunc veri Dei notitiam, & quidem eximiam, viguisse, sermones hoo toto libro habiti demonstrant. Locutus verò dicitur ex nimbo (sic enim male quàm turbinem interpretari) nempe testanda cœlestis Maiestatis causa, ut i. Samuel. 12. 17. siue iam tum repente excitato quum loqueretur Elius (quò nonnulli referunt illud, Audite audiendo, cap. superiore vers. 1. & 7. Hæc edia hic appositum,) siue qui finem sermonis

Ely ex improviso exceperit: ut quod toties inter disceptandum optauerat, nec tamen sibi concedendum sperauerat Iobus, re ipsa nihilominus sic consecutus, nempe ut apud ipsius Dei presentis tribunal agere sibi suam causam liceret. Sed hic sunt nobis quam plurima diligenter obseruanda, quæ præcipuus huius totius historiae fructus hinc sit nobis colligendus: nempe in primis quam admirabilis sit Dei Opt. Max. prouidentia, tum in gloria illa sua tanto illustrius patefacienda, quanto magis Satan, & qui vel imprudentes vel scientes Satana subseruiunt, illam obscurare conantur: tum in suis arbitrio suo, quantum interdum occultissimo semper tamen iusto, exercendis quidem sed nunquam deserendis: immo tum de munitissimè liberandis, quum desperatissima omnia videtur. Deinde, quæso, quam est moderata Dei in his reprehensionibus clementia? Quum enim nemo in illa disceptatione non peccarit, Iobus nimirum, immoderate, quod ad Deum etiam ipsum attinet, multa pro sua iustitia loquutus: ipsius autem amicitiam antea etiam Iobi in merito culpantes, & quod expresse declarauit Deus cap. 42. v. 7. perperam de dignoscendo Dei in homines odio vel amore sentientes: quam clementer & paterno planè affectu Deus Iobum obiurgasse contentus, amicos eius licet seuerius reprehensos, tamen in gratiam recipit. At enim, inquires, Elium dicta Iobi non pauca sinistraè & aliter quam mens ipsius ferret interpretatum præterit, ipsius etiam quasi vestigis insistens, ut penitus videatur eius accusationi subscripsisse. Respondedo fuisse quidem Elium diuinitus præmissum, qui Iobi non nisi acriter medio cessuri intemperiem, proposita illa summa ac terribili diuina Maieſtatis gloria, comperceret: sed profectam ab Elio reprehensionem eatenus tantum à Deo fuisse approbatam, quatenus & Iobum & ipsius amicos merito reprehenderat, & de Dei maieſtate relictissimè aduersus illos disseruerat: non autem in ipso reprehensionis modo. Quum enim Elius Iobum non tantum ut audacius in disputationem de Dei administratione ingressum, sed etiam quasi impietatis ac blasphemia reum accusasset, amicos autem eius parè admodum & ierunè arguisset, immo etiam illis aliquatenus visus esset in eo assentiri, quod ab irato Deo Iobus castigaretur: Deus è contrario Iobum grauius potius quam acerbè, non ut impie sed ut insipienter locutum reprehendit, amicos autem eius non tantum ut imprudenter, sed etiam ut de diuinis iudiciis perperam sentiret: & de Iobo, quem illi quidem damnarant, ipse verò ab illorum calumniis absoluit, contra veritatem loquutos asperrimè obiurgat, & non nisi Iobo ipso pro illis iram Dei deprecante, ipsis reconciliatur. At cur in Elium nihil prorsus? nempe tum quod in re ipsa, Dei videlicet asserenda iustitia, nihil peccasset: tum ne noua instrueretur altercatio, cui semel definienda ipse dignatus erat apparere. Præterea in hac historia, ac præsertim in eius catastrophe, ut in limpido speculo, in Deo quidem singularis illa Gloriosa Spontia, & erga resipiscentes omnes ineffabilis clementia: in Iobo verò & ipsius amicis sapientissimorum etiam hominum infirmitas & terribilis lucta, scientia incerta, prudentia imprudentia, patientia impatientia, spes desperationi, fortitudo infirmitati, demissio superbia, docilitas rebellio

ni permixta, nobis contemplanda proponuntur, Deo Opt. Max. tamen nunquam suos athletas deserente, & tandem benignissime sua in illis dona coronante. Postremo vere Physices Scopiar & summum ac precipuum eius finem, nempe ut in illis sp̄a Ḡic r̄a r̄e S̄iū āoparā cōtemplemur, quatuor his capitibus in se Deus nobis enarrat, ut vel hanc unam ob causam sit nobis hic liber pro incomparabili thesauro assidua lectione ac meditatione habendus. Quod autem ad belluas illas duas nempe Behemoth terrestrem & Leviathanum aquatilem attinet, quarum descriptionem Deus copiose persequitur cap. 40 & 41. quæ de Behemoth dicuntur, tā conueniunt vni Elephanto, ut ambigi, meo quidem iudicio non possit, quin de hac vna bestia differatur: quam non ineptè tradunt Hebræi nomine plurali, quasi Bestias dicas, appellari, quòd unica propter tantam molem sit plurimarū instar. Nec etiam dubito quin cap. 40. versic. 12. ZANAV, qua voce solet cauda intelligi, sic vocata quòd sit quiddam à tergo prominens, intelligatur, elephanti non cauda, sed proboscis, velut alterius cauda speciem referens: quam certè ut elephanti propriam, & usus in illo animali prorsus admirandi, minime prætermitti in hac descriptione oportuit. Leviathanum autem non esse Balenam, quam vocant, neque ex Cetorum genere, sed Crocodulum ingens illud & terribile Nili monstrum, ut reliquas eius descriptionis partes, ac præsertim tergum quasi monticulis impenetrabilibus constitū & ventris laminas prætereā, manifestè ex eo liquet, quod ex ceteris nullus prorsus piscis: sequamas gerat, nullus sit collo præditus: duo verò duntaxat, nempe Physeter & Orca sint dentibus armati. Neque huic sententia mea obstat quòd cap. 40. vers. 20. fiat lingua mentio, qua caret crocodili. Nec enim hi dicitur Leviathanus lingua præditus, sed negatur posse piscium instar capi, quorum lingua, vel labra solent hamo corripri. Idem autem & totius illius tractus gentibus, ab alto quidem mari remotis, Aegypto verò vicinis, cuius tūc regnum florebat, tam fuerunt proculdubio noti Elephantes & Crocodili, quam ignota fuerunt in gentes illæ Oceani bellue in Arabico illo sinu vix etiam fortassis naturæ.

CAPVT XXXVIII.

1. Respondit autem Iehoua Iobo ex nimbo, & dixit.

Tum demum verò æternus ille Deus satis diu sibi visus athletam suum cum Satana & Satanæ ministris commisisse, nec vnquam suos perichitantes deserens: ac etiam futurum prospiciens ut si fortè Iobus & ipsius amici Elio responsarent, nouum exoriretur certamen: volens denique, perpetuo Ecclesiæ suæ bono, grauissimā hanc cōtrouersiam ipsemet ore suo decidere: excitato repente nimbo diuinæ ipsius Maiestatis teste, in primis Iobum in eo in quo peccarat, et si grauius, tamē paterno

affectū sic est alloquutus.

2. *Quis est iste obscurans consilia (mea) absque scientia: (id est, sua incertitia.)*

Enimuero quisnam iste est tantò magis sese & alios sermonibus imperitiæ plenè inuoluens, quantò magis cõsiliõrum meorum rationes & causas frustra scrutatus, nullum neque lamentandi, neque suæ tuendæ iustitiæ finem facit?

3. *Accinge, quaeso, sicut vir, renes tuos: interrogabo te, & indica mihi (de quibus te rogauero).*

Ceddò igitur quandoquidem mecum disceptare libet, virum te præsta, & hoc iter ingressurus, quibus volueris argumentis, quasi succinctis renibus, accinctus prodi. Mæx sunt interrogandi partes (nam hoc tu ipse mihi liberum fecisti) tu verò teipsum ad respondendum compara.

4. *Vbinam eras quum fundarem terram. Indica (istud) mihi, siquidem & (hoc) intelligis.*

5. *Quis statuit eius dimensiones, quòd scias: aut quis super eam expandit funiculum mensorium?*

6. *Super quid eius bases sunt defixæ, aut quis collocauit lapidem eius angularem?*

4. Vbitum eras quum terram, vt firmum fundamentum, nũdo substernerem? Hoc tu mihi narrato, si potes.

5. Et quomodo sim illius dimetitus, si fortè & istud nosti: & tuane an alicuius opera & industria mensoriam regulam illi disponendæ adhibuerim. 6. Quibus defixis palis illam tantam molem imposuerim: & cuius operis lapidem angularem pro tantæ sustinendæ structuræ fulcro substrauerim. Qui verò tantam hanc vniuersitatis machinam solus aptauit, te scilicet, Iobe, fulcire non poterit? qui mundum vniuersum imò teipsum absque te condidit, te scilicet ritè, nisi consilio tuo adhibito, non gubernauerit?

7. (Vbi eras) *quum hilares concinerent stelle matutinae, & iubilarent omnes filij Dei?*

7. Quòd si supera magis placet vt petamus, vbitum eras, quaeso, quum faces illæ cœlestes primùm inciperent fulgère, & in numerum tripudiare, & de hoc opere beati spiriti.

ti spiritus illi succinentes mihi gratulari?

8. *Ecquis obstruxit claustris mare, quum e ductum è matrice prodiret?*

9. *Quis statuit nubes indumentum eius, & densam caliginem, fasciam eius?*

10. *Immo præcidi super eo statutum meum, apposuique ei repagula & claustra.*

11. *Et dixi, Huc vsque progrediêris: & hic sistet elatio fluctuum tuorum.*

8. Sed age, mare quoque ingrediamur: & hic mihi considera quisnam illud haud secus quàm velut ex quodam vtero, in quo prius conceptum fuisset, erumpens, suis velut oppositis valuis repressit? 9. Quis nubes illud circumtegentes, sursum stabilitas continet? quis illa densa vaporum caligine tanquam fasciis illud inuoluit? 10. Annò ego, qui certo etiam & irreuocabili decreto illud quantumuis furens, additis etiam ei repagulis & ostiis, constrinxi? 11. Nam huc vsque dixi, progrediêris, & hic gradum sistet, quantumuis alitè sese attollès tuorum fluctuum impetus.

12. *An in diebus tuis imperasti diluculo, (&) indicasti auroræ locum suum?*

13. *Vt apprehendat alas terræ, & scelerati excutiantur ab ea?*

14. *Et mutetur vt lutum figuli, & adstent quasi vestimenta,*

15. *Et prohibeatur à sceleratis lux ipsorum, & brachium excelsum confringatur?*

12. Et vt te sursum rursus attollam, num ex quo tu natus es, luci præscripsisti sui exortus leges: & auroræ significasti vnde sese videndam præberet? 13. Vt mox extremas terrarum oras radiis, quasi totidem digitis, iniectisprehendat: & ad eius conspectum diffugientes scelerati, ex terra dispareant? 14. Terra verò ad eius exortum immutata, nouas infinitas rerum aspectabiliū formas, instar luti quod figuli arbitrio effingitur, recipiat, quibus tanquam veste versicolori induatur? 15. Lucis autem beneficio, deprehensi tandem scelerati, fracta grassantium ipsorum superbia, aboleantur?

16. *Num peruenisti vsque ad recessus maris, & in penetrati voraginis inambulasti?*

17. Num patent tibi porta mortis, portas, inquam umbra mortis vidisti?

16. Quid? num ad intimos vsque maris gurgites penetrasti, & in voraginis illius penetralibus es versatus? 17. Num illius profunda, quæ verè dixerim mortis regiam, & illas ipsa pœnè morte tenebricosiores umbras, es rimatus?

18. Tū-ne considerasti vsque ad latitudines terræ: indica nobis an totam illam noueris.

19. Quanam via (sit, vbi) habitat lux, & vbi sit tenebrarum locus.

20. Vt illam vel istas accipias in regione sua, & quòd noueris iter domus ipsius.

21. (Ista scilicet) nosti: quia tunc natus eras, & numerus dierum tuorum multus est.

18. Tibi-ne verò terræ spatia perspecta sunt, quacunque patent, & illam vniuersam tibi notam esse ausis affirmare? 19. Num ipsam lucis sedem nosti, & vbi sit tenebrarum statio? 20. Ita vt illam & istas in sua regione deprehensas, & acceptas, arbitrio tuo, per notas tibi semitas, deducas? 21. Nosti nimirum ista Iobe, iam tum scilicet, natus, quum illas conderem, & suis vicibus disponerem, & nunc ætate quàm longissimè prouectus.

22. Num ingressus es promptuaria ninis, & penu gran dinis vidisti?

23. Qua recondidi tempore afflictionis, & diei belli ac præli?

24. (Nosti) qua via erumpat ignis, spargens Eurum super terram?

25. Quis deriuat inundationibus sulcos aquarum, & viam fulgetro tonitruum?

26. Vt pluuat super terram vbi non est quisquam, & super desertum vbi nemo est?

27. Ad satiamdam vastitatem & desolationem, & vt germinare faciat egressum herbarum?

28. An est pluuia pater? aut quis gignit stillas roris?

29. Ex cuius utero exit gelu? & pruinam caelorum quis gignit?

30. Instar lapidis abduntur aquæ, & superficies voraginis concrefcit.

22. & 23. Sed quum ipsius mundi partes istæ superæ & inferæ

inferæ captum intelligentiæ tuæ superent, notiora sunt tibi fortasse tum quæ in aëre ipso geruntur, tum quæ in terra ipsa conspiciuntur. Sæpissimè vidisti quum ningeret & grandinaret: & horum materiè perspicere potuisti. Sed dic amabo, nostin' quas mihi niuis & grandinis cellas construxerim, vnde quoties & qua copia libuit illas depromam, quoties vel castigare mortales, vel cum rebellibus mihi visum est belligerari? 24. Nostin' quo coruscantibus fulminibus viam aperiente tempestates horrendæ, quales Eurus præsertim concitare solet toto mox cælo personent? 25, 26, & 27. Quis ruitura cælitus aquarum diluuiâ, quasi diductis sulcis distribuât, via per medios nimbos fulgurum & tonitruum ignibus patefacta: vt tum in deserta, & nullis hominibus culta tempestates istæ auertantur, tum regionibus alioquin aridis & sterilibus penitus futuris, quanto illis opus est humore abundè irrigatis, proferre se plantarum omne genus incipiat? 28. Cedò verò nū sicut homo ex homine, sic pluuia generatur, vel stillæ roris gignuntur, ac non potius meo vnus arbitrio ista conficiuntur? 29. & 30. An vt fœtus ex matribus, sic ex alicuius vtero prodit gelu? pruina sursum gignitur? aqua in lapidum duritiem dispareret? profundissimarum etiam quarumuis aquarum superficies concreta consolidatur?

31. *Num alligabis delicias Chimah, & contractiones Chesil dissolues?*

32. *Num educes Mazzaroth tempore suo, & Has cum filiis suis deduces?*

33. *An nosti statuta cælorum, aut disponis præfecturam eorum in terra?*

34. *Num attolles ad nubes vocem tuam, & abundantia aquarum te operiet?*

35. *Num emittes fulgura, & dicent tibi, Ecce nos?*

31. Et quum quatuor anni tempestatum cursum sydera moderentur, sic à me ordinatum, vt tamen non semper similis sit earum temperies: tū-ne is es, ac non potius ego vnus, qui Veris amœnitatem cohibere, qui hyemis rigorem possim dissoluere? 32. Tēne iubente, suo tempore comparebit Æstas, & Autumnus cum liberis suis, nem-

pe annuis fructibus, tunc colligendis, suum cuiusmodi conficiet. 33. Num curæ & administrationi tuæ commissi sunt illi fixi & innenarrabili ratione dispositi cœlorum motus: num tu illorum in terris effecta, quasi præfecturas quasdam, distribuisti? 34. Tuâ-ne voce iussæ nubes aquarum copiam in tuum caput effuderint? 35. An tu is es qui fulguribus prorumpendi potestatem facias: & cui iubenti se præstò adesse responderint?

36. *Quis indidit præcordiis prudentiam, & quis dedit intellectui intelligentiam?*

37. *Quis recenset nubes sapienter, & hydrias cœlorum quis componit?*

38. *Quum funditur puluis in duritiem, & glebæ conglutinantur?*

36. Immò ad ista utcumque, non quidem efficienda, nec gubernanda, sed cognoscenda, & ad usum suum applicanda, tum prudentiam, tum sagacitatem, tum notitiam hominibus indidit: Nam certè à seipsis illam habere nequeunt, qui à seipsis existere non cœperunt. 37, & 38. Ecquis, ut paucis illa quotidie in aëris officina fabricata comprehendam, nubes inenarrabili sapientia turmatim in cœlis ad pluendum dispositas recenset, ut minuto prorsus puluere madefacto, & sic coalescente, hiulcæ prius præ ariditate glebæ agglutinentur?

CAPVT XXXIX.

1. *Num seni Leoni prædam venaris, & animam leuncolorum exples:*

2. *Quum deprimunt se in lustris, (&) manent in umbraculo suo ad insidiandum?*

1. & 2. Sed age, ad ipsas tum terrestres tum volucres bestias accedamus, ut hic quoque sciamus quantum valeas. Tu scilicet senibus leonibus de præda venâdo profpicias, & famelicorum leonum caput demittetium in lustris, & intra latebras insidiarum causa latitantium, in gluiem exples: an ego potius illos providentia mea pacoco, quam assequi nequeas?

3. *Quis præparat coruis escam, quando ipsorum pulli ad Domum elami-*

clamitant: & vagantur nec est eis esca?

Idem te docent corui, quorum pullos omni esca destitutos, & famem crocitando testantes, ego vnus haud secus exauditos pascō, quàm si ad me vociferarentur.

4. *An nosti tempus partus ibicum rupicolarum, & parturitionem cernuarum obseruasti?*

5. *Numeras-ne menses quibus (conceptum) complent, & nosti tempus partus earum?*

6. *Incuruant se, foetus excludunt, & dolores suos emittunt.*

7. *Valent foetus earum, crescunt foris, exeunt nec redeunt ad eas.*

4. Geris curam scilicet partus rupicaprarum, & cernuarum parturitionem gubernas. 5. Praescripisti nimium illis quot mensibus sint conceptum foetum gestaturæ, & quo momento parituræ. 6. Immo mea vnus prouidentia ipsas gubernante, vbi tempus partus aduenerit, nullis egentes obstetricibus, sese incuruantes pariunt: & cum foetu, dolores omnes partus emittunt.

7. Hinnuli verò quanuis nulla ope externa sic exclusi, valentes ac sani matres fugunt, donec & ipsi prodeant matres relictas nunquam reuisuri.

8. *Quis emisit onagri liberum, & onagri vincula quis soluit?*

9. *Cuius domum constitui ipsam solitudinem, & habitacula terram salisam?*

10. *Deridet strepitum vrbiū, & clamores exactoris nō audit.*

11. *Inuestigatio montium (est) pascuum eius, & post omne virens inquiri.*

8. & 9. Ecquis vnquam captiuum factum onagrum, postea cicuratum, solutis vinculis dimisit: cui nullam aliam ad habitandum sedem quàm ipsa desertissima loca, & prae ariditate saluginosa constitui? 10. Itaque nihil est illi negotij cum vrbiū strepitibus: nec vt animalia domestica, quorum ad onera gestanda magnus est vsus, aurigarum & aliorum crudelium exactorum flagella vel clamores curat. 11. Auia montium sunt illius stabulum & pascuum, in quibus omnes virentes plantas sollicitè peruestigatas depascit.

12. *Num monoceros seruiet tibi: num commorabitur ad praesepia tua.*

13. *Num ligabis monocerotem ad sulcum (ducendum) fune, suae*

num occabit conualles post te?

14. *Num fides ei quòd magnum sit eius robur? & committes ei laborem tuum?*

15. *Num credes ei quòd reddet semen tuum, & aream tuam conseruabit?*

12. *Iam verò num Monocerotem tibi subieccheris? num ille apud præsepia tua commorabitur?* 13. *Num vt boves confueuisti, sic illum funibus suis deuinctum vel tibi ad arandas terras præire, vel, te præeuntem ad illas, contractis glebis, complanandas, adhibueris?*

14. *An, quia magnum est eius robur, idcirco eius opera nitèris quasi ab hoc animali labor tuus dependeat?* 15. *Num, inquam, ab illius labore messem credulus expectabis: & areæ tuæ congerendæ spem in illo repones?*

16. *(An à te) ala paonum exultat? an (à te est) penna struthioni & pluma?*

17. *Et quòd humi deserit oua sua, & super pulnerem fouet ea?*

18. *Et obliuiscitur quòd pes est ea conculcaturus, & fera campi sit illa obtritura?*

19. *Duriter tractat pullos suos non suos: in vanum (est) labor eius, absque metu.*

20. *Quia priuauit eam Deus sapientia, nec impertitus est ei intelligentiam.*

21. *Tempore (quo) in sublime se attollit, deridet equum & ascensorem eius.*

16. *Tú-ne tam elegantibus plumis paonem circumuestiuisti: túne tales pennas & alas struthio camelo attribuisti?* 17. & 18. *At illa quãuis alioqui magnitudine ceteris aibus præstans, oua, ab ipso in quo iacent puluere fouenda, humi relinquit, minimè cogitans fore vel vt transeuntis alicuius pedibus elidantur, vel vt à bestiis per campos oberrantibus obterantur.* 19. *Tam est immitis in pullos suos simul & non suos, utpote quos frustra conceperit & pepererit, dum nulla pro illis sollicitudine tangitur.* 20. & 21. *Sic enim mihi Deo visum est illum vecordem, & intelligentiæ, brutis etiam reliquis communis, expertem creare: alioqui tantæ perniciousitatis vt quum semel alas sursum expandit, non equus, non*

non eques illum, pedibus quidem currentem, alis autem
cursum remigantem, assequatur.

22. Num tribuisti robur equo? nū induisti collum eius fremitu?

23. Num terrebis (id est territum fugabis) eum ut locustam?
robur naris eius est terror.

24. Fodiunt (pedes eius) scrobem, & gestit robore suo, prodis
in occursum armorum.

25. Ridet ad pauorem, nec consternatur, nec auertit se à conspe-
ctu gladij.

26. Super eum sonat pharetra, (&) ferrum lanceæ, & hasta.

27. Cum succussione & agitatione terram deglutit, nec curat
quòd sit sonitus buccinæ.

28. Ad buccinam dicit, Euge: & eminus olfacit prælium, cla-
morem ducum, & classicum.

22. Num à te suppeditatur equo robur, & terribilis il-
le conceptus intra collum fremitus? 23. Num leui ali-
quo strepitu commotum illum fugaueris ut locustam?
immo meros terrores naribus spirat. 24. Viden' ut ter-
ram pedibus fodit? ut sibi placet in suo robore? ut vltro
armatis occurrit? 25. Ut illi ludus est ac iocus quòd a-
lios perterrefacit? ut nihil minùs quàm consternatur? ut
ad gladiatorum conspectum minimè retrocedit? 26. Ut
nec pharetræ à sessore suo gestatæ, nec eius lanceæ, nec
hastæ fragore terretur? 27. Ut sese succutiens, & huc &
illuc incitans, terram ipsam videtur inuadere & vorare
paratus, nec buccinæ clangore vel tantillum mouetur?
28. Immo ad eius sonitum edita penè voce exultat,
quasi naribus ipsis prælium, ducum tonitru, & militum
acclamationes, eminus odoratus?

29. Num ex intelligentia tua pennas recipit accipiter, & alas
ad Austrum expandit?

30. Num ad os, (id est, sermonem) tuum attollet sese aqi-
la, & quid? attolet nidum suum?

31. In petra habitat, & commoratur super verticem petra & ar-
cis.

32. Inde scrutatur escam, eminus oculi ipsius prospiciunt.

33. Et pulli eius deglutiunt sanguinem, & ubi fuerit cadauer, i-
bi est.

29. Num edoctus à te accipiter, nouis plumis, abiecta

rum veterum loco, receptis, alas Austrum versus calore Solis vegetandas expandit? 30. Num iussu tuo tam altè volat aquila? & tu scilicet illam doces tam editis locis nidum suum extruere: 31. in editissimis rupibus habitare, atque ad eò in summis ipsarum rupium verticibus sedes suas ponere: 32. inde prædam acutissimis oculis procul obseruatam captare: 33. ibi suorum pullorum ingluuiem sanguine pascere, & vbicunque iacet cadauer, eò statim euolare.

34. *Deinde compellauit Iehoua Iobum, & dixit.*

35. *Num contendens cum Omnipotente, erudiet eum? disputans cum Deo respondeat ad istud.*

34. His dictis Iehoua animum Iobi explorans, & velut aliquod sese colligendi spatiũ ei concedens, 35. Audis, inquit, ista Iob? & fieri posse putas vt quispiam suscepta cum Omnipotente altercatione ipsum reddat eruditorem? Agedum ergo nũc, si mecum tibi libet amplius contendere, proferto si quid habes quod ad ista respondeas.

36. *Respondit autem Iobus, & dixit.*

37. *Ecce, sum vilis, quid responderi mihi tibi: manum meam appono ori meo.*

38. *Semel sum locutus: non respondebo ulterius. Immo secundo (sum locutus) non pergam.*

Ad hæc autem Iobus verè Dei timentem & docilem sese præbens, Ecce, inquit, reum habes confitentẽ. Mene verò nihili homuncionem tibi quicquam respondere? Immo perpetuum ipse mihi silentium indixi. Satis superque in eo peccaui, quòd semel atque iterum tam confidenter sum loquutus. Absit vt ulterius vel tantillum pergam.

CAPVT XL.

1. *Respondit autem Iehoua ipsi Iobo, & dixit.*

2. *Accinge nunc sicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi (quæ percontatus fuero.)*

Tum verò Iehoua ad rem propositam propius accessurus, nempe ad suam illam *αὐτοκρατορίαν*. eamque non minus iustam quàm immensam potestatem, propositis etiam

tiam aliis rursus eius exemplis afferendam, cui simpliciter & sine exceptione sit acquiescendum, illum ipsum ex nimbo rursus compellans, Vt, inquit, magis etiam hoc ipsum noris, nec vllus tuæ conscientiaë scrupulus in hæreat, quasi te velim tyrannica vi quapiam opprimere, quod antea tibi dixi, rursus dico, Si putas aliquid in te situm quo frerus mihi obistas, age, prodi omnibus viribus tuis instructus, & ad ea quæ ex me audies, responde.

3. *Num etiam dissolues iudicium meum, & me reum facies vt absoluaris?*

4. *An (est) verò tibi brachium sicut (brachium) Dei, & voce tonas sicut ille?*

5. *Orna te ipsum magnificentia & sublimitate, & induitor maiestate ac decore.*

6. *Exere furores ira tua, & intueri quemuis superbum, & eum deprime.*

7. *Intueri (inquam) quemuis superbum, & cum deprime, & contere sub se (id est in loco suo) sceleratos.*

8. *Abde illos simul in puluere, & eorum vultus constringe in abscondito loco.*

9. *Et ego quoque fatebor, quòd seruet te dextera tua.*

3. Dispice tecum, Iobe, quorsum tandè istis eiulatibus aduersum diem tuum natalem effuderis, & quousque in tuæ iustitiæ defensione sis progressus, quum de meis tum in tolerandis malis tum exercendis bonis tam subtiliter, vt tibi visus es, differeres. Quæ fuerit enim mea tum in creandis, tum in disponendis sursum & deorsum rebus, tum potentia, tum sapientia, captum omnem omnium superans, tibi, propositis non paucis exemplis ostendi: & ista in teipso quoque valere non agnosces? Tū ne igitur meam illam in rebus omnibus administrandis rationem possis non tantum comprehendere & arbitrio tuo subiicere, verum etiam infirmare, vel vllius iniustitiæ arguere, vt tu quidem iustus, ego verò iniustus deprehendar? 4. Agedum verò veniamus in rem præsentem. Si tibi foret huius mundi administratio cõmissa, est ne tibi vis ea tuendæ rerum omnium vniuersitati quam sum ego Deus vnus præditus? vel ad terrendos aut etiam perdendos sceleratos mundi perturbatores, illa tonitruū

tam terrifica vox concessa? 6. Accerse quam tamcunq; dignitatem & sublimitatem poteris, adesto quouis splendore & maiestate circumcinctus. 7. & 8. & 9. Prodi præterea minaci vultu, qui irarum flammæ hinc inde eiaculetur. Appareant tibi ex aduerso superbi & arrogantes, quibus repletus est mundus: si conspectum illorum sustinere: si domare illos si elatos istos ad terram dare, & vt semel profligati nunquam posthac appareant efficere potueris: tum sanè palmam tibi cedam: & profitebor te quoque in teipso satis ad te regendum & ab omnibus periculis liberandum præsidij habere, vt à quoquam te pendere minimè oporteat.

10. *Ecce sanè Behemoth quem feci tecum: herbam sicuti bos comedit.*

11. *Ecce sanè robur eius (est) in lumbis eius, & fortitudo eius in sinibus ventris eius.*

12. *Agitat prominentiam suam (quæ est) sicut cedrus, nerui terrotationum ipsius sunt perplexi.*

13. *Ossa eius sunt trabes aereæ, ossa eius (inquam) sicut massa ferrea.*

14. *Hæc bestia est caput viarum (id est operum Dei: qui fecit eum applicat ei gladium suum.*

15. *At qui montes ferunt ei germè, & omnes bestiae agrestes ludunt ibi.*

16. *Sub umbrosis arboribus iacet: in latibulo calami & cæni.*

17. *Obtegunt eum arbores umbrosa (vt sint) umbra eius: cingunt eam salices torrentis.*

18. *Coarctat fluiuium, & non festinat: confidit quòd adducet Iordanem ad os suum.*

19. *Quis in oculis eius capiet eum, & tendiculis perforabit nares eius?*

10. Vt autè deinceps ipse te pede tuo metiri, & intra fines tuos continere discas, ecce tibi ingentem illà belluà propono quæ vna est multarū instar, & est, vt tu quoq; opificiū meū: Elephantē videlicet, cuius vides quanta sit præ te magnitudo, & tamen fœno veseitur bouis instar, nec magnitudine illa sua superbè abutitur. 11. Nec est cur quisquā existimet vires illi nō adesse pro corporis magnitudine. Maximum enim esse ipsius robur amplitudo

tudo laterum, & ipse sinuatus ac rugis contractus ipsius venter demonstrat. 12. Quid quòd prominentiam illam, quam proboscidem vocant, cedri instar proceram, celerrimè huc illud agitat: totam ad terrefacièdos quosuis perplexis & confertis neruis contextam? 13. Ossa verò ipsius, præsertim caua illa duo ex ipsius ore prominentia, totidè esse dixeris chalybeas fistulas: cætera verò totidem ferri massas. 14. Denique inter animalia cætera terrestria extare istud volui tanquam insignæ potentix meæ testimonium: & sicut illud condidi, sic etiam ipsum armis conuenientibus instruxi. 15. Contentum est tamen pabulo quod ei montes suppeditant, nemini iafestum, nemini noxium hoc animal, cuius cõspectum & consortium reliquæ bestix minimè refugiant, sed potiùs appetant. 16. Sedes igitur illi præbent arbores opacæ, palustribus & vliginosis in locis inter calamos delitescenti. 17. & 18. Vbiramorũ umbra tectos, illos, & inter silices torrèris versantes, si quãdo sitis corripuit, alueum ingressi, mole sua cursum frangente, faciunt vt torrens hũc illũc diductus, tenuior decurrat: sic abundè bibente elephanto, vt totum vel ipsum, si ipsi adesset, Iordanem ingurgitare velle videatur. 19. Ecquis autem venator vel cõspectum eum vlla vi cœperit? vel ipsius naribus laqueo per insidias perforatis, interceptum abduxerit?

CAPVT XLII.

1. Num trahes hamo Leuiathanum, & fune (quem) immerseris ipsius lingua?
2. Num indes iuncum naribus eius, & spina perforabis eius maxillas?
3. Num multiplicabit apud te preces? num blãda loquetur tibi?
4. Num feriet tecum fœdus, vt eum acceptes in seruum perpetuum?
5. Num ludes eo tanquam auicula, & ligabis eum puellis tuis?
6. Num epulabuntur socij super eo: & distribuent eum inter negotiatores?
7. Num implebis vncinis cutem eius: & nassa piscatori a caput eius?

8. *Impone manum tuam super illum, non perges meminisse prelij.*

9. *Ecce spes illius (qui manum in illum iniecerit) frustrata est, (immo) nonne etiam ad aspectum eius prosterneatur?*

1. Ecce verò vt meliùs etiam animaduertas, quàm fueris tui ipsius immemor quum tu me sic confidenter aggredereris: ecce aliud tibi proponam animalis vasti & immanis genus, crocodilum videlicet. Tù-ne verò, nisi prorsus insanias, illum trahere te sicut pisces hamo, & fune linguæ ipsius immerso posse speres? 2. Num illum attractum, vel naso, vel maxillis vnco perforatis, ex vinculo iunceo seu vimineo pendentem asportabis? 3. & 4. An ille tibi ipsum venanti, sicut in bello victoribus victi solent, supplex cū precibus, ad pedes accidet, blâdis & mollibus verbis mortem deprecans: & de seruitute apud te perpetua tecum paciscens? 5. Num, sicuti facere patres cum puerulis suis iocantes consueuerunt, tanquã captam auiculam pedibus deuinctam, illum trades quorum sese puellulæ oblectent? 6. Num focij piscatores super illius captura epulas instituent, & cum mercatoribus de illo distribuendo pacificentur? 7. Num vbi ad illum capiendum ventum erit, vel coniectis certatim vncis illum petes, vel nassa piscatoria caput eius indues? 8. & 9. Quòd si quis malit suam in illum manum iniicere, nã vltima hæc fuerit eius spe sua frustrati audacia. Immo ecquis non potiùs ad solum eius conspectum conciderit?

10. *Non (est ita) ferox (vllus) vt excitet eum: & quis coram me sese sisset?*

11. *Quis me prauenit, & reddam? (quod est) sub omni cælo meum est.*

12. *Non tacebo ipsius membra, & statum virium eius, & gratiam (id est admirabilem modum) structura ipsius.*

10. Quum autem nemo sit tam ferox, qui vel quiescens illud monstrum ausit excitare, quis nõ miretur eius præfractam audaciam qui sese mihi palam ausit opponere?

11. Si quis mihi prior quicquam contulit, agedum prodeat, & hoc illi acceptum feram. Immo sanè meum est & à me est quicquid est sub vniuerso cælo. 12. Immò, doqui-

quãdoquidem huc meus sermo deuenit, placet etiam huius tam vasti animalis partes, statum omnem, & tantæ molis dispositionem enarrare, in quo tanquam singulari opificio meo, quis & quantus sim contempleris.

13. *Quis retexerit superficiem vestimenti ipsius? quum duplici lupato, quis ad eum accesserit?*

14. *Valuas faciei ipsius quis aperuerit? circuitus dentium eius (sunt) terror.*

13. Quis, sicut sternendis equis fieri solet, detexerit ipsius stragulum, sellam ipsi impositurus? ecquis cum geminis lupatis ad eum accesserit? 14. Rictus eius valuas quis aperuerit frænum ipsi iniecturus? dentes eius vndiquaque meri sunt terrores.

15. *Robora scutorum sunt elatio. (id est dorsum eius) clausum est (vnum quodque) clausura arcta.*

16. *Vnum alteri adiuctum est, & ventus non ingreditur inter ea.*

17. *Vnum alteri annectitur, coherent, & non separantur.*

Affurgentibus & extuberantibus toto prominente tergo scutis validissimis armatus est, tam arcta commissura, sic confertis, vt ne flatui quidem vllus inter illa pateat meatus: & ea serie inter se vinctis ac continenter coherentibus, vt vnum ab altero nulla vi possit seiungi.

18. *Sternutationibus eius accenditur ignis, & ipsius oculi sunt palpebra aurora.*

19. *Ex ipsius ore faces procedunt, scintilla ignis, & ignea scintilla prodeunt.*

20. *E naribus eius egreditur fumus, sicut ex olla feruente, & lebetæ.*

21. *Halitus eius prunas accedit, & flamma prodit ex ore ipsius.*

18. Si ronchos edit sternutanti similis, emicat flamma, quocūq; oculos aduerterit, dicas auroræ fulgorem coruscantē exoriri. 19. Faces scintillis igneis huc illuc erumpentibus dixeris ex ipsius ore emanare. 20. Fumū euomunt nares ipsius tam densum quàm feruentes ollæ seu lebetes. 21. Prunas accensas exhalat, ore toto flammæ euomit.

22. *In eius collo commoratur fortitudo, ante eum exultat tristitia.*

23. *Particula carnis eius coherent, compacta sunt singula, nec dimouentur.*

22. *Collum eius tam rigidum & validum est, ut Robur ipsum videatur ei insidere: & quicquid sollicitudinem aliiis parit, vndarum videlicet insurgentium procellæ, excitat & exhilarat ipsius animum.* 23. *Artus eius minimè sunt diuulsi, sed continui & arctissimè compacti, ut vnus ab altero diuelli nunquam possit.*

24. *Cor eius firmum est ut lapis, & validum ut mola inferior.*

25. *Ab eius elevatione timent robusti: à contractionibus, sese purgant.*

26. *Siquis appetierit eum gladio, non stabit nec hasta missilis, nec lancea.*

27. *Reputat ferrum ut paleam, æs ut lignum putre.*

28. *Non fugat eum sagitta, conuertuntur ei in stipulam lapides funda.*

29. *Tanquam stipula habentur ab ipso machina bellicæ, & deridet vibrationem hastæ.*

24. Par est autem eius animus corporis viribus, tam firmus quàm lapis, tam validus ad sustinendos omnes impetus, atque mola inferior. 25. Itaque fortissimus etiam quisque illum sese attollentem reformidat, atque ad eò quanto impetu ruens fluctus confringat animaduertens, alium soluit. 26. Quòd si quis forte gladio ipsum feriat, resilit duritie tergoris illius repulsus gladius, atque ad eò quoduis missilis teli genus. 27. Ferrum enim non magis moratur quàm paleam, & chalybeã cupidem, quàm putre lignum. 28. Non fugat eum sagitta, funditorum lapides sunt ipsi tanquam stipula. 29. Immo ne tormentis quidem magis mouetur quàm si stipulis missis peteretur, & ut rem ludicram habet hastæ vibrationem.

30. *Sub eo sunt acuta testa, sternit sibi aculeata in cæno.*

31. *Feruere facit tanquam ollam fundum, & mare reddit ut mortarium pigmenti.*

32. *Post se lucidam reddit semitam: habuerit (quispiam) voraginem pro canitie.*

33. *Non est assimilatio (id est, simile quiddam) ei, factus sine pauore, (id est,) impavidus.*

34. *Omnia sublimia despicit, est rex supra omnes elatos.*
 30. Nihil moratus silicum vel scöpulorum acumina, lectum sibi sternit in vligine. 31. Ibi iacens quum sese in profundo commouit, feruet aqua sicut olla, vt aquæ vorticem dixeris mortarium esse quod à pigmentario agitur. 32. Tranans autem mare, splendet spumās æquor, & candidantis capitis speciem refert. 33. Denique nullum est in terris animal quod cum ipso conferri possit, nec ita conditum omnis pauoris expers: 34. alia omnia præ se despiciens, & qui planè inter omnes grandes & elatos Rex meritò sit appellandus.

CAPVT XLII.

1. *Respondit autem Iobus Iehouæ, & dixit.*
2. *Non ite omnia posse, nec prohiberi abs te cogitationem (id est, nihil abs te decerni quod re ipsa perficere non possis.)*
3. *Quis est iste qui consilium (meum) obscurat absque scientia? (id est, tua inscitia.) Ideo sum (quidem) locutus, sed (quæ) non intelligebam: mirabilia (sunt ista) supra me, nec (illa) noui.*
4. *Audi, quæ so, & ego loquar: interrogabo te, & (illa) indica mihi:*
5. *Auditu auris audiueram te, nunc autem oculus meus videt te.*
6. *Idcirco auersor (illa priora) & pœnitet me in puluere & cinere.*

1. & 2. Tum Iobustantæ Dei ista ex nimbo tonantis potius quàm humano more loquentis maiestati impar, nec ampliùs illum pergere sustinēs, Agnosco, inquit, nihil esse quod non possis, & quàm sapientes ac iustæ sunt cogitationes tuæ, tam potenter abs te geri quidquid decreuisti. 3. Quàm meritò verò, Iehoua, quæsiuisti insaniam meam admiratus, quis iste esset consilia tua quantò altiùs illa scrutatur, tantò magis inscitia sua inuoluēs! Itaque, fateor, à me prolata quæ non intelligebam, vt pote captum meum longè latèque exuperantia, ideòque mihi incompetta. 4. Mé-ne verò mea culpa fuisse cõmeritum vt abs te verbis istis compellarer, Audi, quæ so, & ego loquar? Tuum enim est sanè iubere, non audientiã petere. Tuum est loqui, meum autem te iubentem au-

dire. Et quàm me pudet istius alterius tuę vocis, adhuc in auribus meis personantis, Percontabor te, & doce me! Sunt enim certè meæ non tuæ, interrogandi & discendi partes. 5. Contrà verò quantum est istud tuum in me beneficium quòd quum te antea auribus duntaxat cognouerim, ex iis videlicet quę patres illos nostros audiuimus de te nobis recitantes, nunc etiam te ipsum in isto nimbo mihi præsentem, & inde mecum loquentem sistere sustinuiſti? 6. Non tantùm igitur illa prius à me tam inscienter cogitata & dicta retracto, sed etiam detestor: & ecce reum habes confitentem, atque adeò, hoc etiam puluere & cinere testibus pœnitentem.

7. *Et factum est quum esset loquutus Iehoua ista verba Iobo, dixit Iehoua Eliphazo Themanite. Excanduit ira mea aduersum te & duos socios tuos, quòd non estis loquuti rectè de me sicut seruus meus Iobus.*

8. *Nunc itaque sumite vobis septem iuencos, & septem arietes, & ite ad seruum meum Iobum, & offerete holocaustum pro vobis. Iobus autem seruus meus precabitur pro vobis. Faciem enim eius suscipiam: ne faciam vobiscum stultitiam (id est, ne me sic geram aduersum vos, vt stultitia vestra meretur) quia non estis rectè loquuti de me sicut seruus meus Iobus.*

9. *Abierunt igitur Eliphazus Themanites, Bildadus Subites, & Tsophar Naamathites, feceruntque sicut dixerat ei Iehoua, & suscepit faciem Iobi.*

7. Habitis verò inter Iehouam & Iobum istis sermonibus, Iehoua longè magis tribus illis ipsius Iobi amicis infensus, vt qui nec de ipsius providentia, qua res humanas administrat, nec de ipsius amoris vel odij ^{τεμενπιου} rectè essent loquuti, & præterea, falsissimè antea ctam Iobi vitã calumniantes, ipsum penè in desperationem ad egressent: sermone ad Eliphazum Themanitem conuerso, At ego, inquit, & duobus istis sociis tuis grauissimè succenseo, quòd de me non estis ita vt par erat loquuti, sicut seruus meus Iobus, immeritò à vobis oppugnatus. 8. Ite ergo, & acceptos septem iuencos & arietes totidem, seruo meo Iobo tradite, per illum mihi, vestra causa, holocaustico sacrificio offerēdos. Precabitur enim ille pro vobis, nedum vt pro malo malum rependat. Ego verò in illius
gratiam

gratiam vobis reconciliabor, ne stultitiæ vestræ quam meremini mercedem, minimè de mercede sicut seruus meus Iobus loquuti referatis. 9. Obsequuti sunt autè Iehouæ mandato tres illi, nempe Eliphazus Themaites, Bildadus Suhites, & Tophar Naamathites, præbito singulari docilitatis & modestiæ exemplo: vt qui etiam nec improbitate, nec malivolentia, sed per imprudentiam peccarant. Iobus quoque vicissim facile, sicuti verè bonos & pios homines facere decet, iniuriarum omnium oblitus, quod ipsi fuerat imperatum præstitit: & gratæ fuerunt Deo ipsius pro amicis deprecationes.

10. *Iehoua vero in contrarium vertit Iobi captiuitatem, orante ipso pro familiaribus suis, & auxit duplo omnia quæ ipsi Iobo fuerant.*

Quinetiam ista Iobi pro amicis illis suis, à quibus tam grauius læsus fuerat deprecatio tam grata fuit Iehouæ, vt tot illas misérias quibus captiuum illum constringebat Satanus mox in contrarium statum conuerteret: & pro iis quæ prius possederat Iobus, duplicia in ipsum contulerit.

11. *Venerunt enim ad eum fratres eius omnes, & omnes eius sorores, & quotquot prius eum norant, & sumpserunt cibum cum eo domi ipsius: & condoluerunt ei, & solati sunt eum super omni malo quod Iehoua in eum induxerat: ac dederunt ei quisque pecudem vnã, & quisque monile aureum vnum.*

12. *Iehoua præterea benedixit posteriori (statui) Iobi præ anteriore ipsius. Fuerunt enim ei quatuordecim ouium millia, & sex millia camelorum, & mille iuga boum, & asina mille.*

11. Mutatis enim diuinitus animis, omnes ipsius cognati & cognata, & qui prius ei fuerant familiares, sponte ad illum conuenientes, ciboque apud eum capto, testati suum super ipsius casu dolorem, & eum consolati, singuli pecudem vnã, & auream inaurè, ei donarunt amicitie integratè pignus, & damni diuinitus ipsi inflictæ compensationem. 12. Iehoua præterea posteriorem hanc ipsius conditionem amplificauit supra præcedentem, addeò vt ouium millia quatuordecim, camelorum millia sex, iuga boum millia sex, asinas mille possederit.

13. *Fuerunt etiam illi septem filij, & tres filia.*

14. Et vocauit nomen vnus Iehimimam, nomen autem secunda Kefiam, nomen tertia Keren-happuch.

15. Nec inuenta sunt femina pulchra vt filia Iobi in tota regione, deditque illis pater hereditatem inter fratres suos.

13. Sed & liberos ipsi donauit, quot prius habuerat: nempe filios septem, & tres filias, suis ipsarum nominibus suam præstantiam testantes. 14. & 15. Earum enim vnã Iehimimam, quasi ipsum dici splendorem: alteram Casiam, ac si pretiosissimũ aroma dicas: tertiam Keren-happuch, id est Cornu sstibij, appellauit: quibus nullæ fuerunt feminae in illis regionibus omnibus, pulchritudine pares: tum etiam ipsi Iobo charæ, vt, quod alioqui moribus vtitatum non erat, inter filios suos hæredes eas instituerit.

16. Vixit autem post ista Iobus annos centum & quadraginta, & vidit filios suos, & nepotes, ad quatuor vsque generationes,

17. Mortuusque est Iobus senex, & satur dierum.

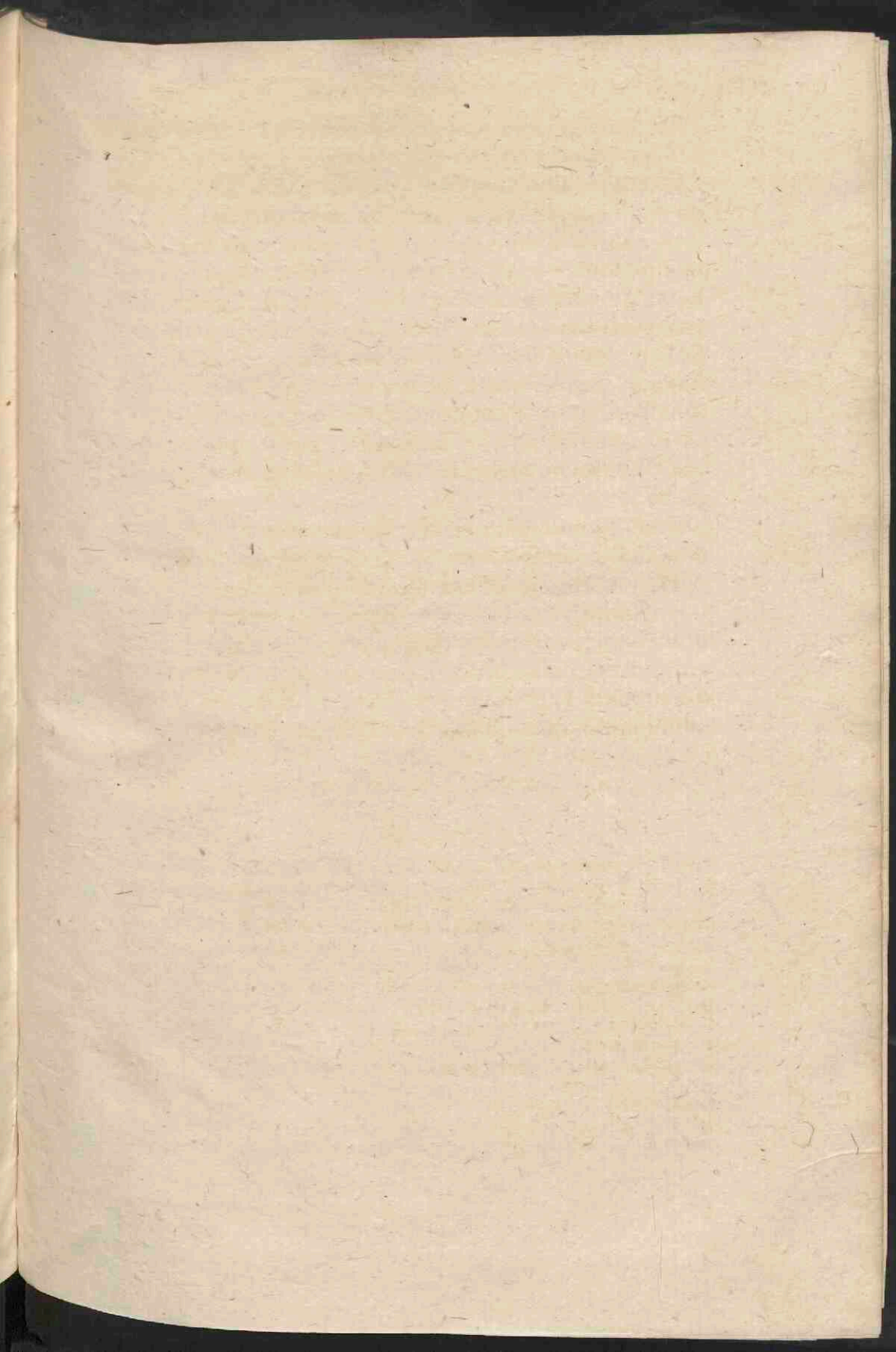
16. Denique vt victorem illum suum athletam Deus omni beneficiorũ genere cumularet, superuixit his certaminibus Iobus annis 140. valetudine tam constante, vt sibi nepotès ex filiis ad quartũ vsq; gradũ natos viderit: annosissimus tandem & matura profus ætate mortuus.

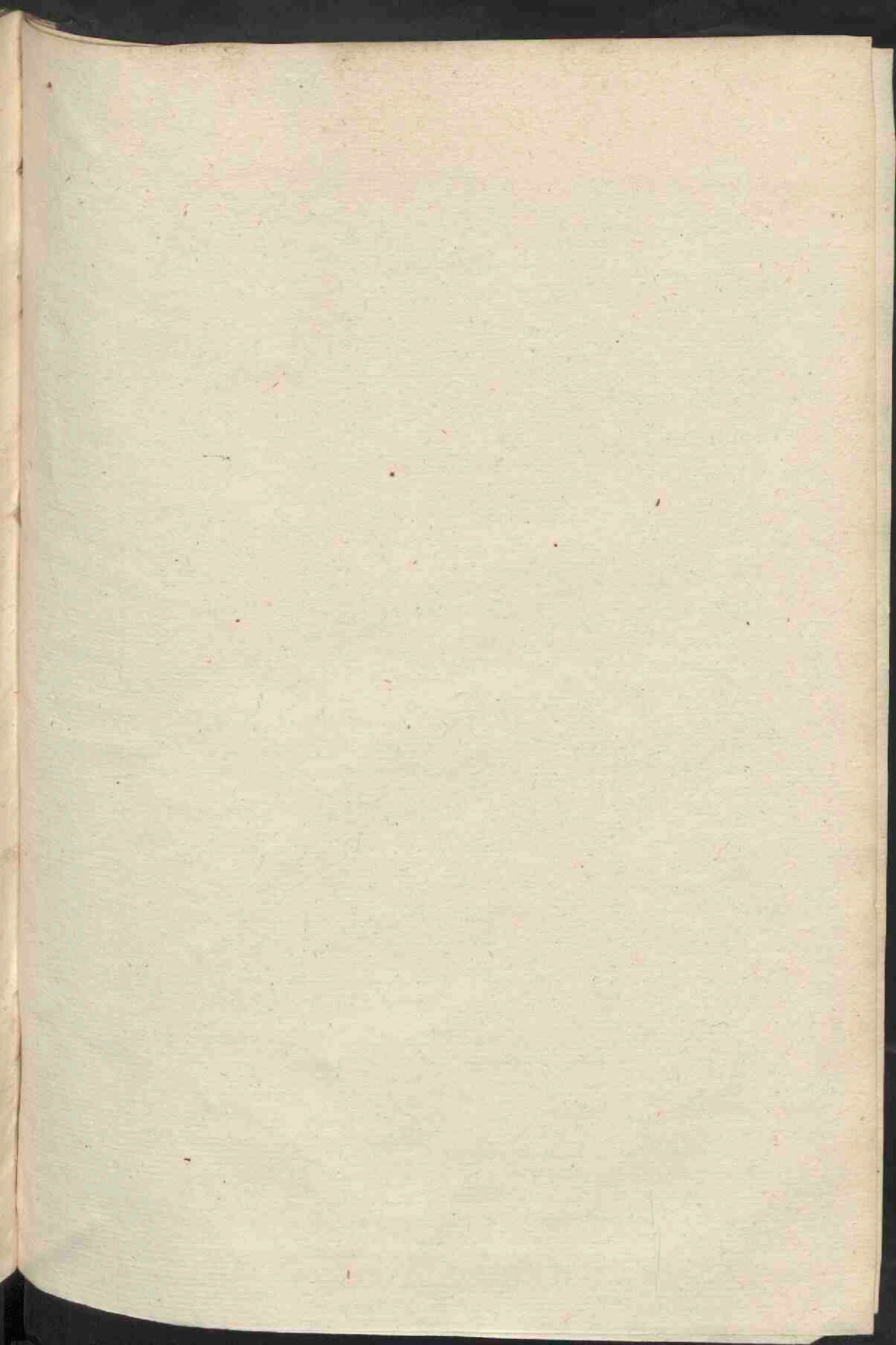
DEO SIT GLORIA.

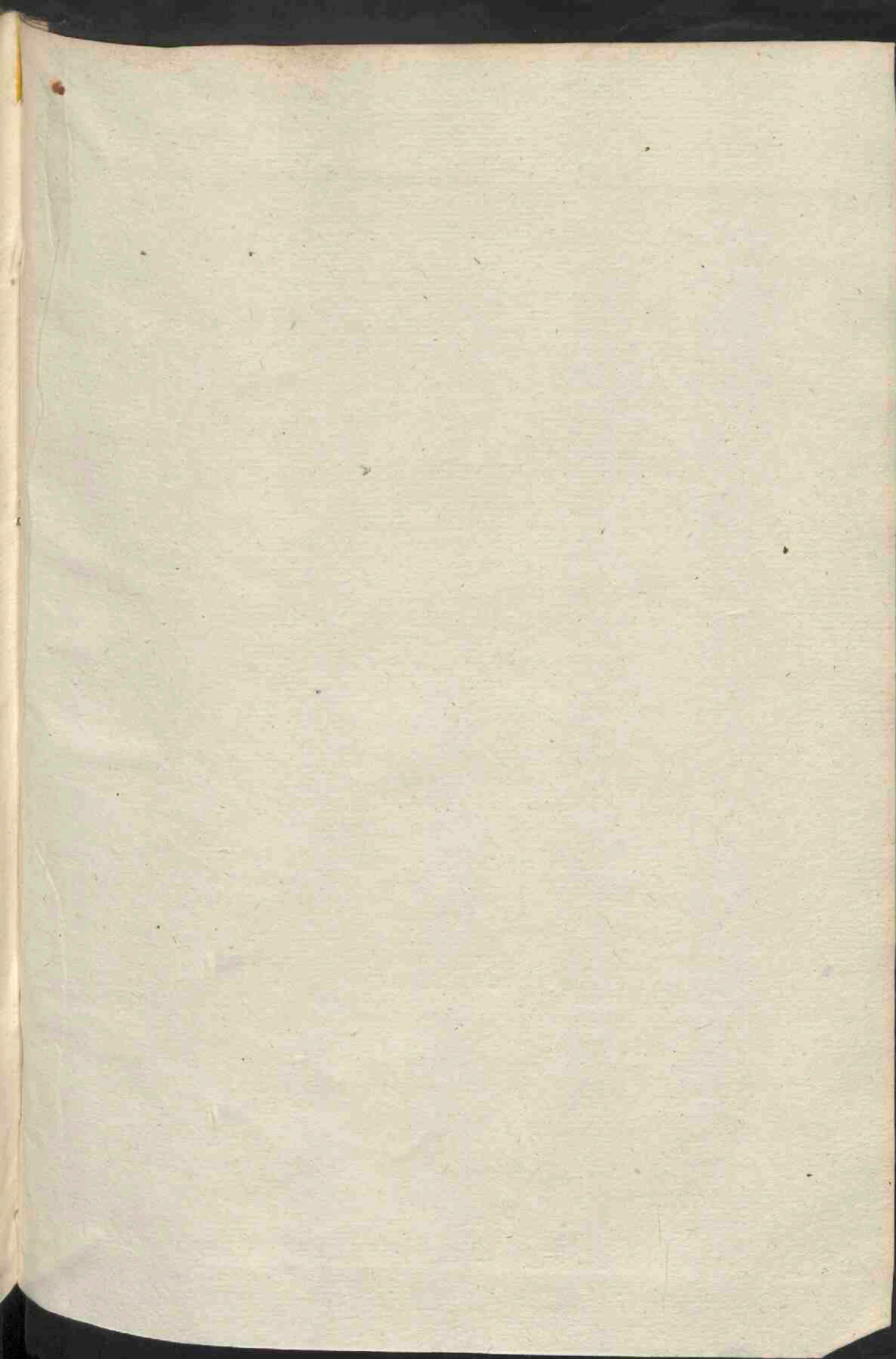
Errata sic corrigito.

Pagina 9. linea 1 dele totam lineam primã 16. 34. scribe vers. 4. Ibant 20. 34. Iobus: 21. 40. v. 6. Et 36. 35. nocendi. & Ibidem, l. 13. v. 7. Et 36. 25. expertus Saran 39. 5. sibi parafacta lb. l. 18. executum 40. 19. ruar: 52. 14. vllis lb. l. 30. extrinsecus, vt quum 53. 20. decerni voluit lb. l. 23. Deinde lb. l. 24. sed res etiam ipse 58. 14. sed est 59. 42. vii aut 61. 18. dele suis 62. 17. 6. siue lb. l. 18. dele ipsum lb. l. 25. appellatio 65. n. Saran 66. 19. nec ad 59. 3. dele sunt 70. 10. dele lb. l. 28. rolluntur: lb. 4. omnes ad Iobij 75. 34. tantum significat lb. 36. nunquam lb. 40. præstantiam 82. 28. abripiunt, lb. 33. facit lb. 41. ab ipso 83. 5. dele iplos 84. 34. abductum 85. n. dele nos lb. 28. coronaturus. lb. 29. quibus Deo 87. 27. vnũ 100. 9. feris lb. 16. feris 112. 10. ne ipso vi euulto lb. 36. querebatur, Bildadus. lb. 37. dele erat 113. 9. suorum decretorum causas non desumat lbid. 30. dele parentheses. lb. 38. Orionem 116. 6. saturet lb. 18. meo lb. 39. & ipso 127. 25. inuocantes lb. 30. suis prouocantes 128. 14. positum. 130. 19. dele incertis lb. 27. præsentis 133. 9. causam enim 134. 30. admiscens alibi, nempe cap. 19. 25. lb. 32. dele vers. 1. 13. 14. 15. & 36. 14. 6. n. dicetis lb. 15. accersens 148. 33. & consuetum 151. 16. adepturus. 154. 7. ex patria 157. 19. degustarit 158. 1. optatis lb. 27. fuerit. 205. 23. hæc.

FINIS.

2362 & 63

